ΚΡΗΤΙΚΗ ΣΤΟΑ ΙΩ. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ ΤΟΜΟΣ Β. ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ 1909

ΚΡΗΤΙΚΗ ΣΤΟΑ ΙΩ. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ ΤΟΜΟΣ Β. ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ 1909

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ «Κρητικὴ Στοὰ» διὰ τοῦ Β΄ αὐτῆς τόμου, ἐλπίζει, ὅτι παρέχει εἰς τοὺς φίλους τῶν γραμμάτων, ἀρκετὰ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ἐν Κρήτῃ φιλολογικῆς κινήσεως.

Ἐπικουρικῶς ἐκόσμησε τὰς σελίδας τῆς «Κρητικῆς Στοᾶς» ἡ συνεργασία διαπρεπῶν ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος λογίων. Ἡ δικαιολογία τῆς ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ καταχωρήσεως τῆς συνεργασίας δύο ἐπιφανῶν ξένων ποιητῶν, εἶναι, ἀφ' ἑνὸς τὸ ἀνέκδοτον αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου τὸ ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουσι πατρίδα τὴν Κρήτην καὶ οἱ ποιηταὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα τῶν ἔργων των.

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Κρητικῆς Στοᾶς» προτίθεται κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος νὰ ἐπιφέρῃ πολλὰς μεταρρυθμίσεις ἐπὶ τὰ βελτίω μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ἡ ἐπιμελεστέρα διατριβὴ περὶ τὴν ἱστορίαν, τὴν λαογραφίαν καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδον τῆς Κρητικῆς φιλολογίας καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς συνεργασίας περισσοτέρων ἐκ τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων λογίων.

Τὸ ὄνομα ἑκάστου συγγραφέως τὸ ὁποῖον συνοδεύει τὸ δημοσίευμά του ἀποδίδει αὐτῷ τὴν σχετικὴν εὐθύνην.

Τὸ πρόγραμμα τῆς «Κρητικῆς Στοᾶς» τὸ ὁποῖον βάσιν πάντοτε ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς γλώσσης, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀρτιοτέραν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου.

Ἡράκλειον 31 Δεκεμβρίου 1909

Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ι. Χαλεπᾶ. Ὁ Ἄγγελος σ. 145.

Γ. **Βρούτου.** Κοπέρνικος σ. 153.
Ἰωάννινα (φωτογραφία.) σ. 171.

Πάλμα τοῦ νεωτέρου. Ἀφροδίτη καὶ Ἔρως σ. 199.
Βοήθεια σ. 227.

GIUSEPPE MAURO ITTAR. Σαββαθιανὰ (φωτογραφία) σ. 232

FR. INNOCENT. Μῦθος σ. 233.

REMBRANDT, Ὁ προσευχόμενος ἐρημίτης σ. 245.

Ἀλκ. Χατζηκοσμᾶς. Χαμπούμπι (φωτογρ.) σ. 250.—Ἀνατολὴ ἐν Σουδάν. (φωτογρ.) σ. 311.

ORAZI. Ἔκπτωτος σ. 263.

POMBEO BATTONI. Μαγδαληνὴ σ. 317.

CORREGGIO. Μαγδαληνὴ σ. 328.

ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Ἀν. Δρ. *καὶ* Γ. Χ.

ΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΙ

Λάϊος — Καζάνης — Πρίντεζης.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

Σπυρ. Ἀλεξίου.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΣΤΟΑ ΕΤΗΣΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΙΩ. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΤΟΜΟΣ Β. 1909

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΣ

Αἱ ὀλίγαι αὗται γραμμαὶ νομίζομεν, ὅτι τὴν πρέπουσαν ἔχουσι θέσιν εἰς τὴν ἀγαπητὴν «Κρητικὴν Στοάν», διότι πρόκειται περὶ φιλέλληνος μελοποιοῦ, ὅστις τὴν ἔμπνευσιν ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς ἄθλους καὶ δὴ ἀπὸ μιὰν αἱματηρὰν καὶ τρομακτικὴν σκηνὴν τῆς ἡρωϊκῆς μεγαλονήσου Κρήτης, τῆς πάντοτε ἀγωνιζομένης ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας αὐτῆς.

Ὁ φιλέλλην οὗτος εἶνε τέκνον τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς υἱοθέτησεν.

Ἐγεννήθη ἐν Βολωνίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος καὶ ὀνομάζεται Ραφαὴλ Παριζίνης

Ὁ πατὴρ του Ἰγνάτιος τὸ ὄνομα, ἦτο μουσικοδιδάσκαλος καὶ ἐδίδαξεν καὶ τὸν υἱὸν τὰ στοιχεῖα τῆς μουσικῆς. Ἔπειτα ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν σπουδαστῶν τοῦ CONSERVATORIO τῆς γενεθλίας πατρίδος καὶ διεκρίνετο μεταξὺ τῶν καλλιτέρων.

Περατώσας τὰς σπουδάς του μετήρχετο τὸν μουσικοδιδάσκαλον καὶ διηύθυνε τὴν ὀρχήστραν ἐν τῇ γενετείρῃ πατρίδι.

Τῷ 1843 μετέβη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ὄνειρόν του ἦτο νὰ ἐ-

πισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, τὴν τόσον στενὰ συνδεδεμένην μὲ τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ Κέρκυρα μὲ ἀγκάλας ἀνοικτὰς τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν ἠγάπησε.

Πρὸς τελειοποίησιν καὶ αὔξησιν τῶν μουσικῶν αὐτοῦ γνώσεων κατετάχθη μεταξὺ τοῦ μεγάλου Κερκυραίου μουσουργοῦ Μαντζάρου.

Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τοῦ δημοτικοῦ Θεάτρου Κερκύρας καὶ διδάσκαλος τῆς περιφήμου «Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας».

Ἀφίσας ἔπειτα τὴν Κέρκυραν μετέβη εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξάσκησιν τῆς τέχνης του. Ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀρκούντως ἔδρασε καὶ ἐφάνη ὠφέλιμος διότι ἀνέδειξε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀρκετὰς μαθητρίας, εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ μουσικὴ δὲν ἐκαλλιεργεῖτο.

Ἀγόμενος ὑπὸ εὐγενοῦς αἰσθήματος καὶ ἀγάπης νὰ διαδόσῃ τὴν μουσικὴν εἰργάζετο ὑπερανθρώπως. Ἐχρημάτισε μουσικοδιδάσκαλος ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καὶ ἄλλοις δημοσίοις καὶ ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις.

Πρὸς δὲ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἀθηναϊκῆς φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας «Εὐτέρπης» ἧς διετέλεσε διευθυντὴς καὶ εὐεργέτης.

* *
*

Ὁ Παριζίνης δὲν κατεγίνετο μόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μουσικοδιδασκάλου, ἀλλὰ καὶ εἰς σύνθεσιν μουσουργημάτων, πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ἑλληνικῶν αἰσθημάτων ἰδίως. Μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς φαντασίας του διακρίνεται ἡ μελοποίησις ἀρκετῶν ἑλληνικῶν ᾀσμάτων, ἐν οἷς τὰ τῶν «Ψαρῶν», τοῦ «Ἐθνοφύλακος», τοῦ «Διαδόχου Κωνσταντίνου».

Μία τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης εἶναι καὶ ἡ τοῦ 1866, ἥτις ἐπὶ τρία ἔτη αἱματοκύλισε τὴν ἡρωϊκὴν μεγαλόνησον. Ὁ δεινὸς οὗτος ἀγὼν ἔφερε φοβερὸν δρᾶμα ἢ μᾶλλον τραγῳδίαν ἥτις συνεκίνησε ζωηρότατα τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Καταδιωκόμενα τὰ γυναικόπαιδα πανταχόθεν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν πολεμίων εἶχον καταφύγει εἰς τὴν μονὴν Ἀρκαδίου θεωρουμένην ἀπόρθητον. Φρούραρχος ἐγένετο ὁ Δημακόπουλος. Ἡγούμενος ἦτο ὁ Γαβριήλ. Πολιορκεῖται τὸ ἱερὸν οἴκημα στενά. Ἀποκρούονται αἱ ἐπανειλημμέναι ἔφοδοι. Τέλος κατώρθωσαν οἱ πολέμιοι νὰ διαρρήξωσι τὴν ἐξωτερικὴν θύραν τῆς μονῆς. Τὸ ἅγιον τοῦτο κατοικητήριον, ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἦτο εἰς τὴν

ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῶν αἱμοβόρων ! Ὁ φρούραρχος καὶ ὁ ἡγούμενος, κατιδόντες τὴν ὅσον οὔπω αἱματοκυλισίαν, τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὸν ἐξανδραποδισμόν, διὰ δαυλοῦ ἀνετίναξαν τὴν μονὴν εἰς τὸν ἀέρα. Ὑπὸ τὰ ἐρείπια καὶ ἀνὰ τὰς φλόγας εὗρον τὸν ἔντιμον θάνατον οἱ ἡμέτεροι. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ πολιορκηταὶ εὗρον τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον δὲν περιέμενον.

Ἡ ἡρωϊκὴ αὕτη πρᾶξις τῶν Κρητῶν, ἥτις συνεκίνησε τὸν κόσμον, συγχρόνως ἔδωκεν ἔμπνευσιν εἰς ποιητάς, ζωγράφους καὶ μουσικούς.

Ὁ Παριζίνης μεγάλος συνεκινήθη καὶ ἔγραψε τὸ καλλίτερον αὐτοῦ ἔργον τῆς φαντασίας, τὸ γνωστὸν λυρικὸν μελόδραμα «Ἀρκάδιον» τὸ ὁποῖον ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἔκθεσιν καὶ ἐξετελέσθη ἐν μεγάλῃ ὀρχήστρᾳ εἰς τὸ PALAIS DE L' INDUSTRIE. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔτυχε βραβεύσεως διὰ χρυσοῦ μεταλλίου. Τὸ ἔργον φυσικότατα παριστάνει τὴν φρικτὴν σκηνὴν τῆς ἁγίας μονῆς, μὲ τὰς διαφόρους μάχας καὶ ἐφόδους, αἵτινες ἀπεικονίζονται διὰ καταλλήλων μελῳδιῶν ζωηρότατα καὶ τέλος καὶ τῆς οἰκτρᾶς καταστροφῆς δίδει τὴν φοβερὰν εἰκόνα. Καὶ ἄλλο ἐθνικὸν ἔργον εἶχεν ἀρχίσει ὁ ἰταλὸς οὗτος καλλιτέχνης, «τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς ἐν Μεσολογγίῳ», τὸ ὁποῖον, δυστυχῶς ἔμεινεν ἡμιτελές, διότι τῇ 8ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1875 ἔτους, ἀπέθανεν εἰς τὰς ἀγαπητάς του Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκλέξει διὰ δευτέραν του πατρίδα.

ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΜΙΑΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ὁ ἐκπατρισμὸς τῆς Κρήτης ἤρχισε πρὸ τῆς ἁλώσεως. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως τὴν γενομένην, ὡς γνωστόν, τῷ 1669, πολλαί, πλεῖσται οἰκογένειαι ἐγκατέλειψαν τὴν δούλην πατρίδα αἱματωμένην καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀναπνεύσουν ἐλεύθερον ἀέρα εἰς ἐνετοκρατουμένας χώρας. Τότε καὶ εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἦλθαν πολλαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι διέπρεψαν διὰ τῆς ἐργασίας των, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἱεροψαλτικῆς, τῆς ἁγιογραφίας καὶ τῆς ξυλογλυπτικῆς.

Μία τῶν οἰκογενειῶν τούτων εἶναι ἡ τοῦ «Καρβελλᾶ.»

Μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης πρὸ τῆς ἁλώσεως ἦσαν εἰς Βενετίαν, διότι ὁ Ἰωάννης Βελοῦδος, εἰς τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ μελέτην περὶ τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀποικίας, μνημονεύει ὅτι ἦσαν ἐπιστάται τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀδελφότητος ὁ Νικόλαος Καρβελλᾶς τοὐπίκλην Γερμάνης τῷ 1617 καὶ 1619 καὶ ὁ Γεώργιος Καρβελλᾶς τῷ 1662 καὶ 1670.

Ἕνας Γεώργιος Καρβελλᾶς τοῦ Ἐμμανουὴλ ἦτο RAGGIONATO τοῦ διοικητοῦ τῆς Κρήτης, καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Πριούλη, ὁ Καρβελλᾶς οὗτος φαίνεται ὁ γενάρχης τῆς ἐκζακυνθισθείσης Κρητικῆς ταύτης οἰκογενείας.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Γεώργιος, ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν Καρβελλᾶ, οἵτινες ἦχον καταφύγει εἰς Βενετίαν.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν, κλάδος τῆς οἰκογενείας Καρβελλᾶ κατέφυγεν εἰς Λακωνίαν. Τὴν σήμερον ἀκόμη «Καρβελλᾶ» καλεῖται χωρίον τοῦ δήμου Μαλευρίου (Γυθείου) ἔχον ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους κατοίκους.

* *
*

Οἱ ἐν Ζακύνθῳ Καρβελλᾶ ἐπολυπλασιάσθησαν καὶ σήμερον ἀπαρτίζουν ἀρκετὰς οἰκογενείας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, βλαστὸς τῆς οἰκογενείας ταύτης μετέβη εἰς Μεσσήνην τῆς Ἰταλίας, ἕτερος βλαστὸς εἰς Πύργον Ἠλείας.

Τώρα ἂς εἴπωμεν δύο λέξεις περὶ τῶν Καρβελλᾶ ἐκείνων, οἵτινες συνέδεσαν τὸ ὄνομα αὐτῶν μετὰ τῆς ἱστορίας μας.

Ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος πραγματικῶς διέπρεψεν εἶνε ὁ «Φραγκῖσκος Καρβελλᾶς.»

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 1η Ὀκτωβρίου τοῦ 1794 ἔτους ἐκ πατρὸς Ἰωάννου Καρβελλᾶ καὶ μητρὸς Λουκίας Ναράντση. Καὶ ἡ οἰκογένεια Ναράντση ἐπίσης εἶνε κρητικῆς καταγωγῆς καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν κατέφυγεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Τετραετὴς προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ῥαχίτιδος. Ἐκ φύσεως ἦτο προικισμένος μὲ τὰ ὡραιότερα δῶρα τῆς καρδίας, τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ πατρίδι, μετέβη πρὸς τελειοποίησιν εἰς τὴν ἀδελφὴν Ἰταλίαν, ὅπου τότε ἐτελειοποιοῦντο ἅπαντες οἱ Ἑπτανήσιοι, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ ἐκμάθουν ἐπιστήμην ἢ ὡραίαν τέχνην. Τῷ 1814 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παταβίου καὶ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων, τῷ 1817 ἐγένετο διδάκτωρ. Οἱ πρώην καθηγηταί του ἔγειναν ἐπιστήθιοι φίλοι του. Ἀλλ᾽ οἱ ἐπιφανεῖς φίλοι του ὅλως ηὔξανον. Περιη-

γηθεὶς τὸ Μιλᾶνον καὶ ἄλλας Ἰταλικὰς πόλεις καὶ τὴν Γενεύην ἔκαμεν ἐπίσης τὴν γνωριμίαν μὲ περιλάλητα πρόσωπα. Φίλοι ἔγειναν ὁ σοφὸς Κερκυραῖος Μουστοξύδης, ὁ ἀθάνατος μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδος Μόντης, ὁ Βύρων, ὁ Ὀδιέ, ὁ Σχλέγελ, ὁ Λὲ-Σωσοὺρ, ὁ Βον-Στέττεν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῶν τότε διαπρεπῶν. Μεταξὺ τῶν φίλων του συγκατελέγετο καὶ ἡ κυρία Στάελ. Ὁ Βύρων ἀσθενήσας εἰς Βενετίαν προσεκάλεσε πρὸς θεραπείαν του τὸν ἡμέτερον Καρβελλᾶν.

Ὡς εἴπομεν ἡ νόσος ῥαχῖτις ἀπὸ τοῦ τετάρτου τῆς ἡλικίας ἔτους τοῦ ἐξηδηλώθη καὶ ὑπέστη τὰ δεινὰ τῆς νόσου ταύτης, ἐν οἷς καὶ ἡ κάμψις τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ὡς παθὼν κατέγινεν εἰς τὴν μελέτην τῆς νόσου ταύτης καὶ τὸ 1817 ἐδημοσίευσεν ἐν Παταβίῳ τὴν μελέτην αὐτοῦ περὶ τῆς «ῥαχίτιδος» ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: CONSIDERAZIONI SULLA RACHITIDE, MEMORIA DI FRANCESCO CARUELLA ZACINTIO DOTTORE IN MEDICINA.

Τὸ δοκίμιον τοῦτο περὶ τῆς ῥαχίτιδος ὑπερβολικὰ ἤρεσε, μετεφράσθη καὶ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ πολὺ ἀργά, Ἑλληνικά. (1) Ὁ Καρβελλᾶς ἀφοῦ ἐξετάζει ἱστορικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς τὴν νόσον, τελειώνει τὴν πραγματείαν, διὰ τοῦ θεραπευτικοῦ τρόπου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐν Ζακύνθῳ ἐμπειρικῶς ἰατρεύεται ὑπό τινων γυναικῶν καὶ φέρει ἐπιτυχεῖς ἐκβάσεις. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πραγματείας ταύτης τοῦ Καρβελλᾶ, ἡ ἐμπειρικὴ αὕτη θεραπεία ἀνεφέρετο παρά τινων ἰατρῶν εἰς τὰ συγγράματά των καὶ τὸ ὄνομα: «Θεραπευτικὴ μέθοδος Καρβελλᾶ.» Συνεπῶς τινὲς ἰατροὶ τὴν ἐφήρμοζον ἐπιτυχῶς.

Μεταφέρομεν ἐν μεταφράσει τὸ μέρος τοῦτο τῆς πραγματείας τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὅτι θὰ εὐχαριστήσῃ τινὰς τῶν ἀναγνωστῶν.

«...Ἡ μεγάλη ἀναλογία, ἣν ἡ μέθοδος αὕτη ἔχει—καίτοι «ἐμπειρικῶς ὑπὸ γυναικαρίων ἐνεργουμένη—πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν «διασημοτέρων διδασκάλων τῆς ἰατρικῆς προταθέντα, καὶ αἱ «ἐπιτυχεῖς ἐκβάσεις ἅς καὶ ἐγὼ εἶδον, ποσῶς δὲν μ' ἀποδειλιῶ-«σιν, ὅπως ταύτην γνωστοποιήσω. Συνίσταται δὲ αὕτη εἰς ἐν-«τριβάς τινας γενομένας κατὰ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης, «τοῦ στέρνου καὶ πέριξ τῶν ἀρθρώσεων τοῦ βραχίονος καὶ «μηροῦ, διὰ τῆς βενετικῆς θηριακῆς, ἐφ' ἧς ἀκολούθως σκορ-«πίζουσι τετριμμένην ἀλοήν...... Τὰ ἐπαλειφθέντα μέρη καλύ-

---

(1) Ἑλληνικὰ τὴν μετέφρασεν ὁ Ζακύνθιος ἰατρὸς Δημήτριος Ε. Σιγοῦρος καὶ τὴν ἐδημοσίευσαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1859, τῇ προσθήκῃ βιβλιογραφίας τῶν περὶ τῆς ῥαχίτιδος γραψάντων καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑποσημειώσεις. Ἐργασία εὐσυνείδητος.

«πτουσι μὲ πανιὰ ἢ ἐπίδεσμα, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦσι κατὰ τὴν «νέαν ἐπίχρισιν, ἥτις μετὰ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας ἡμέρας γίνε-«ται. Ἀνανεοῦνται δὲ αὗται συνήθως τρὶς ἢ τετράκις καὶ σπα-«νίως τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὑπερβαίνουσιν.... Ἐνῷ ἐξωτερικῶς «ταῦτα διαπράττουσιν, ἐσωτερικῶς ποτίζουσι τὸν ἄρρωστον «καθ' ἑκάστην πρωΐαν, μεσημβρίαν καὶ ἑσπέραν μὲ ἀφέψημα «κατασκευαζόμενον διὰ τῶν ἑξῆς ἐγχωρίων βοτάνων, ἤτοι μὲ «φύλλα καὶ ἄνθη: CENTAUREA MINOR, LONICERA CAPRI FOLIUM, «VERBENA OFFICINALIS, TEUCRIUM CAMAENDRIS, PRUNELLA VULGA-«RIS CENTAUREA BENEDICTA, PLANTAGO PSYLIUM καὶ μὲ ρίζαν «ARISTO LOCHIA ROTUNDA.

«Τρεῖς οὐγγγίαι καθ' ἑκάστην, ἐὰν ὁ ἄρρωστος εἶνε ἐνῆλιξ «τῇ προσθήκῃ ζακχάρεως ἢ μέλιτος διὰ τὸ ἀηδές, τρία δὲ ἢ «τέσσαρα κοχλιάρια πλειστάκις τῆς ἡμέρας, ἂν εἶνε τὸ παιδίον «θηλάζον, ἓν τοιοῦτον ἀφέψημα δίδεται μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ «νόσος καὶ ὁ ἀσθενὴς ἀναλάβῃ· θαυμασίως τοῦτο τακτοποιεῖ «καὶ ἐνδυναμώνει τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα(1). Παρέχομεν ἐσωτε-«ρικῶς μετὰ τὴν λῆξιν ἑκάστης ἐπιχρίσεως καὶ ὀλίγους κόκκους «τετριμμένης ἀλοῆς μετὰ μέλιτος μεμιγμένης, ὅπως φροντίζω-«μεν περὶ τῶν τακτικῶν κενώσεων. Δίαιτα δὲ αὐστηρὰ ἐπιβάλ-«λεται. Γενικῶς διατάττουσιν ὅπως ἀπέχωσι τῶν χοιρείων καὶ «λαγῴων κρεάτων, τῶν ποταμίων ὑδάτων ἰχθύων τῶν ἐγχέ-«λυων καὶ τοιούτων ἄλλων, ὡς δὲ καὶ ἀπὸ παντὸς εἴδους ὀ-«σπρίων καὶ δυσπέπτου τροφῆς, ὡς καὶ τὰ ᾠὰ νομίζουσιν ἐπι-«βλαβῆ (2)., Ἡ δίαιτα αὕτη διαρκεῖ τεσσαράκοντα ἡμέρας,.. «Ὁ ἀσθενὴς νὰ κατοικῇ εἰς εὐάερα καὶ ξηρὰ μέρη, καὶ νὰ πε-«ριπατῇ, ὅταν αἱ δυνάμεις τῷ ἐπιτρέπουσι πεζός... Ἂν δὲ ἀνε-«φάνησαν τὰ κυρτώματα τῶν ὀστῶν, τότε, μετὰ τὰς ἐπαλείψεις «ἐπιθέτουσιν ἔλασμά τι μολύβδινον, ὅπως διὰ τῆς πιέσεως ἐπα-«νωρθώσωσι τὰ μέλη. Ἐνίοτε διὰ τῆς θλίψεως ταύτης ἐξ ὁλο-«κλήρου ἡ κύφωσις ἐξηφανίσθη, ἄλλοτε δὲ ἡ μέθοδος αὕτη «μόνον πρὸς κατάπαυσιν τῆς νόσου ἐχρησίμευσε καὶ ὠφέλησε «τὸν πάσχοντα χωρὶς ποσῶς νὰ ἄρῃ τὰ σφάλματα τῶν ὀστῶν. «Ὅθεν ἀναγκαῖον εἶνε, νὰ προστρέξῃ τις εἰς τοῦτο, πρὶν ἢ ἀ-«ναφανῇ ἡ μαλακία τῶν ὀστῶν, ἐὰν ἐντελῆ ἴασιν ἐπιποθῇ. Ἕ-«νεκα τούτου αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι λέγουσιν ὅτι πρέπει ν' ἀρ-«χίσῃ ἡ θεραπεία πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν τεσσαράκοντα ἡ-

---

(1) "Ἐκτὸς τῆς χρήσεως, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ραχίτιδα ποιοῦσι τοῦ ἀφεψήματος τούτου, παρέχουσιν ἔτι τοῦτο αἱ μητέρες καὶ αἱ τροφοὶ εἰς τὰ θηλάζοντα βρέφη, ὅταν εἶνε ἀδιάθετα, ποτίζουσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν δύο περίπου οὐγγίας...,,

(2) Ἀπαγορεύεται καὶ ὁ καφές.

«μερῶν. Διὰ τοιούτων μέσων, ἐπιτυχέστατα πάντοτε ἀποτελέ-
«σματα εἶδον. Πλείστας ἱστορίας ῥαχιτικῶν παιδίων ἔχω, θερα-
«πευθέντων διὰ τῆς μεθόδου ταύτης...»

* *
*

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν πατρίδα ἀμέσως ἔλαβε τὴν φήμην τοῦ ἐξόχου ἰατροῦ. Ἡ ἀγωγή του, ἡ μόρφωσίς του, ὁ χαρακτήρ του, τὰ πατριωτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα, δικαίως τὸν ἔθεσαν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀρίστων πολιτῶν.

Ἐν τούτοις ἡτοιμάζετο ἡ ὕλη διὰ τὴν ἀθάνατον ἐποποιΐαν «εἴκοσιν ἕνα». Ὁ Καρβελλᾶς γίνεται μέλος τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρείας» καὶ ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ ἐργάζεται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου.

Ὁ Καρβελλᾶς μετὰ τοῦ Ἰωάννου Στεφάνου, καὶ Ν. Καλύβα διηύθυνον τὴν ἐν Ζακύνθῳ «Φιλικὴν Ἑταιρείαν» γενόμενοι «ἔφοροι». Εἰργάσθη διὰ τὸ δάνειον τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ὅτε οἱ ἐν Ζακύνθῳ «Φιλικοὶ» ἀπεφάσισαν νὰ συστήσωσι νοσοκομεῖον εἰς Ναύπλιον διὰ τοὺς πληγωθέντας καὶ ὁ Καρβελλᾶς προσέφερε φάρμακα. Ἀλλ' ὁ τότε ἐμφύλιος πόλεμος ἐμπόδισε τὴν ἐν Ναυλίῳ σύστασιν τοῦ νοσοκομείου καὶ οὕτω τὰ φάρμακα ἐστάλησαν εἰς διάφορα στρατόπεδα καὶ ἰδίᾳ εἰς Μεσολόγγιον καὶ Κάλαμον. Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Σολωμός, ὅταν ἔγινε καὶ αὐτὸς «φιλικὸς» ἐμυήθη ἀπὸ τὸν Καρβελλᾶν. Ὁ Καρβελλᾶς ἐτήρει ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Καποδίστριαν, Ὑψηλάντην, Κολοκοτρώνην, Μαυροκορδάτον καὶ μὲ ἄλλους ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως. Ἕνεκα τῶν φιλεθνικῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος, τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος.

Εἰργάσθη καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ μορφώσεως τῆς γενετείρας αὐτοῦ Πατρίδος Ζακύνθου.

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἔγινε δημοσιογράφος, ὅτε ἐδόθη εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἡ ἐλευθεροτυπία, καὶ ἀμέσως κατετάχθη μεταξὺ τῶν συντακτῶν τῆς πρώτης ἀνεξαρτήτου ἐφημερίδος Ζακύνθου: «Τὸ Μέλλον.» Ἐπὶ Ἀγγλικῆς Προστασίας ἐδημοσιεύοντο ἐν Ἑπτανήσῳ ἐφημερίδες σοβαρώταται, διὸ συνεργάται ἦσαν καὶ διαπρεπεῖς ἄνδρες, οἷοι ὁ Μουστοξίδης, ὁ Βράϊλας, ὁ Κάλβος, ὁ Ζαμπέλιος, ὁ Ζερβός, ὁ Μονφερρᾶτος, ὁ Λομβάρδος, ὁ Βερύκιος καὶ ἄλλοι ἐξέχοντες. Ἦσαν ἐφημερίδες μὲ ἀρχάς.

Ὅταν ἡ ἀείμνηστος Ἀγγλὶς κυρία Λόγγλικ, σύζυγος τοῦ

Τοποτηρητοῦ Ζακύνθου, συνήργησε νὰ ἱδρυθῇ ἡ «Ἑταιρεία τῶν Φιλομαθῶν» ἐν Ζακύνθῳ, ὁ Καρβελλᾶς ἐδίδασκε τὴν Χημείαν. Προσέτι ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱδρυτὰς τῆς ἐν Ζακύνθῳ «Ἰατροχειρουργικῆς Ἑταιρείας,» ἡ ὁποία τὸν ἀνέδειξε παντοτεινὸν αὐτῆς γραμματέα. Αὐτὸς ὁ Καρβελλᾶς, διωργάνωσε τὸν τρόπον ὅπως διανέμονται δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀσθενεῖς τὰ ἀναγκαιοῦντα φάρμακα. Αὐτός, διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν βιομηχανίαν ἵδρυσε τὸ Μεταξουργεῖον. Φύσει ὢν φιλόμουσος, ἐσύστησε καὶ τὴν ἀστυκὴν μουσικήν.

Εἰς τὴν «ἰατροχειρουργικὴν ἑταιρείαν» ἀνέγνωσεν ἰατρικὰς πραγματείας· ἔκαμε καὶ διακοινώσεις ἐπιστημονικάς.

Οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ τὸν ἐθεώρουν προσέτι ὡς «ἄοκνον παρηγορητὴν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, ὡς βοηθὸν διὰ παντοίων μέσων τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ πτωχοῦ.»

Ὁ πολύτιμος οὗτος ἀνὴρ ἀπέθανε τῇ 13 Μαρτίου τοῦ 1849 ἔτους.

Ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δύο διεκρίθησαν. Ὁ ***Νικόλαος Καρβελλᾶς*** ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1803.

Μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν πρώτων γραμμάτων μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, διὰ νὰ γίνῃ διδάκτωρ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα μετήρχετο εὐδοκίμως τὸν δικηγόρον. Ἐπὶ τοῦ Ἁρμοστοῦ Δούγλα, ἕνεκα ἀπευκταίου συμβάντος, διέφυγε μετ' ἄλλων συμπολιτῶν του τὰ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1840 δεινὰ τῆς ἐξορίας. Ἡ Γερουσία πολλάκις τοῦ προσέφερε δικαστικὴν θέσιν, ἀλλ' οὐδέποτε ἠθέλησεν. Ἦτο ἔνθερμος Μεταρρυθμιστής. Ἠγάπα πολὺ τὰ γράμματα. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Μέλλον». Ἦτο εἰς ἄκρον φιλόθρησκος. Ἀπέθανε τῇ 10 Ἰανουαρίου 1872.

Περισσότερον διεκρίθη καὶ ἔδρασεν ὁ ἄλλος ἀδελφός του ὁ ***Σπυρίδων Καρβελλᾶς.***

Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1803. Ἀφοῦ κατηρτίσθη εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, πρὸς τελειοποίησιν καὶ ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀκολούθως πρὸς ἀπόκτησιν περισσοτέρων γνώσεων μετέβη εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἐπανελθὼν διδάκτωρ εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα, ἐξήσκει μετὰ ζήλου τὴν λυσίπονον ἐπιστήμην του, καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα. Ἦτο εἰς ἄκρον φιλελεύθερος, γιομάτος ἀπὸ ζωήν, ἀπὸ δρᾶσιν! Εἶχε γνωρίσῃ τὸν Καποδίστριαν. Οὗτος ἐρχόμενος ὡς Κυβερνήτης, δὲν τὸν ἐλησμόνησε· τὸν προσεκάλεσε πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ ἐργασθῇ μὲ τοὺς ἄλλους πρὸς τακτοποίησιν τῶν κακῶς ἐχόντων.

Ἐν ὀλίγῳ διαστήματι ὑπεράνθρωπα ἔπραξεν ὁ μέγας οὗτος Κερκυραῖος καὶ ἡ ἀναγεννωμένη Ἑλλὰς πολὺ θ' ἀνυψοῦτο καθ' ὅλα, ἂν δολοφόνοι χεῖρες δὲν ἐγένοντο πατροκτόνοι.

Ὁ Καρβελλᾶς ἰδιαίτερος ὢν ἰατρὸς τοῦ Κυβερνήτου, ἐταρίχευσε τὸ λείψανόν του καὶ ὡς ἐνθύμημα τοῦ τραγικοῦ συμβάντος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστῖνος τοῦ ἐδώρησε τὰ αἱματοβαμμένα χειρόκτια, χειρόκτια ἱερά, ὄχι μόνον ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν μέγαν πατριώτην, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι βαμμένα ἀπὸ τὸ ἀθῷον αἷμα, τὸ χυθὲν ἀπὸ τοὺς ἀπαισίους καὶ ἐπικαταράτους πατροκτόνους.

Ὁ Καρβελλᾶς ἀπογοητευθείς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα, καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς χώρας, καταταχθεὶς εἰς τὴν μερίδα τῶν φιλελευθέρων, τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Θ.΄ βουλῆς, ἥτις περιεῖχεν ἐπτανησιακάς ἐπισημότητας. Ὁ Ζερβός, ὁ μάρτυς τῆς ἐπτανησιακῆς ἀνεξαρτησίας, χαρακτηρίζων τοὺς Βουλευτὰς τῆς Βουλῆς ταύτης καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου Καρβελλᾶ ποιούμενος λόγον εἶπε: «Σπυρίδων Καρβελλᾶς. Ἰατρικὴ ἐπισημότης, καρδία ἐλευθέρων αἰσθημάτων.» Ἐγένετο μέλος τοῦ «ἰταλο-ἑλληνικοῦ Κομιτάτου» πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ.

Διορισθεὶς παρὰ τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως ἔπαρχος Ζακύνθου, ἐφάνη δικαιότατος, φιλόνομος καὶ φιλόπολις. Ὅτε ἐψηφίσθη ἡ Ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, γενομένης δοξολογίας ἕνεκα τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Πολιούχου, ὁ Καρβελλᾶς ἐξεφώνησε λόγον. Ἰδοὺ μέρος:

«Ἡ λαμπρὰ ἡμέρα τῆς Ἑνώσεως σήμερον πλέον δι' ἡμᾶς «ἀνέτειλε. Μετὰ τόσους αἰῶνας ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡμετέ«ρας γῆς, πραγματοποιοῦνται ἤδη οἱ πόθοι καὶ οἱ παλμοὶ τῆς «καρδίας μας. Τίς, ἀδελφοί, ὅτε κατὰ τὴν νεότητά μου εὑρι«σκόμενος πλησίον τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Καποδιστρίου, «καὶ παρ' αὐτοῦ καθημερινῶς τρεφόμενος μὲ τὴν γλυκεῖαν «ἐλπίδα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, τὶς ἤθελε μοὶ προ«είπῃ ὅτι μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα δύο ἐτῶν ἐπέπρωτο ὑπὸ «τὴν ἐπαρχίαν ἐμοῦ, νὰ ἴδω πραγματοποιουμένην τὴν ἐλπίδα, «ἣν ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ μετὰ δακρύων μοὶ μετέδιδεν;...... «Σήμερον ἑορτάζομεν τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. «Σήμερον οἱ ἀλλαλαγμοὶ τῆς χαρᾶς μας, ἀκουόμενοι παρὰ τῶν «Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς ἀναπτεροῦσι τὰς ἐλπίδας των. Εἴθε, «ἀδελφοί, νὰ ἴδω πρὶν τοῦ τέλους τῶν ἡμερῶν μου, τὴν ἀπο«κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς..... Νὰ εἴμεθα ὅλοι Ἕλλη-

«νες διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ ἴδωμεν εὐδαίμονα, «ἰσχυράν, ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ποθητοῦ ἡμῶν Βασιλέως, ἐὰν «θέλωμεν αὐτὴν νὰ ἴδωμεν κατέχουσαν θέσιν ὑψηλὴν μεταξὺ «τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκο- «ποῦ τούτου, ἀπαιτεῖται, ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος, νὰ θυσιά- «σωμεν εἰς τὸν βωμὸν τὰ πάθη.......»

Ὅτε εἰς τὰ 1864 ἑορτάσθη ἐπισήμως καθ' ἅπασαν τὴν Ἑπτάνησον ἡ Εἰκοστὴ Πέμπτη Μαρτίου, ὁ Καρβελλᾶς ἐξεφώνησεν ἔξοχον λόγον, ὁ ὁποῖος τελειώνει μὲ τὰς ἑξῆς λέξεις:

«..... ἀλλ' ἵνα τάχιον ἴδωμεν τὸ ἔθνος ἡμῶν εὐημεροῦν καὶ «προοδεῦον, ἀνάγκη εἶναι «ἀγάπης καὶ ὁμονοίας». Ἔθνη μι- «κρὰ προώδευσαν καὶ ἔγειναν κραταιὰ διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ «καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Ταῦτα καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι καὶ πρὸς «τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, ὡς εἰς τελι- «κὸν σκοπὸν ἀποβλέποντες, ἂς ἀνακράξωμεν ὅλοι μας μιᾷ «ψυχῇ καὶ καρδίᾳ: «Ζήτω τὸ Ἔθνος, Ζήτω ὁ Βασιλεύς.»

Ὁ Καρβελλᾶς ἔλαβε τὴν μεγάλην τύχην νὰ εἶναι ὁ τελευταῖος ἔπαρχος τῆς Ζακύνθου ἐπὶ Ἀγγλικῆς Προστασίας, καὶ ὁ «Πρῶτος κυβερνήτης» μετὰ τὴν Ἕνωσιν. Ἔλαβε τὴν μεγαλητέραν ἔτι τύχην νὰ παραδώσῃ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, τὴν εὐλογηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ζακύνθου, ὅπως ὑψωθῇ εἰς τὸ φρούριον καὶ νὰ παραλάβῃ παρὰ τοῦ ἄγγλου φρουράρχου τὴν κλεῖδα τοῦ φρουρίου, ἣν ἔπειτα παρέδωκε πρὸς τὸν Ἕλληνα φρούραρχον, ὅτε ὑπεδέχθη τὸν ἑλληνικὸν στρατόν.

Ἰδιωτεύων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, καρτερικῶς ὑπέφερεν ὡς ἀληθὴς χριστιανὸς τὰ δυστυχήματα. Ἀπέθανε τῇ 18 Δεκεμβρίου 1878.

Ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου ἦτο ὁ ***Γεώργιος Καρβελλᾶς*** ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τῷ 1904. Οὗτος ἐξεπαιδεύθη εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Σιένην τῆς Ἰταλίας ἔνθα ἔλαβε τὸ δίπλωμα τὸ διδακτορικὸν τοῦ δικαίου. Μετέβη καὶ εἰς Παρισίους πρὸς αὔξησιν τῶν γνώσεών του. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν πατρίδα, ἤρξατο τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῷ ὁποίῳ ἀμέσως κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν. Ἦτο φύσει ῥήτωρ. Αἱ δικανικαὶ ἀγορεύσεις του ἔκαμνον ἐντύπωσιν καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἑνότητα καὶ ταξινομίαν ἐπιχειρημάτων. Ἐπίσης οἱ λόγοι του, οἱ ἐκφωνηθέντες εἰς παντοίας περιστάσεις, ἕνεκα τῆς ὡραίας φωνῆς καὶ τῆς λαμπρᾶς ἀπαγγελίας, ἐνεθουσίαζον τοὺς ἀκροατάς. Ἦτο πάντοτε γελαστός, χαρίεις, μὲ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη. Ἦτο εἴρων· ἀλλ' ἂν ἐνίοτε ἡ εἰρωνία του ἦτο καυστικὴ ποτὲ ὅμως πικρά. Εἰς ἄκρον ὢν φιλομαθὴς εἶχεν ἀποκτήσει ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις. Ἠγάπα τὴν ἰταλικὴν ἰδίως ποίησιν. Ἐνίοτε ἐμμέ-

τρως χάριν τέρψεως μετέφραζεν ἀποσπάσματα τοῦ Δάντε. Μᾶς εἶχέ ποτε διαβάσει στίχους τῆς μεταφράσεώς του ἀρκετὰ καλούς. Δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ δημοσιεύσῃ χάριν τῆς ταπεινοφροσύνης του.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξάν τινες τῶν ἀπογόνων τῆς ἀρχαίας ταύτης Κρητικῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας οἱ ἀπόγονοι εἰσέτι εἶναι εἰς τὴν ἀκμὴν, χάριν τῆς ἐντίμου αὐτῶν ἐργασίας.

ΛΗΣΜΟΝΗΘΕΙΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν φίλος κ. Ἀ. Διομήδης Κυριακός, καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς ἀξιολόγου αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (σελ. 170) ἀναφέρει ὡς διαπρέψαντας ἐπὶ παιδείᾳ τὸν Κυθήρων Στρατούλην, τὸν Κερκύρας Εὐστάθιον καὶ τὸν Ζακύνθου Λάταν.

Μεταξὺ τούτων ἠδύνατο νὰ καθέξῃ θέσιν καὶ ὁ Ζακύνθου ***Κατραμῆς***, περὶ τοῦ ὁποίου δημοσιεύομεν τὸ σημείωμα τοῦτο.

Βεβαίως τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Κατραμῆ εἶνε ἱστορικὰ καὶ φιλολογικά. Ἀλλ' ἐπίσης καὶ τοῦ Στρατούλη τὰ ἐπισημότερα εἶναι τὰ φιλολογικά.

Ὁ Νικόλαος Κατραμῆς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1820 ἔτους. Κατὰ πρῶτον ἐξεπαιδεύθη ἐν Ζακύνθῳ γενόμενος μαθητὴς τοῦ Λυκείου. Ἀκολούθως, τῷ 1838, ἐστάλη εἰς Ἀθήνας πρὸς αὔξησιν τῶν γνώσεων καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Γεναδίου.

Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔχων κλίσιν εἰς τὰ ἱερά, μετέβη εἰς Κέρκυραν καὶ κατετάχθη μεταξὺ τῶν ὑποτρόφων τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου. Δὲν κατεγίνετο μόνον εἰς τὰ θεολογικά, εἶχεν ἀγάπην διὰ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ διὰ ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν. Ἐκπεραιώσας ὅλα τὰ μαθήματα καὶ ἐν τῷ Ἰονίῳ Πανεπιστημίῳ ἐξετασθεὶς προσηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν πατρίδα, ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Μετήρχετο τὸ λειτούργημα τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ τοῦ

ἱερέως, συγχρόνως δὲ παρέδιδε καὶ μαθήματα. Ἀκολούθως δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἱερῶν ἐν τῷ Λυκείῳ Ζακύνθου.

Γενομένης τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ὁ Κατραμῆς, ἀπεστάλη, τῷ 1865, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἐκκλησίας, κατεχομένης τότε ὑπὸ τῶν «Οὐνιτῶν», οἵτινες διὰ τῆς ἐφημεριδογραφίας ἀγοραίως αὐτὸν προσέβαλον καὶ ἠπείλησαν. Ἀλλ' ὁ Κατραμῆς, ἀνδρικῶς φέρων τὰς προσβολὰς ἐκείνων, ἠδυνήθη, τῇ συμπράξει τοῦ Ἕλληνος προξένου, καὶ τῶν παρεπιδημούντων ἐκεῖ ὁμογενῶν, διὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως νὰ ἀποπέμψῃ τοὺς «Οὐνίτας.» Μέχρι τοῦ 1868 ἐφημέρευσεν ἐν τῇ ἰταλικῇ ταύτῃ μεγαλουπόλει ἐκτελῶν εὐσυνειδήτως τὰ τοῦ ἐφημερίου καὶ ἐξακολουθῶν μελετῶν ἀδιακόπως. Τὸ αἴτιον τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἐφημερίας ἦτο, ὅτι τότε εἶχεν ἀποθάνει, τῷ 1867, ὁ μητροπολίτης Ζακύνθου Κοκκίνης, καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος τὸν προσεκάλεσεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν 9 Μαΐου τοῦ 1868 τὸν ἐχειροτόνησεν ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου.

Ὅτε, τῷ 1871, ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε.΄ ἡ Κυβέρνησις ἐξέλεξε καὶ τὸν Κατραμῆν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν εἰς Ἀθήνας τὰ λείψανα τοῦ ἐθνομάρτυρος τούτου.

Δυστυχῶς ἡ καρδία του προσεβλήθη δεινῶς ἐκ νοσήματος. Ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης του ὁ διάσημος ἱεροκῆρυξ Διονύσιος Λάτας, ὅστις ἐπεθύμησε τὴν ἀρχιεπισκόπου ἕδραν τῆς γενετείρας αὐτοῦ πατρίδος Ζακύνθου. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ περιμένῃ νὰ τὴν λάβῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατραμῆ, ἐνήργησε διὰ τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐπὶ τῇ βάσει ἰατρικῆς ἐκθέσεως, ἔπαυσε τὸν Κατραμῆν καὶ ἐχειροτόνησε τὸν Λάταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1884.

Ἂν ὁ καρδιακὸς πρέπει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συγκινήσεις διὰ νὰ μὴ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς καρδίας καὶ ἐπιβαρύνῃ τὴν κατάστασίν του, ὁποία μεγαλλιτέρα συγκίνησις ἀπὸ αὐτὴν, ἣν ἔλαβεν ὁ Κατραμῆς;

Προσετέθη καὶ ἄλλη θλιβερὰ συγκίνησις, ὁ θάνατος τῆς λατρευτῆς αὐτοῦ θυγατρός. Οὕτω τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολυπαθοῦς αὐτοῦ βίου, διῆλθεν μεταξὺ ὀδύνων καὶ ἀλλεπαλλήλων ἀπεριγράπτων δυστυχημάτων. Τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ σῶμα ὁσημέραι κατερειπούμενον πρὸς τὰ χείλη τοῦ τάφου ἐπέλαζεν, ἀλλ' ἡ διάνοια αὐτοῦ ἦτο φωτεινὴ καὶ ψυχαγωγίαν εὕρισκεν εἰς τὰς μελέτας. Μόλις ᾐσθάνετο ὀλίγον ἀβασάνιστος ἐκ τῶν ἀλγηδό-

νων τοῦ νοσήματος. Ὁσάκις τοῦ ἔλεγον νέον τι φιλολογικὸν ἢ ἐπιστημονικόν, ἢ τοῦ ἔφερον νέον βιβλίον πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπερβολικὰ ἠγάλλετο καὶ εὐχαριστεῖτο.

Ἀπέθανεν, ἀφοῦ ὑπέφερε τὰ πάνδεινα καὶ τὰ πάντα ὑπέμεινε μετ' ἰοβείου τῷ ὄντι ὑπομονῆς, τῇ 9 Δεκεμβρίου τοῦ 1886 ἔτους.

* *
*

Ἔλθωμεν εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἐξέδωκε κατὰ καιροὺς διατριβάς, φυλλάδια καὶ βιβλία. Εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ πρώτην θέσιν κατέχει ὁ πρὸς τὴν Ζάκυνθον ἔρως. Ἐξεφώνησε καὶ ἐδημοσίευσε θρησκευτικούς, πατριωτικούς, ἐπιταφίους καὶ ἐπιμνημοσύνους λόγους. Ἦτο ἐκ τῶν συνεργατῶν τῆς «Πανδώρας», ἐν ᾗ ἐδημοσίευσε περὶ Ν. Βαρβάτη, Οὔγου Φωσκόλου, τῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ ὀστῶν τοῦ Δάντου, τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀσπράνου, τοῦ Βεσουβίου, τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐν Ζακύνθῳ κλ. κλ.

Ἰδοὺ τίτλοι ἄλλων ἔργων αὐτοῦ:

Ἡ ἐκπόρθησις τῆς πόλεως Σατάν, (Ζάκυνθος 1849). Ἡ Πάτριος φωνὴ (αὐτόθι 1850). Οἱ ἐν Κύδνῳ πεσόντες (αὐτόθι 1862, στίχοι). Ἡ Ἀγλαΐα ἢ τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλάδος (αὐτόθι 1863). Ἡ ἐν Νεαπόλει ἔπαυλις καὶ ὁ Ρόδιος ἢ Φαρνάσιος Ταῦρος, ὅπερ μετεφράσθη καὶ ἰταλιστὶ ὑπὸ Ἐρνέστου Παλούμβου.

Τὰ καλλίτερα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἱστορικὰ καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἱστορικαὶ διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως (Ζάκυνθος 1854) LA CHIESA ORTODOSSA (NAPOLI 1865) Ἡ ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία (Ζάκυνθος 1866). Φιλογογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου (αὐτόθι 1881).

Κατεγίνετο εἰς τὴν συγγραφὴν ἑτέρου τόμου περὶ Ζακύνθου, περιέχοντος πολλὰ ἱστορικὰ ὠφέλιμα. Προσέτι σπουδαίως κατεγίνετο εἰς συγγραφὴν χρησίμου ἔργου, ἔχοντος τὸν ὡραῖον τίτλον «Ὁδηγὸς τοῦ ἱερέως». Ἀλλ' ἡ δεινή, ὡς εἴδομεν, ἀσθένεια ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ τὸ φέρῃ εἰς πέρας καὶ πολλάκις ἐκ τῶν ἀνεκδότων τούτων ἔργων, διαρκούσης τῆς μακρυνῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, μοὶ ἀνεγίνωσκε τεμάχια, ἢ ἐξέφραζε τὴν γνώμην περὶ κεφαλαίου τινός, ἢ ἄλλου τινὸς ἀφορῶντος αὐτά.

Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὰ «Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου». Τὸ ὀγκῶδες τοῦτο βιβλίον περιέχει πολλὰ χρήσιμα, ἄγνωστα ἕως τότε, ἀλλὰ καὶ πολλὰ περιττά, τινὰς παρανοήσεις καί τινα λάθη. Ὅμως, αὐτὰ τὰ πλημμελῆ, δὲν

ἐμποδίζουσι νὰ εἶναι πάντοτε τὸ βιβλίον τοῦτο ὠφέλιμον εἰς τὸν μελετῶντα τὴν ἱστορίαν τῆς Ζακύνθου.

Περίεργον εἶναι ὅτι, ἐνῷ δημοσιεύει ὁλόκληρον βιβλίον διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ὁ γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ, εἶναι Ζακύνθιος, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο Ζακύνθιος, γνώμην ἣν ὑποστηρίζει καὶ εἰς τὰ Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα, συγχρόνως ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ: ὅτι εἶναι Ζακύνθιος ὁ Φραγκῖσκος Σκοῦφος ὡς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ, ἀδιάφορον ἂν οἱ γονεῖς του ἦσαν Κρῆτες καὶ ἂν ὁ Σκοῦφος ὁ ἴδιος λέγῃ ὅτι εἶναι Κρής: ὅτι εἶναι Ζακύνθιος ὁ Φώσκολος ὡς γεννηθεὶς εἰς Ζάκυνθον, ἀδιάφορον ἂν ὁ πατήρ του, καὶ ὁ πάππος ἦσαν Κερκυραῖοι. Ἂν ὁ Εὐγένιος εἶναι Ζακύνθιος χάριν τοῦ πατρός του, τότε εἶναι Κρὴς ὁ Σκοῦφος καὶ κερκυραῖος ὁ Φώσκολος. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι προκειμένου περὶ ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ ἴδιον ἔθνος, ἡ πατρίς του εἶναι ἡ γενέτειρα. Διὸ ὁ ἴδιος Εὐγένιος, ἐγγραφεὶς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάλης τῇ 25 Μαΐου τοῦ ἔτους 1765, ὅπως ἀκροασθῇ τοῦ τὰ μαθηματικὰ διδάσκοντος Σεγνέρου, ἐγράφη CORCYRAENSIS.

* *
*

Ὁ Κατραμῆς δὲν εἷλκε τὸ γένος ἐξ εὐπατρίδου οἴκου, δὲν ἦσαν γεγραμμένοι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ εἰς τὴν «χρυσῆν» τῆς νήσου «βίβλον», ἀλλ' ἦτο «εὐγενής». Εὐγενὴς κατὰ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν λέγοντα: «εὐγένειαν λέγω, οὐχ ἣν πολλοὶ «νομίζουσιν, ἄπαγε! οὐ πρὸς ἡμῶν τοῦτο θαυμάζειν, οὐδὲ φι-«λοσοφίαν τὴν ἐκ μύθων καὶ τάφων ἐρχομένην, ἀλλ' εὐγένειαν «λέγω, ἣν εὐσέβεια χαρακτηρίζει καὶ τρόπος καὶ ἡ πρὸς πρῶ-«τον ἀγαθὸν ἄνοδος ὅθεν γεγόναμεν· ταύτη ἀπόδειξις μία τῆς «εὐγενείας.»

Ὁ ἄνθρωπος ὅταν διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἱκανότητος λαμβάνῃ τιμίως θέσιν διακριτικὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ φανῇ ἄξιος τῆς θέσεως, ἣν κατέλαβεν, εἶναι μεγάλου ἐπαίνου ἄξιος καὶ ἐκτιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται παρὰ τῆς ὑγιοῦς μερίδος τῆς κοινωνίας. Ἐνῷ οἱ μόνον καὶ μόνον καυχώμενοι, ἐπὶ πατρογαθίᾳ, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἱκανότητα, ἐνεργητικότητα καὶ δρᾶσιν ἐπωφελῆ καὶ τιμίαν εἶναι «μηδενικά».

Ὡς διδάσκαλος, ἱερεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ ἐξεπλήρωσε τὸ καθῆκον. Ὡς λειτουργὸς καὶ τελετάρχης ἦτο ἀμίμητος. Περιεκοσμεῖτο μὲ τὸ δῶρον τῆς καλλονῆς. Ἦτο «μοντέλο» διὰ ζωγράφον. Ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, μεγαλοπρεπὴς τὸ βάδισμα, εὐγε-

νὴς καὶ ἁπλοῦς τοὺς τρόπους, εὐχάριστος εἰς τὴν ὁμιλίαν, ἐπιθυμητὸς εἰς τὰς συναναστροφάς, ποθητὸς εἰς τοὺς φίλους, δίκαιος, φιλόξενος, περιποιητικός, συνετός, ἀνεξίθρησκος, αὐστηρὸς πλὴν ἀγαθόφρων. Ἔμφυτον ἔχων τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, οὐδὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ προσερχομένους αὐτῷ ἐπίκραινεν, ἀλλὰ εὐγενῶς, φιλοστόργως τοὺς ἐδέχετο, τοὺς εὐεργέτει, τοὺς περιεποιεῖτο ἂν ἠδύνατο. Ὑπεκαίετο πάντοτε ὑπὸ τῆς ἄκρας ἐπιθυμίας νὰ συντελέσῃ τὸ ἐφ' ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος.

Εἰς πολλοὺς ἐνεφύσησε τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τὰ ζώπυρα. Διδάσκων δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχούς, ἤθελεν οὕτω μᾶλλον νὰ φανῇ ὠφέλιμος. Ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος πολλάκις ἐκήρυττε τὸν θεῖον Λόγον. Φωνὴν δὲν εἶχε βροντώδη, ἀλλὰ γλυκεῖαν καὶ εὐκόλως συνεκίνουν οἱ λόγοι αὐτοῦ. Ἡ ψαλμῳδία εὔρυθμος καὶ εὐχάριστος ἕνεκα τῆς ἐμμελοῦς φωνῆς του. Πᾶν ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔπραττε, διήγειρε τὸν σεβασμόν καὶ ἀνύψωνε τὸν ἐκκλησιαζόμενον εἰς ἀνωτέραν ἰδανικὴν σφαῖραν.

Ὡς ἀρχιεπίσκοπος ἀπηγόρευσεν πλῆθος μικρῶν λιτανειῶν ὧν αἱ πλεῖσται ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ ἢ ὥρᾳ ἐγένοντο χωρὶς ὄφελος τῆς θρησκείας.

Ἕνα ἀπὸ τὰ καλὰ τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἶνε ὅτι δὲν ἐχειροτόνει διὰ τὴν Ζάκυνθον ἱερεῖς, εἰμὴ κατόπιν σπουδαίας ἐλλείψεως. Ἤθελεν ὁ Κλῆρος νὰ εἶναι περιορισμένου ἀριθμοῦ καὶ ἐνάρετος καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν μορφωμένος ἵνα δυνηθῇ νὰ διάγῃ τὸν βίον τιμίως καὶ ἀξιοπρεπῶς. Ἐμπόδισε κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας νὰ γίνῃ εἰς τὰς Ζακυνθιακὰς ἐκκλησίας τὸ γνωστὸν «ἀνάθεμα» κατὰ τῶν εἰκονομάχων καὶ αἱρετικῶν. Τῷ 1873 μάλιστα ἐπὶ τούτῳ ἐδημοσιεύθησαν δύο διατριβαί δι' ὧν κατηγορεῖτο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ μὲν ἐτιτλοφορεῖτο: «Ἂς μὴ παρασιωπηθῇ μικρὰ σκέψις ὡς πρὸς τὸ ἀνάθεμα κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας», ἀνωνύμως, ἀλλὰ ἐγράφη ὑπὸ πρωτεύοντος ἐν τῷ κλήρῳ Ζακύνθου, ὅστις τὸν ἐμάχετο. Ἡ δὲ φέρει τὴν ἐπιγραφήν: «Δογματικὸν, τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ζ' Συνόδου καὶ θεσπισμάτων τῶν Ἁγίων Πατέρων τῶν ἀναστηλωσάντων τὰς Ἁγίας Εἰκόνας κατὰ τῶν..... τῆς καταργήσεως τοῦ μακαρισμοῦ καὶ τοῦ ἀναθέματος ἐπ' ἐκκλησιῶν ὑπὸ Νικολάου Β. Καραντζᾶ.» Ὅτε οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κατραμῆ ἔγραφον καὶ ἐδημοσίευον τοιαῦτα φυλλάδια, ἐλησμόνουν ἢ μᾶλλον ἠγνόουν ὅτι πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους, τῷ 1872, ἕνας εὐσεβὴς λόγιος καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν τῆς Ὀρθοδοξίας δογμάτων, ὁ γνωστὸς ἀρχιμανδρίτης Δημητρακόπουλος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ὀρθό-

δοξος Ἑλλάς», γράφει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀναθέματος: «τὸ ἀνάθεμα ἂς παύσῃ, καθὼς πράγματι ἔπαυσε, διότι ἡ θρησκεία ἡμῶν, θρησκεία ἀγάπης καὶ ἐλέους μᾶς παραγγέλει: Εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε.» τοῦθ' ὅπερ ἐπεθύμει νὰ γίνῃ καὶ ὁ σοφὸς Σκορλᾶτος ὁ Βυζάντιος.

Ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ζακυνθίου κλήρου ὡς ὁ φιλόστοργος πατὴρ περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Πολλάκις μοὶ ὡμίλησε περὶ τῶν μέσων τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ εὐημερίας αὐτοῦ.

Ὁ Ἀπόστολος διατάττει: «Ποιμήνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον «τοῦ θεοῦ ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, «μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μηδ' ὡς κατακυριεύ-«οντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γενόμενοι τοῦ ποιμνίου».

Καὶ ὁ ἱερὸς Ἱερώνυμος κηρύττει ἵνα οἱ Ἐπίσκοποι ἔχωσι πάντοτε ἐν τῷ νῷ ὅτι εἶναι ἱερεῖς καὶ οὐχὶ δεσπόται, νὰ σέβωνται τοὺς ἐπισκόπους ὡς ἐπισκόπους.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Κατραμῆς.

Φυσικὸν εἶναι, ὅταν λαμβάνει τις τὸ πρῶτον τὴν διοίκησιν προσπαθεῖ νὰ κάμῃ τι καλλίτερον ἀπὸ τοὺς προκατόχους, ἂν δύναται. Φυσικὸν εἶναι προσέτι ὅτι εὑρίσκει προσκόμματα καὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φθονεροὶ λαμβάνουν ἀφορμὴν νὰ δείξουν τὰ κακὰ αἰσθήματά των, λησμονοῦντες ὅτι ἡ ἀξία καὶ ἡ ἐργασία ἐκτιμῶνται πάντοτε ἀπὸ τὸ ὑγειὲς στοιχεῖον τῶν κοινωνιῶν καὶ ἀκολούθως οἱ συκοφάνται, ἐκμηδενίζονται καὶ στιγματίζονται. Τὸ αὐτὸ ἔτος, τῷ 1873, ἐδημοσιεύθη λίβελλος μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἡ μάστιξ τῆς Ζακύνθου ἢ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ν. Κατραμῆς» ἐκ σελίδων δεκατεσσάρων, ὁ ὁποῖος γενικῶς ἀπεδοκιμάσθη καὶ ἐδακτυλοδεικνύετο ὁ λιβελλογράφος.

Ὁ ἱεράρχης Κατραμῆς χριστιανικῶς φερόμενος, ἐσυγχώρει πάντοτε τοὺς ἐχθρούς. Συνήθως ἦτο εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἡ φράσις: «λήθη τῶν παρελθόντων».

Μακρὰν τοῦ θορύβου τοῦ κόσμου κατῴκει εἰς τὴν ἀπόκεντρον πατρικὴν οἰκίαν μεταξὺ τῶν βιβλίων καὶ ὀλιγίστων ἐκλεκτῶν φίλων. Ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ οὐδέποτε ἤκουσα νὰ ἐξέλθῃ λέξις κατὰ τοῦ πλησίον.

Αἱ κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος, Ἰταλίας καὶ Ρωσσίας ἐκόσμησαν τὸ στῆθός του διὰ παρασήμων.

ΕΝΑΣ ΦΙΛΟΠΟΝΟΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΣ

Ἡ ἱστορία δεόντως ἀναφέρει εἰς τὰς ἀθανάτους αὐτῆς δέλτους, τοὺς προνομιούχους ἐκείνους, οἵτινες ἀνύψωσαν τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἀλλὰ καὶ τοὺς προσπαθοῦντας, κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτῶν διὰ τῆς ἐργασίας νὰ θεραπεύσωσιν ὁπωσδήποτε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, τὸ ἔθνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν, δὲν τοὺς λησμονεῖ.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων συγκαταλέγεται ὁ Νικόλαος Ἀσπιώτης, ἕνας ἀπὸ τοὺς μᾶλλον ἐργατικοὺς ζωγράφους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1817, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 20 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1891.

Ἐν Κερκύρᾳ ἐξεπαιδεύθη καὶ ἐγένετο κάτοχος τῆς ζωγραφικῆς.

Τὸ σχέδιον ἔμαθεν ἀπὸ τὸν περιλάλητον Κερκυραῖον καλλιτέχνην Παῦλον Προσαλέντην, τὴν βυζαντιακὴν τεχνοτροπίαν παρὰ τῷ ἁγιογράφῳ ἱερομονάχῳ Δανιὴλ Κόκλᾳ (1), Κερκυραίῳ καὶ τὴν ζωγραφίαν ἀπὸ τὸν ἰταλὸν Ραφαὴλ Τσέκολην, ὅστις διέμενεν εἰς Κέρκυραν καὶ ἔπειτα περιηγήθη καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἔμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐργαζόμενος.

Πρὸς ἀπόκτησιν περισσοτέρων γνώσεων τῆς τέχνης του περιηγήθη τὴν Νεάπολιν, Φλωρεντίαν, Ῥώμην, Βενετίαν καὶ Βιέννην.

* * *

Ὁ Ἀσπιώτης εἰργάζετο κατὰ τὴν βυζαντιακὴν τεχνοτροπίαν

---

(1) Ὁ Κόκλας ἐγεννήθη τῷ 1774 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ γενετείρῃ τῷ 1066. Ἡ πατρὶς αὐτοῦ Κέρκυρα ἀρκούντως τὸν ἐξετίμησε. Κατέλιπε δὲ πλεῖστα ἔργα, πολλὰ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς διαφόρους Κερκυραϊκὰς ἐκκλησίας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἡ οὐρανία τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐν τῇ πόλει Κερκύρας. Ἦτο ὀπαδὸς τῆς ἰταλιζούσης τεχνοτροπίας, δι' ἧς ἐπειργάζετο τὴν βυζαντιακήν.

διά χρωμάτων μεμιγμένων μὲ κορκὸν τοῦ αὐγοῦ καὶ μὲ ἐλαιομιγῆ χρώματα.

Προσέτι εἰργάζετο κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ἰταλικῆς τέχνης καὶ ἰδίως τῆς ἐνετικῆς. Κατεγίνετο καὶ εἰς λεπτογραφίας (μινιατοῦρες).

Προσεπάθει εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ζωγραφικῆς νὰ καταγίνεται. Ἦτο φιλοπονώτατος, περιποιητικός, εὐγενὴς τοὺς τρόπους. Ἐν Κερκύρᾳ πολλὰ εἶναι τὰ ἔργα του. Ἀπὸ τὸν χρωστῆρά του ἐξῆλθεν ἡ οὐρανία τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν τῇ Πόλει καὶ ἡ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωρίου Βαριατάδες. Ὄχι μόνον ναοὶ καὶ οἰκίαι τῆς γενετείρας αὐτοῦ πατρίδος στολίζονται δι' ἔργων του, ἀλλ' εἰργάσθη πολὺ καὶ διὰ τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως διὰ τὴν Δαλματίαν καὶ Ἰλλυρίαν, ὅπου αἱ ἁγιογραφίαι του ἐξετιμῶντο.

* * *

Ὁ διάσημος καλλιτέχνης Παναγιώτης Δοξαρᾶς, κατὰ τὸ 1727 ἔτος ἐτεχνούργησε τὴν οὐρανίαν τοῦ πολιούχου Κερκύρας Ἁγίου Σπυρίδωνος. Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἀναγεννήσεως τῆς νεοελληνικῆς ζωγραφικῆς εἶχε διαφθαρῆ ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῶν θυμιαμάτων. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ναοῦ κόμης Γεώργιος Βούλγαρης, ἱερομόναχος, κακῶς ποιῶν, ἐσκέφθη νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ἔργον τοῦ Δοξαρᾶ διὰ νέου τοῦ Ἀσπιώτου, ὅστις ἀντέγραψε, καθ' ὅσον ἠδύνατο, ἀπὸ τῶν εἰκονογραφιῶν, αἵτινες ἀφῃρέθησαν κατακερματισμέναι, μόλις τριῶν τεσσάρων περισωθεισῶν. Ὁ ἱερομόναχος Βούλγαρης δὲν ἔπρεπε νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ διὰ ἔργων τοῦ Ἀσπιώτου. Ἔπρεπε νὰ προσκαλέσῃ ἰταλὸν εἰδικὸν καλλιτέχνην ἵνα περισώσῃ αὐτάς. Ἡ ἀμέλεια τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ναοῦ, ἔφερεν εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν τὴν οὐρανίαν. Τὰ μνημεῖα, τὰ ἔχοντα καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀξίαν δὲν ἀντικατασταίνονται, ἀλλὰ διασώζονται. Ἄλλως τε λαμβάνεται ἡ πρόνοια περὶ προφυλάξεως καὶ συντηρήσεως διὰ νὰ μὴ καταστραφῶσιν.

* * *

Ὁ Ἀσπιώτης εἰργάσθη λαμπρὰ τὰ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς λάρνακος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐλεφαντουργήματα. Ὁ Ἀσπιώτης ἦτο καλλιτέχνης μεγάλης ὑπομονῆς. Προσεπάθησεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἁγιογραφίαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Δοξαρᾶν, Κουτούζην καὶ Κανδούνην. Εἰς δὲ τὰς εἰκόνας βυζαντιακῆς τεχνοτροπίας προσεπάθει νὰ τὰς ἐκτελῇ καλλιτεχνικῶς κατὰ τὸ σχέδιον καὶ

τὸν χρωματισμόν. Αἱ κοσμηματογραφίαι αὐτοῦ δὲν εἶναι ἄξιαι περιφρονήσεως. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ Ἀσπιώτης, κατὰ τὰς μικρὰς δυνάμεις του εἰργάσθη καὶ δικαιοῦται μικρᾶς γωνίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὀρθοδόξου ἁγιογραφίας.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΛΕΟΣ

ΚΑΫΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΘΟΣ

Τῆς κουκουβάγιας τὰ πικρὰ τὰ κλάματα
Μοιάζουν τὸ μαῦρό μου τὸ στεναγμὸ
Ὅταν αὐτὴ φωνάζῃ τὰ χαράματα
Σὰν νὰ θρηνᾷ τὸν ἰδικό μας χωρισμό.

Τοῦ φεγγαριοῦ ἡ λάμψη ἡ χλωμὴ
Λούει τὸ μαρμαρένιο της τὸ μνῆμα
Μ' ἀσῆμι!... ἄχ! μὲ πνίγουν οἱ λυγμοὶ
Ἡ ὠμορφιὰ νἆνε νεκρὴ τὶ κρῖμα!..

Γλυκοχαράζει!.., τρεμολάμπουν τἄστρα
Ξυπνᾷ ἡ πλάση στὰ χρυσᾶ ντυμένη
Μὰ ὤϊμὲ στὰ κουρσεμένα τῆς ψυχῆς μου κάστρα
Πλανιέται μόνο ἡ θλίψη μαυροφορεμένη!...

Τ' ἀραχνιασμένο μαῦρο μνῆμα περιμένω
Λαχταριστὸς στὸν Ἄδη νὰ μὲ κλείση
Γιὰ σὲ τὸ χάρο ἀξέγνιος περιμένω
Γιὰ σὲ ποθῶ τὸ ἔρμο κυπαρίσσι.

Κι' ὅταν στὸ μνῆμα σου δεχτῆς κι' ἐμένα
Κι' ὁμάδι θὰ βρεθοῦμε ἀγκαλιὰ
Θὲ νὰ ξεχάσω μαῦρα περασμένα
Καὶ θὰ σοῦ κλειῶ τὸ στόμα μὲ φιλιά.

ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΓΛΥΠΤΟΥ ΓΕΩΡ. ΜΠΟ·Υ·ΜΛΕΡ

ΝΙΚ. ΚΕΦΑΛΑΣ

ΟΙ ΘΕΟΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΝ
REVUE DIVINE

(*Πρόσωπα. Όλοι οί Θεοί:* ***Ἰεχωβά, Ἰσλάμ, Βρᾶχμα, Βούδδας, Κονφουτσέ, Λαοτσέ καὶ Σ^ία^***)

(Οὐράνιοι θόλοι, οὐράνιοι κόσμοι, οὐράνιοι παράδεισοι. Μέσα εἰς Ἐδέμ, σ' ἕνα ἀπόσκιο μέρος, ἄφθονα ἄνθη σκορπισμένα ἀλύπητα σὲ μεγάλη ἔκτασι. Κύκλῳ ἀπάνω σὲ παχειὰ - παχειὰ στρώματα ἀπὸ ἄνθη μενεξέδων, γαρδενιῶν, καὶ γαζιῶν ἀναπαύονται ξαπλωμένοι οἱ Θεοί, ροφῶντες μὲ ἡδυπάθεια μεθυστικὰ ἀρώματα, ποῦ τοὺς κρατοῦν κάτω ἀπὸ τὴ μύτη Ἄγγελοι ἀστράπτοντες ἀπὸ κάλλος, ἐνῷ ἄλλοι τοὺς ἀλείφουν μὲ παχύμυρα. Δεξιᾷ, ἀριστερᾷ, ἀπάνω, κάτω, παντοῦ, ρόδα, ρόδα, ρόδα. Ἕνα ἐλαφρὸ φρου - φρου ἀκούεται ἄπαυστης πυκνῆς βροχῆς ἀπὸ μυριόχρωμα πέταλα ρόδων.... Ἀπόμακρες μελῳδίες φθάνουν σιγαλές, ἁπαλές, βελουδένιες.)

Ἰεχωβά. (*Μ' ἕνα ἀσύλληπτο τῶν χεριῶν κίνημα.*) Ἀρκετά!

Βούδδας. Ναί! Μ' αὐτὴ τὴν κουραστικὴ ἐνασχόλησι ταῖς ἅγιες ψυχές μας ἀρκετὰ καταπονέσαμε.

Βρᾶχμα. Στὴν πανάμωμο ψυχή μου ἕνα δυσάρεστο μούδιασμα νοιώθω τώρα ν' ἁπλώνεται.

Ἰσλάμ. Καὶ ἡ ἁγιότης μου τὸ ἴδιο!

Κονφουτσέ. Ψυχὴ θεοῦ ἢ ἄνθρωπος πιὸ ἀλγεινὸ αἴσθημα νὰ δοκίμασε γὼ δὲν πιστεύω! Τόσῳ τ' ἄρωμα τοῦτο τὴν ἁγνή μου ψυχὴ ἐβασάνισε! Μὰ τὸ θεῖο ὄνομά μου! φρικτότερο στὴν πλάσι μαρτύριο, ἀπὸ τ' ἄκουσμα τῆς ἴδιας μουσικῆς, γὼ δὲν φαντάζομαι!

Λαοτσέ. «Ἱερὴ» τῆς ψυχῆς «ἐξέτασις» σωστή, ὅπως θἄλεγαν οἱ ἄνθρωποι!....

Βρᾶχμα. Οἱ ἄνθρωποι!.... Καιρό, ἀλήθεια, ἔχομε μὲ τὰ παιγνίδια μας αὐτὰ τῆς ψυχῆς μας τὴν κούρασι λιγάκι νὰ ξεχάσωμε! Ψυχαγωγίας ἀνεξάντλητος πηγὴ καὶ ὕλη ἱκανὴ νὰ τέρψῃ τοὺς Θεοὺς κεῖ κάτω θὰ ὑπάρχει πάντοτε!

Ἰεχωβά (*Εἰς ὕφος προσταγῆς*) Ἂς συρθῇ τοῦ Κόσμου ἡ καταπακτή!

(Αὐτοστιγμεὶ ἀνοίγεται αὐτομάτως μιὰ τ Οὐρανοῦ ἄκρα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Θεοὶ ἀτενίζουν πρὸς τὰ βάθη.

Κάτω εἰς τὰ βάθη φαίνεται συγκεχυμένα ὁ Κόσμος, φρικτὴ κόλασις. Μεσα σ' αὐτὸν πλανῶνται ὁ φαρμακερὸς Πόνος, ἡ μαύρη Ἀτυχία, ὁ μοχθηρὸς Φθόνος, καὶ τ' ἄλλα ἀκοίμητα κακά. Μὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς Οὐράνιας καταπακτῆς ὁρμᾷ ἀπάνω ἕνα ἀπόμακρο βαθὺ ἀντιβούϊσμα ζωῆς. Σύννεφα, σύννεφα, σύννεφα ἀνεβαίνουν καὶ περνοῦν ἀπὸ τὴν καταπακτή, θολώνοντα τοὺς κρυσταλένιους Οὐράνιους θόλους. Σύννεφα μαῦρα γεμᾶτα ἀπὸ στεναγμούς, δάκρυα, βλασφημίες, ὀδύνες, γόους, καϋμούς, λυγμούς, ὀδυρμούς, οἰμωγές, κραυγές, κατᾶρες.

Βούδδας. (*Μὲ ἔκστασι*) Ὢ! ἰδοὺ Θεῶν ἀντάξια μουσική! Ἰδοὺ τὸ πιὸ μεθυστικὸ λιβάνι! Μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν γῆ!

Κονφουτσέ. (*Ἀποφθεγματικά.*) Ἡ γῆ μονάχη τέρψις τῶν Θεῶν ἦταν, εἶνε καὶ θὰ εἶνε!

Λαοτσέ. Ἀληθινά! (*Προσπαθῶν νὰ διακρίνῃ.*) Δὲς θεάματα μοναδικά! Τί πλοῦτος! Τί ἀφθονία ἀπὸ ἀπολαυστικὲς εἰκόνες!

Ἰσλάμ. Σὲ δισταγμὸ κανένας βρίσκεται σὲ ποιὰ ἀπ' ταῖς πολλὲς αὐταῖς εἰκόνες τὸ βλέμμα του νὰ ρίξῃ....

Ἰεχωβά. Τὸ ὑστερικό, ρικνὸ ἐκεῖνο γύναιο, ποῦ πετᾷ πάντα βιαστικό, σὰν σκιὰ ἀβέβαιο, ἐκεῖνο κεῖ, δὲν βλέπετε;

Βρᾶχμα. Ποῦ φαίνεται γιὰ μιὰ στιγμή, κι' ἔπειτα πάλι σβυέται, τῶν Ἁγίων Ἅγιε.

Ἰσλάμ. Ποῦ τρέχει τὸ κατόπι του ἀνθρώπων μυρμηκιὰ μὲ τεντωμένα χέρια;

Ἰεχωβά. Αἴ! Εἶναι ὁ ἀσύλληπτος τοῦ κόσμου καϋμός· ἡ Εὐτυχία. Γιὰ δέστε!

Βούδδας. Τῶν θείων μας ψυχῶν διασκέδασις ἀληθινή!

Κονφουτσέ. Μὲ τὶ λαχτάρα ἀπὸ πίσω της τὰ λαχανιασμένα πλήθη σέρνονται!

Ἰεχωβά. Τὸ ἀδιάκοπο τῆς Εὐτυχίας κυνηγητό, τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Εὐτυχίας τὸ παιγνίδι τὸ αἰώνιο εἶνε αὐτό! Δέστε! Δέστε! Μαζῆ σ-ὸν δρόμον της σέρνει Πόθο, Δόξα, Ὄνειρα, Ἰδανικά...

Λαοτσέ. Κι' ἂν τῆς εὐτυχίας κράζαμε, λιγάκι πιὸ πολὺ τὸ βῆμά της ν' ἀνοίξῃ, καὶ περισσότερες φορὲς στὸν δρόμον της νὰ χάνεται, τῶν ἀγνόφωτων ματιῶν μας τότε τὶ ἀπόλαυσις!

Βρᾶχμα. Σωστά! Ἔτσι συμβαίνει τὸ δυσάρεστο πολλὰ νὰ τὴν ζυγώνουν. Ἔπειτα, ἂν ἐκεῖνο τ' ἄλλο γύναιο, τὸ πρασινωπό, ποῦ μὲ μιὰ στὸ χέρι ἄγκυρα, ἀπάνω - κάτω μὲς στὰ πλήθη περιφέρνεται καὶ σ' ὅλους παραστέκει, καὶ δύναμι, κουράγιο, τοὺς σκορπᾷ, ἂν ἀπὸ τὴν μέση ἔλλειπε τὸ θέαμα δὲν θἆταν ὠμορφότερο;

Ἰεχωβά. Ὀρθὰ πολὺ στοχάστηκες Συνάγιε! *(Μὲ προστακτικὸ ὕφος.)* Λοιπὸν ἐμπρός! Θύματα! θύματα! θύματα! τὰ ὑπέρφωτά μας μάτια λιγάκι ἂς κτυπήσουνε!

(Αὐθωρεὶ ἡ Εὐτυχία ὁρμᾷ σὰν ἀστραπή, ἔπειτα περικυκλώνεται ἀπὸ ἕνα φωτεινὸ σύννεφο, σὲ λιγάκι, μόλις διακρίνεται. Τὰ πλήθη, κυνηγῶντάς την, ἀφίνουν ἀπελπιστικὲς κραυγές, βλασφημοῦν, τρέχουν, ἀγωνίζονται, δέρνονται, μιὰ πέφτουν, μιὰ σηκώνονται, ἄλλοι τρελλαίνονται, ἄλλοι σκοτώνονται, ἄλλοι πέφτουν μὲ τὴν ψυχὴ στὰ χείλη....

Ἀπάνω οἱ Οὐράνιοι θόλοι σείονται ἀπὸ τοὺς θρήνους τῶν χαμένων καὶ τοὺς καγχασμοὺς τῶν Θεῶν.)

Ἰεχωβά. Ὁ κόρος γιὰ νὰ μὴ μᾶς καταλάβῃ, σ' αὐτὸ ἐκεῖ τ' ἀνδρόγυνον ἂς στρέψωμεν τὸ βλέμμα....

Ἰσλάμ. Ἆ!.... Ἀγγελικιὰ ἁρμονία εἶν' ὁ βίος των! Μὲ τὶ γλυκοὺς κτύπους τῆς καρδιᾶς ἀγκαλιάζονται! Στὸ φίλημά τους πόση ἡδυπάθεια! Τὶ μυροβόλα καὶ ἁγνὰ τὰ ἄνθη τους!

Κονφουτσέ. Τὴν μελιστάλακτο ἡδονή, τὴν φρόνιμη Ὁμόνοια πιστοὺς συντρόφους ἔχουν, κι' ἰσάξιες Θεῶν στιγμὲς νὰ ἰδοῦμε 'δῶ δὲν ἤρθαμε!

Βούδδας. Τὰ ἅγιά μου στήθη νοιώθω νὰ ὀγκώνωνται! Αὐτὸ εἶναι πολὺ - πολὺ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο!

Ἰεχωβά. Ἡ ζήλεια κι' ἡ ὑποψία, τὸ λογικὸ τ' ἀνδρὸς ἀμέσως ἂς θωλώσουνε, κι' ὁ Χάρος τὴν ψυχὴ αὐτῆς ἐκεῖ νὰ πάρῃ ἂς ἑτοιμασθῇ· ἐμπρός!

(Ὁ σύζυγος ἐξακοντίζει στὴν γυναῖκά του βλέμματα παράδοξα, ματιὲς καχύποπτες, γίνεται ζυλότυπος, τὴν βασανίζει, τὴν τυραννεῖ καὶ στὸ τέλος ἀλλοφρονῶντας τὴν πνίγει...

Ἀπάνω στοὺς οὐρανοὺς θείων γέλοιων συναυλία.)

Ἰεχωβά. Τ' ἁγνά μου τώρα βλέμματα κάποιο λουλοῦδι ἕλκει.... Ἕναν Ἄγγελον - ἰσάξιον Θεῶνε σύντροφο - καλὰ παρατηρήσατε!

Βρᾶχμα Ἐκεῖνον κεῖ, ποῦ τρέχει χαρωπά, σᾶν χρυσαλλίδα στ' ἄνθη, Ἁγίων - ἁγιότατε;

Ἰσλάμ. Τί ὠμορφιά! Ὤ! παρόμοιον ἕνα πλάσμα, μὲ γέλοιο εἰς τὰ χείλη καὶ στὴν φτωχὴν ἁγνότητα, μὲ μεγάλη μ' εὐχαρίστησι στοὺς ἄλλους μου ἀγγέλους θὰ κατέταζα!

Λαοτσέ. Τῆς μαυροφόρας κείνης εἶνε γέννημα;

Ἰεχωβά. Ἐκείνης εἶνε τὸ μονάκριβο ἀπακούμπισμα, καὶ μοναχὸ βλαστάρι τῆς ἀπόμεινε, ὕστερα ἀπὸ πέντε ἄλλα ποῦ ὁ Χάρος μας τῆς σύντριψε . . .

Βούδδας. Ὁ οὐρανός μας σᾶν κι' αὐτὸ δὲν ἔχει ὅμοιο!

Κονφουτσέ. Σπανίαν τέρψιν θὰ μᾶς ἔδινε κι' ὁ σπαραγμὸς τῶν τρυφερῶν στηθῶν τῆς μάννας του. . .

Ἰεχωβά. Ὁ Χάρος ὡς ἐκεῖ ἂς πεταχθῇ!

(Τῆς ἀνοίξεως τὸ μαγικὸ λουλοῦδι καίεται σὲ μιὰ πνοὴ τοῦ λίβα· τὸ τρυφερὸ κοτσάνι του συντρίβεται στοῦ Χάρου τὴν ὁρμή . . . Ἡ ἄμοιρη μάννα του, ὑπὸ τ' ἀκράτητα τῶν Θεῶν ἀπάνω γέλοια, ξεσχίζει ταῖς σάρκες της καὶ ξατμίζεται, ξατμίζεται σὲ μοιρολόγια καὶ σὲ δάκρυα. Ἡ ὄψις των μαραίνεται, κι' ἀγκαλιάζονται τὸ ξηρό της, τώρα, λουλοῦδι ἀφίνει μιὰν ὀξεῖα κραυγὴ σφαζομένου ζῴου . . .)

Ἰεχωβά. (*Μ' ἕνα ἀσύλληπτο τῶν χεριῶν κίνημα.*) Ἀρκετά!

(Κλείνεται ἑρμητικὰ ἡ οὐράνια καταπακτὴ καὶ οἱ Θεοὶ ἀποσύρονται στὰ ὕψη, στὰ βάθη . . . Ἐκεῖ πέρα τώρα σάλαγος τῆς Γῆς δὲν φθάνει . . .)

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΝΤΑΖΙΟ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Η ΚΡΗΤΗ Η ΚΡΗΤΗ !

'Από βαθιούς ωκεανούς προβάλλει
κι αγάλια ξετυλίγετ' ένας κόσμος.
Κι όπως ή πλάση άπ' του θεού το χέρι
άπλώθηκε σε χίλιες ομορφάδες
ξεχωρισμένη,

έτσι κι ό κόσμος ξεχωρίζει έμπρός μου.
Γαυριασμένες, ανήμερες γοργόνες,
μέ την άκρια τάπάρθενου κορμιού τους,
άργοσάλευτη ουριά θεριού, νά οί Έχτρες
καί νά οί Πολέμοι !

Καί σάν καράβια μέ πανιά άπλωμένα
πού άρματωμένα πλένε άφροκοπώντας
καμαρωτά, καί οί πρώρες τους καί οί πλώρες
καί τάμπάρια λογάρι φορτωμένα,
βλέπω τις Νίκες

καὶ τοὺς θριάμβους. Καὶ χιονάτους γλάρους
ποὺ λαβώσαν ἀλάθητα τουφέκια
καὶ βάφουνε τό δρόμο τους μὲ τὸ αἷμα,
ξανοίγω τὶς Σκλαβιὲς καὶ τὰ Μαρτύρια.
Καὶ σὰ νεράϊδες

φωτόχυτες αἰθεροκαμωμένες,
νά τες καὶ οἱ Δόξες, νὰ τῶν δραμάτων
τά θάμπη! Καὶ κοιτάζω τὰ Τραγούδια,
κι αὐτὰ σὰν παιγνιδιάρικα νὰ τρέχουν
χρυσᾶ δελφίνια.

Καὶ σὰ μαυρίλα ποὺ βαριὰ σκεπάζει
πελάγη καὶ οὐρανούς, τὸ Χάρο βλέπω,
τὴν ὥρα ποὺ μιὰ δεύτερη Ἀφροδίτη
κι ἀγνάντια μου σταλάζει ἀπὸ τὸ κῦμα
ἡ Ἀθανασία.

Καὶ σὰν τὴ μάννα τοῦ Ἥλιου, σὰν τὴ βρύση,
τοῦ φωτὸς ποὺ ἀκουμπᾶ κατὰ τ' ἀστέρια,
τὴν κορφὴ καὶ στὰ τάρταρα βυθίζει
τὴν ρίζα, τὴν ἀπέραντην Ἑλλάδα
στερνὰ ξανοίγω.

Κι ὅλα, οἱ Ἔχτρες καὶ οἱ Πόλεμοι καὶ οἱ Νῖκες
κ οἱ θρίαμβοι κ' οἱ Σκλαβιὲς καὶ τὰ Μαρτύρια,
ὅλες οἱ Δόξες, ὅλα τὰ Τραγούδια,

κ' ἡ 'Αθανασία κι ὁ θάνατος κι ἀπάνου
π' ὅλα ἡ 'Ελλάδα,

Ὅλα, ὅλα παναρμόνια ταιριασμένα
σ' ἕνα χορό, σὲ μιὰ πομπή, προβαίνουν
ἀπὸ βαθειοὺς ὠκεανοὺς βγαλμένα
στὰ γαλάζια νερά μας καὶ μαγεύουν
τοῦ Αἰγαίου τὸ κῦμα.

Περνοῦν ἀκρογιαλιὲς ἀσημωμένες
καὶ νησιὰ σμαραγδένια χαιρετᾶνε
κι ὅλα στὴν ἄκρη τοῦ πελάγου ἀράζουν
τοῦ ὁλόφωτου ἐκεῖ πέρα, ποὺ ριζώνει
ἄτρομα ἡ Κρήτη.

Τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βροντῆς ἡ Κρήτη
καὶ τῶν κελαϊδισμῶν καὶ τῶν ἀγώνων,
τῶν αἱμάτων καὶ τῶν Τροπαίων ἡ Κρήτη,
τῶν τυράννων ἀκοίμητη φοβέρα,
ἡ Κρήτη! ἡ Κρήτη!

Καὶ τότε, ὅλων ἐκείνων τῶν στοιχείων
ἡ βροντοκράχτρα ἀστέρινη ἁρμονία,
σὲ φτερὰ καὶ σὲ χέρια τὴν ἁρπάζει
καὶ στὸν ἕβδομο οὐρανὸ ἀποθεωμένη
τὴν ἀνεβάζει.

Ὦ Κρήτη, ὅπως ὁλόχαρα σὲ βλέπουν
τὰ μάτια τὰ θεϊκὰ τῆς φαντασίας,
ἄμποτε καὶ τὰ μάτια τὰ δικά μας
νὰ σὲ ἰδοῦν τῆς ἐλεύτερης πατρίδας
τρανὴ κορώνα!

ΜΙΝΩΣ – ΡΑΔΑΜΑΝΘΥΣ – ΑΙΑΚΟΣ　　ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΝΤΑΖΙΟ

ΙΩΣΗΦ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ

Ι. ΘΕΣΙΣ

Μέχρι σήμερον ἔχουσιν ἀνακαλυφθῆ πέντε ἢ ἓξ ἀνάκτορα εἰς διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ἀνήκοντα πάντα εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν. Ἠδύνατό τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκτίσθησαν ὅλα συγχρόνως σχεδόν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ὁμοιόμορφος πάντων ἀρχιτεκτονική, ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς, αἱ τεχνικαὶ λεπτομέρειαι ἑκάστου τούτων καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρήματα.

Τὰ πλεῖστα τούτων ἔχουσι κτισθῆ εὐθὺς ἄνωθεν τῶν ἐρειπίων ἄλλων παλαιοτέρων ἀνακτόρων, καταστραφέντων βιαίως ὑπὸ ἐχθρῶν ἢ ἄλλως.

Τὸ μεγαλύτερον τῶν ἀνακτόρων τούτων καὶ τὸ πλουσιώτερον ἀναντιρρήτως εἶναι τὸ τῆς Κνωσοῦ· μετὰ τοῦτο ἔρχεται τὸ τῆς Φαιστοῦ· μικροτέρων διαστάσεων, ἀλλὰ πλουσιώτατον εἶναι τὸ πλησίον τούτου ἀνακαλυφθὲν ἀνάκτορον τῆς Ἁγ. Τριάδος παρὰ τὸ χωρίον Τυμπάκι ἐν Μεσαρᾷ. Πολὺ μικρότερον εἶναι τὸ ἀνάκτορον τῶν Γουρνιῶν, τοῦ ὁποίου μόλις τὰ θεμέλια σώζονται. Τὸ δὲ τῆς Τυλίσου φαίνεται μὲν ἱκανῶς σπουδαῖον, περὶ αὐτοῦ ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀκόμη ἐπαρκῶς, διότι ὀλίγον μόνον μέρος αὐτοῦ ἐξηρευνήθη ἐφέτος.

Πάντα τὰ ἀνάκτορα εἶναι ᾠκοδομημένα εἰς τόπον ὀλίγον ὑψηλότερον τῆς πέριξ πόλεως. Ἡ θέσις ὅμως αὐτῶν, καίτοι περίοπτος καὶ κεντρική, οὐδαμῶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὀχυρά.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνακτόρων, τὸ τῆς Φαιστοῦ ἔχει θέσιν ὑψηλοτέραν μὲ μαγευτικὴν καὶ ἐπιβάλλουσαν θέαν· διότι ὁ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἱστάμενος, ἔχει πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὴν τερπνὴν κοιλάδα τῆς Μεσαρᾶς, διαυλακουμένην καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος ὑπὸ τοῦ Γερο-πο-

ταμοῦ, πλαισιουμένην εἰς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Λασηθίου, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν κόλπον τοῦ Τυμπακίου μὲ τὴν παρ' αὐτὸν πεδιάδα· πέραν ταύτης φαίνονται τὸ Κέντρος καὶ τὰ Σφακιανὰ βουνά, πρὸς βορρᾶν ὑψοῦται οὐρανομήκης ἡ Ἴδη, πρὸς νότον δὲ διαγράφεται ἡ ὀροσειρὰ τῆς Ἀστερουσίας.

II. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

Τὰ Κρητικὰ ἀνάκτορα, εἴπομεν ὅτι εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτέρων ἀνακτόρων. Ἡ ἵδρυσις τῶν νεωτέρων ἀνακτόρων, ὧν τὰ ἐρείπια θαυμάζομεν, χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τῆς δευτέρας π. Χ. χιλιετηρίδος (1500 – 1200 π. χ.).

Ἡ χρονολογία αὕτη εὑρέθη ἐκ τῆς παραβολῆς πραγμάτων ὁμοίων, ἅτινα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν Κρητικῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς ἀνασκαφὰς ἐν Αἰγύπτῳ.

Ὡς γνωστὸν ἡ χρονολογία τῶν Αἰγυπτίων δυναστειῶν εἶναι μετὰ πιθανότητος γνωστή. Ἡ Ιη' Αἰγυπτιακὴ δυναστεία, κατὰ τοὺς Αἰγυπτιολόγους, ἤρχισε τῷ 1580. Σύγχρονα δὲ πρὸς τὴν δυναστείαν ταύτην εἰσὶ τὰ Κρητικὰ ἀνάκτορα: Βεβαιοῦται δὲ τοῦτο, διότι πράγματα Κρητικὰ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀνακτόρων εὑρέθησαν ἐν Αἰγύπτῳ μεταξὺ πραγμάτων Αἰγυπτιακῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν Ιή. δυναστείαν, καὶ τουναντίον πράγματα Αἰγυπτιακά, ἢ ἀπομιμήσεις τούτων εὑρέθησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Κρήτης, ἀνήκοντα εἰς χρόνους τῆς αὐτῆς δυναστείας. Ὡς παράδειγμα εἰκονίζομεν ἐνταῦθα Αἰγυπτιακὸν σκαραβαῖον, φέροντα τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης Τή, συζύγου τοῦ βασιλέως Ἀμενοτέπ τοῦ Γ' ὅστις ἦτο ὁ ὄγδοος βασιλεὺς τῆς Ιη'. Αἰγυπτιακῆς δυναστείας.

Ὁ σκαραβαῖος οὗτος εὑρέθη παρὰ τὸ ἀνάκτορον τῆς Ἁγίας Τριάδος.

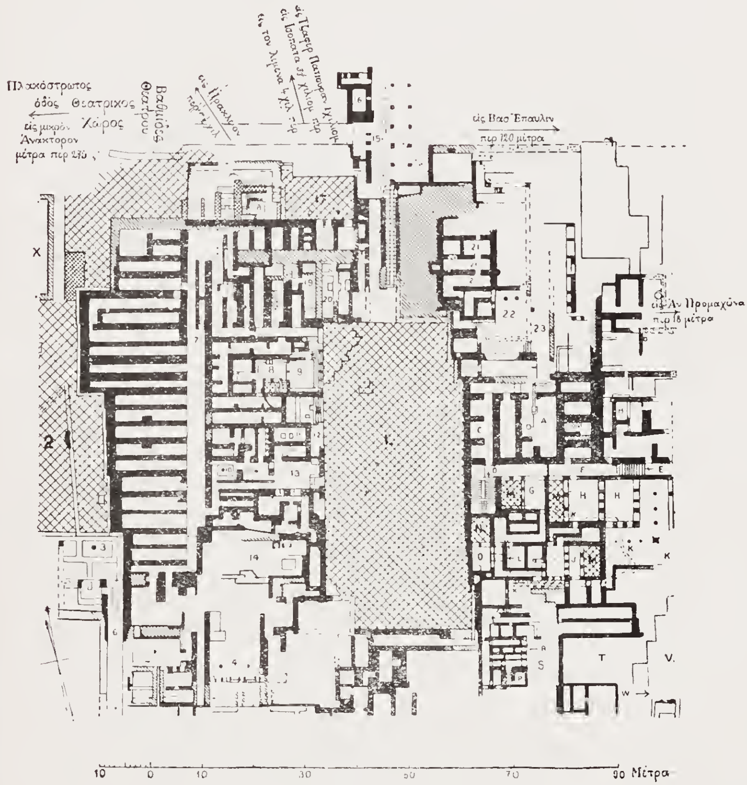

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΤΗ

III. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Πρὸ τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν ἐν Κρήτῃ, οὐδεὶς ὑπόπτευεν ὅτι πρὸ πολλῶν αἰώνων εἶχον κτισθῆ ἀνάκτορα οὗ

μόνον κατ' ἔκτασιν εὐρύτατα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σχεδίου σοφωτάτου, δι' οὗ οὐ μόνον ὁ οἰκοδομητέος χῶρος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἄριστα, ἀλλὰ καὶ φροντὶς ἐλαμβάνετο διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ φωτισμοῦ, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς στερεότητος καὶ τῆς εὐκόλου συγκοινωνίας. Μάλιστα τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας· διότι τὰ Κρητικὰ ἀνάκτορα κατεῖχον ἕκαστον μεγάλην ἔκτα-

ΚΑΤΟΨΙΣ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΚΝΩΣΣΟΥ

σιν, περιλαμβάνοντα ἑκατοντάδας διαμερισμάτων καὶ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας ἐπαλλήλους ὀρόφους.

Ἂν παρατηρήσῃ τις τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα τῶν

ἀνακτόρων Κνωσοῦ θὰ ἐκπλαγῇ διὰ τὸ πλῆθος τῶν διαμερισμάτων, καὶ θὰ πεισθῇ ἀμέσως ὅτι, τοιαῦτα οἰκοδομήματα μόνον ἀπὸ ἐμπείρους ἀρχιτέκτονας καὶ διὰ μακρᾶς μελέτης ἦτο δυνατὸν νὰ σχεδιασθῶσι καὶ οἰκοδομηθῶσι.

Ὁδηγήσωμεν ἤδη τὸν ἀναγνώστην διὰ τοῦ λαβυρίνθου τούτου ἵνα ἴδῃ ὅτι, καίτοι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀδιέξοδος εἶναι ἐν τούτοις εὐχερέστατον ἵνα διέλθῃ πάντα αὐτοῦ τὰ διαμερίσματα ἀπροσκόπτως.

Εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ μεγάλου τετραγώνου, ὅπερ παρουσιάζει τὸ διάγραμμα κατὰ τὸ σημεῖον 15, φαίνονται πέντε ζεύγη τετραγώνων βάσεων κιόνων, οἵτινες ὑπεβάσταζον στοάν, ἐν ᾗ ἀνεπαύοντο οἱ εἰς τὰ ἀνάκτορα προσερχόμενοι. Ἀντικρὺ τῶν κιόνων τούτων φαίνονται μικρὰ τετράγωνα δωμάτια (16), ἐν οἷς διέμενον οἱ φρουροὶ τῶν ἀνακτόρων καὶ διαγγελεῖς. Μεταξὺ τῶν κιόνων καὶ τῶν φυλακείων τούτων ὑπῆρχεν ὁδός, ἥτις θὰ κατήρχετο μέχρι τοῦ λιμένος. Εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην ἀπέληγεν ἄλλη ὁδὸς ἥτις κατήρχετο ἀπὸ τὰς πρὸς δυσμὰς συνοικίας τῆς πόλεως. Ἡ ἀπὸ τοῦ λιμένος ὁδὸς διὰ ἀνωφεροῦς διαδρόμου διχοτομουμένου διά τινος τοίχου, ὡδήγει εἰς τὴν κεντρικὴν αὐλὴν τῶν ἀνακτόρων (I)

Ἀφοῦ ἀνήρχετο εἰς τὴν κεντρικὴν αὐλὴν ὁ ξένος, ἐθαύμαζε τὴν περιθέουσαν ταύτην στοὰν καὶ τὰ γύρω ὑψηλὰ δώματα τῶν ἀνακτόρων μὲ εὐρέα παράθυρα καὶ διηγκωνίζετο μὲ πλῆθος ἀξιωματικῶν, ὑπαλλήλων καὶ δούλων ἐντοπίων καὶ ξένων, πηγαινοερχομένων εἰς τὰ διάφορα τῶν ἀνακτόρων διαμερίσματα, δι' ἃς ἕκαστος εἶχε χρείας. Ἡμεῖς σήμερον βλέπομεν μόνον τὰ ἴχνη τοῦ παρελθόντος τούτου μεγαλείου. Ἀντὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν στοῶν βλέπομεν μόνον τὰς τετραγώνους βάσεις τῶν κιόνων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο αἱ στοαὶ καὶ πάλιν οὐχὶ γύρω· διότι μόνον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ἐσώθησαν ἐν Κνωσῷ. Ἐν Φαιστῷ ὅμως σώζονται εἰς τὴν ἀνάλογον κεντρικὴν αὐλὴν καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς. Ἀντὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐπαλλήλων πέριξ δωμάτων τῶν ἀνακτόρων, βλέπομεν μόνον χαμηλὰ ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ κλίμακα πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς αὐλῆς παρὰ τὸ σημεῖον 12, δι' ἧς ἀνήρχοντο εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὀρόφους. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσμοῦ τῶν ὑπηρετῶν καὶ ἀξιωματικῶν καὶ ὑπηκόων καὶ ξένων τοῦ Μίνωος, ἀπαντῶμεν συχνὰ τοὺς πανταχόθεν τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἐπισκέπτας, τοὺς ἐρχομένους νὰ ἴδωσι τὴν πρώτην κοιτίδα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Εὐθὺς ἅμα ἀνελθόντες εἰς τὴν κεντρικὴν ταύτην αὐλήν,

ἂν στραφῶμεν πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν γωνίαν τῆς αὐλῆς, ἀπαντῶμεν διάδρομον διήκοντα ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, παρ' αὐτὸν δὲ ἀριστερὰ ἡμῶν εὑρίσκομεν προθάλαμον (9) μὲ τέσσαρας θύρας βλεπούσας πρὸς ἀνατολάς, εἰς ὃν κατερχόμεθα διὰ τριῶν βαθμίδων. Ὁ προθάλαμος οὗτος ἔφερε γύρω κτιστὰ καθίσματα (πεζοῦλες). Ἔχει τὸ πάτωμα πλακόστρωτον καὶ διὰ δύο θυρῶν ἀνίσων τὸ πλάτος, ὁδηγεῖ εἰς θάλαμον μικρότερον (8) ἔχοντα πέριξ ἐπίσης κτιστὰ καθίσματα καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ τοίχου θρόνον ἐκ γύψου.

ΘΡΟΝΟΣ ΚΝΩΣΟΥ

Τὸ δωμάτιον τοῦτο ἔχει τὸ πάτωμα πλακόστρωτον διὰ κανονικῶν ἐκ γύψου πλακῶν, εἰς τὸ μέσον δὲ ἀφίνουσιν αἱ

πλᾶκες αὗται, τετράγωνον διάστημα ἐστρωμένον δι' ἀκανονίστων πλακῶν, ἐφ' ὧν ὅμως ἡπλοῦτο ἐπίχρισμα δι' ἀσβέστου μὲ χρώματα, ὧν ἴχνη φαίνονται ἀκόμη εἰς τοὺς ἁρμοὺς τῶν πλακῶν. 'Αντικρὺ τοῦ θρόνου εὑρέθησαν τρεῖς βάσεις στρογγυλῶν κιόνων συμπληρωθέντων νῦν κατὰ μίμησιν τοιχογραφιῶν, παρὰ ταύτας δὲ ὑπάρχει κλίμαξ φέρουσα διὰ ἓξ βαθμίδων εἰς τετράγωνον λάκκον, ὃν κατ' ἀρχὰς ἐπίστευσαν ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς λουτρόν. Δὲν φαίνεται ὅμως οὔτε πόθεν ἤρχετο τὸ ὕδωρ, οὔτε πόθεν ἐξήρχετο. Τοιαῦτα κατασκευάσματα εὑρέθησαν πλείονα ἐν τοῖς ἀνακτόροις Κνωσσοῦ καὶ εἰς ἄλλα Κρητικὰ ἀνάκτορα. Πιστεύεται δὲ σήμερον ὅτι ἐχρησίμευον ταῦτα ὡς ἱερά.

'Εξερχόμενοι τοῦ ἱεροῦ τούτου εἰσέλθωμεν εἰς τὸν παρ' αὐτὸ διάδρομον. 'Αριστερὰ βλέπομεν θύρας δι' ὧν εἰσερχόμεθα εἰς διαμερίσματα, ἐν οἷς εὑρίσκονται βαθύτατοι λάκκοι, πιθανῶς δεξαμεναί. 'Αφοῦ παρατηρήσωμεν ταύτας ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν διάδρομον (7, 7, 7) διήκοντα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον εἰς μῆκος 90 περίπου μέτρων. Πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ τοῦ μακροῦ τούτου διαδρόμου, ἀνοίγουσιν εἴκοσι καὶ δύο περίπου στενόμακραι ἀποθῆκαι τῶν ἀνακτόρων, ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ὁποίων σώζονται ἀκόμη, εἰς τὰς θέσεις των, μεγάλοι πίθοι κατὰ σειρὰν παρὰ τοὺς τοίχους. Εἰς τὸ μέσον δὲ τῶν ἀποθηκῶν τούτων καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ διαδρόμου ὑπάρχουσιν ὑπὸ τὸ πάτωμα λίθινα κιβώτια, χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν πολυτίμων πραγμάτων. Εἰς τὴν ἀπέναντι τῶν ἀποθηκῶν πλευρὰν τοῦ διαδρόμου ἀπαντῶμεν βαθμίδας τινας κλίμακος, ἥτις ἔφερεν εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὀρόφους, εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἀπαντῶμεν θύραν, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς σύμπλεγμα δωματίων πολὺ ἐνδιαφερόντων· διότι ὑποτίθεται ὅτι ἐκεῖ που ἦτο τὸ ἱερὸν τῶν ἀνακτόρων. Δύο τετράγωνοι κίονες εὑρισκόμενοι εἰς δύο ἐκ τῶν δωματίων τούτων φέρουσι τὸ σημεῖον τοῦ διπλοῦ πελέκεως καὶ νομίζονται ὑπὸ τοῦ κ. Ἔβανς ὡς χρησιμεύοντες οὐχὶ διὰ νὰ ὑποβαστάζωσι τὴν στέγην κυρίως, ἀλλ' ὡς ἀντικείμενα λατρείας. Εἰς ἄλλο παρακείμενον δωμάτιον, εἰς δύο βαθεῖς τετραγώνους λάκκους, εὑρέθησαν τὰ ἐκ πορσελάνης ὀνομαστὰ τῆς Κνωσοῦ εἰδώλια καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης. Ὁ εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνος σταυρὸς ἦτο ἀντικείμενον λατρείας, παριστάνων ἄστρον ἁπλοποιημένον μὲ τέσσαρας μόνον ἀκτῖνας. 'Εκ τοῦ τελευταίου πρὸς ἀνατολὰς τῶν δωματίων τούτων διὰ 4 ἢ 5 βαθμίδων (παρὰ τὸ 12) ἀνερχόμεθα πάλιν εἰς τὴν κεντρικὴν αὐλήν, ἀφ' ἧς ἀνεχωρήσαμεν. Παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς

τῆς πλατείας ταύτης εὑρίσκομεν κλίμακα, δι' ἧς κατερχόμενοι εἰσερχόμεθα εἰς τὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα τῶν ἀνακτόρων, ἅτινα ἐχρησίμευον ὡς ἰδιαιτέρα κατοικία τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐνῷ τὰ δυτικὰ διαμερίσματα ἐχρησίμευον ὡς γρα-

ΜΙΝΩΪΚΗ ΘΕΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ

φεῖα καὶ διὰ τὸν δημόσιον ἐν γένει βίον τῶν ἀνακτόρων.

Ἀριστερὰ τῆς κλίμακος ὑπάρχει ὁλόκληρον διαμέρισμα τῶν ἀνακτόρων, ἐκ πολλῶν δωματίων (21, 21, 21) ἅτινα ἐχρησίμευον ὡς μαγειρεῖα καὶ κατοικίαι τῶν δούλων. Στρέφοντες δὲ πρὸς τὰ δεξιά, εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλον διάδρομον διευθυνόμενον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ἀριστερὰ τούτου ὑπάρχει εὐρὺ δωμάτιον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς ἐργαστήριον, ἐν ᾧ ἐξέθλιβον ἔλαιον ἢ οἶνον, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ τετραγώνων κοιλοτήτων, αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς αὔλακας, ἃς δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐπὶ πολὺ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς καὶ θὰ ἴδωμεν ὅτι ἀπέληγον πλησίον ἀποθήκης, (22) περιεχούσης τοὺς μεγίστους τῶν τέως εὑρεθέντων πίθων. Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν διάδρομον, βλέπομεν ἀριστερὰ τούτου τρεῖς μικρὰς τετραγώνους ἀποθήκας, μὲ παχυτάτους τοίχους, σημεῖον ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ᾠκοδομημένοι πλείονες ἐπάλληλοι ὄροφοι. Πρὸς νότον ὁ διάδρομος οὗτος ἀπολήγει εἰς πλατύσκαλον (Ο). Ἐνταῦθα ἦτο σπουδαιότατον σημεῖον διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἀνακτόρων· διότι πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἐξακολουθεῖ

ἄλλος διάδρομος (F), ὅστις εἰς τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ ἄκρον ἀπολήγει εἰς λιθίνην κλίμακα (E), δι' ἧς κατερχόμεθα εἰς τὸ ἀνατολικώτατον τῶν ἀνακτόρων διαμέρισμα. Ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν δὲ πλευρὰν τοῦ διαδρόμου τούτου ὑπάρχουσι θύραι, δι' ὧν εἰσήρχετό τις εἰς αἰθούσας τοῦ πρώτου πατώματος (C καὶ H). Ἀπὸ τοῦ πλατυσκάλου ἀναχωροῦσι δύο κλίμακες ἢ μᾶλλον ἐκεῖ συμπίπτουσι δύο μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κλίμακος. Ἂν θελήσωμεν νὰ ἀνέλθωμεν, σταματῶμεν μετὰ 8-10 βαθμίδας· διότι ἡ κλίμαξ ἐξηκολούθει κατόπιν οὖσα κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου καὶ διὰ τοῦτο δὲν σώζεται· φαίνονται ὅμως ἀκόμη τὰ ἴχνη τῶν καεισῶν βαθμίδων· ἂν δὲ ἐξακολουθήσωμεν κατερχόμενοι φθάνομεν εἰς αἴθουσαν περίστυλον (M). Οἱ κίονες ταύτης καὶ τῆς κλίμακος κατεσκευάσθησαν νεωστὶ κατὰ μίμησιν τοιχογραφιῶν εὑρεθεισῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, αἱ ἀρχικαὶ ὅμως βάσεις αὐτῶν εὑρίσκονται κατὰ χώραν. Ἂν παρατηρήσωμεν τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης ταύτης, θὰ ἴδωμεν ὅτι μέρος αὐτοῦ εἶναι πλακόστρωτον διὰ γυψίνων πλακῶν· τοῦτο τὸ μέρος ἦτο σκεπασμένον, μέρος δὲ τοῦ πατώματος εἶναι ἀπὸ ἀστρακάσβεστον. Τὸ μέρος τοῦτο ἦτο πάντοτε ὕπαιθρον, διὰ νὰ φωτίζῃ τὴν περίστυλον αἴθουσαν καὶ τὸν συνεχόμενον ταύτῃ διάδρομον, τὴν κλίμακα, καὶ διὰ παραθύρου εὑρισκομένου εἰς τὸν πρὸς νότον τοῖχον ἐφώτιζεν ἄλλην κλίμακα ξυλίνην. Εἰς τὴν περίστυλον ταύτην αἴθουσαν ὑπάρχουσι δύο διέξοδοι· ἡ μία ὁδηγεῖ εἰς διάδρομον διευθυνόμενον πρὸς ἀνατολάς, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι χαμηλὴ θύρα, ἣν διερχόμενοι ἀπαντῶμεν εὐθὺς πρὸς τὰ δεξιά μας, κλίμακα ὁδηγοῦσαν εἰς τὸν ἄνω ὄροφον. Ἐξακολουθοῦντες δὲ τὸν διάδρομον τοῦτον καὶ στρέφοντες πρὸς δεξιά, εἰσερχόμεθα εἰς διαμέρισμα τῶν ἀνακτόρων ἐκ τῶν μᾶλλον ἀποκρύφων (N, O, L). Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο φαίνεται σαφέστερον ἡ σοφὴ πρόνοια τῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ Μίνωος, πρὸς ἀποχέτευσιν τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων· διότι φαίνονται ἐνταῦθα ὀχετοὶ εὐρεῖς, διπλοῖ, καθέτως ἐκ τῶν ἄνω κατερχόμενοι, εἰς τρόπον ὥστε τὰ δι' αὐτῶν καταρρέοντα ὕδατα παρέσυρον ὁρμητικῶς, πᾶσαν ἀκαθαρσίαν.

Ἀκολουθοῦντες ἐντεῦθεν στενὸν καὶ ὀλίγῳ σκοτεινὸν διάδρομον διευθυνόμενον πρὸς ἀνατολάς, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μέγαρον τῆς βασιλίσσης καὶ τὸν λουτρῶνα αὐτῆς (J, J, M) ἐπισκευασθέντα καὶ συμπληρωθέντα ἐσχάτως.

Εἰς τὸ μέγαρον τῆς βασιλίσσης ὑπάρχουσι πάλιν δύο θύραι εἰς τὸν πρὸς βορρᾶν τοῖχον. Ἡ μία θύρα φέρει εἰς κλίμακα ὁδηγοῦσαν εἰς τὸν ἄνω ὄροφον· διὰ τῆς ἄλλης εἰσερχόμεθα εἰς γονατοειδῶς καμπτόμενον διάδρομον, ὃν ἀκολουθοῦντες

φθάνομεν εἰς τὴν μεγάλην καὶ περίστυλον αἴθουσαν τῶν διπλῶν πελέκεων (Η, Η). Ἡ αἴθουσα αὕτη, ἡ μεγαλοπρεπεστάτη τῶν περισωθεισῶν μέχρις ἡμῶν, ἔξωθεν περιεβάλλετο ἀπὸ διπλῆν σειρὰν κιόνων τετραγώνων καὶ στρογγύλων, διηρεῖτο δὲ εἰς προθάλαμον, ἔχοντα ἑπτὰ θύρας πρὸς τὰ ἔξω καὶ τέσσαρας πρὸς τὰ ἔσω, δι᾽ ὧν συνεκοινώνει πρὸς τὴν κυρίως αἴθουσαν, ἐν ᾗ σώζονται ἴχνη ξυλίνου θρόνου. Ἡ αἴθουσα αὕτη πρὸς τὰ ὀπίσω εἶχε δύο στρογγυλοὺς κίονας, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν κιόνων διαστήματα ἐκλείοντο διὰ παραπετασμάτων, ὄπισθεν δὲ τούτων ὑπῆρχεν ἀνοικτὸς χῶρος φωτίζων καὶ δίδων ἀέρα εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν.

Ἀλλ᾽ ἤδη φοβοῦμαι ὅτι οἱ ἀναγνῶσται μου ἐκουράσθησαν ἐκ τῆς μακρᾶς ἀνὰ τὰ ἀνάκτορα περιπλανήσεως.

Σπεύσωμεν λοιπὸν ἐξερχόμενοι τῆς τελευταίας αἰθούσης νὰ στραφῶμεν πρὸς νότον καὶ, ἀνερχόμενοι πρὸς δυσμὰς νὰ ρίψωμεν ἓν βλέμμα εἰς μικρὸν ἱερὸν (R). Φθάσαντες δὲ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῶν ἀνακτόρων καὶ διατρέξαντες ταύτην εὑρίσκομεν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτῶν γωνίαν κλίμακα, ἣν ἀνερχόμενοι εἰσερχόμεθα εἰς πλατὺν διάδρομον(6), ὅστις ἐκλήθη διάδρομος τῆς πομπῆς, διότι, ἐνταῦθα εὑρέθη τοιχογραφία εἰκονίζουσα θρησκευτικὴν πομπήν.

Παρὰ τὸν διάδρομον τοῦτον ὑπάρχει μεγαλοπρεπὲς πρόπυλον (3), δι᾽ οὗ εἰσερχόμεθα εἰς εὐρυτάτην αὐλήν,(2) τὴν δυτικήν, ἢ μᾶλλον πλατεῖαν, καὶ οὕτω συμπληροῦται ἡ ἀνὰ τὸν πολυδαίδαλον τῆς Κνωσοῦ Λαβύρινθον περιπλάνησις ἡμῶν.

Τὰ ἄλλα τέως ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφέντα ἀνάκτορα εἶναι μὲν ὅλα μικρότερα τῶν τῆς Κνωσοῦ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως αὐτῶν μικρὸν διαφέρει ἐκείνων.

Τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὸ τῆς Κνωσσοῦ εἶναι τὸ ἀνάκτορον τῆς Φαιστοῦ καὶ μετ᾽ αὐτὸ τὸ τῆς Ἁγ. Τριάδος.

IV. ΤΡΟΠΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ

Φυσικὸν εἶναι, ἀφοῦ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶχεν ἀναπτυχθῇ τοσοῦτον, ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας θὰ εἶχε προοδεύσῃ κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους ἐν Κρήτῃ. Ἀληθῶς τὰ περισωθέντα ἐρείπια μαρτυροῦσιν ὅτι, ἐγνώριζον οἱ Κρῆτες ἐκεῖνοι τεχνῖται νὰ κατεργάζωνται τοὺς λίθους ἐντελῶς, ἐγνώριζον νὰ θεμελιώνωσιν ἀσφαλῶς τὰ οἰκοδομήματά των, νὰ προσαρμόζωσιν ἀκριβῶς τοὺς τετραγωνισμένους ἢ τριγωνικοὺς λίθους· ἐγνώριζον ἀκόμη καὶ νὰ παρεμβάλωσι δοκοὺς ξυλίνας πρὸς σύνδεσιν τῶν τοίχων. Ἐν γένει ὅμως ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν τότε εἶχε πολλὰς ἐλλείψεις καὶ διὰ τοῦτο σπανι-

ώτατα περιεσώθη μέχρις ἡμῶν τοῖχος ὑψηλότερος τῶν δύο μέτρων. Ἠγνόουν ἐν πρώτοις τὴν χρῆσιν τῆς ἀσβέστου ὡς συνδετικῆς ὕλης καὶ μόνον εἰς τὰ κονιάματα ἢ ἐπιχρίσματα μετεχειρίζοντο ταύτην. Μολονότι δὲ ἐγνώριζον νὰ οἰκοδο-

ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΤΥΛΙΣΟΥ

μῶσι μεσοδομικοὺς καὶ ἰσοδομικοὺς τοίχους τελείους, ἐκ τετραγώνων, λίθων δὲν μετεχειρίζοντο ἐν τούτοις τοιούτους τοίχους ἢ μόνον σπανίως, εἰς μέρη ἰδίᾳ ὅπου εἶχον ἀνάγκην στερεῶν τοίχων καὶ ὅπου οὗτοι ἦσαν ἐκτεθειμένοι πολὺ εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς στέγης καταρέοντα ὕδατα. Μάρμαρα οὐδέποτε μετεχειρίζοντο πρὸς οἰκοδομήν.

Συνήθως οἱ τοῖχοι ἐκτίζοντο ὡς ἑξῆς: Πρῶτον ἡ θεμελίωσις ἐγίνετο βαθεῖα ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου, ἐνιαχοῦ διὰ

μεγάλων ἀκατεργάστων λίθων, συνηθέστερον δὲ διὰ λογάδων λίθων. Ὅταν ἔφθανον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἐτοποθέτουν μεγάλας χονδρὰς πλάκας, αἵτινες ἐξεῖχον 0,30—0,40 μ. τοῦ τοίχου πρὸς τὰ ἔξω, σχηματίζουσαι εὐθυντηρίαν. Ὑπὲρ τὰς πλάκας ταύτας ἐκτίζετο διπλῆ σειρὰ μεγάλων τετραγώνων λίθων καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐξηκολούθει ἡ οἰκοδομὴ ἐλεεινοῦ τοίχου, διὰ λογάδων λίθων, οἵτινες ἐκολύμβων εἰς ἄφθονον δι' ἁπλοῦ χώματος πηλόν.

Ἐστερεοῦτο δὲ κατά τι ὁ τοῖχος οὗτος διὰ πυκνῶν ξυλοδεσιῶν καὶ δι' ἐπιμελοῦς ἐπιχρίσματος δι' ἀσβέστου. Εἰς τὰ ἐρείπια εὑρίσκομεν πολλάκις καὶ μεγάλας ὠμὰς πλίνθους, σπα-

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΟΡΩΝ ΚΝΩΣΟΥ

νιώτερον ὀπτάς. Ὑποθέτομεν ὅτι θὰ μετεχειρίζοντο ταύτας εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν τοίχων.

V. ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ, ΠΑΤΩΜΑΤΑ, ΣΤΕΓΑΙ

Δὲν ἔχομεν ἀσφαλεῖς ἀποδείξεις ὅτι μετεχειρίζοντο τὴν ἄσβεστον κατὰ τοὺς Μινωϊκοὺς χρόνους ὡς συνδετικὴν ὕλην, δι' ἐπιχρίσματα ὅμως ἡ χρῆσις αὐτῆς ἦτο κοινοτάτη. Ἐπέχριον ἐπιμελῶς τοὺς τοίχους ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δι' ἀσβέστου· καὶ συχνὰ ἀνενέουν τὰ ἐπιχρίσματα, μάλιστα τὰ ἐξωτερικά, διότι ἄλλως, ἕνεκα τῆς κακῆς κατασκευῆς των, οἱ τοῖχοι δὲν θὰ ἀντεῖχον ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς βροχὰς καὶ τὰς καιρικὰς ἐν γένει ἐπιδράσεις.

Δὲν ἐφείδοντο δὲ οὔτε κόπων, οὔτε δαπάνης ἵνα κατακοσμήσωσι τὰς ἐπειφανείας τῶν τοίχων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, οὐδὲ ἠρκοῦντο εἰς ἁπλοῦς χρωματισμοὺς τῶν τοίχων, ἀλλὰ κατεκόσμουν αὐτοὺς διὰ τοιχογραφιῶν καὶ ἀναγλύφων.

Ὡς ἑξῆς διετάσσετο συνήθως ἡ ἐσωτερικὴ ἐπειφάνεια τῶν τοίχων τῶν αἰθουσῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἀπὸ τοῦ πατώματος μέχρι δύο μέτρων περίπου ὕψους ἐνεδύετο ὁ τοῖχος διὰ μεγάλων πλακῶν ἐκ γύψου, λείων καὶ στιλβουσῶν. Ἐνίοτε ὅμως ἐχρωμάτιζον καὶ τούτους, οὕτως ὥστε νὰ μιμῶνται ποικιλόχρωμα μάρμαρα· ὑψηλότερα διέθεε συνήθως τὸν τοῖχον κόσμημα σπειροειδές, διὰ ποικίλων χρωμάτων, ὕψους 0.50 περίπου μ. Ἄνωθεν τῆς σπειροειδοῦς ταύτης ταινίας ἐζωγραφίζοντο διάφοροι σκηναὶ τοῦ βίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις.

VI. ΠΑΤΩΜΑΤΑ

Τὰ πατώματα τῶν αἰθουσῶν καὶ θαλάμων ἐπεστρώνοντο μὲ πλάκας τετραγώνους ἐκ γύψου· διέτασσον δὲ ταύτας οὕτως ὥστε νὰ ἀποτελῶσι κανονικὰ σχήματα. Συχνότατα ἄφιναν γύρω εἰς τὸ πάτωμα καὶ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἀκάλυπτον μέρος, ἀπὸ τὰς πλάκας, ἵνα ἐπιχρίσωσι τοῦτο δι' ἀσβέστου ἣν ἐχρωμάτιζον συνήθως βαθυέρυθρον.

VII. ΟΡΟΦΑΙ

Πῶς ἐκόσμουν τὰς ὀροφὰς μανθάνομεν ἀπό τεμάχια σπειρῶν ἀναγλύπτων, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Κνωσοῦ, καταπεσόντα ἐκ τῆς ὀροφῆς αἰθούσης τινός. Ἐπέχριον τὰς ὀροφὰς κάτωθεν δι' ἀσβέστου· ἐχρωμάτιζον τὸ ἐπίχρισμα καὶ κατεκόσμουν αὐτὸ διὰ πολυχρώμων γραφῶν ἢ ἀναγλύπτων κοσμημάτων.

VIII. ΕΠΙΠΛΑ

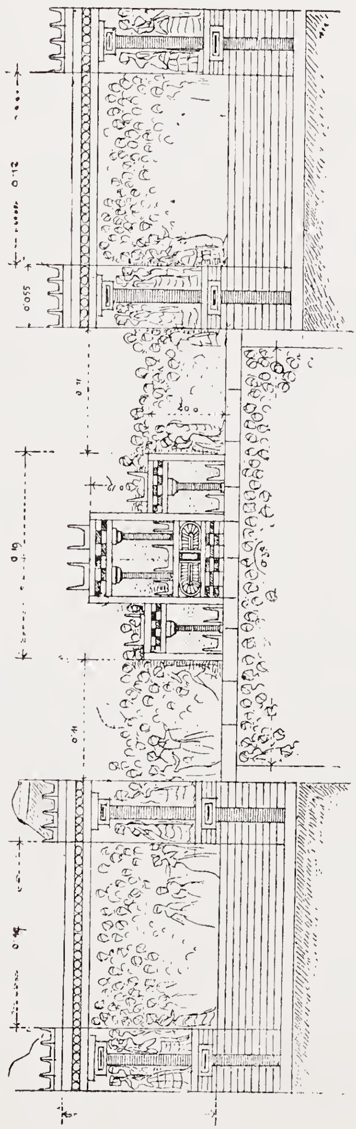
Ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπίπλων κατασκευάζονται ἐκ φθαρτῶν καὶ εὐφλέκτων ὑλῶν, οἷον ξύλων, ὀστῶν ἐλεφαντόδοντος, φυσικὸν εἶναι ὅτι, ἐλάχιστα λείψανα εὑρέθησαν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς.

Ἐκ μικρῶν ὅμως πολυτελῶν ἐξ ἐλεφαντόδοντος καὶ πολυτίμων μετάλλων πυξίδων εὑρεθεισῶν ἐν τάφοις, ἐξ ἀγγείων ἐξ ἀλαβάστρου ἢ πολυχρώμων ὑαλίνων καθαρῶς κοσμηματικῶν, ἅτινα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, καθὼς καὶ ἐκ πολλῶν μικρῶν τεμαχίων ἐμβλημάτων ἐκ κρυστάλλου φυσικοῦ καὶ ἄλλων χρωματιστῶν λίθων, ἐλεφαντόδοντος ἢ χρυσοῦ, ἅτινα ἐκόσμουν πιθανώτατα ξύλινα ἔπιπλα, εἰκάζομεν ὅτι, ἡ ἐπίπλωσις τῶν ἀνακτόρων θὰ ἦτο ἀνταξία τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτῶν.

Εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ εὑρέθησαν καὶ καλλιτεχνικοὶ λαμπτῆρες.

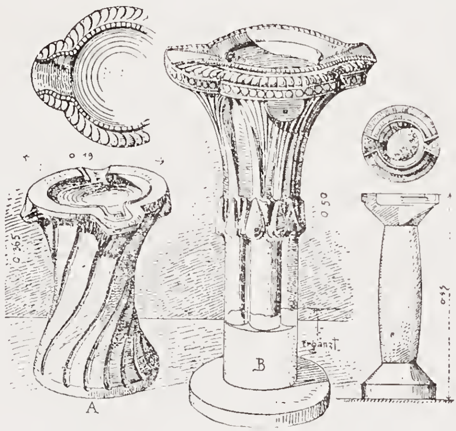
IX. ΕΝΟΙΚΟΙ

Ὁποῖον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ἐνοίκων τῶν ἀνακτόρων φανταζόμεθα ἐνθυμούμενοι ὅτι οὐ μόνον οἱ βασιλεῖς καὶ τὰ τέκνα αὐ-

ΜΙΝΩΪΚΟΝ ΙΕΡΟΝ

τῶν καὶ ἡ πολυάριθμος θεραπεία καὶ οἱ φρουροὶ διητῶντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ οἱ εἰσπράκτορες τῶν βασιλικῶν φόρων καὶ νομημάτων καὶ

ΛΙΘΙΝΑΙ ΛΥΧΝΙΑΙ

οἱ βοηθοῦντες τῷ βασιλεῖ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, οἱ ἱερεῖς, ὡς ἄκρου ἀρχιερέως καὶ ὑπάτου δικαστοῦ.

Ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων κατῴκουν ἀκόμη πολλοὶ τεχνῖται καὶ εἰργάζοντο ἐν ἰδίοις ἐργαστηρίοις ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων. Τοῦτο δὲ ἀπεδείχθη πασιφανῶς διότι εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ἀγγεῖα λίθινα ἡμιτελῆ, τὰ ὁποῖα ὁ τεχνίτης ἐγκατέλειψε τὴν ὥραν τῆς καταστροφῆς, καὶ πολλὰ εἴδη λίθων ἔξωθεν εἰσαχθέντων, ἐξ ὧν ἐπρόκειτο νὰ κατασκευάσωσιν ἀγγεῖα πολυτελείας. Πλὴν τούτων δὲ εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἐρειπίοις πολλὰ ἐργαλεῖα τεχνῶν.

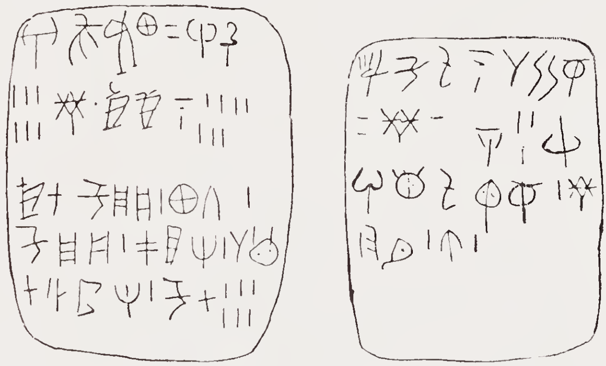
X. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐν τοῖς ἀνακτόροις εὑρέθησαν ἀκόμη καὶ πολλαὶ πήλιναι πινακίδες, φέρουσαι ἐγκεχαραγμένα γράμματα τὰ ὁποῖα ὅμως ἀκόμη οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ.

XI. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΟΣ

Μελετῶντες τὰ ἐρείπια τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων Κρητικῶν ἀνακτόρων καὶ παραβάλλοντες ταῦτα πρὸς τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἀνασκαφῶν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων εἰς τὴν ἀ-

νατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, συνάγομεν ὡς βέβαιον σχεδὸν συμπέρασμα, ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος καὶ παλαιότερον ἔτι, ἤκμασεν ἐν Κρήτῃ κράτος ἰσχυρόν, προηγμένον εἰς τὸν πολιτισμόν, ἔχον πρωτεύ-

ΜΙΝΩΪΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ουσαν μὲν τὴν Κνωσόν, ὅρια δὲ πολὺ εὐρύτερα τῶν ὁρίων τῆς νήσου. Τὸ κράτος τοῦτο φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο φεουδαλικόν, οὗ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ μέγας ἀρχιερεὺς συνάμα, κατῴκει τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ, ἀνάσσων πολλῶν ἄλλων ὑποτελῶν ἢ ὁμοσπόνδων βασιλέων, κατοικούντων εἰς τὰ ἄλλα ἐν Κρήτῃ ἀνάκτορα. Οὕτω τουλάχιστον ἐξηγεῖται μᾶλλον ἀβιάστως τὸ γεγονὸς ὅτι οὐδὲν Μινωϊκὸν ἀνάκτορον ἔχει ὀχυρώματα.

Ἡ πολιτικὴ ὅμως καὶ ἡ μορφωτικὴ δύναμις τοῦ κράτους τούτου ἐξετείνετο ἐφ' ὅλης τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου.

Ἐξήσκει δὲ τὴν εὐρεῖαν αὐτοῦ ἐπιρροὴν τὸ Κρητικὸν κράτος, διὰ τῆς ἰσχύος καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀδιαφιλονικήτου θαλασσοκρατείας, διὰ κατακτήσεων, δι' ἀποικιῶν καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ του.

Ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἀνασκαφῶν μανθάνομεν ὅτι, τὸ Κρητικὸν ὁμοσπονδιακὸν κράτος εὑρίσκετο ἐν συνεχεῖ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τὰ ἄλλα ἰσχυρὰ τότε καὶ πολιτισμένα κράτη, τὸ Ἀσσυριακόν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ Αἰγυπτιακόν.

ΜΑΝΟΣ ΒΑΤΑΛΑΣ

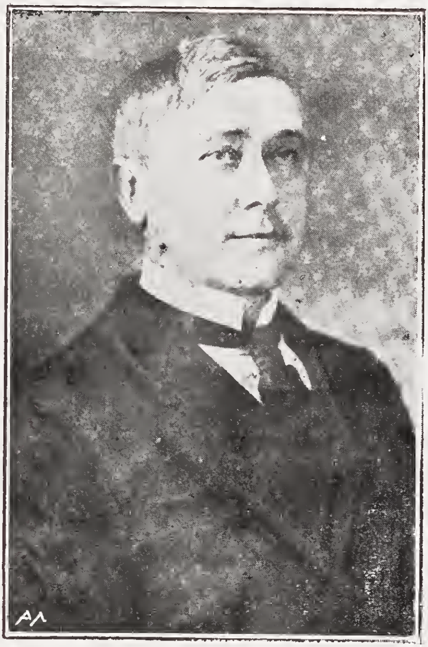
ΧΟΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ρουφῶ τὴν πάναγνη χαρά· τὴν ἁρμονία πίνω
Καὶ τὸ τραγοῦδι τὸ γλυκό· καὶ σὲ παλμοὺς ὀνείρου
Σᾶς βλέπω—Αὐγοῦλες τῆς ζωῆς—στὰ γαλανὰ
τοῦ ἀπείρου
ὅλες μαζὶ μιὰν ἄνοιξι, τὴν κάθε μιὰ ἕνα κρῖνο.

ΚΗΔΕΙΑ ΤΗΣ ΑΤΑΛΑ

ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΓΚΙΡΟΝΤΕ

MAURICE MAITERLINCK

ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ* ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Μπορεῖ νἄρθει κανένας καιρὸς—καὶ πολλὰ πράματα λένε πὼς σιμώνει—μπορεῖ νἄρθει κανένας καιρὸς ποὺ οἱ ψυχές μας θὰ βλέπουνται χωρὶς διάμεσο, τὸ μυαλό μας.

*'Απὸ τὸ ,,Θησαυρὸ τῶν Ταπεινῶν" II.

Εἶναι βέβαιο πὼς τὸ σπῆτι τῆς ψυχῆς μας γίνεται κάθε μέρα μεγαλήτερο. Ἡ ψυχὴ μας πλησιάζει πιὰ τὴν ὁρατὴ μας ὕπαρξη καί παίρνει στὶς πράξες μας πολὺ περισσότερο μέρος, παρὰ τώρα καὶ δυὸ αἰῶνες.

Θἄλεγε κανένας πὼς σιμώνομε μιὰ πνευματικὴ περίοδο. Ὑπάρχουνε στὴν ἱστορία κάμποσες ἀνάλογες ἐποχές, ποὺ ἡ ψυχὴ, ὑπακούοντας σὲ ἄγνωστους νόμους, βγαίνει, σὰ νὰ ποῦμε, στὴν ἐπιφάνεια τῆς ἀνθρωπότητας καὶ φανερώνει εὐθήτερα τὴν ὕπαρξη καὶ τὴ δύναμη της.

Αὐτὴ ἡ ὕπαρξη καὶ αὐτὴ ἡ δύναμη, δείχνουνται μὲ χίλιους ἀπροσδόκητους τρόπους. Φαίνεται πὼς ἡ ἀνθρωπότητα σ' αὐτὲς τὶς στιγμές, ἔφταξε στὸ σημεῖο νὰ ἀνασηκώσει τὸ λίγο βαρὺ φορτίο τῆς ὕλης. Τότε βασιλεύει ἕνα εἶδος πνευματικὸ ξεκούρασμα, ξεκούρασμα ποὺ καὶ οἱ πιὸ δυνατοὶ καὶ οἱ πιὸ ἄκαμπτοι φυσικοὶ νόμοι, ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὑποχωροῦνε. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κοντήτερα στοὺς ἑαυτούς τους καὶ κοντήτερα στοὺς ἀδελφοὺς τους, κοιτάζουνται καὶ ἀγαπιοῦνται σοβαρότερα καὶ πιὸ ἐπιστήθια. Καταλαβαίνουνε τρυφερότερα καὶ βαθήτερα τὸ παιδί, τὴ γυναῖκα, τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ καὶ τὰ πράματα. Τὰ ἀγάλματα, ὁ ζωγραφιὲς καὶ τὰ γραφτὰ ποὺ μᾶς ἀφίκανε, μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι τέλεια, ὅμως δὲ ξέρω τὶ δύναμη καὶ ποιὲς μυστικὲς χάρες βρίσκουνται μέσα τους, γιὰ πάντα ζωντανὲς καὶ σκλάβες. Πρέπει νὰ βρισκότανε στὰ μάτια τους ἀδερφοσύνη καὶ μηστυριακὲς ἐλπίδες καὶ βρίσκει κανένας παντοῦ, δίπλα στ' ἀχνάρια τῆς καθημερνῆς ζωῆς, τὰ κυματώδικα σημεῖα μιᾶς ἄλλης ἀνεξήγητης ζωῆς.

Ὅ, τι ξέρομε ἀπὸ τὴν ἀρχαία Αἴγυπτο μᾶς κάνει νὰ ὑποπτεύομε πὼς ἐπέρασε μιὰ τέτοια πνευματικὴ περίοδο. Σὲ μιὰ πολὺ μακρυνὴ ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τῶν Ἰνδιῶν, ἡ ψυχὴ φαίνεται νὰ σίμωσε τὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς, σὲ σημεῖο ποὺ δὲν ἐξανάφταξε, καὶ τὰ ἀπομεινάρια καὶ οἱ ἀνάμνησες τῆς παρουσίας της, ποὺ εἴτανε σκεδὸν ἄμεση, παράγουνε ἀκόμη, παράξενα φαινόμενα ἐκεῖ πέρα. Ὑπαρχουνε πολλὲς ἄλλες τέτοιες στιγμές, ποὺ τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο φαίνεται σὰ νὰ παλεύει στὸ βάθος τῆς ἀνθρωπότητας, σὰν κανένας πνιμένος, ποὺ τινάζεται μὲς στὰ νερὰ κανενὸς μεγάλου ποταμοῦ. Θυμηθῆτε τὴν Περσία π. χ, τὴν Ἀλεξάντρεια, καὶ τοὺς δυὸ μυστικιστικοὺς αἰῶνες τοῦ μεσαίωνα.

Εἶναι τόρα, ἀπεναντίας, δυὸ ὁλόκληροι αἰῶνες, ποὺ βασιλεύει καθαρότατη ἡ ἐξυπνάδα καὶ ἡ ὀμορφιά, μὰ ἡ ψυχὴ εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴ Ρώμη καὶ τὸ XVII καὶ XVIII Γαλλικὸν αἰῶνα. (Τοὐλάχιστο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια

τοῦ XVIII αἰῶνα, γιατὶ τὰ βάθη του μὲ τὸν Claude de Saint-Martin, τὸν Cagliostro καὶ τὸν Pascalis, τὸ σοβαρότερο ἀπ' ὅσο νομίζεται, καὶ μὲ τόσους ἄλλους, μᾶς κρύβουνε ἀκόμη πολλὰ μυστήρια.)

Δὲ ξέρει κανένας τὸ γιατί, καὶ ὅμως κάτι λείπει. Οἱ μυστικὲς σκέσες ἐκοπήκανε, καὶ ἡ ὀμορφιὰ κλεῖ τὰ μάτια. Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξηγήσει κανένας μὲ λόγια καὶ νὰ πεῖ γιὰ ποιοὺς λόγους ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς θεότητας καὶ τοῦ μοιραίου, ποὺ περικυκλώνει τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ δράματα, δὲ μοιάζει ἀληθινὴ ψυχικὴ ἀτμόσφαιρα. Βρίσκει κανένας στὸν ὁρίζοντα αὐτονῶν τῶν τραγωδιῶν, ἕνα ἐξακολουθητικό, κι ἂν θέλεις σεβαστὸ μυστήριο· κι ὅμως δὲν εἶναι τὸ τρυφερὸ μυστήριο, τὸ ἀδερφικό, τὸ τόσο βαθιὰ ἐνεργητικό, ποὺ βρίσκομε σὲ μερικὰ μικρότερα καὶ λιγότερο ὄμορφα ἔργα. Καὶ κοντήτερα· ἂν ὁ Racine εἶναι ὁ ἄσφαλτος ποιητὴς τῆς γυναίκειας καρδιᾶς, ποιὸς τολμᾶ νὰ μᾶς πεῖ πῶς ἔκαμε ποτὲ κανένα βῆμα πρὸς τὸν ἑαυτό του; Τί θὰ μοῦ πεῖτε ἂν σᾶς ρωτήσω γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς Ἀντρομάχης ἢ τοῦ Βρεταννικοῦ; Τὰ πρόσωπα τοῦ Racine δὲν καταλαβαίνουνται παρὰ ἀπὸ ὅσα λένε· καὶ μητ' ἕνας λόγος δὲν τρυπᾶ τὰ φραξίματα τῆς θάλασσας. Εἶναι τρομερὰ μονάχα, στὴν ἐπιφάνεια ἑνοῦς πλανήτη ποὺ δὲ γυρίζει πιά. Δὲ μποροῦνε νὰ σωπάσουνε γιατὶ τότε δὲ θὰ ὑπάρχουνε πιά. Δὲν ἔχουνε τὴν ἀόρατη βάση, καὶ θαρρεῖ κανένας πῶς ἐβάλανε ἀπομονοτικὴ οὐσία ἀνάμεσα στὸ πνεῦμα τους καὶ στοὺς ἑαυτούς τους, ἀνάμεσα στὴ ζωὴ ποὺ ἀγγίζει ὅ,τι ὑπάρχει καὶ στὴ ζωὴ ποὺ ἀγγίζει μόνο σὲ μιὰ διαβατάρικη στιγμὴ ἑνὸς πάθους, ἑνὸς πόνου, μιᾶς ἐπιθυμίας. Ὑπάρχουνε, ἀλήθεια, αἰῶνες ποὺ ἡ ψυχὴ ξανακοιμᾶται καὶ κανένας δὲν ταράζεται γι αὐτό.

Εἶναι φανερὸ πῶς σήμερα ἡ ψυχὴ κάνει μεγάλες προσπάθειες. Ξεσηκώνεται παντοῦ μὲ ἀσυνείθιστο τρόπο, δεσποτικὸ καὶ ἀναγκαστικό, σὰ νὰ δόθηκε ἡ διαταγὴ καὶ δὲν ὑπάρχει καιρὸς γιὰ χάσιμο. Πρέπει νὰ ἑτοιμαστεῖ γιὰ πάλαιμα ἀποφασιστικό, καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ λογαριάσει τί ἀποτέλεσμα θάχει ἡ νίκη ἢ ἡ φευγάλα της. Μπορεῖ ποτὲ νὰ μὴν ἔβαλε εἰς ἐνέργεια πιὸ ποικίλες δυνάμες καὶ πιὸ ἀδιάσειστες. Λὲς κ' ἐστρυμώχτηκε σὲ μυτιρίζι ἀόρατο, καὶ δὲ ξέρομε τί τηνε κάνει νὰ τινάζεται· ἡ ἀγωνία ἢ ἡ καινούργια ζωή. Δὲ θὰ μιλήσω γιὰ τὶς μυστικὲς δυνάμες ποὺ ξυπνοῦν γύρω μας· γιὰ τὸ μαγνητισμό, τὴν τηλεπάθεια, γιὰ τὴ levitation γιὰ τὶς ἀπροσδόκητες ἰδιότητες τῆς λαμπερῆς ὕλης καὶ γιὰ τὶς χιλιάδες τὰ φαινόμενα ποὺ κλονίζουνε τὶς ἐπίσημες

ἐπιστῆμες. Αὐτὰ τὰ πράματα εἶναι σ' ὅλους γνωστὰ καὶ ἐξακριβώνουνται εὔκολα. Ἔπειτα μπορεῖ καὶ τίποτα νὰ μὴν εἶναι, μπρὸς σὲ κεῖνα ποὺ πραγματικὰ γίνουνται, γιατὶ ἡ ψυχὴ μοιάζει μὲ τὸν κοιμισμένο ποὺ κάνει μὲς στὰ ὄνειρά του φοβερὲς προσπάθειες, γιὰ νὰ κουνήσει τὸ μπράτσο του ἢ νὰ σηκώσει τὸ ἕνα του βλέφαρο.

Σ' ἄλλα μέρη ποὺ ὁ ὄχλος εἶναι λιγότερο προσεχτικός, ἡ ψυχὴ δουλεύει ἀκόμη ἀποτελεσματικότερα, ἂν καὶ αὐτὴ ἡ δουλιὰ λιγότερο νοιώθεται, ἀπὸ τὰ μάτια ποὺ εἶν' ἀσυνείθιστα νὰ βλέπουνε. Δὲν εἶναι φανερὸ πὼς ἡ φωνή της κοντεύει νὰ βγάλει μὲ μιὰν ὑπέρτατη κραυγὴ τοὺς τελευταίους ἤχους τῆς πλάνης ποὺ τὴ σκεπάζουνε, στὴ μουσική; Αἰστάνθηκε κανένας ποτὲ βαρήτερη τὴν ἱερὴ πίεση μιᾶς ἀόρατης παρουσίας, ὅπως στὰ τέτοιας λογῆς ἔργα μερικῶν ξένων ζωγράφων; Στὸ τέλος, δὲν ἐξακριβώνεται πὼς μερικὲς κορυφές, μέσα στὶς φιλολογίες, φωτίζουνται δῶ καὶ κεῖ μὲ λάμψη ὁλότελα ἀλλοιώτικη, ἀπὸ τὶς πιὸ παράξενες λάμψες τῆς παλιᾶς φιλολογίας; Πλησιάζομε δὲ ξέρω τὶ εἶδος μεταλλαγὴ τῆς σιωπῆς, καὶ ὁ ὑ π έ ρ τ α τ ο ς θ ε τ ι κ ι σ μ ὸ ς φαίνεται νά ναι στὸ τέλος του. Δὲ σταματῶ σ' αὐτὸ τὸ θέμα γιατὶ εἶναι πολὺ γλήγορα νὰ μιλήσει κανένας καθαρὰ γι αὐτὰ τὰ πράμματα, ὅμως θαρρῶ πῶς σπάνια ἐδόθηκε πιὸ ἐπιταχτικὴ περίσταση πνευματικοῦ λευτερωμοῦ, στὴν ἀνθρωπότητα. Μερικὲς φορὲς μοιάζει τελεσίγραφο· γι αὐτὸ πρέπει τίποτα νὰ μὴ παραμεληθεῖ γιὰ νὰ τσσκώσομε αὐτὴ τὴν ἐπιταχτικὴ εὐκαιρία, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸ εἶδος τὰ ὄνειρα, ποὺ χάνουνται γιὰ πάντα σὰ δὲν τὰ στερεώσει κανένας εὐτύς. Πρέπει νὰ προσέξομε· δὲν ταράζεται ἄδικα ἡ ψυχή μας.

Ὅμως αὐτὴ ἡ ταραχὴ ποὺ διακρίνεται καθαρὰ μόνο στὰ ψηλὰ θεωρητικὰ ἐπίπεδα τῆς ὕπαρξης, μπορεῖ χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύομε νὰ ἐκδηλώνεται καὶ στὰ πιὸ κοινὰ μονοπάτια τῆς ζωῆς, γιατὶ κανένα λουλοῦδι δὲν ἀνοίγει ψηλὰ χωρὶς νὰ πέσει, στὸ τέλος χάμαι. Μὴν ἔπεσε κιόλας; Δὲ ξέρω. Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς παρατηροῦμε στὶς πιὸ χαμηλὲς ὕπαρξες τῆς καθημερνῆς ζωῆς, σκέσες μυστικὲς καὶ ντρέτες, φαινόμενα πνευματικὰ καὶ κοντοσιμώματα ψυχῶν, ποὺ γι αὐτά, ἄλλους καιροὺς σκεδὸν δὲ μιλούσανε. Εἴτανε λιγότερο φανερὰ πρὶν ἀπὸ μᾶς; Πρέπει νὰ τὸ νομίσομε, γιατὶ ὅλες τὶς ἐποχὲς βρεθήκανε ἄνθρωποι ποὺ φτάξανε ὥς τὰ βάθη, στὶς πιὸ μυστικὲς σκέσες τῆς ζωῆς καὶ ποὺ μᾶς ἀφίσανε ὅτι μάθανε γιὰ τὶς καρδιές, τὰ κεφάλια καὶ τὶς ψυχὲς τοῦ καιροῦ τους. Εἶναι πιθανὸ πὼς τότε ὑπάρχανε οἱ ἴδιες σκέσες, μὰ δὲν ἐμπο-

ρούσανε νάχουνε τὴν ἴδια φρέσκια καὶ γενικὴ δύναμη ποὺ ἔχουνε τόρα. Δὲν ἐκατεβήκανε ὡς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπότητας· ἀλλοιώτικα θὰ κατορθόνανε νὰ τραβήξουν τὰ βλέμματα αὐτονῶν τῶν σοφῶν ποὺ βουβὰ τὶς περάσανε. Κ᾽ ἐδῶ δὲ μιλῶ πιὸ γιὰ τὸν ἐ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ὸ π ν ε υ μ α τ ι σ μ ὸ γιὰ τὰ φαινόμενα τῆς τηλεπάθειας, γιὰ τὴν ὑ λ ι κ ο π ο ί η σ η μήτε γιὰ τὶς ἄλλες ἐκδήλωσες ποὺ ἔλεγα τώρα καὶ λίγη ὥρα. Μιλῶ γιὰ τὰ γεγονότα καὶ τὶς ἐπέμβασες τῆς ψυχῆς, ποὺ ἀδιάκοπα γινήκανε στὴ σκοτεινότατην ὕπαρξη τῶν ὄντων, ποὺ τὸ περισσότερο ξεχάσανε τὰ αἰώνια τους δικαιώματα. Μιλῶ ἀκόμη γιὰ μιὰν ολαλλοιώτικη ψυχολογία ἀπὸ τὴ συνειθισμένη, ποὺ ἐτσάκωσε τὸ ὄμορφο ὄνομα τῆς ψυχῆς. Κι ὅμως, ἀληθινά, μόνο γιὰ τὰ πιὸ στενὰ δεμένα μὲ τὴν ὕλη, πνευματικὰ φαινόμενα φροντίζει. Μιλῶ, μὲ μιὰ λέξη, γιὰ κεῖνο ποὺ θὰ μᾶς ξεσκέπαζε μιὰν ὑπέρτατη ψυχολογία ποὺ θὰ μιλοῦσε γιὰ τὶς ντρέτες σκέσες ποὺ ὑπάρχουνε ἀπὸ ψυχὴ σὲ ψυχή, ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ γιὰ τὴν α ἰ σ τ η μ α τ ι κ ό τ η τ α, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἔ χ τ α χ τ η π α ρ ο υ σ ί α τῆς ψυχῆς μας. Αὐτὴ ἡ μελέτη ποὺ θὰ ψηλώσει κατὰ ἕνα βαθμὸ τὸν ἄνθρωπο, μόλις ἀρχίνηξε καὶ δὲ θ᾽ ἀργήσει νὰ κάμει ἀπαράδεχτη τὴ στοιχιώδικη ψυχολογία ποὺ βασίλεψεν ὡς σήμερα.

Αὐτὴ ἡ ἄμεση ψυχολογία, κατεβαίνοντας τὰ βουνά, ἐχύμηξε καὶ στὶς μικρότερες κοιλάδες, κ᾽ ἡ παρουσία της διακρίνεται καὶ στὰ μετριότερα γραφτά. Τίποτα δὲ δείχνει καθαρότερα πῶς ἡ πίεση τῆς ψυχῆς ἐμεγάλωσε σ᾽ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ πῶς ἡ ἐνέργειά της ἐλαϊκεύτηκε. Ἐδῶ, μυριζόμαστε πράματα σκεδὸν ἀνέκφραστα καὶ δὲ μποροῦμε νὰ δόσομε παρὰ μισὰ καὶ χοντροκομμένα παραδείγματα. Νὰ δυὸ-τρία στοιχειώδικα καὶ εὐκολοαίστητα: Ἄλλους καιρούς, ἂν μιὰ στιγμὴ γενιότανε ζήτημα, γιὰ κανένα προαίστημα, γιὰ καμιὰ παράξενην ἐντύπωση, γιὰ καμιὰ συνάντηση ἢ κανένα βλέμα, γιὰ καμιὰν ἀπόφαση ποὺ ἐβγῆκε ἀπὸ τὴν ἄγνωστη μεριὰ τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ, γιὰ καμιὰν ἀνεξήγητη δύναμη ποὺ νοιώσανε ὅμως, γιὰ τοὺς μυστικοὺς νόμους τῆς ἀντιπάθειας ἢ τῆς συμπάθειας, γιὰ τὶς ἐκλεχτὲς τοῦ ἔνστιχτου τὶς σκέσες, γιὰ τὴ προτιμόμενη ἐπίδραση πραμάτων ποὺ ἀκόμη δὲν εἰπωθήκανε, δὲν σταματούσανε σ᾽ αὐτὰ τὰ προβλήματα, ποὺ δὲν παρουσιαζότανε καὶ συχνὰ στὴν ἀμηχανία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ σκεφτότανε. Ἐμοιάζανε νὰ τ᾽ ἀπαντοῦνε κατὰ τύχη. Δὲν ὑποπτεύανε μὲ τὶ θαυμαστὸ βάρος βαραίνουν ἀδιάκοπα στὴ ζωή, καὶ βιαζότανε νὰ ξαναγυρίσουν στὰ καθημερνὰ θεάματα, στὰ πάθη καὶ στὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα.

Αὐτὰ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα γιὰ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε, οἱ πιὸ μεγάλοι, οἱ πιὸ σκεφτικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδερφούς μας μόλις ἀσχολούντανε, σήμερα οἱ μικρότεροι δὲ φροντίζουνε· κι αὐτὸ δείχνει μιὰ φορ' ἀκόμη πῶς ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι ἕνα φυτὸ τελείας ἑνότητας καὶ πῶς ὅλα του τὰ κλαδιά, μαζὶ θ' ἀνθίσουνε ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα. Ὁ χωρικὸς ποὺ θὰ τοῦ δινότανε ἀπότομα τὸ δῶρο νὰ πεῖ ὅ,τι ἔχει μέσα στὴν ψυχή του, θά λεγε πράμματα ποὺ δὲ θὰ βρισκότανε ἀκόμη στὴν ψυχὴ τοῦ Racine. Καὶ γι αὐτὸ ἄνθρωποι μὲ πολὺ κατότερο πνεῦμα ἀπὸ τοῦ Shakespeare καὶ τοῦ Racine, ἐπαρατηρήσανε μιὰ ζωὴ μυστικὰ λαμπερή, ἐκείνη, ποὺ αὐτοὶ οἱ καλλιτέχνες εἴδανε μόνο τὴν ἀνάποδή της. Δὲ φτάνει μόνο νὰ πηγαίνει δῶ κ' ἐκεῖ, στὸ διάστημα καὶ στὸ χρόνο, μιὰ μεγάλη ἀπομονομένη ψυχή. Θά κάμει πολὺ λίγα πράματα ἂν δὲ βρεῖ βοήθεια. Εἶναι ὁ ἀνθὸς τοῦ πλήθους. Πρέπει νὰ φτάξει τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ὠκεανὸς τῶν ψυχῶν ταράζεται ὁλάκερος, γιατὶ ἂν φτάξει τὴ στιγμὴ τοῦ ὕπνου, μόνο γιὰ ὄνειρα τοῦ ὕπνου θὰ μπορέσει νὰ μιλήσει. Ὁ Hamlet, γιὰ νὰ πάρομε μέσ' ἀπ' ὅλα ἕνα περίφημο παράδειγμα, ὁ Hamlet στὸ Elseneur προχωρεῖ κάθε στιγμὴ ὡς τὸ σημεῖο τοῦ ξυπνήματος κι ὅμως μ' ὅλο τὸν παγωμένο ἵδρωτα ποὺ στεφανόνει τὸ κίτρινό του μέτωπο, ὑπάρχουνε λόγια ποὺ δὲν κατορθόνει νὰ μᾶς πεῖ, καὶ ποὺ χωρὶς ἄλλο θὰ μᾶς ἔλεγε σήμερα, γιατὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μπαγαπόντη καὶ τοῦ κλέφτη ποὺ περνᾶ, θὰ τὸν βοηθοῦσε νὰ μιλήσει. Ὁ Hamlet κοιτάζοντας σήμερα τὸν Claudius ἢ τὴν μητέρα του, θὰ μάθαινε ὅ,τι δὲν ἤξερε, γιατὶ φαίνεται νὰ μὴ σκεπάζουνται πιὸ οἱ ψυχὲς μὲ τόσα πέπλα. Τὸ ξέρετε— καὶ εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια ἀνησυχαστικὴ καὶ παράξενη—τὸ ξέρετε πῶς ἂν δὲν εἶστε καλός, εἶναι πάρα πολὺ πιθανὸ πῶς ἡ παρουσία σας τὸ δείχνει ἑκατὸ φορὲς καθαρότερα ἀπ' ὅσο τό δειχνε τώρα καὶ δυὸ-τρεῖς αἰῶνες, τὸ ξέρετε πῶς ἂν ἐστενοχωρέσατε καὶ μόνο μιὰ ψυχὴ σήμερα τὸ πρωΐ, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ χωριάτη ποὺ θὰ μιλήσετε μαζί του γιὰ τὴν καταιγίδα καὶ γιὰ τὴ βροχή, τὸ κατάλαβε, ἀκόμη πρὶν μισοανοίξει τὸ χέρι του τὴν πόρτα, κοιτάξετε τὴν ὄψιν ἑνὸς ἁγίου, ἑνὸς μάρτυρα, ἑνὸς κύρικα, τὸ μάτι ἑνὸς παιδιοῦ ποὺ σᾶς ἀπαντᾶ στὸ δρόμο· δὲ θὰ σᾶς χαιρετίσει μὲ τὸ ἴδιο καθαρὸ βλέμα, ἂν ἔχετε μέσα σας καμιὰ κακὴ σκέψη, καμιὰν ἀδικιὰ ἢ τὰ δάκρυα κανενὸς ἀδελφοῦ. Τώρα κ' ἑκατὸ χρόνια ἡ ψυχή τους μπορεῖ νὰ περνοῦσε δίπλα στὴ δική σας, ἀπρόσεχτη. . . .

Ἀλήθεια, καταντᾶ δύσκολο νὰ θρέψει κανένας ἀγνάντια στὰ βλέματα, ἕνα μῖσος, μιὰ ἐπιθυμία, μιὰ προδοσά· τόσο

ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ ἀδιάφορες ψυχὲς φρουροῦνε γύρω στὸ εἶναι μας. Οἱ πρόγονοι μας δὲ μιλήσανε γι αὐτὰ τὰ πράματα· καὶ ἐξακριβ 'νομε πὼς ἡ ζωὴ ποὺ περνοῦμε εἶναι ὁλότελα διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη ποὺ μᾶς ζωγραφίσανε. Μᾶς γελάσανε, ἢ δὲν ἠξέρανε; τὰ σημεῖα καὶ τὰ λόγια δὲ λένε πιὰ τίποτα καὶ σκεδὸν ὅλα τελειώνουνε στοὺς μυστικοὺς κύκλους μιᾶς ἁπλῆς παρουσίας.

Ἡ παλιὰ θέληση—κι αὐτὴ ἀκόμη ἡ παλιὰ θέληση—ἡ τόσο γνωστὴ καὶ λογική, ἀλλάζει κι αὐτή, καὶ περνᾶ τὸ ἄμεσο ἄγγιμα τῶν μεγάλων ἀνεξήγητων καὶ βαθιῶν νόμων. Δὲν ὑπάρχουνε πιὸ καταφύγια καὶ οἱ ἄνθρωποι σιμώνουνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Κρίνουνται ψηλότερα ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὶς πράξες κι ἀκόμα, ψηλότερα ἀπὸ τὶς σκέψες, γιατὶ τὸ νὰ κοιτάζουνται χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ σπῆτι τῶν σκέψεων. Κι αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα σημεῖα ποὺ διακρίνουνε τὶς πνευματικὲς ἐποχὲς ποὺ ἔλεγα τόρα. Αἰστάνεται κανένας ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, πὼς οἱ σκέψες τῆς καθημερνῆς ζωῆς ἀρχίζουνε ν' ἀλλάζουνε, καὶ οἱ πιὸ νέοι μᾶς μιλοῦνε καὶ ἐνεργοῦνε κιόλα, ἀλλοιώτικα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς περασμένης γενεᾶς. Ἕνας ὁρμαθὸς συνθῆκες, συνήθειες, πέπλοι καὶ διάμεσα πέφτουνε στὰ χαντάκια καὶ σκεδὸν ὅλοι χωρὶς νὰ τὸ ξέρομε κρινόμαστε πιά, μόνο σύμφωνα μὲ τ' ἀόρατα. Μπαίνω πρώτη φορὰ στὴν κάμερά σας· δὲ θὰ δείξετε, σύμφωνα μὲ τοὺς πιὸ βαθιοὺς νόμους τῆς πραχτικῆς ψυχολογίας, τὴ μυστικὴ σκέψη ποὺ κάθε ἄνθρωπος δείχνει μπρὸς σ' ἕναν ἄλλον ἄνθρωπο. Δὲν θὰ φτάξετε στὸ σημεῖο νὰ μοῦ πεῖτε ποῦ ἐπήγατε γιὰ νὰ μάθετε ποιὸς εἶμαι, κι ὅμως θὰ γυρίσετε φορτωμένος μὲ ἀνέκφραστες βεβαιότητες. Ὁ πατέρας σας μπορεῖ, ἀνίσως μ' ἔκρινε, νάκανε λάθος. Πρέπει νὰ πιστέψομε πὼς ὁ ἄνθρωπος κοντεύει νὰ βρεῖ τὸν ἄνθρωπο, καὶ πὼς ἡ ἀτμόσφαιρα θ' ἀλλάξει. Ἐκάμαμε, — ὅπως λέει ὁ CLAUDE DE SAINT-MARTIN, ὁ μεγάλος ἄγνωστος φιλόσοφος — ἐκάμαμ' ἕνα «βῆμα στὸ διδαχτικὸ καὶ φωτεινὸ δρόμο τῆς ἁπλότητας τῶν ὄντων». Ἂς περιμένομε βουβά, μπορεῖ σὲ λίγο ν' ἀκούσομε «τὸ μουρμούρισμα τῶν Θεῶν».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝΝ. Σ.

CHARLES MILLEVOYE

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ

Τὰ δάση μὲ τὸ φόρεμα, ἐκειὸ τοῦ φθινοπώρου,
μὲ μαυρισμένα σύγνεφα, ἐσκέπασαν τὴν γῆ
καὶ κρύψανε ὅ,τι φαίνεται, μυστήριο μὲς τὴ φύσι
καὶ τ' ἀηδονάκι τὸ γλυκό, δὲν βγάνει πειὰ φωνή...

Μὲς τὰ δροσάτα χρόνια του, νέος ἀρρωστημένος
μὲ ἀργὸ τὸ βῆμα ἐπήγαινε, ἀκόμη μιὰ φορά,
χλωμὸς ἑτοιμοθάνατος, στ' ἀγαπημένο δάσος
σὲ 'κειὸ τὸ δάσος ποὔτρεχε, τὰ χρόνια τὰ μικρά.

«Χαῖρε, ἀγαπημένο μου, δάσος !... ἐγὼ πεθαίνω !...
τὸ πένθος σου, τὸ τέλος μου σέ μένα μαρτυρεῖ
τὸ κάθε φύλλο, ποῦ στὴ γῆ κυτρινιασμένο πέφτει,
νέο τοῦ χάρου μήνυμα, τὸ φύλλο θὰ μοῦ 'πῆ..,

Τὸ πεπρωμένο, Ἐπίδαυρε, σὲ μένα τὸ προεῖπες,*
ὅτι τὰ φύλλα θὲ νὰ ἰδῶ, ἀκόμη μιὰ φορὰ
κυτρινιασμένα καὶ ξερά, νὰ πέφτουν ἕνα, ἕνα
καὶ θἆνε ἐκείνη ὕστερη, ἡμέρας μου χαρά.

Τὸ κυπαρίσσι αἰώνια, ἐμένα θὰ στολίζει!!...
Κι' ἀπ' τὸ χειμῶνα πειὸ ψυχρὸς, θὰ γύρω μὲς τὸ μνῆμα
θὰ μαραθῇ ἡ νειότη μου, πρὶν ἔβγει νέο χορτάρι
καὶ τῆς ζωῆς μου θὰ κοπῇ, τ' ἀρρωστημένο νῆμα.

Καὶ μὲ τὴ κρύα του πνοή, ὁ ἄσπλαχνος ὁ χρόνος
μ' ἔγγιξε καὶ φάνηκε μπροστά μου μιὰ ὀπτασία
νὰ σβένῃ τὰ ὡραιότερα, τῆς νειότης μου τὰ χρόνια
καὶ νὰ κρατῇ στὰ χέρια της, τὴ πέτρα μου τὴ κρύα!!!

Πέσε λοιπὸν ἐφήμερο, καί μαραμένο φύλλο
σκέπασε ἀπ' τὸ βλέμμα μου, τὴ παγωμένη γῆ
καὶ κρύψε ἀπὸ τὴ δύστυχη, τὴ δόλια μου μητέρα
τὸ μέρος π' αὔριο τ' ἄχαρο σῶμά μου θὰ κρυφτῇ...

Καὶ ἂν ποτὲ καμμιὰ φορά, στ' ἔρμο μου μονοπάτι
θὲ νἄρχεται ἡ ἀγάπη μου λυμένα τὰ μαλλιὰ

---

*Ὡς γνωστὸν ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς Ἰατρικῆς εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἐπίδαυρον.

νὰ κλάψῃ μὲς τὸν τάφο μου, σὰν σκοταδιάσῃ ἡ μέρα
καὶ ἔχῃ τὸ πρόσωπο χλωμὸ τὰ μάτια της θολά.

Σὺ τότε μὲ τὸ ἐλαφρό, ἐκεῖνο πέσιμό σου
τὸν ἴσκιο μου ἀπ' τὸ μνῆμά μου, ξύπνησε μιὰ στιγὴ
γιὰ νὰ τῆς πῶ ἀπ' τὸ στόμα μου, δύο λόγια ἀγαπημένα
ἴσως μ' αὐτὰ ἡ ἀγάπη μου, νὰ παρηγορηθῇ»....

Τὰ εἶπε ὁ νειὸς καὶ ἔφυγε, νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ
σὲ 'κειὸ τὸ δάσος ποῦ 'παιζε, στὰ χρόνια τὰ μικρὰ
τὸ ὕστερο φύλλο ποῦ 'πεσε προεῖπε τὴν ἡμέρα
ποῦ γιὰ τόν νειὸ θεν' ἀκουσθῇ καμπάνα νεκρικιά.

Κάτω ἀπὸ τὴ βελανιδιά, ἐθάψανε τὸν νέο
ἀλλὰ ἡ ἀγάπη του ποτέ, δὲν ἦλθε νὰ τὸν δῇ
παρὰ μονάχα τοῦ βοσκοῦ, τὸ βῆμα καὶ ἡ φλογέρα
τοῦ τάφου του ταράττουνε, τὴ νεκρικὴ σιωπή!!...

ΜΕΤΑΦΡ. ΑΓΓ. ΣΑΛΟΥΤΣΗ

ΦΙΦΤΥ-ΤΟΥ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΗΛ. ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

LEOPOLD KAMPF

ΒΕΡΑ — ΡΩΣΣΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Μόλις ἔφθασα εἰς Βερολῖνον ἔσπευσα εἰς συνάντησιν τοῦ φίλου μου Φρὲδ Μπόρν. Ἐγνωριζόμεθα ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, ἐτελειώσαμεν μαζὶ τὸ Γυμνάσιον καὶ μαζὶ μετέβημεν εἰς Βιέννην διὰ νὰ ἐγγραφῶμεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Αὐτὸς ἐσπούδαζε χημικὸς ἐγὼ δὲ νομικός.

Τὸ τρίτον ἔτος, δηλαδὴ κατὰ τὸ πέμπτον ἑξάμηνον ἕνεκα οἰκογενειακῶν λόγων ἠναγκάσθην νὰ παραμείνω ἐπί τινας μῆνας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ μου.

Ὅτε ἐπανῆλθον εἰς Βιέννην ὁ Φρὲδ δὲν εὑρίσκετο πλέον ἐκεῖ.

Ἐπέρασαν ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια χωρὶς νὰ ἴδωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Εἶχα μάθει ὅτι εὑρίσκετο εἰς Γενεύην, κατόπιν μοῦ εἶπαν ὅτι ἦτο εἰς Λονδῖνον, ἄλλοτε πάλιν μ' ἐπληροφόρησαν ὅτι εἶχε ἀναχωρήσει διὰ Παρισίους. Κανεὶς ὅμως δὲν ἐγνώριζε διατὶ καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἔκανε τὰ ταξείδια αὐτά. Μετά τινα καιρὸν εἶδα εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι κἄποιος χημικὸς μετεβλήθη εἰς δραματικὸν συγγραφέα καὶ μάλιστα ὅτι ἐνυμφεύθη μίαν ἠθοποιόν. Πληροφορηθεὶς δὲ τελευταῖον ὅτι ὁ ἐν λόγῳ φίλος μου εὑρίσκετο ἐγκατεστημένος ἐν Βερολίνῳ καὶ διακαιόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τὸν ἴδω ἔσπευσα εἰς συνάντησίν του.

Μὲ ἐδέχθη μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ σπουδαστήριόν του.

Διηυθύνετο εἰς τὸ γραφεῖόν του διὰ νὰ πάρῃ καὶ μοῦ προσφέρῃ σιγάρον ὅτε τὸ τηλέφωνον τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὸ ἄνω τοῦ σπουδαστηρίου δωμάτιον.

— Πάρε - τα μόνος σου, εἶναι στὸ συρτάρι πρὸς τὰ δεξιά, μοῦ εἶπε.

'Αλλὰ πρὸς τὰ δεξιὰ ἦσαν τρία συρτάρια. Ἤνοιξα τὸ πρῶτον δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο ἀπὸ χειρόγραφα. Εἰς τὸ μεσαῖον ὑπῆρχε ἕνα μεγάλο κουτί. Δὲν ὡμοίαζε καθόλου μὲ κουτὶ σιγάρων, ἀλλὰ γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον ἀνεσήκωσα τὸ σκέπασμα. Δύο πλόκαμοι ἀπὸ μαλλιὰ καστανὰ εὑρισκότανε ἐκεῖ μέσα.

'Εφοβήθηκα. 'Ακριβῶς τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχα διαβάσει εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι κάποιος ἄγνωστος ἀπέκοψε τὰ μαλλιὰ μιᾶς νεανίδος εὑρεθείσης τυχαίως ἐν μέσῳ πλήθους διαδηλωτῶν καὶ ὅτι ἡ 'Αστυνομία κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸν δράστην τῆς πράξεως ταύτης.

'Ο Φρὲδ Μπὸρν εἰσῆλθε.

— Μήπως εἶσαι σὺ ποῦ ἔκοψες τὰ μαλλιὰ τῆς κυρίας ἐκείνης ;

Μὲ παρετήρησε γελῶν.

— Ὄχι, ὄχι ! Ἡσύχασε ! Τώρα ἀμέσως θὰ σοῦ τὰ εἰπῶ ὅλα.

'Ηνάψαμεν τὰ σιγάρα μας καὶ ἐπί τινα λεπτὰ τῆς ὥρας ἐμείναμεν σιωπῶντες. Διακόψας τέλος ὁ φίλος μου τὴν σιωπὴν μοῦ εἶπε :

— Καταλαβαίνω τί περιέργεια θἄχῃς γιὰ νὰ μάθῃς πῶς εὑρέθη τὸ κουτὶ αὐτὸ εἰς τὸ συρτάρι τοῦ γραφείου μου.

Ἄκουσε λοιπὸν : 'Ενθυμεῖσαι ὅτι ἔφυγες καὶ μὲ ἀφῆκες μόνον εἰς τὴν Βιέννην. Ξέρεις ἐπίσης ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ σένα δὲν εἶχα κανένα ἄλλον φίλον καὶ πιστεύω νὰ μαντεύῃς τὴν φοβερὰν πλῆξιν ποῦ αἰσθανόμουν στὴν ἀπομόνωσί μου ἐκείνη. Τὰ μελαγχολικὰ ἰδίως ἀπογεύματα κάθε Κυριακῆς μοῦ ἦσαν ἀνυπόφορα. Μιὰ μέρα ποῦ δὲν εἶχα ἐργασίαν περιπατοῦσα ἀσκόπως ἀνὰ τοὺς δρόμους ἑνὸς ἀπὸ τὰ προάστεια. Ὁ ἥλιος τῆς ἀνοιξιάτικης ἐκείνης ἡμέρας ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ δύσῃ καὶ ἕνα ψυχρό, τσουχτερὸ ἀεράκι ἤρχισε νὰ φυσᾷ. 'Εξακολουθοῦσα τὸν δρόμον μου ἀμέριμνος, ὅτε ἄξαφνα μιὰ ὀπτασία πέρασεν ἀπὸ μπροστά μου. Δὲν ἐπρόφθασα νὰ ἰδῶ παρὰ δύο μάτια ἀκτινοβολοῦντα. Καθηλωμένος στὴ θέσι ποῦ εὑρέθηκα ἔστρεψα τὸ κεφάλι μου γιὰ νὰ τὴν κυττάξω πιὸ καλά. Ὑπὸ τὸ ἀγγλικὸ σκουφάκι, τὸ ὁποῖον ἐφοροῦσε στὸ κεφάλι της ἐξήρχετο πλουσία κόμη χρυσίζοντος καστανοῦ χρώματος, καὶ ὑπὸ τὴν μακρὰν πελερίναν της διεγράφετο ἐκτάκτου κανονικότητος σῶμα.

'Ενῷ τὴν ἔβλεπα ἀπομακρυνομένην ᾐσθάνθην μίαν ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῶ ἄλλην μίαν φορὰν ἀκόμη τὰ ἀκτινοβολοῦντα ἐκεῖνα μάτια της ! Τὴν ἠκολούθησα μὲ βῆμα κανονικόν. Τὴν εἶδα νὰ στρέφῃ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Πανε-

πιστημίου καὶ εἰσερχομένην εἰς τὴν στοὰν κ' ἔπειτα ἐξαφανιζομένην ὄπισθεν θύρας τινός.

Ἦτο καφενεῖον μετριωτάτης τάξεως. Εἰσῆλθον. Τὰ δύο διαμερίσματά του ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ θόρυβον καὶ καπνόν. Κατελήφθην ὑπό τινος συστολῆς ἅμα εἰσῆλθον. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶχα πέσει εἰς κάποιαν μυστικὴν ἑταιρείαν, ὅπου ὁ καθένας ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ὅπου ἐγὼ μόνον ἤμουν ἄγνωστος καὶ παρείσακτος. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξοικειώθησαν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκείνην καὶ ἤρχισα νὰ διακρίνω διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης τοῦ καπνοῦ καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ διάφορα τοῦ καφενείου ἀντικείμενα. Τὴν εἶδα νὰ κάθεται ἔν τινι γωνίᾳ. Ἐζήτησα νὰ εὕρω κανένα κάθισμα· ὅλα ἦσαν κατειλημμένα. Ἤρχιξα νὰ δυσφορῶ ἔτι μᾶλλον, ὅτε ἕνα ἀπὸ τὰ γκαρσόνια ἐσήκωσε ἀπὸ ἕνα κάθισμα δέμα ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων καὶ μοῦ τό προσέφερε.

Διατί ἐμβῆκα εἰς αὐτὸ τὸ καφενεῖον; Σχεδὸν τὸ εἶχα λησμονήσει. Τὸ πνεῦμά μου ἦτο τεταραγμένον ἀπὸ τὸν ἐπικρατοῦντα ἐκεῖ μέσα θόρυβον.

Περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐθορύβουν μερικοὶ νέοι οἱ ὁποῖοι ἐκάθηντο κύκλῳ τραπέζης τινός. Δὲν ἠξεύρω περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἀλλὰ συνεζήτουν μετὰ μεγάλης ζωηρότητος. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ἔβλεπα τοὺς νέους αὐτοὺς ἢ τοὐλάχιστον μερικοὺς ἀπ' αὐτούς. Αἱ φυσιογνωμίαι των μοῦ ἦσαν γνωσταί. Ἴσως τοὺς εἶχα ἰδεῖ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Παρά τινι τραπέζῃ ἀνεκάλυψα κάποιον τὸν ὁποῖον εἶχα γνωρίσει εἰς τὸ χημικὸν ἐργαστήριον. Τότε ἐκατάλαβα ὅτι ὅλοι ἐκεῖ μέσα ἦσαν Ρῶσσοι. Ὁ συμφοιτητής μου μὲ εἶδε καὶ ἦλθε κοντά μου.

— Πῶς συνέβη αὐτό, ἀγαπητὲ συμφοιτητά; Τί γυρεύετε ἐδῶ μέσα; Πῶς σᾶς κατέβηκε νἄλθετε σ' αὐτὸ ἐδῶ τ' ἄντρον;

— Ἐπερνοῦσα, τοῦ εἶπα, κ' ἐζήλευσα τὴ ζέστη ποῦ βασιλεύει ἐδῶ μέσα.

— Καὶ τό θόρυβο, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Ἀπάνω - κάτω. Ἀλλὰ πέστε μου σᾶς παρακαλῶ περὶ τίνος συζητοῦν οἱ κύριοι ἐκεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ φωνάζουν ἔτσι;

— Περὶ τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος τῆς Ρωσσίας. Πάντοτε τὸ ἴδιο ζήτημα, εἶπε μετά τινος δυσθυμίας. Ἐδῶ εἶνε τὸ κεντρικὸν καφενεῖόν μας. Ὅλοι ἐρχόμεθα ἐδῶ.

— Ριζοσπάσται, βέβαια;

— Ἐννοεῖται! Οἱ συντηρητικοί, εἶπε μὲ πικρὸ χαμόγελο, δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Ρωσσία· εἰμποροῦν νὰ

σπουδάζουν ἐκεῖ. Ἡμεῖς μόνον ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐκπατριζώμεθα. Ἔτσι τὸ καφφενεῖον αὐτὸ εἶναι ἡ δευτέρα μας πατρίς. Δὲν ἔρχονται ἐδῶ μόνον ἐκεῖνοι ποῦ διαμένουν εἰς Βιέννην συμπατριῶται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ περνοῦν ἀπ' ἐδῶ. Βλέπετε ἐν παραδείγματι ἐκεῖνον ἐκεῖ κάτω μὲ τὰ μπλάβα γυαλιά; Εἶνε ὁ Μαρανώφ.

— Μαρανώφ; Τ' εἶνε αὐτὸς ὁ Μαρανώφ; ἠρώτησα μὲ ὅλη μου τὴν ἀφέλεια.

— Δὲν γνωρίζετε τὶ εἶνε ὁ Μαρανώφ; Εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους μας ἐπαναστάτας. Κατώρθωσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Ρωσσία καὶ ἀναχωρεῖ αὔριο γιὰ τὴ Λόντρα....

Ὅλα αὐτὰ δὲν μ' ἐνδιέφερον καθόλου· ἀλλ' ηὐχαριστούμην ἀπὸ τὴν ὁμιλητικὴν διάθεσιν τοῦ συμφοιτητοῦ μου· ἄλλως τε θὰ προσπαθοῦσα μὲ τρόπον νὰ τοῦ φέρω τὴν ὁμιλία περὶ «ἐκείνης» ἡ ὁποία τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔπαιρνε ἓν κύπελλον σοκολάτας. Διὰ νὰ μὴ προδοθῶ, ἐζήτησα κατ' ἀρχὰς πληροφορίας περί τινος νέου ξανθοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ὄχι μακρυὰ ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐκείνης.

— Σπουδαστὴς τῆς φιλολογίας. Κατάσκοπος μοῦ ἐψιθύρισε στὸ αὐτί.

— Ἔτσι αἴ; Καὶ πῶς τὸν ἀνέχεσθε ἐδῶ μέσα;

— Τί νὰ κάμωμε! Ὅλοι τὸν γνωρίζομε καὶ προφυλαττόμεθα.

Ἔστρεψα ὡς τυχέως δῆθεν, τὸ βλέμμα μου πρὸς τὸ τραπέζι ποῦ ἐκάθητο «ἐκείνη» μετὰ δύο ἀκόμη νεανίδων καί τινων ἀνδρῶν.

— Καὶ ἐκεῖνος ὁ ξυρισμένος ποῦ κάθεται μαζὶ μὲ τὰς κυρίας;

— Ἔχει καταδικασθῆ εἰς ἀξορίαν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ἀλλὰ τώρα ἑτοιμάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρωσσίαν.

— Θὰ μὲ συγχωρήσετε, φίλε συμφοιτητά, διὰ τὴν ἀδιακρισία μου...

— Σᾶς παρακαλῶ, σᾶς παρακαλῶ... Ἐννοῶ τὸ ἐνδιαφέρον σας ὅπως γνωρίζω ἐπίσης ὅτι δὲν εἶσθε κατάσκοπος, εἶπε γελῶν.

— Ἀφοῦ εἶσθε τόσον καλὸς πέστε μου τίποτε καὶ γιὰ τὰς κυρίας ἐκείνας ἐκεῖ.

— Ἐκείνη μὲ τὰ κοντὰ μαλλιὰ εἶναι φοιτήτρια τῆς Ἰατρικῆς. Ἡ ξανθὴ σπουδάζει ζωγραφικήν. Ἡ ἄλλη εἶναι ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα. Βλέπετε κἄποιο κύριον ποῦ τῆς ὁμιλεῖ; τῆς ζητεῖ χρήματα.

— Πῶς τὸ ξέρετε, τοῦ εἶπα, ἀφοῦ ἀπ' ἐδῶ δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς ν' ἀκούσῃ οὔτε λέξι.

— Ἰδοὺ πῶς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶνε ἀναγκαιότατος διὰ τὰς ὑποθέσεις μας. Κατοικεῖ ἐδῶ ἀπὸ δεκαετίας καὶ χρησιμεύει ὡς ἀνταποκριτὴς εἰς ρωσικάς τινας ἐφημερίδας. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ οἰκονομικά του δὲν πηγαίνουν καλὰ αὐτὲς τὴς ἡμέρες καὶ φυσικὰ τὰ βαλάντια ὅλων μας εὑρίσκονται εἰς τὴν διάθεσί του. Ἀλλ' αὐτὸς ἀπευθύνεται κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν Βέραν.

— Διατί ;

— Διότι δίδει μὲ γενναιοδωρίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τῆς ἐπιτρέπουν τὰ οἰκονομικά της. Λαμβάνει διακόσια ρούβλια τὸν μῆνα ἀπὸ τοὺς γονεῖς της καὶ δὲν ἐξοδεύει διὰ τὴν ἑαυτήν της οὔτε τριάντα· τὰ λοιπὰ τὰ διαθέτει ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ διὰ τὴν «ὑπόθεσιν».

Εἶχα προσηλώσει τὸ βλέμμα μου ἐπ' αὐτῆς καὶ δὲν εἰμποροῦσα νὰ παύσω ἀπὸ τοῦ νὰ μὴν κυττάζω. Ἤμουν μαγευμένος ἀπὸ τὴ θέα της. Καὶ ὁ συμφοιτητής μου ἐξηκολούθει ;

— Ξέρετε ὅτι ἡ κόρη αὐτὴ ἔχει καταδικασθῆ εἰς δεκαπέντε ἐτῶν καταναγκαστικὰ ἔργα εἰς Σιβηρίαν ;

— Διατί ; ἠρώτησε ἔκπληκτος.

— Διὰ κάποιαν συνωμοσίαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει μέρος. Συνελήφθη μάλιστα καὶ ἀπεστάλη εἰς Σιβηρίαν ἀλλὰ πρὶν φθάσουν στὴν Οὐράλη κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ μὲ δύο ἄλλας συντρόφσυς της.

— Σπουδάζει καὶ αὐτὴ ἐδῶ ;

— Ναί, τὴν ἰατρικήν. Ἔχει τελειώσει τώρα τὸ ἕβδομον ἑξάμηνον.

— Πῶς ὀνομάζεται ;

— Βέρα. Ἂν θέλετε σᾶς παρουσιάζω πρὸς αὐτὴν εὐχαρίστως.

— Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, τοῦ εἶπα, ἀλλ' ἄς γίνῃ αὐτὸ ἄλλοτε. Ἔρχεσθε καθημέρα ἐδῶ, δὲν εἶν ἔτσι ;

— Ἐννοεῖται· κάθε βράδυ μετὰ τὰς ἑπτὰ μ' εὑρίσκετε 'δῶ.

Ἔσφιξα τὸ χέρι τοῦ συμφοιτητοῦ μου καὶ διηυθύνθην πρός τὰ ἔξω. Δὲν ἠθέλησα νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας καὶ νὰ γνωρισθῶ μὲ τὴ Βέρα, διότι κατελήφθην ὑπὸ ἀνεξηγήτου δειλίας· ἀντὶ δὲ νὰ μείνω τοὐλάχιστον ἀκόμη εἰς τὸ καφφενεῖον καὶ ν' ἀπολαύσω τῆς τέρψεως τοῦ νὰ τὴν βλέπω, ἐπροτίμησα νὰ φύγω χωρὶς νὰ ξέρω κ' ἐγὼ γιατί.

Σκέψεις συγκεχυμέναι καὶ δισπροσδιόριστοι κατεῖχον τὸ πνεῦμά μου καὶ ἐντελῶς ἀφῃρημένος ἐπλανώμην εἰς τοὺς δρόμους ἐπὶ πολλὰς ὥρας μέχρις οὗ ἐπιστρέψω εἰς τὸ δωμάτιόν μου.

Δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σοῦ περιγράψω ὅλα τὰ συμπτώματα

ἔρωτος γεννωμένου· μεῖνε ἥσυχος. Ἠσθανόμην ὅτι ἐπρόκειτο τὴν φορὰν αὐτὴν περὶ τοῦ μόνου, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ πραγματικοῦ ἔρωτος, τὸν ὁποῖον ἅπαξ μόνον εἰς τὴν ζωήν του δοκιμάζει ὁ ἄνθρωπος...

Τὴν ἐπαύριον ἐπῆγα εἰς τὸ μάθημα, ἀλλὰ δὲν εἰμπόρεσα νὰ καταλάβω τίποτε. Ἀπουσίασα ἀπὸ τ' ἄλλα μαθήματα, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ φροντιστήριον.

Εἰς τὰς ἑπτά, μὲ καρδίαν πάλλουσαν, εἰσῆλθον εἰς τὸ καφφενεῖον. Τὰ πέριξ τῶν τραπεζῶν καθίσματα ἦσαν σχεδὸν ὅλα κενά. Ἐντούτοις «ἐκείνη» ἦτο ἤδη ἐκεῖ, μόνη παρά τινι τραπέζῃ καὶ ἀνεγίνωσκε μίαν ἐφημερίδα. Ἂν καὶ ἀπὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν περὶ ἐκείνην καὶ μόνον ἀποκλειστικῶς περιεστρέφετο τὸ πνεῦμα μου, καὶ ἡ μορφή της καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα παρίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἐν τούτοις μοῦ ἐφαίνετο ὅτι τὴν ἔβλεπα διὰ πρώτην φοράν.

Ἀφῆκε μετ' ὀλίγον τὴν ἐφημερίδα, καὶ λαβοῦσα μίαν ἄλλην ἐξηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν, Τότε, ὑπακούων εἰς μίαν αἰφνιδίαν ὤθησιν συνεκέντρωσα ὅλον τὸ θάρρος μου, διηυθύνθην πρὸς αὐτὴν καὶ ἐζήτησα τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἐφημερίδα. Δὲν εἰξεύρω οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος τί τῆς εἶπα στὴν ἀρχή, θυμοῦμαι μόνο πῶς ἀπὸ λέξι σὲ λέξι ἐπιάσαμε κουβέντα, μὲ 'ρώτησε πῶς ὀνομάζομαι καὶ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ καθίσω στὸ τραπέζι της. Ὁ συμφοιτητής μου εἰσῆλθεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἐκαθήμεθα. Δὲν ἐξεπλάγη ὅ,τι μὲ εἶδε εἰς τὸ αὐτὸ τραπέζι μὲ ἐκείνην καὶ μετ' ὀλίγον συνδιελεγόμεθα καὶ οἱ τρεῖς ὡς παλαιοὶ γνώριμοι.

* * *

Ὀλίγας ἑβδομάδας κατόπιν, οἱ νέοι μου φίλοι διωργάνωσαν μίαν ἑσπερίδα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συνάξωσι χρηματικόν τι ποσὸν ὑπὲρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἐννοεῖται ὅτι ἐθεώρησα ὑποχρέωσίν μου νὰ παράσχω καὶ ἐγὼ τὴν συνδρομήν μου ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀφοῦ μάλιστα εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μελλόντων νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν συναυλίαν ἀνεφέρετο καὶ τὸ ὄνομα τῆς Βέρας. Ἔπαιξε ἕνα κομμάτι τοῦ Σωπὲν καὶ ἐτραγούδησε θαυμάσια καὶ μὲ ὅλην τὴν σλαβικὴν μελαγχολίαν πατριωτικόν τι ᾆσμα.

Τὴν συναυλίαν διεδέχθη χορὸς ὑπὸ τὴν μουσικὴν ὀρχήστρας ἐξ ἐρασιτεχνῶν.

Ἡ Βέρα ἐδέχθη νὰ χορεύσω μαζί της βάλς. Κατειχόμην ἐνῷ ἐχόρευα ὑπό τινος γλυκείας καὶ δυσπεριγράπτου μέθης

καὶ αἴφνης ᾐσθάνθην τὸν ἀκατάσχετον πόθον νὰ σταματήσω καὶ ἐνώπιον ὅλων νὰ σφίξω τὴν Βέραν εἰς τὸ στῆθός μου καὶ νὰ ὁμολογήσω πρὸς αὐτὴν τὸν διάπυρον ἔρωτά μου.

Φαίνεται ὅτι ἠνόησε τὴν ταραχήν, ἡ ὁποία μὲ κατέλαβε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, διότι μοῦ ἔρριψε ἓν βλέμμα ἀρκετὰ ἐκφραστικὸν κ' ἔτσι κατώρθωσα νὰ συγκρατηθῶ καὶ ν' ἀναβάλω τὴν ἐρωτικήν μου ἐξομολόγησιν δι' ἄλλοτε.

Ἐν τούτοις αἱ ἡμέραι καθίσταντο ὁλονὲν θλιβερώτεραι διὰ τοὺς νέους μου φίλους· αἱ ἐκ Ρωσσίας εἰδήσεις ἦσαν λίαν σοβαραί· ἀνέβαλλον τὴν ἀπόφασίν μου ἀπὸ τῆς μιᾶς ἑσπέρας εἰς τὴν ἄλλην.... καὶ αἴφνης ἔφθασε ἡ ἡμέρα τῆς «Κόκκινης Κυριακῆς».

Εἰς Πετρούπολιν διακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἑνὸς ἱερέως (1) ἐξεκίνησαν τὸ πρωῒ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς νὰ ἀνάκτορα τοῦ τσάρου καὶ ἐκφράσουν πρὸς αὐτὸν τὰ παράπονά των. Ἀλλὰ πέριξ τῶν ἀνακτόρων εὑρίσκοντο παρατεταγμένοι εἰς τριπλοῦς στίχους κοζάκοι ἕτοιμοι νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν ὄχλον μὲ τὰ πυροβόλα των.

Ὅταν ἔφθασα τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἰς τὸ καφενεῖον εὗρον αὐτὸ πλῆρες· ἀλλ' ἀπόλυτος σιγὴ ἐβασίλευεν ἐκεῖ μέσα, ὡς ἐὰν ἦτο ἐκκλησία. Ἡ Βέρα ἦτο ἐπίσης ἐκεῖ, ἀλλ' εἶχε τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην πρὸς τὸ στῆθός της.

Αἴφνης ὁ κύριος ἐκεῖνος ποῦ ἐζήτει πρὸ καιροῦ συνεισφορὰν ἀπὸ τὴν Βέραν ἐνεφανίσθη κρατῶν ἕνα κομμάτι χαρτί: ἦτο τηλεγράφημα ἀποσταλὲν ὑπό τινος ἐφημερίδος. Ἐπήδησεν ἐπί τινος καθίσματος, ἐνῷ πάντες τὸν περιεκύκλωσαν. Ἤκουσαν χωρὶς ν' ἀναπνέουν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγραφήματος, κ' ἔπειτα σιωπηλοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς θέσεις των. Εἰς τὴν ἄφιξιν ἑκάστου τηλεγραφήματος ἡ αὐτὴ σκηνὴ ἐπανελαμβάνετο. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ εἰδήσεις ἦσαν αἱ αὐταί: «Ὁ λαὸς προχωρεῖ ἐν τάξει πλησιάζων πάντοτε πρὸς τὰ ἀνάκτορα, πλήρης ἐλπίδος ὅτι θέλει εἰσακουσθῇ».

Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ νέοι οἱ ὁποῖοι παρευρίσκοντο εἰς τὸ καφενεῖον ἄφιναν τὰς σκέψεις των νὰ πλανῶνται ἐκεῖ κάτω, πρὸς Βορρᾶν, πλησίον τῶν ἀδελφῶν των εἰς Πετρούπολιν. Κανεὶς δὲν ὡμίλει. Ὑπελόγιζον ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐνῷ αὐτοὶ εὑρίσκοντο ἐκεῖ συνηθροισμένοι, τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ θὰ εἶχον ἤδη φθάσει πρὸ τοῦ παλατίου τοῦ Τσάρου. «Τὶ νὰ συμβαίνει ἆρά γε τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐκεῖ κάτω ;» ἐσκέπτετο ἕκα-

---

1) Τοῦ Παπᾶ - Γκαπόνυ.

στος ἐξ αὐτῶν. Εἰδήσεις δὲν ὑπῆρχον νεώτεραι καὶ πάντες περιέμενον μὲ ἀγωνίαν.

Τέλος ἦλθεν ἡ φοβερὰ εἴδησις τῆς καταστροφῆς. Ἐνῷ ὁ λαὸς πλήρης ἐλπίδος καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν «Πατέρα» ἐβάδιζε κατευθυνόμενος πρὸς τὰ ἀνάκτορα, τὰ πυροβόλα ἐξεσφενδόνισαν κατ' αὐτοῦ τὰς θανατηφόρους σφαίρας των καὶ οἱ κοζάκοι μὲ προτεταμένας τὰς λόγχας ὥρμησαν κατὰ τοῦ πλήθους.... Ἡ κατάλευκος ἐκ τῆς χιόνος πλατεῖα τῶν ἀνακτόρων ἐβάφη ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος....

* * *

Τὴν ἑπομένην, Δευτέραν, κανεὶς ἐκ τῶν Ρώσσων σπουδαστῶν δὲν παρευρέθη εἰς τὸ μάθημα... Καὶ ἡ Βέρα ἐπίσης. Ὁ συμφοιτητής μου ἀπουσίασε τὴν μεταμεσημβρίαν ἀπὸ τὸ χημικὸν ἐργαστήριον. Προῃσθανόμην κάτι τι σοβαρόν· ἴσως συνεκρότουν μυστικόν τι συμβούλιον.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Τρίτης, τὸ καφφενεῖον ἐφαίνετο ὅτι προσεπάθει νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν του ζωηρότητα. Ἡ Βέρα εὑρίσκετο ἐκεῖ, ἀλλὰ πολλοὶ ἐκ τῶν συνήθων θαμώνων ἀπουσίαζον. Κατηφὴς καὶ βυθισμένη εἰς σκέψεις, ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν χωρὶς ν' ἀπευθύνῃ εἰς κανένα τὸν λόγον. Μετ' ὀλίγον ἠγέρθη διὰ ν' ἀναχωρήσῃ, μὲ παρεκάλεσε δὲ ἂν ἤθελα νὰ τὴν συνοδεύσω. Αὐτὸ συνέβαινε πρώτην φορὰν ἀφ' ὅτου τὴν ἐγνώρισα.

Ἅμα εὑρέθημεν εἰς τὸν δρόμον ἐσταμάτησε:

— Βλέπετε, μοῦ εἶπε, πόσον ὡραία εἶναι ἡ βραδειά. Ἤθελα νὰ περιπατήσω κομμάτι. Θέλετε νἄλθετε μαζί μου;

— Πολὺ εὐχαρίστως! ἀπήντησα καταγοητευμένος.

— Ναί, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἑξῆς ὅρον: δὲν θὰ ὁμιλήσωμεν καθόλου. Οὔτε μίαν λέξιν. Πρέπει ν' ἀφίσωμεν τὰς σκέψεις μας ἐντελῶς ἐλευθέρας. Αὐτὸ θέλω. Δέχεσθε;

— Δέχομαι.

— Λοιπόν, ἐμπρός!

Ἠρχίσαμεν τὸν περίπατον. Διὰ δρομίσκων στενῶν καὶ ἐρήμων διαβατῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως.

Ἦτο νὺξ ἐκτάκτως ἤρεμος.

Ἀπὸ δρόμον εἰς δρόμον καὶ ἀπὸ πλατείας εἰς πλατεῖαν διεσχίσαμεν σχεδὸν ὅλας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως. Ἐσήμαινε μεσονύκτιον ὅταν ἐφθάναμεν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Πανεπιστημίου· ἐστρίψαμε τὴν ὁδὸν Σχλοσελγὰς καὶ ἐκρούσαμεν τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἔνθα διέμενεν ἡ Βέρα.

Τότε ἐστράφη πρὸς ἐμέ. Μὲ παρετήρησε ἄφωνος μέσα στὰ μάτια, ἔθεσε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων της ἐπιτάττουσά μοι οὕτω σιωπήν, ὕψωσε τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν τράχηλόν μου καὶ μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα ἐπέθεσεν ἐπὶ τῶν παρειῶν μου δύο φιλήματα. Ὄπισθεν τῆς θύρας ἠκούσθησαν τὰ βήματα τοῦ θυρωροῦ καὶ ἡ θύρα ἤνοιξε. Μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι δυνατὰ καὶ ἐξηφανίσθη εἰς τὸν σκοτεινὸν διάδρομον.

Μὲ κατέλαβε ζάλη, καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔμεινα καρφωμένος ἐκεῖ ποῦ εὑρέθηκα. Αἴφνης ᾐσθάνθην ζωηρὰν καὶ ἀκατάσχετον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἐπανίδω. Ἐκτύπησα τὴν θύραν καὶ τὰ βήματα τοῦ θυρωροῦ δὲν ἐβράδυναν ν' ἀκουσθῶσι. Τί ἔπρεπε νὰ κάμω τότε; Νὰ φύγω, δὲν ὑπῆρχε καιρός. Νὰ προχωρήσω δὲν εἶχα τὸ θάρρος. Ὁ θυρωρὸς ἤνοιξε καὶ δόσας εἰς αὐτὸν φιλοδώρημά τι τοῦ ἐζήτησα συγγνώμην διότι ἔκαμα λάθος τὴν θύραν.

Ἐπέστρεψα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου διῆλθα τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς ἄγρυπνος. Τὴν ἐπαύριον ἐπέρασα ποθῶν τὴν ἑσπέραν, ἥτις θὰ ὡδήγει τὴν Βέραν εἰς τὸ καφφενεῖον. Ἡ ἐπιθυμητὴ ἐπὶ τέλους ὥρα ἔφθασε. Ἔσπευσα μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μετ' ἀγωνίας ἀνέμενα τὴν στιγμὴν τῆς συναντήσεως. Ἐπερίμενα, ἐπερίμενα, ἀλλὰ τίποτε. Τέλος ἠρώτησα τὸν κύριον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον εἶχα ἰδῆ νὰ ζητῇ χρήματα ἀπὸ τὴν Βέραν καὶ μοῦ ἀπήντησε μὲ καταφανῆ δυσφορίαν:

— Δὲν γνωρίζω.

Τέλος πάντων, ἐσκέφθην, ἴσως νὰ ἠμποδίσθη ἀπὸ κάποιαν ἀσχολίαν. Αὔριον ὅμως θὰ τὴν ἰδῶ ἐξάπαντος.

Τὴν ἑπομένην ἀπὸ τὰς ἓξ ἥμισυ εἰς τὸ καφφενεῖον. Δύο ὧραι παρῆλθον ἀλλὰ ἡ Βέρα δὲν ἐνεφανίζετο. Ἤρχιπα ν' ἀπελπίζωμαι ὅτε εἶδα τὸν ἄνθρωπον τῶν συνεισφορῶν νὰ εἰσέρχεται καὶ νὰ διευθύνεται πρὸς ἐμέ.

Πρὶν προφθάσω νὰ τὸν ἐρωτήσω, μοῦ ἐνεχείρισε ἕνα κουτὶ καὶ μοῦ εἶπε:

— Ἀπὸ τὴν Βέραν.

— Ποῦ εἶναι; ἠρώτησα.

— Ἀπὸ τὸ κουτὶ αὐτὸ θὰ τὸ μάθετε.

Ἠτοιμαζόμην νὰ τὸ ἀνοίξω, ἀλλ' ὁ κομιστὴς ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ καὶ εἶπε:

— Ὄχι ἐδῶ, ὄχι ἐδῶ! Στὸ σπῆτί σας!

Ἔτρεξα στὸ δωμάτιόν μου καὶ χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ὑπομονὴν ν' ἀνάψω φῶς, ἤνοιξα τὸ κουτὶ κ' ἔχωσα ἐντὸς αὐτοῦ τὰ δάκτυλά μου... Ἦσαν μαλλιά.

Οἱ δάκτυλοί μου ἐθώπευον τὰ μαλλιὰ ἐκεῖνα ὡς νὰ ἐθώπευον αὐτὴν τὴν Βέραν· ἤναψα τὴν λάμπαν καὶ παρετήρησα. Μεταξὺ τῶν πλοκάμων εὑρίσκετο τεμάχιον χάρτου. Τὸ ἐξεδίπλωσα γρήγορα - γρήγορα καὶ ἀνέγνωσα.

Τοσάκις ἔχω ἀναγνώσει τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ὥστε τὴν ἐνθυμοῦμαι ἀπέξω. Ἰδοὺ τί μοὔγραφε:

«Ἀγαπημένε μου Φρέδ!

Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ ἀναγινώσκετε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐγὼ θὰ εὑρίσκομαι εἰς Ρωσσίαν. Μὲ ἀγαπᾶτε, τὸ γνωρίζω. Καρδία γυναικὸς δὲν ἀπατᾶται εἰς τὰ τοιούτου εἴδους ζητήματα. Ἐκάμετε πολὺ καλὰ καὶ δὲν μοῦ ἐκάμετε λόγον περὶ τοῦ ἔρωτός σας· σᾶς εἶμαι εὐγνώμων δι' αὐτό, διότι φαντάζομαι πόσον θὰ μᾶς ἐστοίχιζεν ὁ ἀποχαιρετισμός.

Πρέπει νὰ ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου ὁ ἀγὼν μὲ καλεῖ. Ἔπρεπε ὅμως νὰ ἐπιβάλω κάποιαν μεταμόρφωσιν εἰς ἐμαυτὴν καὶ ἠναγκάσθην νὰ κόψω τὰ μαλλιά μου. Σᾶς τὰ ἀφίνω ὡς ἀνάμνησιν καὶ ὡς ἐκδήλωσιν τῶν εὐχαριστιῶν μου. Δὲν σᾶς στέλλω φωτογραφίαν μου διότι δὲν ἔχω, ἀλλὰ δύνασθε νὰ τὴν ἰδῆτε εἰς ὅλα τὰ ἄλμπουμ τῶν Ρώσσων ἐγκληματιῶν. Ἀπὸ τώρα καὶ ἑξῆς θὰ φέρω ἄλλο ὄνομα, ὥστε μὴ θελήσετε νὰ μὲ ζητήσετε διότι δὲν θὰ μ' εὕρῆτε. Δὲν γνωρίζω οὔτ' ἐγὼ ἡ ἰδία ποῦ θὰ διευθυνθῶ εἰς Βαρσοβίαν, εἰς Ὀδησσὸν ἢ εἰς Μόσχαν.

Ὅταν θὰ ἀναγινώσκετε τὰς γραμμάς μου ταύτας θὰ εἶμαι ἀναμφιβόλως ἐκεῖ κάτω, μακρὰν τῶν Γερμανικῶν συνόρων. Συγχωρήσατέ με, διότι δὲν σᾶς εἶπα τίποτε, ἀλλ' ἐθεώρησα ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ.... Καὶ πάλιν σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειρήσετε νὰ μὲ ἀναζητήσετε.

Ἄν ποτὲ ὁ ἀγών μας ἐπιτύχῃ καὶ ἡ Ρωσσία ἐλευθερωθῇ, θὰ σπεύσω, ἂν ζῶ ἀκόμη νὰ σᾶς ἐπανεύρω.

Χαῖρε.

Βέρα».

Ἔμεινα κατάπληκτος. Ἡ πρώτη μου σκέψις ἦτο νὰ τρέξω εἰς τὸ καφενεῖον καὶ νὰ ἰδῶ τὸν ἄνθρωπον ποῦ μοῦ ἔδωκε τὸ κουτί. Εἶχε φύγει καὶ κάποιος γνωστός του μὲ ὡδήγησε στὸ σπῆτί του, ὅπου καὶ τὸν εὗρῆκα.

— Ποῦ εἶνε ἡ Βέρα; τὸν ἠρώτησα μόλις τὸν εἶδα.

— Στὴ Ρωσσία, ἀπήντησε ἐν πάσῃ ἠρεμίᾳ.

— Πότε σᾶς ἔδωκε τὸ κουτὶ ἐκεῖνο;

— Χθὲς τὸ πρωΐ ἐνῷ ἐπήγαινε στὸ σταθμό.

— Καὶ γιατὶ μοῦ τὸ φέρατε μόνον ἀπόψε;

— Δὲν μοῦ ἐπετρέπετο νὰ σᾶς τὸ φέρω ἐνωρίτερα,

— Καὶ χθὲς ὅταν σᾶς ἐζήτησα πληροφορίας διὰ τὴν Βέραν μοῦ εἴπετε ψεύματα. Εἴπετε πῶς δὲν εἰξέρετε τίποτε.

— Δὲν εἰμποροῦσα νὰ σᾶς 'πῶ τὴν ἀλήθειαν, διότι θὰ ἐδοκιμάζετε νὰ τὴν ἐμποδίσετε ἀπὸ τοῦ νὰ φύγῃ. Ὁ ἐγωϊστὴς ἔρως σας δὲν θὰ σᾶς ἄφινε νὰ μὴ τὸ κάμετε αὐτό. Δὲν εἶν' ἔτσι ;

Ἔπειτα προσέθεσε περιφρονητικῶς.

— Σεῖς ὅλοι, Γερμανοί, Αὐστριακοὶ ἢ ὅπως ἄλλως θέλετε νὰ σᾶς ὀνομάσω, τί ἰδέαν ἔχετε περὶ καθήκοντος ;

— Γιὰ νὰ σᾶς 'πῶ, κύριε· πρέπει νὰ τὴν ἰδῶ ! Ἐννοεῖτε ; Πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθήσω, ἔστω καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου. Θὰ σᾶς δώσω ὅτι θέλετε... ὅτι μοῦ ζητήσετε.... φθάνει μόνο νὰ μοῦ εἰπῆτε, πῶς ὀνομάζεται τώρα, ποῦ εἶνε καὶ πῶς εἰμπορῶ νὰ τὴν εὕρω.

Μὲ προσέβλεψε βλοσυρῶς.

— Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε ;

Ἐνόησα ὅτι ἡ πρότασίς μου τὸν προσέβαλε καὶ ὅτι πᾶσα παράκλησίς μου θ' ἀπέβαινε ματαία. Ἐζήτησα λοιπὸν συγγνώμην κ' ἐπιστρέψας εἰς τὸ δωμάτιον μου ἤρχισα νὰ μαζεύω τὰ πράγματά μου μὲ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναχωρήσω τὴν ἑπομένην ἀμέσως διὰ τὴν Ρωσσίαν. Κατόπιν ἐπλάγιασα καὶ ἀπεκοιμήθην.

Ἅμα ξύπνησα ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι τὰ πράγματα ψυχραιμότερον. Ὅλαι αἱ περιπέτειαι εἰς ἃς θὰ μὲ ἐξέθετε ἕνα τέτοιο ταξεῖδι ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ πνεῦμά μου. Ἂν εἶχα ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα ὅτι θὰ κατώρθωνα ἐπὶ τέλους νὰ ἐπανεύρω τὴν Βέραν θὰ περιεφρόνουν τὰ πάντα καὶ θὰ ἔσπευδα εἰς Ρωσσίαν. Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρω εἰς τὴν ἀχανῆ ἐκείνην χώραν μίαν γυναῖκα, τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἠγνόουν ;

Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἰμπόρουν πλέον νὰ ὑποφέρω τὴν Βιέννην ἀνεχώρησα διὰ Γενεύην. Πρὸς ποῖον σκοπόν, τὸ ἠγνόουν. Ἀπὸ τὴν Γενεύην μετέβην εἰς Παρισίους, ἔπειτα εἰς Λονδῖνον. Παντοῦ ἐζήτουν τὰ ἐκ Ρωσσίας νέα. Εἰς Βρυξέλλας συνήντησα κάποιον φίλον μου, ὁ ὁποῖος μὲ συνεπάθει πολύ.

— Ζητεῖς νὰ μάθῃς τίποτα διὰ τὴν Βέραν, μοῦ εἶπε. Ἀλλά, φίλε μου, ξέρεις πόσες Βέρες, Σοφίες, Ἄννες, ἔχουν ἀναχωρήσει δι' ἐκεῖ κάτω ; πόσες ἔχουν ἤδη πέσει καὶ πόσες θὰ πέσουν ἀκόμη ; Καὶ ζητεῖς εἰδήσεις διὰ μίαν Βέραν ;

Ἡμέραν τινα ἀνέγνωσα εἰς μίαν ἐφημερίδα :

«Ἐν Ὀδησσῷ ὁ διοικητὴς ἐφονεύθη ὑπό τινος νεάνιδος, τὴν ὁποίαν καὶ συνέλαβον ἀμέσως μετὰ τὴν πρᾶξίν της. Ἡ δολο-

φόνος κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατον καὶ ἡ ποινὴ ἐξετελέσθη αὐθημερόν.»

Μία φωνή, ἡ ὁποία ἔτρεμε μέσα εἰς τὸ στῆθός μου, μοῦ ἐψιθύρισεν ἀμέσως : «Αὐτὴ εἶνε ! αὐτὴ εἶνε ! »

Ἡ νεᾶνις ἐκείνη δὲν ἔφερε τὸ ὄνομα Βέρα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἠμπόδιζε νὰ φρονῶ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ Βέρα.

Τὴν ἐπαύριον ἀνέγνωσα εἰς ἄλλην τινὰ ἐφημερίδα :

«Νεᾶνις κρατουμένη εἰς τὰς ἐν Μόσχᾳ φυλακάς, ἐβιάσθη παρ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς».

Καὶ τὴν νύκτα εἰς τ' ὄνειρό μου ἤκουσα πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο σπαθιὰ νὰ κατακτυποῦν, οἰμωγάς. Ἐνόμισα πῶς ἦτο ἡ φωνὴ τῆς Βέρας. Ἤθελα νὰ κρημνίσω τὸν τοῖχο, ἀλλ' ὁ τοῖχος δὲν ὑπεχώρει... Ὅταν ἐξύπνησα εἶδα τὴν ξενοδόχον μου νὰ στέκεται δίπλα στὸ κρεβάτι μου.

— Θεέ μου, κύριε, πόσο ἄσχημα περάσατε τὴ νύχτα σας !

* *
*

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἠμποροῦσα νὰ εὕρω ἡσυχίαν· ἐσκεπτόμην ὅτι ἔπρεπε νὰ βοηθήσω ἐκείνους ποῦ ἠγωνίζοντο ἐκεῖ κάτω. Ἀλλὰ πῶς ; Διάφορα σχέδια ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν νοῦν μου. Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθην ν' ἀσχοληθῶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ῥωσσικῆς κ' ἔπειτα νὰ τρέξω ν' ἀναμιχθῶ μὲ τοὺς ἀγωνιζομένους...

Κατόπιν ἤλλαξα γνώμην κ' ἔκρινα προτιμότερον νὰ ἱδρύσω χημικόν τι ἐργαστήριον εἰς Βερολῖνον καὶ εἰς Βιέννην καὶ νὰ κατασκευάζω διαφόρους ἐκρηκτικὰς ὕλας τὰς ὁποίας νὰ ἀποστέλλω πρὸς αὐτούς.

Ἡ ὀδύνη μου ἦτο ἀπεριόριστος, Ἐκεῖνο δὲ ποῦ μ' ἔκανε νὰ θλίβωμαι περισσότερον ἦτο ἡ ἀδιαφορία μὲ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἀνεγίνωσκε τὰς ἐκ Ρωσσίας εἰδήσεις. Ἡμέραν τινὰ εἶδα κάποιον ἄγνωστόν μου ν' ἀναγινώσκῃ τροχάδην τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν περὶ τραγικωτάτων γεγονότων διαδραματισθέντων ἐν ῥωσσικῷ τινι κυβερνείῳ, ἐνῷ συγχρόνως ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ εὐφυολογήματα παρακαθημένου τινὸς κυρίου. Ἠσθάνθην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὁρμήσω κατὰ τοῦ ἀναισθήτου ἐκείνου ἀνθρώπου.

Ἐν τούτοις ὅλοι ἦσαν τὸ ἴδιο. Ὅπου καὶ ἂν ἐπῆγα, τὴν αὐτὴν ἄνανδρον καὶ ἀπάνθρωπον ἀδιαφορίαν ἀπήντησα.

Ἐπὶ τέλους κατώρθωσα νὰ εὕρω ἐκεῖνο ποῦ ὤφειλα νὰ κάμω. Ἔπρεπε νὰ ἐξακοντίσω πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Εὐρωπαίων, μίαν βόμβαν, μίαν βόμβαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔβλεπον

ὅλοι καὶ ὁ κρότος τῆς ὁποίας θὰ τοὺς ἠνάγκαζε νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ἐπαίσχυντον ἐκείνην ἀδιαφορίαν. Κ' ἔτσι, φίλε μου, ἐξηκόντησα... τὸ πρῶτόν μου δρᾶμα.

— Κ' ἔπειτα ἐνυμφεύθης ;

— Ναί. εἰς μίαν ἐκ τῶν πόλεων, ὅπου δὲν εἶχεν ἀπαγορευθῆ τὸ δρᾶμά μου παριστάμην εἰς μίαν παράστασιν. Ἡ πρωταγωνίστρια προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἡρωΐδος μου τόσα θέλγητρα, τόσην χάριν, ὥστε ἐνόμισα ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ της ἐπανέβλεπα τὴν Βέραν.. Τὴν ἐνυμφεύθην καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὴν ἀγαπῶ ἐξ ὅλης μου ψυχῆς.

—Καὶ τὰ μαλλιά ; Γιατὶ τὰ φύλαττες ἀκόμη στὸ συρτάρι σου;

Ἐστέναξε· τὰ κύτταξε ὡς ἐξ ἐνστίκτου καὶ ἥπλωσε τὴν χεῖρά του ἐπ' αὐτῶν ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὰ θωπεύσῃ.

— Καὶ ἂν ἐπανέλθῃ ἐκείνη καμμιὰ φορά ;

Μιὰ λάμψις ἐλπίδος ἐφώτισε τὸ πρόσωπόν του καὶ ἐπανέλαβε ὡσεὶ μηχανικῶς:

— Καὶ ἂν ἐπανέλθῃ... Δὲν πιστεύω πλέον εἰς τὰ θαύματα.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἠκούσθησαν βήματα εἰς τὸν διάδρομον. Ἐπανέθεσε γρήγορα - γρήγορα τὸ κουτὶ εἰς τὸ ἑρμάριον καὶ ἔσπευσε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν.

Μία γυνὴ ἐκτάκτου ὡραιότητος μὲ μαῦρα μάτια καὶ μαῦρα μαλλιὰ εἰσῆλθε. Τὴν ἔλαβε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ εἶπε πρὸς ἐμέ:

— Ἡ Ἴδδα, ἡ σύζυγός μου.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ Ι. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΡ. Δ. ΛΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

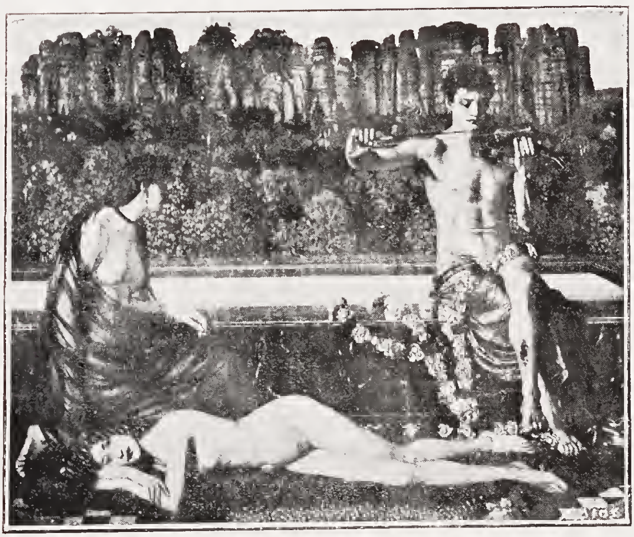
Ο ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΣ

Σέρνω τὰ πόδια
ἀπ' τὰ τριόδια·
τὴν τραγικὴ μου ἀνημποριά,
δηγῶ ἀπ' τὰ τρίστρατα
καὶ τὰ διστάβρια
στὰ λίθινα καμπαναριά.

Στάσουν τὰ χρόνια
παμπάλαια αἰώνια
ἀπὸ τὸ σταλαχτίτη σιγαληνά·
σκλάβοι 'ναι οἱ αἰῶνες
βάρβαροι ἀρχόντοι
οἱ νέοι καιροί.

Κι' ἐγὼ εἶμαι ὁ λυτρωτής·
ἐγὼ μετρῶ καὶ ξεσκλαβώνω
σὲ πέτρινα φύλλα τὸν κάθε χρόνο·
ἐγὼ μετρῶ καί ξεσκλαβώνω
καὶ ξαναζῶ τὸν κάθε χρόνο
σᾶν νοσταλγὸς σᾶν ἀσκητής.

Στ' ἀρχαῖα χτίρια
καὶ τὰ παπύρια
μέρα μου φέγγει
τὸ νεκρικὸ κερί,
μάγο μὲ κράζουν οἱ ἀνθρῶποι,
μ' ὀνοματίζουν σοφὸ οἱ καιροί.

ΜΕΛΩΔΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ OSKAR ZWINTSCHER

ΣΠΗΛΙΟΣ ΡΟΥΒΑΣ

ΝΕΡΑΪΔΕΣ

Ἦταν περασμένα μεσάνυχτα.

Ὁ γέρω-Ἀλετρᾶς σηκώθηκε ἀπὸ τὴν καρέκλα του ζαλισμένος ἀπὸ τὸ πιοτό, ἔρριξε πάνω στοὺς ὤμους του τὸ βαρύ του καππότο, ἔπιασε τὴ βέργα του ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ μετόχι του, ποὺ ἦταν μισὴ ὥρα ἀπὸ τὸ μεγάλο χωριό.

—Καλὴ νύχτα, Γιωργιό.

—Καλὴ νύχτα, Ἀλετρᾶ. Πίσα ν' αἰώνια σκοτίδι! Καὶ πῶς θὰ πᾶς στὸ μετόχι!

—Μὲ τὰ πόδια μου.

—Ἔ! ἄμε στὸ καλό, τοὖπε ὁ ταβερνάρης κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα του.

Ὁ γέρω-Ἀλετρᾶς ἔτριψε τὰ μάτια του, τὰ κάμυσε λίγο γιὰ νὰ συνειθίση στὸ σκοτάδι καὶ ξεκίνησε. Θυμήθηκε τὸ στίχο ποὔλεγε κάθε βράδυ, μὲ τὸν ἴδιο σκοπό, κι ἄρχισε:

Χίλιες χιλιάδες κυνηγοὶ τὸ νοῦ μου κυνηγοῦνε,
μὰ ἐγὼ τὸν ἔχ' ἀπάνω σου καὶ δὲ θὰ τόνε βροῦνε.

Ὅλοι τὸ ξέρανε στὰ γύρω χωριὰ καὶ στὰ ἀντρειωμένα μετόχια, πὼς ὁ Ἀλετρᾶς ποτὲ στὴ ζωή του δὲν ἔνοιωσε φόβο καὶ δὲν ἐδείλιασεν ἡ καρδιά του. Στὸν κάθε καυγᾶ πρῶτος· στὸ μεθύσι καὶ στὶς κλεψὲς τῶν ὤμορφων κοριτσιῶν, στὴ μέση πρῶτος σύντροφος· καὶ στοὺς πολέμους πιὸ πρῶτος ὁ γέρω-Ἀλετρᾶς καὶ ξακουσμένος. Παλληκάρι ποὺ μᾶσε τὰ σίντερα καθὼς λένε κεῖνοι ποῦ τὸν φτάξαν τώρα καὶ δεκαπέντε χρόνια, γιατὶ στὴν τελευταία τὴν ἐπανάσταση σκοτώθηκε, στὸ

Χουμέρι, ἀπὸ μιὰ μπάλλα τούρκικη, τὴν ὥρα ποὺ καῖγαν τὰ τούρκικα σπίτια.

Δὲν ἐσκιάζουνταν ὁ γέρω-'Αλετρᾶς σὰν ἀντίκρυζε στὸ σκοτάδι τοὺς πελώριους κορμοὺς τῶν δέντρων καὶ θωροῦσε τοὺς κλώνους των νὰ ξαπλώνουνται σὰν θεόρατοι δράκοι, μὲ τὰ πελώρια χέρια τους.

Τραγουδοῦσε μ' ὅλη του τὴν ὄρεξη μὲ τὴ βραχνὴ φωνή του πηγαίνοντας στὸ βασιλικὸ δρόμο.

Βροῦχος ἀκούεται μὲς στὴ ρεματιά, κι ὅλο τὸ λαγγάδι ἀντιλαλεῖ. Κούνησε τὸ κεφάλι του καὶ στάθηκε· θυμήθηκε πολλά· σκέψες τοῦ ἦρθαν στὸ μυαλό.

—Θᾶναι τὰ στοιχειά. Ξυπνήσανε πάλι. Τέτοιες ὧρες ἐπέρασε πολλές. Κατρακυλοῦσαν ἀπ' τὸ βουνὸ ὅλες τὶς πέτρες τὶς μεγάλες, ποὺ ἀταντοῦσαν στὸ πέρασμά τους. Πέφταν ἡ πέτρες μὲς τὴ στέρνα του κι ἡ ρόδα τοῦ μύλου του στεκόταν. Τὰ παιδιά του σέρνουνταν μέσα στὴ σκοτεινὴ γωνιὰ τοῦ μύλου, ποὖχε σωρὸ τ' ἀλεύρια. Ξανάρχισε νὰ περπατᾷ κι' ἡ σκέψες τὸν ἀφῆκαν.

Περνοῦσε δίπλα ἀπ' τὴ βρύση ποὖχε γοῦρνες λαξεμένες, γιὰ νὰ πλύνουν ἡ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ· καὶ τὸ νερὸ ἔτρεχε ρυθμικὰ μὲ μικρὸ καὶ νεκρικὸ κρότο.

Στάθηκε ὁ 'Αλετρᾶς γιὰ νὰ πιῇ λίγο νερό. Ξάπλωσε τὶς χοῦφτες του κ' ἐρούφηξε χτυπῶντας τὰ χείλη του.

—Κάδιο νερό, μὰ κρούσταλλο· μαργώσανε τὰ ντόδια μου.

Πάλι ἀρχίζει τὸ δρόμο του μουρμουρίζοντας τὸ τραγοῦδί του. Στὴ μέση τῆς στράτας, ἀπ' τὸ χωριὸ ὡς τὸ μετόχι του, ἦταν ἕνα χωράφι μεγάλο, τριγυρισμένο μ' ἀθανάτους ἀψηλούς. Εἶχε πέτρες ὀρθές, ἄσπρες, στεμένες σὲ κάθε δυὸ βήματα· ἦταν τούρκικο νεκροταφεῖο· μ ε ζ α ρ λ ί κ ι α τοῦ χωριοῦ.

Πῆρε τὸ μονοπάτι ποὺ περνοῦσε μὲς στὴ μέση ἀπ' τὰ μεζαρλίκια γιὰ νὰ βγῇ στὸν κῆπό του νὰ σ ο π α τ ή σ ῃ καὶ νὰ λιγοστέψῃ τὸ δρόμο του.

Γύρω-γύρω ἦταν σκοτάδι, κι οἱ ἀθανάτοι οἱ ἀψηλοὶ σκοτείνιαζαν πιὸ πολὺ τὰ μεζαρλίκια· ἡ ὀρθὲς πέτρες, ἡ λευκές, ἡ στημένες ἐδῶ καὶ κεῖ μοιάζαν σὰν ἀθρῶποι ποὺ παραμόνευαν σὰν νὰ περίμεναν κάποιο. Μὰ ὁ 'Αλετρᾶς τὶς θωρεῖ καὶ γελᾷ ἀπὸ παλληκαριά, γιατὶ αὐτὸς τὤξερε πῶς ἦταν πέτρες ὀρθὲς κι ἀνήμπορες νὰ κινηθοῦνε.

Περπατοῦσε μέσα στὰ χαμόκλαδα ποὺ τρίζαν στὰ βήματά του, κ' εἶχε προχωρήσει κάμποσο σὰν ἄκουσε ἕνα σιγανὸ-σιγανὸ τραγοῦδι μὰ ἀπὸ πολλὰ στόματα καὶ λύρα ποὺ ἔπαιζε μαζί. Γύρισε γύρω-γύρω τὸ κεφάλι, γρύλωσε καλὰ τὰ μάτια

του, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ δῇ τίποτα. Προχώρησε. Τοῦ φάνηκε πῶς στὴν ἄκρα τοῦ νεκροταφείου κάτω ἀπὸ τοὺς πιὸ πυκνοὺς ἀθανάτους ποὔκαναν ἕνα σκοτεινὸ σκεπαστό, σὰ νἄβλεπε μιὰ θαμπὴ ἀναλαμπὴ ἀπὸ κἄποιο φῶς ποῦ ἦταν κρυμμένο μὲς στὶς ρίζες τῶν ἀθανάτων.

—Μοῦ φάνηκε! εἶπε σιγὰ καὶ ξανάρχισε τὸ τραγοῦδί του μὲ τὸν αἰώνιο σκοπὸ καὶ μὲ τὸ ἴδιο δίστιχο.

Χίλιες χιλιάδες κυνηγοὶ τὸν νοῦ μου κυνηγοῦνε,
μὰ 'γὼ τὸν ἔχ' ἀπάνω σου καὶ δὲν θὰ τόνε βροῦνε.

Μὰ σὰ νὰ τοῦ φάνηκε, πὼς τὸ φῶς λίγο - λίγο μεγάλωνε καὶ γίνουνταν πιὸ κόκκινο κι ὅλοι οἱ γύρω ἀθάνατοι φωτίζονταν. Κι ὅσο σίμωνε πιὸ κοντὰ ὁ γέρω -'Αλετρᾶς τόσο κι ἡ φωνή του ἀδυνάτιζε.

Εἶχε φτάξει πιὸ κοντὰ κι' ἄρχισε νὰ διακρίνῃ πιὸ καλὰ τὸ φῶς· ὅτι εἶδε ὁ γέρω - 'Αλετρᾶς τὸν τάραξε κι' ἔκοψε τὸ τραγοῦδί του.

Γυναῖκες ἀσπροντυμένες μὲ λεπτοὺς κι' ἀραχνένιους πέπλους, εἶχαν στήσει χορὸ καὶ μ' ἀλαφρὰ βήματα πετῶντας ἀκλουθοῦσαν τὴ πρώτη, τὴ πιὸ ὤμοφη ποὖχε μαῦρα μάτια καὶ σπαθάτα φρίδια. Ἦταν πολλὲς ποὖχαν πιάσει στὸ χορὸ κι ἡ μιὰ κλουθοῦσε τὴν ἄλλη μὲ χάρι λυγίζοντας τὰ κορμιά τους· ἔπαιρνε ὁ ἀέρας τοὺς λευκοὺς πέπλους των, κι ὁ 'Αλετρᾶς μ' ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια κύτταζε τὰ σώματά τους λιγερὰ κι' εὐλίγιστα.

—Θεοτόκε Παρθένε!.. ἄρχισε νὰ σιγομουρμουρίζῃ ὁ γέρω-'Αλετρᾶς· στάθηκε· ἔκαμε δυὸ φορὲς τὸ σταυρό του, ἔσφιξε στὰ χέρια του τὴ ροζάτη βέργα του, καὶ κυττοῦσε μὲ πιὸ ἀνοιχτὰ μάτια.

Ἤθελε νὰ φύγῃ μὰ τὤχε σὲ ντροπή του νὰ δειλιάσῃ. Πολλὲς σκέψες ταράσσαν τὸ μυαλό του κι ὤμορφες νεράϊδες τραβοῦσαν τὰ μάτια του. Ἤτανε πολὺ ὤμορφες· κι' ἡ πρώτη ποὺ τραβοῦσε τὸ χορὸ δὲν ἔμοιαζε μὲ καμμιὰ γυναῖκα στὸν κόσμο.

— Κικιρίκι, κράζουν οἱ πετεινοί.

Γυρίζαν τὴ γύρα τοῦ χοροῦ κι ὅλες ἦταν στραμμένες στὸ γέρω - 'Αλετρᾶ. Τὸ φῶς τὸ κοκκινωπὸ φώτιζε τὸ πρόσωπό του γιατί ἦταν κοντὰ καὶ τὸν πρόσεξε ἡ πιὸ μικρὴ ἀπ' ὅλες ποὺ ἦταν πίσω - πίσω στὸ χορό.

—Νά τον, φώναξε, σὰ νὰ τὸν περίμενε.

—Νά τον· φώναξαν, κι ὅλες μαζί, σὰν ἔνοιωσαν πὼς ὁ ταχτικὸς διαβάτης εἶχε φτάξει.

—Καλῶς τονε! καλῶς τονε! φώναζαν δυνατά· παραίτησαν τὸ χορὸ κι' ἄρχισαν νὰ τὸν κυνηγοῦν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές.

—Καρτέρι, παναγία μου, μοῦχουνε στεμένο.

Τὶς εἶδε ὅλες μαζὶ νὰ παραιτοῦνε τὸ χορὸ καὶ νὰ τὸν κυνηγοῦν.

Ὁ γέρω - 'Αλετρᾶς ἔχασε τὴν παλληκαριά του· ἐδείλιασε κι ἄρχισε νὰ τρέχῃ· τἆχε χάσει στὸ ξωτικὸ κεῖνο περιτριγύρισμα.

Ἄσπρα φαντάσματα σὰν ψυχὲς ἀσπροντυμένες τὸν σίμωναν κι ὅλο ὁ γέρω - 'Αλετρᾶς ξεχνοῦσε τὴν παλληκαριά του καὶ τὰ πόδια του βάρυναν. Πέταξε τὴ βέργα του καὶ στάθηκε. Εἶδε πῶς θἆταν μάταιο νὰ φεύγῃ γιατὶ τὸν εἶχαν τριγυρίσει πιὰ καὶ δὲν θὰ ξέφευγε.

Πρώτη ποὺ τὸν ἅρπαξε ἀπ' τὸν ὦμο, ἦταν ἡ πιὸ ὄμορφη τοῦ χοροῦ ποὺ ἦταν στὴν ὀμπρὸς μεριά.

—Δὲν φεύγουν εὔκολα ὅσοι πέσουν στὰ χέρια μου· τοὖπε χαμογελῶντας.

—Τὴν κύτταξε μὲς στὰ μάτια σαστισμένος καὶ τὴν ἀκλούθηξε.

Ἕνας φόβος τὸν εἶχε πιάσει ποὺ πρώτη φορὰ στὴ ζωή του ἔνοιωσε. Ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ μὰ πάλι κάτι τὸν τραβοῦσε στὴν ὄμορφη λευκὴ νεράϊδα καὶ τὴν ἀκλουθοῦσε κυττάζοντας τὸν ὦμό της ποὺ ἦταν γυμνός, γιατὶ τῆς εἶχε πέσει ὁ λεπτὸς πέπλος.

—Τὸν πιάσαμε! τον φέραμε! φωνάζουν ὅλες τριγυρίζοντάς τον κεῖ ποῦ ἀκλουθοῦσε τὴ μεγάλη νεράϊδα.

Ἡ πιὸ μικρὴ κρατοῦσε τὴ βέργα του, ποὺ τὴν εἶχε πετάξει στὸ τρέξιμό του.

Φτάξαν στὸν τόπο ποὺ χόρευαν καὶ πάλι στῆσαν τὸ χορὸ μὲ τῆς λύρας τὸ παίξιμο· μὰ ἡ λύρα δὲν φαινότανε ποῦ ἦταν κρυμμένη, μουδ' ὁ λυράρης της ποιὸς ἦταν.

Σὰν κοιμισμένο τὸν τράβηξαν καὶ τὸν ἔβαλαν πρῶτο γιὰ νὰ σύρῃ τὸ χορό.

Πάλι δὲν ἀντιστάθηκε ὁ 'Αλετρᾶς γιατὶ ἐκείνη τὸν θωροῦσε μὲς στὰ μάτια κατάματα καὶ τοῦ χαμογελοῦσε ἐρωτιάρικα.

Ὁ γέρω - 'Αλετρᾶς πῆρε πάλι δύναμι μὲ τὸ μάτι της κι' ἔσφιξε τὸ χέρι της, ποὺ ἀπαλὸ καὶ δροσερὸ τὸ κρατοῦσε μὲς στὸ δικό του.

Ὁ χορός ἄρχισε καὶ τὸ τραγοῦδι τὸ τραβοῦσαν ὅλες μαζί, μὲ γλυκὲς φωνές.

Μέ κρίνους μὲ βασιλικοὺς μὲ ρόδα μυρισμένα,
καινούργια περιπλέκεται ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα.

Πρώτη άρχινοῦσε ἡ βασίλισσα ὡς τὴ λέγανε ἡ ἄλλες, ἡ πιὸ ὥμορφη ποὔχε πιάσει τὸν γέρω - Ἀλετρᾶ.

Σὲ κάθε της ματιὰ ἔπαιρνε θάρρος καὶ δύναμι καινούργια καὶ τὸ παλιὸ κορμί του ξανάνειωνε δυνατὸ καὶ ἀτσαλένιο.

Σὰν ὀνειρεμένος τὴν κυττάζει κατάματα χορεύοντας καὶ πότε δειλιᾶ γιατὶ εἶναι μὲ τὶς νεράϊδες μαζὶ μόνος, μεσάνυχτα, στὰ μεζαρλίκια μέσα καὶ πότε πηδᾶ σὰν εἴκοσι χρονῶν παλληκάρι.

—Κι' ἡ γυναῖκά μου; πῶς θὰ τῆς φανῆ; ἔ! δὲ θὰ τῆς τὸ πῆ κανένας;

—Κικιρίκι, ξανακράζει ὁ πετεινός.

Ἔσερνε πίσω του τὴν ὥμορφη τὴ μαυρομάτα νεράϊδα κι' ὅλες μαζὶ τὶς ἄλλες σὲ μιὰ μεγάλη ἀλυσσίδα· σὰν πεταλοῦδες πετοῦσαν τῶν ξωτικῶν παραμυθιῶν καὶ σὰν ἄγγελοι τραγουδοῦσαν. Τὰ στήθια τους ἀνασηκώνονταν στὰ πηδήματά τους καὶ ὁ γέρω - Ἀλετρᾶς τὶς θωροῦσε μὲ πόθο.

Ὧρες πολλὲς πέρασαν κι' αὐτὸς ἀκούραστος χορεύει καὶ σφίγγει τὸ χεράκι τῆς βασίλισσας κι' ὅλο του τὸ κορμὶ ἀνατριχιάζει. Κρυφαναστενάζει ἀπὸ πόθο καὶ κυττάζει κλέφτικα τὴν ὥμορφη νεράϊδα.

—Μὰ κι ἡ ἄλλες εἶναι ὥμορφες, σκέφτεται. Κάλλη ποὺ δὲν τὰ θωρεῖ κανένας εὔκολα παρὰ στὸ ὄνειρό του· μὰ σὰν τὴν πρώτη, σὰν τὴ βασίλισσα, καμμιὰ δὲν εἶναι.

Μὲ κρίνους καὶ βασιλικοὺς μὲ ρόδα μυρισμένα
καινούργια περιπλέκεται ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα

Κι ὅλη ἡ νύχτα ἀντιλαλεῖ στὸ ἁρμονικὸ τραγοῦδί τους.

— Ξεθεώθηκα, λέει ὁ Ἀλετρᾶς· θὰ κλινογονατήσω ἀπ' τὴν κούραση.

Τὸ χέρι ὅμως τῆς νεράϊδας τὸν σφίγγει κι αὐτὸς πάλι μὲ καινούργια δύναμι χορεύει, πηδᾶ· ὁ ἱδρῶτάς του στάζει ἀπὸ τὸ πρόσωπό του καὶ τὸ κορμί του χάνει τὰ νεῦρά του.

— Ἄφησέ με νὰ ξεκουραστῶ λιγάκι, μὲ παρακαλεστικὴ φωνὴ λέει στὴ νεράϊδα του.

Χαμογελᾷ ἐκείνη καὶ κατεβάζει τὰ μάτια της.

Τὰ χάνει πάλι ὁ γέρω - Ἀλετρᾶς, γιατί τά μάτια τῆς νεράϊδας τὸν ζαλίζουνε.

Ἡ πούλια σίμωνε στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ τἆλλα τἆστρα μυρμηδίζουνε στὴ χρυσοκόκκινη ἀπόχρωση τῆς χαραυγῆς.

Πάψαν τὸ χορὸ ὅλες ἡ νεράϊδες κ' ἔχουν περιτριγυρίσει

τὸν 'Αλετρᾶ· Μὰ κεῖνος μόνο τὴ βασίλισσα θέλει νὰ κυττάζῃ καὶ σιγομουρμουρίζει.

— Μὰ δὲ θὰ τὸ μάθῃ ἡ γυναῖκά μου· δὲν θὰ τῆς τὸ πῶ ἐγώ· ποιὸς μ' εἶδε; κανένας! κανένας δὲν θὰ τὸ πῇ.

Σιμώνει κοντὰ στὴ βασίλισσα καὶ κάνει τὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ καὶ τὰ χείλη του τρέμουνε.

— Κικιρίκι ἀκούεται ὁ πετεινὸς ποὺ κράζει πάλι, κι' ὅλες σκορπίζουνται καὶ φεύγουν σὰν τὸ σύννεφο ποὺ περνᾶ ἀπ' τὸ πλάϊ τοῦ ψηλοῦ βουνοῦ.

Σέρνουν μαζί τους καὶ τοὺς ἁρμονικοὺς ἤχους τῆς λύρας τους καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς καινούργιας ἀγάπης.

Τὶς βλέπει ποὺ χάνουνται μακρυά, πολὺ μακρυά· καὶ τὸ τραγοῦδι λίγο - λίγο σβύνει.

Ἡσυχία γύρω βασιλεύει καὶ σκᾶ ἡ ἀνατολὴ πάνω στὴν ἄλλη κορφή· φωτίζουνται οἱ ἀψηλοὶ ἀθανάτοι καὶ τὰ χαμόκλαδα, ποὺ ὅλη τὴ νύχτα κινούνταν ρυθμικὰ στῆς λύρας τὸν ἦχο, στέκουν ἀκίνητα καὶ ξερά.

Στρέφει γύρω τὰ μάτια του ὀρθάνοιχτα ὁ γέρω-'Αλετρᾶς καὶ κυττάζει· τίποτα δὲ βλέπει· ἡ κούραση τὸν ἔχει ἀποκαμωμένο κι ὅλο κυττάζει στὸ μέρος ποῦ χάθηκαν ἐκεῖνες, παίρνοντας καὶ τὸ γλυκό τους τραγοῦδι.

— Κι ἡ γυναῖκα μου, ἂν τὸ μάθῃ; μὰ δὲν θὰ τῆς πῶ ἐγὼ τίποτα. δὲν μ' εἶδε κανένας· μὰ δὲν τὴν ἀγκάλιασα! Ἂς φύγω.

Καὶ ξεκινᾷ κατασκοτωμένος ἀπὸ τὸν κόπο· δὲν στυλώνουν τὰ πόδια του· ἀκουμπᾶ στὴ βέργα του καὶ σοπατίζει φτάνει στὸ μετόχι του καὶ πέφτει στὸ κρεβᾶτι βαριὰ ἀρρωστημένος.

— Φαντάχτηκε, ὁ γέρω 'Αλετρᾶς ὀψὲς ἀργά, λέγαν ἡ γειτόνισσες τὸ πρωΐ ποὖμαθαν, πῶς ὁ γέρω-'Αλετρᾶς ἔπεσε τοῦ κάτου κόσμου.

Φωνάζαν τοῦ γιατροῦ ἀπὸ τὸ χωριό· τοὖδωκε γιατρικά σέ μποτιλάκια μικρὰ καὶ παράγγειλε στὴ γυναῖκά του κάθε ὥρα, νύχτα μέρα, νὰ τοῦ δίδῃ μιὰ κουταλιὰ μικρὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη μποτίλια καὶ ἄλλη μιὰ ἀπὸ τὸ πιὸ μικρὸ μποτιλάκι ποὺ εἶχε τὸ μαῦρο νερό.

— Φανταξὰ τὸν εὑρῆκαν καὶ τὸν κατασκότωσαν, λέγαν ὅλοι στὸ χωριό· καλὰ τοῦ κάμανε, ὅλο καὶ νυχτογυρίζει. Δὲν ἀνεμαζώνεται καὶ μιὰ βραδιὰ στὸ σπίτι του.

Στὸ χαμηλὸ σπίτι τοῦ 'Αλετρᾶ ἕνα κρεβάτι παλιὸ εἶναι στρωμένο πάνω στὸ σοφᾶ· ἐκεῖ εἶναι πλαγιασμένος βαριὰ ἄρρωστος ὁ 'Αλετρᾶς.

Ἡ γυναῖκά του κάθεται δίπλα του καὶ ἀκουμπᾶ σ' ἕνα μικρὸ τραπέζι, ποὔχει πάνω μικρὰ μποτιλάκια μὲ γιατρικά.

Κάθε λίγο σηκώνεται ἀπ' τὴ θέση της γιὰ νὰ σκεπάσῃ τοὺς ὤμους τοῦ ἀντροῦ της· φοβᾶται μὴν πεθάνῃ ὁ ἄντρας της καὶ συλλογιέται τὰ πρῶτα χρόνια τῆς γνωριμιᾶς των.

Ἦταν τότε νέα μὲ κόκκινα μάγουλα ἀψηλὴ καὶ λιγερή· καὶ κεῖνος ἦταν εἴκοσι δυὸ χρονῶν, ἀτσαλένιος, μὲ μάτια ποὺ πετοῦσαν φωτιὲς καὶ παλληκαριά· εἶχε σφιχτοδεμένη τὴ μέση του καὶ εἶχε ἅρματα ἀσημένια, ποὺ τοῦ τὰ εἶχε δώσει ὁ παπποῦς του.

Δὲν ἀρρωστοῦσε τότε· ἦταν δυνατὸς καὶ σιδερένιος.

Τὸν ἐκύτταξε ἔτσι ξαπλωμένο στὸ κρεβάτι του καὶ δὲν ἐπίστευε πὼς ἦταν ἐκεῖνος ὁ παλιὸς Ἀλετρᾶς.

Σηκώθηκε ν' ἀνάψῃ τὸ λίχνο γιατὶ εἶχε βραδυάσει· ὅλα τὰ παλιὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ φωτίστηκαν μὲ τὸ μικρὸ καὶ τρεμουλιάρικο φῶς τοῦ λίχνου.

Πῆρε τὸ λίχνο ἀπ' τὸ τζάκι γιὰ νὰ τὸν βγάλῃ στὸ σοφᾶ· τὰ ἔπιπλα ἀφῆναν πίσω τους μεγάλες σκιὲς κι ὅσο ἔφευγε ὁ λίχνος τόσῳ μίκραιναν ἡ σκιὲς καὶ σκοτείνιαζαν πάλι ἡ παλιὲς καρέκλες καὶ τὸ μεγάλο τραπέζι δίπλα στὸν ἀργαλειὸ ποὺ τώρα καὶ χρόνια εἶχε ν' ἀκουστῇ τὸ πέταλό του.

Σίμωσε ἡ γριὰ - ἀλετροῦ καὶ κεῖνος παραμιλοῦσε στὴ ζάλη του

— Δὲν τὴν ἀγκάλιασα γιατὶ ὡς τόσο ἔκραξεν ὁ πετεινός· μὰ ἦταν ὤμορφη· καὶ τῆς γυναίκας μου κανένας δὲν τῆς τὸ εἶπε· δὲ μ' εἶδε κανένας· τὰ χείλη της καὶ τὰ μάτια της...

— Τὸ γιατρικό σου θές, ἄντρα μου;

— Ναί! δόσε μού το· μὰ δὲ τὤχεις ἐσύ! Νἄτανε ὁ πετεινὸς δικός μου νὰ τόνε σφάξω.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

ΚΡΗΤΕΣ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

Ἡ Ζάκυνθος, ἡ μικρὰ αὕτη ἀλλ' ἐρατεινὴ τοῦ Ἰονίου νῆσος, καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδίως χρόνους, ἐγένετο πολλάκις ὁ σταθμός, εἰς ὃν κατέφευγον ὅσοι τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀγριότητα φεύγοντες τοῦ κατακτητοῦ ἐχθροῦ ἐζήτουν ἐν αὐτῇ ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν. Κρῆτες, Κύπριοι, Πελοποννήσιοι, Χῖοι, Ἠπειρῶται, Ἰταλοὶ καὶ ἄλλοι, ἕνεκα πολλῶν λόγων ἐκπατριζόμενοι καὶ καταδιωκόμενοι, εἰς τὰς φιλοξένους ἀκτάς της μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ θησαυρῶν προσφυγόντες, τῶν περιποιήσεων ἔτυχον ἀληθοῦς μητρός, συμμερισθείσης τῶν παθημάτων καί. πάσῃ θυσίᾳ, ἀνακουφισάσης τὰς δυστυχίας αὐτῶν. Κατὰ τὰς διαφόρους τῆς ἡρωϊκῆς ὅσῳ καὶ πολυπαθοῦς μεγαλονήσου Κρήτης ἐπα να-στάσεις, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τήν, ἔτει 1669, πτῶσιν αὐτῆς εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιφανῶν προσώπων. τῶν ζητησάντων παρ' αὐτῇ ἄσυλον καὶ προστασίαν, καταλέγονται καὶ ἐξέχοντα τῆς Ἐκκλησίας τοιαῦτα, ὧν τινων τὰ ὀνόματα τεθαμμένα ἐν πεπαλαιωμένοις βιβλίοις καὶ ἐγγράφοις καὶ κώδιξι, τοῦ τε δημοσίου Ἀρχειοφυλακείου καὶ πολλῶν παρ' ἡμῖν ναῶν, παρέχομεν νῦν τὸ πρῶτον, χάριν τῆς ἱστορίας, πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰς φιλοξένους σελίδας τῆς «Κρητικῆς Στοᾶς», ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι εὐχάριστον μὲν συμβολὴν προσφέρομεν τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῆς, ἐκ χαρᾶς δὲ θὰ σκιρτήσωσιν αἱ ψυχαὶ τόσων ἀοιδίμων κληρικῶν, ὅσοι δὲν ἠξιώθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ὑπόδουλον αὐτῶν πατρίδα

καὶ ἤδη διὰ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἀπ' αἰώνων εἰς λήθην ὀνομάτων αὐτῶν κοσμοῦσι τὰς σελίδας δημοσιεύματος τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, τῆς σχεδὸν ἐλευθέρας.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἡμετέρων ἱστορικῶν ἐρευνῶν προκύπτουσι τὰ ὀνόματα καὶ πληροφορίαι ἄγνωστοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τῶν κάτωθι μνημονευομένων.

Ἀγαπητὸς Μιχαὴλ ἐκ Κρήτης ἱεροδιδάσκαλος, κῆρυξ τοῦ θείου λόγου καὶ ἁγιογράφος. Τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1680 συνεφώνησε νὰ διδάξῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κ. Δραγώνα «......τὰ ἱερὰ »γράμματα, ἤγουν ψαλτῆρι, ἀπόστολο, γράψιμο καὶ νὰ δια»βάζῃ καὶ εἰς κάθε ἄλλο χαρτὶ κορέντε, καὶ περιπλέον νὰ »τὸν μάθῃ τὴν τέχνην τῆς ζωγραφικῆς τέλειον νὰ κάνῃ εἰκό»νες μοναχός.... διὰ δέκα ἔτη, καὶ νὰ τοῦ δίδῃ 12 ρεάλια καθ' »ὅλον τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὰ κανίσκια του.....»(1) Ὁ αὐτὸς Ἀγαπητὸς διὰ τῶν ἀπὸ 8 Ἰουλίου 1702, καὶ 9 Ἰανουαρίου 1705 διαθηκῶν του, ὁρίζει νὰ κατασκευασθῇ ναὸς ἐν Ζακύνθῳ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θ. Γοργοϋπηκόου, εἰς ὃν ἀφιέρου τὰ κτήματα αὐτοῦ. Οἱ διάδοχοι ὅμως τούτου μὴ εὑρόντες τόπον κατάλληλον πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, ἀνῳκοδόμησαν τὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ κατέθεσαν ἐν αὐτῷ τὴν εἰκόνα τῆς Θ. Γοργοϋπηκόου, ἣν ὁ Ἀγαπητὸς εἶχε μετακομίσει ἐκ τῆς πατρίδος του Κρήτης.(2)

Γραδενῖγος Ἀλοΐσιος ἐκ Κυδωνιῶν (λογιώτατος καὶ σοφώτατος) πρωτοπαπᾶς ἐν Κρήτῃ καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου ἐν Ζακύνθῳ, ἀπαντᾷ κατὰ τὰ ἔτη 1658, 1659 καὶ 1662. (3)

Δέκαρχος Ἐφραῒμ μητροπολίτης Σάρδεων ἐκ Κρήτης, εὑρισκόμενος ἐν Ζακύνθῳ συνέδεσε γάμον τῆς ἐγγονῆς αὐτοῦ τῇ 6 Νοεμβρίου 1687. Ὑπογράφεται «Ταπεινὸς μητροπολίτης Σάρδεων Ἐφραὴμ ὁ Δέκαρχος βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.» (4)

Κίμηνης Ἰωάσαφ μητροπολίτης πρώην Κρήτης, προστάτης τῆς ἐν Ζακύνθῳ μονῆς τῆς Θ. Ἀναφωνητρίας 1743. (5)

Μορώνης Μεθόδιος πρώην Κ)πόλεως πατριάρχης, Κυδωνιεὺς τὴν πατρίδα, ἐξουσιαστὴς καὶ προβλεπτὴς τῆς μονῆς Στροφάδων. (6)

Παλαδᾶς Στέφανος πρωτοπαπᾶς Κρήτης ποτὲ Θεοδώρου

---

1)Ὅρ. Συμ)γράφον Ζακύνθου Λ. Φούσκην, καὶ Λ. Χ. Ζώη "Λεξικὸν Ζακύνθου,, Τόμ. Α΄ σελ. 7. ἐν λέξει Ἀ γ α π η τ ὸ ς. (2)Ὅρα κώδικα ἰδίου ναοῦ σελ. 13 (3)Ὅρ. Σ]γρ. Λ. Φούσκην καὶ κώδικα Θ. Ἀναφωνητρίας, ἔνθα μνημονεύεται τῷ 1672· ὁ σοφώτατος διδάσκαλος καὶ βιβλιοφύλαξ τῆς Γαλ. αὐθεντίας τῶν Ἑνετῶν. - (4)Ὅρ. Σ]γρ. Ι. Κοττὴν σ. 21, 22. - (5)Ὅρ. Σ]γρ. Λ. Πυρρῆν σ. 16, 57. καὶ Σ]γρ. Ε. Σιγοῦρον σ. 9 καὶ "Λεξικὸν,, ἔνθ' ἀνωτέρω, Τόμ. Β΄ σελ. 415 ἐν λέξει - Κ ί μ η ν η ς. - (6)Ὅρ. Ν. Καтραμῆ.

πρωτοπαπᾶ, ἱδρύσας τὸν ἐν τῇ πόλει Ζακύνθου ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἀναστασίου, λήγοντος τοῦ 17ου αἰῶνος. (7)

Πηγᾶς ἢ Παγᾶς Μελέτιος πρώην ἐπίσκοπος ἐν Κισσάμῳ Κρήτης παραμένων ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1684. (8)

Πελεκάνος Μακάριος μητροπολίτης ἐκ Κρήτης παραμένων ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1684.

Ρομπομπέλλης Ἀλοΐσιος (ROBOBELLI ALVISE) διακεκριμένος κανονικὸς καὶ θησαυροφύλαξ τῆς ἐν Κρήτῃ λατινικῆς Μητροπόλεως SAN ZITO, ὅστις, ἕνεκα λόγων ὑγιείας, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἐν Κρήτῃ κανονικᾶτόν του, κατέστησεν ἐν Ζακύνθῳ νομίμους ἐπιτρόπους του, τῇ 2 Φεβρουαρίου 1622 τοὺς PELLEGRINO PILOTTI, κανονικὸν ἱεροψάλτην τῆς ἄνω Μητροπόλεως καὶ BERNARDINO ἱερέα MILONI ἐφημέριον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ὅπως παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ ἀποστολικοῦ πρωτονοταρίου καὶ γενικοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, καρδιναλίου VENIER, Πέτρου Μοδίκου (MODICO) καὶ λάβωσιν ἐξ ὀνόματος αὐτο τὴν κατοχὴν καὶ πνευματικὴν κυριότητα τοῦ ρηθέντος κανονικάτου. (9)

Σκοῦφος Φραγκῖσκος πτ. Κωνσταντίνου ἐκ Χανίων, κανονικὸς πριμικίριος (CANONICO PRIMICERIO) Κερκύρας ἀποθανὼν τῇ 14 Ἰουλίου 1697. (10)

Σκωτάκης Νικηφόρος πτ. Ἰωάννου πρώην μητροπολίτης Κρήτης ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 13 Μαρτίου 1693. (11)

Τρώιλος Ἀθανάσιος ἐκ Ρεθύμνης ἐγγράμματος ἱερομόναχος ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 24 Αὐγούστου 1713.(12)

Φριέλος Γεώργιος πρωτοπαπᾶς Κρήτης, οὗ ἡ θυγάτηρ Ἑλένη τῷ 1667 συνάπτει γάμον ἐν Ζακύνθῳ μετὰ τοῦ εὐγ. Ἀουρελίου (Αὐρηλίου) Γαρδελήν. (13)

Περὶ τῶν ἀνωτέρω ἱερωμένων καὶ περὶ ἄλλων ἐπισήμων Κρητῶν θὰ πραγματευθῶμεν ἄλλοτε ἐκτενέστερον.

''Φιλολ.' Ἀνάλεκτα Ζακ.,, σελ· 391 καὶ Λ, Χ· Ζώη. ''Αἱ ἐν Ζακύνθῳ Μοναί,, σελ. 41, 97. - (7) "Ορ· Σ]γρ. Ι. Κόττην σ. 15 - (8) ''Ορ. Κατραμῆν, ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 112 καὶ Σ]γρ. Κ. Νοβάκον σ· 160. - (9) ''Ορ. Σ/γρ. Σ. Δε-Ρώσσην σ. 3 - (10) ''Ορ. Κατραμῆν σελ· 341 καὶ Σ]γρ. Κ. Νοβάκον σελ. 76 καὶ Λ. Χ. Ζώη. ''Βιογραφιῶν συμπληρώσεις,, ἐν ''Πανδαισίᾳ,, Βάρνης 1900. ἀριθ. 13 καὶ Λ Χ. Ζώη ''Φραγκῖσκος ὁ Σκοῦφος,, ἐν ''Μούσαις,, 1907 ἀρ. 343 καὶ Ἠλ. Τσιτσέλη. ''Ποιήματα Φ. Σκούφου,, ἐν ''Μούσαις,, Ζακύνθου 1907 ἀρ. 340. 11) ''Ορ. Σ/ γράφ. Α. Συρῖγον σελ. 24 καὶ Σ/γρ Ι. Σκουλογένην σ. 195· καὶ Σ]γρ. Χ· Βασμοῦλον σ. 47 - 12) ''Ορ. Ληξιαρχ. βιβλία ναοῦ Εὐαγγελιστρίας ἐν τῇ πόλει Ζακύνθου σελ. 20. - 13) ''Ορ. Σ/γρ· Γ. Ροῦσον σ. 14.

ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

Η ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΑ

"Εἶχα νερὰ ὁλοδρόσερα καθάρια καὶ περίσσα
,,Μὰ ἤρθαν φονιάδες κι᾽ ἔπλυναν τὸ ματωμένο χέρι
,,Καὶ τὰ νερὰ ἐγυρίσανε κάτω ᾽ς τὰ Τάρταρα ἴσα
,,Καὶ μ᾽ ἀποχαιρετίσανε οἱ Χάριτες κι᾽ οἱ Νύφες
,,Π᾽ ἐλούγονταν μὲς ᾽ς τὴ δροσιὰ τὸ κάθε μεσημέρι,,

(ΑΡΧΑΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ)

Κι᾽ ὁ Στάθης ἀπ᾽ τὸ πόνον του τὴ διπλοκαταργιέται
Κι᾽ ὅρκο τῆς κάνει φοβερὸ μὴν πάει καὶ λησμονήσει.

«—Στὴ Βρύσην ὅπου γέμιζες, ᾽ςτὴ Βρύση ποῦ γεμίζεις
»Ὅπου τὴν πρώτη μας φορὰ εἴπαμε ἀγάπης λόγια,
»Τὸ μεσημέρι ποῦ θὰ πᾷς ἂν τύχῃ καὶ ξεχάσῃς
»Τὸ Στάθη ποῦ σ᾽ ἀγάπησε καὶ σ᾽ ἀγαπάει κι᾽ἀκόμα,
»Βουβὰ νὰ βρῇς τὰ χάδια της καὶ τὸ τραγούδισμά της
»Καὶ τ᾽ ἀσημένια της νερὰ σ᾽ ὕπνο βαθὺ νὰ γέρνουν.
»Κι᾽ ὁλόξερη τὴ γοῦρνά της, τὴ μαρμαρόγουρνά της.
»Καὶ νὰ μιλήσεις δυνατὰ νὰ πάρουν τὴ φωνή σου».

Μπρὸς 'ς τοῦ Λόγγου τὴ βρυσοῦλα
Μέρα μεσημέρι,
Νᾶτη τὴν 'Αθανασοῦλα
Ποῦ νερὸ θὰ φέρῃ.

Γυαλίζουν γύρω τὰ βουνὰ μές 'ς τὸ Μαγιάτικο ἥλιο
Καὶ τρέμει 'στὶς ἀχτῖνες του ἀνήσυχα ὁ ἀγέρας
Σἂν τὶς ψιλὲς - ψιλὲς κλωστὲς θεόρατης ἀράχνης.
Μαραίνωνται σιγὰ-σιγὰ τὰ πράσινα χορτάρια
Κι' ἡ μυρωδιὰ τοῦ θυμαριοῦ σκορπᾶται πέρα-πέρα.
Νὰ καὶ τὴ βρύση κάτω ἐκεῖ μὲ τὰ λιγνὰ πλατάνια.

Σιγὰ κι' ὡραῖα τὸν ὦμό της κλίν' ἡ καλὴ κοπέλλα
Καί καταιβάζει τὸ σταμνὶ καὶ πάει μπρὸς 'στὴ βρυσοῦλα.
Μὰ ἦταν βουβὰ τὰ χάδια της καὶ τὸ τραγούδισμά της.
Καὶ τ' ἀσημένια της νερὰ σ' ὕπνο βαθὺ γερμένα
Κι' ὁλόξερη κι' ἡ γοῦρνα της ἡ μαρμαρόγουρνά της.
Κοιμᾶται τὸ νερό!

«-"Αχ! ψέμματα...'Ετρελλάθηκα. Τὸ Στάθη ἐγὼ ἀγαπῶ!»

Μὰ δὲν μπορεῖ πλειὰ ἡ γλῶσσα της νὰ πῇ τὸ τέτοιο ψέμμα
Καὶ τὸ σταμνί τῆς ξεγλυστρᾷ στὴ γοῦρνα καὶ τσακίζει
Καὶ τὸ προσῶπι πέφτει της τὸ χιλιοπλουμισμένο.

Βουβάθηκε ἡ ὁλόμορφη καὶ μαυρομάττα κόρη.

Κι᾿ ἡ Βρύσ᾿ ἡ Μαρμαρόβρυση διώχνει τὸ μαῦρον ὕπνο
Καὶ τραγουδεῖ σὰν πρωτεινά.....

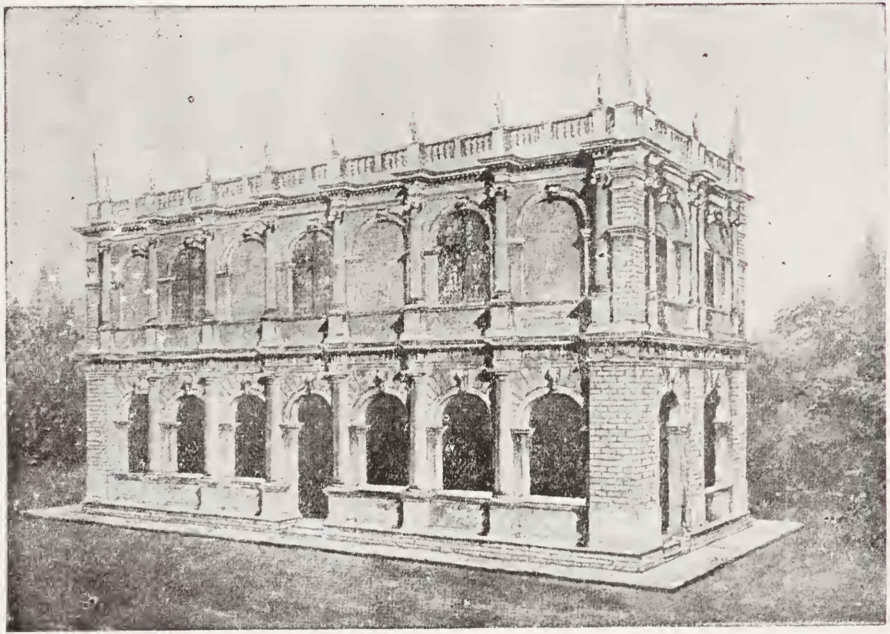
Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟ ΧΩΡΓΙΟ

Κι᾿ ἤκοψε κρῖνα βυσσινιὰ σὰν τὰ ὥμορφά της χείλη
Καὶ ῥόδα κατακόκκινα ὡσὰν τὰ μάγουλά της
Κι᾿ ἀφρᾶτα λεμονόκλαδα λεμονανθοὺς γεμᾶτα.
Κι᾿ ἤκοψε τριαντάφυλλα λευκὰ σὰν τὸ κορμί της
Κι᾿ ἐπῆγε πρὸς ς᾿τὴν ᾿Εκκλησιά.

Καὶ στέφανο πανέμορφο ᾿στὸν ᾿Επιτάφιο βάνει
Καὶ ξεφυλλίζει — ὤχ ὠμορφιὲς — μὲ τὰ κρινᾶτα χέργια
Τ᾿ ἀθῷα τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ πλατειὰ τὰ ῥόδα.
Καὶ σὲ κλωστὲς μεταξωτὲς περνᾷ τὰ φύλλα ἐκεῖνα
Καὶ τὸ Χριστὸ ἐκεῖ ᾿ς τὸ Σταυρὸ στολίζει μὲ θεῖο πένθος.

Μυρίζουν γύρω τὰ κεργιά καὶ τὸ σβυχτὸ λιβάνι
Μυρίζουν τὰ τριαντάφυλλα καὶ τἄλλα τὰ λουλούδια
Κι' ἀντιβουΐζει θλιβερὰ ἡ ἐκκλησιὰ ἡ μικροῦλα
Στ' ἀπάλφρα πατήματα πανέμορφων παρθένων
Καὶ 'ς τὰ κρυφομιλήματα.

Κι' εἶναι ὁ 'Επιτάφιος γεμᾶτος στὰ λουλούδια,
Στὰ ρόδα, στὰ τριαντάφυλλα καὶ 'ς τ' ἄγουρα κορίτσια.

ΕΝΕΤΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΧΑΝΔΑΚΟΣ — ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ Κ. ΤΣΑΝΤΗΡΑΚΗ

ΣΙΒΥΛΛΑ

ΜΟΝΟΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ἐγύριζαν ἀπὸ τὸ θέατρον.

Ἐκείνη στενοχωρημένη μὲ τὴν σιωπήν του καὶ τὴν ἀπερισκεψίαν του, ποῦ δὲν ἐκράτησε ἀπ' ἐνωρὶς ἕνα ἁμάξι, μόνον τὴν ἠνάγκαζε νὰ φεύγῃ τέτοια ὥρα ἀπ' τὸ θέατρον πεζῇ, ἐστάθηκε νὰ ἀναπνεύσῃ γιὰ νὰ ἀποπνίξῃ τοῦ θυμοῦ της τὸ ξεχείλισμα.

Ἐκεῖνος, προσεποιήθη πῶς δὲν ἀντελήφθη. Οὔτε ἐσταμάτησε. Τὰ χέρια στηριγμένα ὀπίσω, προχωρεῖ ὡσὰν ἀφηρημένος. Κι' ἡ Πόπη ἀναγκάζεται νὰ βιάζῃ κάποτε τὸ βῆμά της νὰ τὸν προφθάσῃ.

Στὸ σπίτι, ἅμα ἤνοιξαν εἰς τὸ κουδούνισμά των, ἔκαμε μιὰ νὰ 'μπῇ νὰ τῆς 'πῇ δυὸ λόγια.... Ἡ καρδιά του ἦτο βουρκωμένη ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν. Μὰ μετενόησεν ἀμέσως. Καληνύκτησε ἄτονα, σχεδὸν ψυχρὰ κι'ἔφυγε βιαστικός. Κι' ἐκείνη ὅμως δὲν ἐδοκίμασε νὰ τὸν κρατήσῃ περισσότερον. Τοῦ ἀνταπέδωκε τὴν «καλὴν νύκτα» συνωφρυωμένη, ὑπεροπτικὴ καὶ μόλις ἔκλεισε κατόπιν του ἡ θύρα, ἔτρεξε νὰ ρίψῃ μιὰ ματιὰ εἰς τὸν καθρέπτην καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τουαλέττας της.

Τίποτε δὲν εἶχεν ἀλλάξει θέσιν. Τὰ μαλλιά της, ἡ λεπτὴ της γάζα καὶ τὰ τεχνητά της τριαντάφυλλα στὸ στῆθός της, ὅλα ἦσαν ὅπως τὰ εἶχε διορθώσει, πρὶν ἀναχωρήσῃ. Ἐκύτταξε τὰ μάτια της, τὴν ἔκφρασιν ἀκόμη τοῦ προσώπου της. Ἱκανοποιημένη, ἐχαμογέλασεν. Ἡ σκέψις ὅτι ἔκαμε καὶ πάλιν σ' ὅλα τὰ περίεργα ἐκεῖνα μάτια, ποῦ τὴν ἐκύτταζαν μὲ ἀπληστία, τὴν ἐντύπωσιν τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὡμορφιᾶς, ἡ συναίσθησις τῆς ὑπεροχῆς της, ἐπλημμύρισε μέσα στὰ μάτια της ὡς φώσφορος· τὸ θριαμβευτικὸν χαμόγελόν της ἐδιπλασιάσθη καὶ χωρὶς κἂν νὰ ἐνοχληθῇ γιὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ Νίκου, ἀπησχολημένη μὲ τὰς σκέψεις της, ἀνέβηκε νὰ κοιμηθῇ.

Ἐκεῖνος ἔφυγεν ὡσὰν ἀφηρημένος. Τὸ βῆμά του ἔγινε τώρα βραδύτερον. Σκυφτός, συλλογισμένος προσπαθεῖ νὰ βρῇ ἐνῷ πηγαίνει πρὸς τὸ σπίτι του, τὸν δρόμο τὸν χαμένο τῆς ζωῆς του.

Δὲν εἶνε δυὸ μῆνες ποῦ ἀρραβωνιάσθηκε τὴν Πόπη. Τὴν συ-

νήντησε σ' ἕνα χορό. Τὴν εἶδε μὲ τὰ μάτια τοῦ ἑτοιμοθανάτου ποῦ ζητεῖ νὰ ζήση ὅπως-ὅπως σὲ μιὰ ἔντασι ὑπερευαισθησίας φοβερᾶς.

Κτενισμένη ὅπως ἦτο, ἁ λὰ Κλεὸ, ὠχρὰ, μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια της γεμᾶτα λάμψι καὶ γλυκύτητα, μὲ τὰς κινήσεις σοβαράς, τὸ βάδισμά της ἡγεμονικό, μὲ ἕνα φόρεμα λευκὸ μεταξωτὸ βαρύτιμο καὶ καλοκαμωμένο, ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν πραγματικῆς καὶ δεδικαιολογημμένης περηφάνειας. Δὲν ἐσκέφθηκε κανεὶς νὰ τῆς ἀμφισβητήση τὴν ὑπεροχὴν μέσα στὴν αἴθουσαν ἐκείνην, ποῦ ἐνεφανίζετο πρώτην φορὰν καὶ ἦτο μόνη αὐτὴ ξένη.

Ὁ Νῖκος στύλωσε τὰ μάτια του ἐπάνω της καὶ ἐδοκίμασε τὴν ἤρεμη εὐχαρίστηση, ποῦ αἰσθάνεται ὁ πικραμένος ὅταν ἀντικρύση ἕνα καλλιτέχνημα περισσότεχνον. Στὸ στῆθός του ἐπάνω ἔννοιωθε ἀκόμη νὰ τὸν καίη τὸ ὕστερνὸ τῆς Σόνιας γράμμα. Τὴν εἰκοστὴν ἴσως ἀνάγνωσίν του εἶχε τελειώσει μὲς στ' ἁμάξι ὅταν ἤρχετο γιὰ τὸ χορό. Τοῦ ἔγραφε ξάστερα, καθαρὰ «ὅτι τὸν ἀγαποῦσε, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε πλέον νὰ τοῦ γράφη». Κι' ἐζητοῦσε καὶ αὐτὸς νὰ μὴ τῆς ξαναγράψη ποιὰ ποτὲ,τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ ἐκεῖνος εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀγάπης της τῆς ἠθικῆς ὑποστηρίξεως της, γιὰ τὸ μεγάλο δρᾶμα ποῦ ξετυλίσσετο μὲς τὴν ψυχὴν του. Τοῦ ἔδινε νὰ ἐννοήση πῶς δὲν τῆς ἐπετρέπετο νὰ ἀλληλογραφῇ πλέον μαζῇ του. Εἶχε τὰς ἀσχολίας της ἐκείνη· τὴν μελέτην, τὰ καθήκοντά της."Επρεπε νὰ ἔχη σκέψιν ἥρεμη, νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ ἀναδειχθῇ εἰς τὴν φιλολογίαν. Ὠνειρεύετο ἐκεῖ μακρυὰ λίγα μυρτόκλαδα· στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντός της ἔβλεπε τὴν δόξαν. Ἤθελε νὰ ἐργασθῇ γι' αὐτήν. Ἤθελε νὰ τὴν φθάση.

Ἔτσι ἐδικαιολογεῖτο. Ἐκεῖνος ὅμως ἔβλεπε βαθύτερα. Ἡ Σόνια πάντα ἀγαποῦσε τὴν φιλολογία· ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο λόγος νὰ ἀγαπᾷ τὸν Νῖκο ὀλιγώτερον, τὸν παιδικόν της φίλο, τὸν ἀχώριστόν της σύντροφον. Κἄτι.... ἀφεύκτως θὰ συνέβαινεν ἐκεῖ κάτω.

Στὰ ὄνειρα τῆς δόξης της θὰ προσετέθη ἴσως καὶ ὁ πόθος πλούτου, μεγαλομανίας.... Ἡ Σόνια ἤλλαξεν ἀναμφιβόλως καὶ ὁ Νῖκος δυστυχῶς δὲν ἦτο ὅπως ἄλλοτε τόσῳ πλούσιος.

Ἡ μαύρη σκέψις ἔφερε τὸ φυσικὸν συμπέρασμά της. Ὁ Νῖκος ὁλοὲν ἐπείθετο καὶ τώρα πειὰ μ'αὐτὸ τὸ τελευταῖον γράμμα της δὲν τοῦ ἀπέμεινεν ἀμφιβολία, ὅτι οὐδέποτε ἡ Σόνια τὸν ἠγάπησεν ἀληθινὰ καὶ ὅτι τώρα τὸν ἐγκαλείπει γιὰ νὰ εὕρη ἄνδρα πλουσιώτερον....

Ἄκαμπτος, σταθερὸς, προσδεδεμένος ἀπ' τὰ παιδικὰ του-

χρόνια στὴν ἀγάπη της, ποῦ συνεκέντρωνε ὅλα τὰ ὥμορφα ἰδανικὰ τῆς νειότης του, εἶδεν ἕνα πρὸς ἕνα τὰ κτυπήματα μ' ἀνδρικὴν ἀντίστασιν ἀξιοθαύμαστον. Μὰ τώρα, ποῦ τὸν παραιτοῦσε Ἐκείνη, τώρα ποῦ ἀντηχοῦσε μὲς στὸ στῆθος του τὸ καταφρόνιο της, ὁ Νῖκος δὲν βαστοῦσε.

Αἱ δυνάμεις του τὸν ἐγκατέλειπον. Ἔχανε πειὰ τὸ θάρρος του. Ἂν πέθαινε, θ' ἄφινε πίσω του μητέρα χήρα κι' ἀδελφὴ χωρὶς προστάτη, σὰν κοινὸς κι' ἄνανδρος. Αὐτὸς δὲν ἦτο ὅμως ἱκανὸς νὰ λιποτακτήσῃ ἀπὸ τὸ παιδίον τῆς τιμῆς. . . . . .
. . . .

Μ' αὐτὰς τὰς μαύρας σκέψεις σήκωσε τὰ μάτια πάλι κι' ἀντίκρυσε τὴν Πόπη. Τὴν ἐκύτταξε καλὰ-καλὰ καὶ ἐταλάνισε τὸν ἑαυτόν του σὲ μιὰ σκέψι γρήγορη καὶ βιαστική, ποῦ ἀπροσδόκητα διέγραψε τὴν σιλουέτταν της μέσ' τὴν ψυχή του.

Ἐξανασήκωσε τὰ μάτια τώρα δίχως νὰ τὸ θέλῃ καὶ χωρὶς κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ν' ἀντιληφθῇ τί κάμνει, ἐσηκώθηκε καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀγνώστου. Αὐτοσυστήθηκεν ἀμερικανικώτατα καὶ τὴν ἐζήτησε γιὰ ἕνα βάλς. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον τὴν ὡδήγει εἰς τὸ κάθισμά της, δὲν κατόρθωσε ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ποῦ τοῦ ἐπεβάλλετο ἀσυνειδήτως, νὰ τὴν ζητήσῃ καὶ γιὰ τὶς καντρίλλιες. Ἔμεινε λίγα δευτερόλεπτα μαζῆ της. Κάτι εἶπαν. Ἔλεγεν ἐκεῖνος.... Τοῦ χαμογελοῦσε ἐκείνη μὲ ἀγγελικὴν ἀγνότητα καὶ καλωσύνην.

Στὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ ναυαγοῦ ἀργὰ - ἀργὰ ἤρχιζε νὰ ροδίζῃ ἕνα συννεφάκι καὶ νὰ διαγράφεται ἀόριστα κάποια ἀπωτάτη καὶ ἀνέλπιστη ἀνατολή.

*
* *

Μετὰ ἕνα μῆνα τὴν ἠρραβωνίσθη. Οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ἤξευρε πειὰ τί ἔκαμνε καὶ διατί.

Πρὶν ν' ἀποφασίσῃ, ἔγραψεν ἐν τούτοις πρὸς τὴν Σόνια κι' ἐζητοῦσε συμβουλὴν ὡς ἀπὸ ἀδελφὴν μεγαλειτέραν. Ἀπάντησιν δὲν ἔλαβε καὶ ἡ ἰδέα τῆς περιφρονήσεώς της ἔσκαβε σιγὰ-σιγὰ δρόμο στὴν ἀγανάκτησίν του.

Αἱ πρῶται ἑβδομάδες τῆς μνηστείας του ἐπέρασαν ὅπως δήποτε καλά. Ἡ Πόπη περιεποιεῖτο τὸν Νῖκο. Ἀλλὰ στὴν μιὰ προσπάθειάν της τὸ βαθὺ ἐκείνου μάτι—προκατειλημμένον πάντα γιὰ τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τῆς Σόνιας—ἀνεκάλυπτε τὴν ἐπιπολαιότητα. Κάθε φορὰ ποῦ πήγαινεν, ἡ Πόπη θὰ φοροῦσε κι' ἕνα νέον κόσμημα, μιὰ τουαλέττα νέα· θὰ τοῦ εἶχεν ἑτοιμασμένο

καὶ αὐτὸ τὸ θέμα ἀκόμη τῆς συνομιλίας των. Αὐτὸ δὰ τὸ ἐννοοῦσε ὁ Νῖκος ἀπ' τὸ μυθιστόρημα ποῦ θἄβλεπε στὰ χέρια της.

Ἐκεῖνο τὸ λευκὸ χαμόγελό της, ἡ ἁγνὴ περιπάθεια τῶν ματιῶν, τὸ ἄθῳο κλείσιμο τῶν χειλέων ποῦ τὸν ἐμαγνήτισαν τὴν πρώτην νύκτα στοῦ χοροῦ τὴν αἴθουσαν, ἦσαν τὰ γιορτινὰ στολια τῆς Πόπης, ποῦ τὰ φοροῦσε μόνον, ὅταν πήγαινε μὲς τὰ σαλόνια.

Καὶ ὅσῳ ὁ καιρὸς περνοῦσε κι' ἐσυνήθιζε τὸν Νῖκο, τόσῳ τοῦ ἐστεροῦσε τὴν ἀπόλαυσίν των. Καὶ ἐνεφανίζετο ὁλονὲν ἡ πραγματική, ἡ ἀνυπόκριτη τοῦ σπιτιοῦ Πόπη: Ἡμιμαθής, ἐγωϊστική, δηλητηριασμένη μὲ τὴν στριχνίνην τῶν μυθιστορημάτων, ἀνίκανη μέσα εἰς τοὺς ἀτμοὺς τῆς ὑπεροψίας της ν' ἀντιληφθῇ, νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ζωὴν τῆς σκέψεως, καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ λεπτοῦ αἰσθήματος, χωρὶς καμμία διάθεσι κι' ἐπιθυμία νὰ εἰσδύσῃ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της καὶ νὰ τὴν κατακτήσῃ μὲ τὴν εἰλικρίνειαν τελείως, κἄποτε φλύαρη ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδειχθῇ γιὰ τὰ στολίδια καὶ τὰ χρήματά της, ἄλλοτε παγερά, ἀποκρουστικὴ—σὰν δὲν ἐκολακεύετο καμμιὰ φιλοδοξία της ματαία — καὶ ἄλλοτε ἐκλελυμένη ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς περιπαθείας τοῦ μυθιστορήματός της, ἔσυρε τὴν καρδιὰ τοῦ Νίκου ἀνερμάτιστη.....

Ἐκεῖνος δὲν ἠμπορεῖ νὰ 'πῇ πῶς δὲν τὴν ἀγαποῦσεν· ἢ τοὐλάχιστον ὅτι δὲν ἐδοκίμαζε γι' αὐτὴν τὸν πόνον ποῦ αἰσθανόμεθα σὰν βλέπωμεν νὰ θρυμματίζεται ἐμπρός μας ἀπὸ ἀπερισκεψίαν ἕνα κομψοτέχνημα ἁβρό. Ἀλλ' ὅλη αὐτὴ ἡ λύπη του γιὰ τὴν ἀγάπη ποῦ μποροῦσε νὰ χαρίσῃ καὶ ἀνεκόπτετο σὲ κάθε του ἐκδήλωσιν ἀπὸ ἕνα λόγο ἐπιπόλαια ἢ ἕνα κίνημα κοινό, ὅλη αὐτὴ ἀπειλοῦσε νὰ τὸν ἀποπνίξῃ καὶ τὸν ὑπενθύμιζε συχνὰ τὴν ἄλλην.

Ἤθελε νὰ τὴν λησμονήσῃ, ἴσως καὶ νὰ τὴν ἐκδικηθῇ· μὰ ἡ Πόπη δὲν τὸν βοηθοῦσε.

Περνοῦσ' ἐν τούτοις ὁ καιρὸς κι' ὁ Νῖκος δὲν κατώρθωνε ν' ἀποφασίσῃ τίποτε ὡρισμένον. Ἀνέβαλλε τὸν γάμον ἀλλὰ δὲν διέλυε καὶ τὸν ἀρραβῶνα.

*
* *

Ἐπέρασαν δυὸ χρόνια. Ὁ Νῖκος ἔχει ἕναν ἄγγελλο παρηγοριᾶς: τὸ παιδί του. Ἡ Πόπη ἔγεινε μητέρα· ἀλλ' ἀλλοίμονο! δὲν ἤλλαξε. Χειροτερεύει ὁλονέν. Ἡ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ των εἶνε ἀληθινὸ μαρτύριο. Ψεύτικη, τεχνητή. Μάτην ἀποπειρᾶται ἐκεῖνος νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ δαμάσῃ τὴν τυφλὴν ὑπεροψίαν της, ὑπὸ

τὸν τροχὸν τῆς ὁποίας οὔτ᾽ αὐτὸς ὁ ἴδιος εὑρίσκει χάριν.

Ἔμαθε νὰ στηρίζεται στὴν ὀμορφιά της καὶ στὸ χρῆμα της πρὸ πάντων. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, κόσμος δὲν ὑφίστατο γι᾽ αὐτήν.

— Τὰ χρήματά μου, ἡ μεγάλη προῖκά μου, αὐτὰ εἶνε ὁ ἄνδρας μου!..... τοῦ εἶπεν ἕνα βράδυ μὲ τὴν βαθυτέραν περιφρόνησιν, ἐνῷ στὰ μάτια της ἐκεῖνα τὰ κατάμαυρα ἤστραπτεν ὅλη ἡ φλόγα τῆς κολάσεως.

Ὁ Νῖκος ἐτινάχθη ὡς νὰ τὸν ἐδάγκσε τὸ φεῖδι. Εἶχε μαντεύσει πρὸ πολλοῦ κάθε ἀντίληψιν τῆς γυναικός του, ἀλλὰ δὲν ᾽τολμοῦσε νὰ πεισθῇ τελείως. Τὴν ἐνόμιζεν μόνον ἀνόητον καὶ ἐλαφράν, ὄχι κακήν. Καὶ ἤδη ἀπεκαλύπτετο μαύρη, τελείως μοχθηρά.

Ὁ Νῖκος δὲν ἀπήντησεν οὔτε λέξιν.

Τὴν ἀφῆκε νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ὅταν ἔμεινε κατάμονος, ἐστήριξε τὸ παγερό του μέτωπο μέσα στὰ χέρια του κι᾽ ἐσυλλογίσθη.....

Ἀνεκεφαλαίωσε τὸ παρελθὸν καὶ συνεπέρανε τὸ μέλλον. Καὶ μέσα στῆς ἀπελπισίας του τὸν σύννεφον, ὀπίσω ἀπ᾽ τὸ γελαστὸ προσωπάκι τοῦ παιδιοῦ του, διέκρινεν ἀμυδρότατα, ὡς ἐν ἀπόπτῳ, ἕνα ἄλλο καστανὸ σγουρόμαλλο κεφάλι, στηριγμένο μὲ τὴν ἔκφρασιν τῆς θλιβερᾶς περιπαθείας καὶ στοργῆς, ἐπάνω σ᾽ ἕνα μεγάλο ἄστρο λαμπρό. Αἱ ζωηραὶ ἀκτῖνες του ἐπλαισίωναν τὴν γλυκειὰ μορφὴ ὡς φωτοστέφανον δόξης καὶ μαρτυρίου.

Ἡ Σόνια ἔμενε πάντα μακρυά.

Εἶχεν ἀπορρίψει κάθε πρόταση γάμου καὶ ἀφιερώθη στὰ ἰδανικά της. Ἔγραφεν ἀνεξάντλητη εἰς ἀγάπην, ἐδημιουργοῦσε παλάτια, πύργους κρυστάλλινους. Κι᾽ εἰς τὸ βάθος των, εἰς τ᾽ ἄδυτά των ἔκλειε ζηλοτύπως πάντα τὴν μορφὴν ἐκείνου, τοῦ Ἀπίστου, ἐντελῶς ἐξιδανικευμένην.

Ὁ Νῖκος παρακολουθοῦσε ὅλην της τὴν ἐργασίαν. Δὲν ἄφινε γραμμὴν ποῦ ἔπιπτεν ἀπὸ τὴν πένναν της, νὰ μὴ τὴν ἀναγνώσῃ δυὸ καὶ τρεῖς φορές. Ἔτσι κατώρθωνε νὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωήν. Ἂν καὶ ἡ Πόπη δὲν ἀργοῦσε νὰ τὸν ἀφυπνίσῃ μ᾽ ἕνα πεῖσμά της.

***

Στὰ δυὸ χρόνια προσετέθη τρίτον. Τὸ τελευταῖον ἔργον τῆς Σόνιας «Ἀναλελυμένον δάκρυ» — ἕνα μυθιστόρημα φιλοσοφικὸν — εἶχε καταγάγει θρίαμβον ἀληθινόν. Ἦτο τὸ θέμα τῆς ἡμέρας εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους. Καὶ ἡ Σόνια ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν της, ἐπανήρχετο πλησίον τῶν γονέων της ν᾽

ἀναπαυθῇ γιὰ λίγους μῆνας.

Ὁ Νῖκος ἔμαθε τὴν ἄφιξίν της αἰφνιδίως. Ἕνα κῦμα πόνου καὶ αἰσχύνης ἐξωγκώθη εἰς τὰ στήθη του καὶ ἕνα δάκρυ ἀλγεινῆς μεταμελείας—τὸ πρῶτον ποῦ ἔχυνε σὰν ἄνδρας—ἐκυλίσθη εἰς τὸ πρόσωπόν του. Τὴν εἶχε παρεξηγήσει σὰν ἕνας κοινὸς καὶ ἀνεγνώριζε τώρα ἀπὸ πολλοῦ τὴν ἀδικίαν του. Ἤθελε νὰ τὴν ἴδῃ. Ἐφλέγετο νὰ ἀτενίσῃ τὴν μορφήν της καὶ εἰς τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς της ν' ἀποπνίξῃ τὴν ἀγρίαν τρικυμίαν τῆς ἰδικῆς του.... Ἤθελε νὰ λικνισθῇ μὲ τὴν φωνήν της· ἀλλ' ἐδίσταζεν, ἐφοβεῖτο.

Ἕνα βράδυ, ἐνῷ εἰσήρχοντο μὲ τὴν Πόπην σ' ἕνα φιλικὸν σαλόνι, τὴν ἀντικρύζει ἀπροόπτως. Ἀπετέλει αὐτὴ τὸ κέντρον ὅλης τῆς συναναστροφῆς.

Ἕνα μειδίαμα πόνου καὶ ἡδονῆς διεγράφη ταυτοχρόνως εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐπλησίασε σχεδὸν ἀσυνειδήτως καὶ τὴν ἐχαιρέτισε μὲ δειλίαν.

Ἐκείνη ἐχαμογέλασε γαληνότατα δὲν ἐφάνη νὰ συνεκινήθη. Τοὐναντίον μάλιστα ἐπεριποιήθηκε τὴν Πόπην. Καὶ ὁ Νῖκος πῆρε θάρρος. Ἐπλησίασε μὲ ἀνακούφισιν κι' ἔλαβε μέρος στὴν συνομιλίαν.

Ἡ μεταλλικὴ φωνὴ τῆς Σόνιας, τὸ ἀφελέστατό της γέλοιο ἀντηχοῦσαν ὡς μελῳδικὸ τραγοῦδι, ὡσεὶ ὕμνος τῆς χαρᾶς μὲς τὴν ψυχήν του. Δι' ὅλους εἶχεν ἕνα λόγον συμπαθείας, ἕνα βλέμμα φιλικό. Τὴν ἐμακάριζαν τριγύρω αἱ γυναῖκες γιὰ τὰς γνώσεις, τὴν ἀφέλειαν, τὴν καλωσύνην της. Οἱ ἄνδρες ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὰ χείλη της· καὶ μὲ τὸν θαυμασμόν των καὶ τὴν ξεχωριστὴν ἀπόλαυσιν, ποῦ ἐδοκίμαζαν πλησίον της, ἐξεδήλωναν συγχρόνως κι' ἕνα βαθὺν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο μέτωπον, ποῦ δὲν ἀπέκαμεν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ψυχὴν ἐκείνην ποῦ εἰσέδυσε τόσῳ βαθειὰ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὡραίου.

Ὅλοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ τὴν προσεγγίσουν, ν' ἀτενίσουν τὰ μεγάλα γελαστά της μάτια, νὰ ἐντρυφήσουν εἰς τὰ θέλγητρα τῆς συναναστροφῆς της.

Μόνον ἡ Πόπη ἐκεῖ μέσα ἠπηλεῖτο ἀπὸ ἀσφυξίαν. Πρώτην φορὰν ἤδη παρηγκωνίζετο εἰς συναναστροφὴν καὶ ἡ ψυχή της ἐξανίστατο κατὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ἡ ὁποία διεσάλευε τὸν στυλοβάτην της. Ὅλοι, εἶνε ἀλήθεια, πῶς τὴν ἐχαιρέτησαν τριγύρω μὲ προσήνειαν· ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἐφαίνοντο βιαζόμενοι νὰ στρέψουν πάλιν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Σόνιαν. Καὶ τὸ μαρτύριον τῆς Πόπης ὁλοὲν ἐκορυφοῦτο, ὅσον ἔβλεπε τὸν Νῖκο διαρκῶς πλησίον τῆς Σειρῆνος ἐκείνης, μαγευμένον, ναρκωμένον ἀπ' τὴν γοητείαν της. Πρώτην φορὰν ἔννοιωθεν εἰς τὰ στήθη

της τὴν ζήλειαν γιὰ τὸν ἄνδρα της. Καὶ ὅταν ἔφθασαν στὸ σπίτι δὲν κατώρθωσε νὰ κρατηθῇ.

Ἐξέσπασε φοβερά, ἀδυσώπητα.

Ὁ Νῖκος ἐταράχθη. Τῆς ἀπήντησε δυὸ λόγια. Ἐκείνη τὰ ἐξέλαβε ὡς ὑπερασπιστικὰ διὰ τὴν Σόνιαν· ἀνταπήντησεν ἐξυβρίζουσα καὶ ἡ τρικυμία τῆς ψυχῆς της δὲν κατέπαυσεν ἢ μόνον την πρωΐαν, ὅτε ὁ ψυχικός της πυρετὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὸν σωματικόν.

Ἡ Πόπη ἔπεσε βαρειὰ τὴν ἑπομένην νύκτα καὶ δὲν ἐσηκώθη πλέον. Ὁ πυρετὸς κατέβαλε τὸ ὅμορφόν της σῶμα γρήγορα ὅπως ὁ ὑπεροπτικὸς ἐγωϊσμός της εἶχε καταφάγει πρὸ πολλοῦ καὶ τὴν νεανικήν ψυχήν της. Καί, ἕνα δειλινὸν, ἐξέπνευσε στὰ χέρια τοῦ συζύγου της, χωρὶς νὰ τοῦ ἀποτείνῃ οὔτε λέξιν. Ἐκεῖνος ἔκλαυσε στὸν τάφον της ἐπάνω τὰ χαμένα νειάτα της καὶ τὰ δικά του. Στοῦ παιδιοῦ του τὸ ἄθῳο μέτωπον συνεκέντρωσεν εὐθὺς τὰς σκέψεις του· ταυτοχρόνως ὅμως ἐπτερύγισε στὴν φαντασίαν του, κι᾽ ἕνα, ψαλιδισμένον του παλαιὸν, ὄνειρον.

Τώρα δὲν ἦτο πειὰ πτωχός. Ἀγαποῦσε πάντοτε τὴν Σόνιαν· ἴσως περισσότερον μάλιστα ἀπὸ ἄλλοτε. Κι᾽ ἐκείνη δὲν θὰ εἶχεν ἴσως λόγον ν᾽ ἀρνηθῇ. Ἐπεφυλάχθη νὰ τὴν συναντήσῃ κἄπου, νὰ τῆς ὁμιλήσῃ.... Ἀλλ᾽ ἡ εὐκαιρία δὲν ἐδίδετο.

Αἴφνης, ἕνα πρωΐ, μανθάνει ὅτι ἡ Σόνια φεύγει τὴν ἰδίαν ἑσπέραν, ἐπιστρέφουσα εἰς τὰς διακοπείσας ἐργασίας της.

Ἔξαλλος, σπεύδει νὰ τὴν συναντήσῃ γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ συγκρατήσῃ νὰ μὴ φύγῃ.

Ἀλλ᾽ ἀλλοίμονον! Ἔφθασε ..... τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἕλιξ ἔκαμνε τοὺς πρώτους της ἀφροὺς καὶ τὸ λευκὸν μανδύλι της ἀνεμίζετο ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, ὡς σύμβολον τῆς ὡραίας της λευκῆς ψυχῆς, ποῦ διέσωσε τὸ ἁγνόν της ὄνειρον μόνον ὡς..... ὄνειρον.

* * *

Εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος διαγράφεται ὡς μελανὸν σημεῖον τὸ ἀτμόπλοιον ποῦ φεύγει· καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ Νίκου γοργόφτερη ἐξαφανίζεται ἡ ὄμορφη ἐλπίδα......

ΤΟ ΚΡΑΝΙΟΝ

Τὴν ἅλωσιν τῶν Χανίων κατ' Αὔγουστον τοῦ 1645 συνεπλήρωνεν ἡ αἱμοσταγὴς πολιορκία τῆς Σούδας, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου τῆς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἀνυψώσει τρεῖς μεγάλας πυραμίδας ἀπὸ Χριστιανικὰς κεφαλάς. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ἤρχιζε καὶ ἡ φοβερὰ ἐκείνη εἰκοσαετὴς πολιορκία τοῦ Ἡρακλείου, περατωθεῖσα τῷ 1669.

Οἱ Φράγκοι-Ἑνετοὶ ἐπάλαιον μ' ἀπόγνωσιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐν τούτοις ἐνικοῦσαν. Καὶ οἱ Κρῆτες-Ἕλληνες πληρώνοντες μὲ τὸ αἷμά των τὰς συνεπείας ἑνὸς πολέμου τόσῳ καταστρεπτικοῦ δι' αὐτούς, δὲν ἐγνώριζον ἂν ἔπρεπε νὰ ἀμύνωνται κατὰ τῶν Τούρκων ἢ νὰ σώσουν τὴν δυστυχισμένην των πατρίδα ἐκ τῶν Ἑνετῶν καὶ νὰ τὴν παραδώσουν εἰς τοὺς Τούρκους.

Νέοι καὶ γέροντες κρατοῦσαν ὅπλα.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους εἶχον ἀκούσει τὸν λοίσθιον ῥόγχον τῶν παιδιῶν των καὶ εἶχον ἴδει νὰ γλιστροῦν ἀπὸ τὰ κράσπεδα τῶν φρικιαστικῶν ἐκείνων πυραμίδων, αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀδελφῶν, τῶν τέκνων, τῶν ἐγγόνων των.....

Ἀλλ' ἀντὶ ἡ ἠλλοιωμένη ὄψις τῆς μορφῆς ἐκείνων νὰ παγώσῃ τὸ ὀλίγον αἷμα εἰς τὰς φλέβας των, τοὐναντίον τὸ ἐθέρμαινε καὶ τὸ ἐξῆπτε ζωηρότερα. Καὶ οἱ ὀρεινοὶ ἐκεῖνοι γέροντες, ἑνώνοντες εἰς τὰ ψιχία τῆς ζωῆς των, τὴν ζωὴν τῶν προσφιλῶν νεκρῶν των, ἔφευγον ἀπὸ τὴν Σούδαν μυκώμενοι, διὰ νὰ συνεχίσουν τὴν ἀπεγνωσμένην πάλην ἀπὸ τὰ ἀπόρθητα τοῦ Ἡρακλείου τείχη......

Μ' αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ γέρω-Γιώργης.

Τὰ πενῆντα πέντε χρόνια του δὲν τὸν ἐμπόδιζον διόλου νὰ κρατῇ σφικτὰ στὸ σιδερένιο χέρι του τὸ ὅπλον. Καὶ ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τῶν ἓξ παιδιῶν του καὶ τοῦ ἀγαπημένου του ἀδελφοῦ, πολὺ μικροτέρου του στὰ χρόνια, εἶχον δώσει στὸ πυκνόμαλλό του στῆθος ἀντοχὴν θώρακος χαλυβδίνου, ὑπὸ τὰς πυκνὰς φολίδας τοῦ ὁποίου ἔβοσκε τὸ μῖσος, ἡ ἐκδίκησις.

— Θὰ φύγῃ αὐτός, γιὰ νἄρθῃ ὁ χειρότερος, ἔλεγε μὲς στὰ δόντια του μὲ λύσσαν, καὶ τὸ παιδί ποτές του δὲν θ' ἀντικρύσῃ μάνας πρόσωπο! Ἄμοιρη Κρήτη πάντα ὀρφανὴ θὰ σέρνεσαι στὴ στράτα......

Καὶ τὰ μάτια του ἐξετόξευσαν ἀστραπάς, ἐνῷ τὸ στῆθος του

ἤσθμαινεν ἐξ ὀδύνης.

Εἶχε πολεμήσει στὰ Χανιὰ καὶ ἔπειτα στὴν Σούδαν. Τώρα τὸ γέρικόν του ὅπλο ἄγρια ἐμούγκριζε ἀπ' τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεγαλοκάστρου.

Τὸν στρατηγὸν Κορνάρον εἶχε διαδεχθεῖ ὁ Φραγκῖσκος Μοροζίνης καὶ τὰ μαῦρα χρόνια ἐπερνοῦσαν μὲ τὴν ἀγωνίαν, ποῦ γεννᾷ ὁ παρατεταμένος κίνδυνος τῆς παραδόσεως, μὲ τὴν ματαιουμένην πάντοτε ἐλπίδα τῆς ὡραίας Νίκης.

Εἴκοσι χρόνια τώρα ἀπέκρουον οἱ μαχηταί, τῶν Τούρκων τὰς ἐφόδους. Εἶχον θυσιασθῆ τριάντα χιλιάδες κι' ἐξ αὐτῶν οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἕλληνες. Οἱ δρόμοι σκεπασμένοι ἀπὸ σφαίρας, ἐθρυμματισμένας βόμβας καὶ ἐρείπια. Τὰ σπίτια καὶ αἱ ἐκκλησίαι βεβηλωμέναι ἀπ' τὸ αἷμα. Παντοῦ πτώματα. Ἡ ἀτμόσφαιρα βεβαρυμένη ἀπ' τὴν δυσωδίαν τῶν νεκρῶν· οἱ δὲ ἀνάπηροι καὶ οἱ πληγωμένοι περισσότεροι τῶν μαχητῶν. Ἀπὸ τὰς τόσας χιλιάδας τῶν κατοίκων τοῦ πλουσίου Κάστρου εἶχον απομείνῃ 4 χιλ. μόνον!

Ἀνάλογος δὲ τούτων ἦτο καὶ ἡ κατάστασις καὶ ἡ ἀπελπισία τῶν πολεμιστῶν. Αἱ ἐχθρικαὶ βόμβαι ἐτρυποῦσαν διαρκῶς τὰ γηραιὰ τοῦ Κάστρου στήθη· τὸ ἠπείλουν ἀδιάκοπα. Κι' αὐτὸ ὡς γίγας μαχητής, ποῦ βλέπει γύρω του νὰ βάφεται ἡ γῆ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν πληγῶν του κι' ἐξακολουθεῖ ν' ἀνθίσταται καὶ ν' ἀπειλῇ μὲ τὰ μουγκρίσματά του τὸν ἐχθρόν, ἔτσι καὶ τὸ Μεγάλο Κάστρο ἐπαράδερνε ἀλλὰ δὲν παρεδίδετο.

* * *

Ἕνα πρωῒ αἱ βόμβαι ἔπεφταν πυκνότεραι καὶ ἀγριώτεραι εἰς τὰ πλευρά του. Τὸ Κάστρο ἐπαράδερνε μ' ἀπόγνωσιν....

Δύο ἀπ' αὐτὰς εἶχον ἀνοίξει εἰς τὴν βορειοανατολικὴν ὄψιν ἕνα ρῆγμα ἀπροσδόκητο, ποῦ προχωροῦσεν ὁλονὲν καὶ ἐπλατύνετο καθέτως. Μάτην οἱ πολιορκούμενοι ἐδοκίμαζον νὰ τὸ ἐπισκευάσουν.

Ἡ πλευρὰ ἐκείνη ἦτο ἀκριβῶς ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ. Κι' αὐτὸς ἐξεδικεῖτο τώρα ἀγριώτατα διὰ περασμένην, ἀλλὰ ἀλησμόνητον διὰ τὴν ψυχήν του ὕβριν. Ἐπέρασαν δέκα ὀκτὼ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔτη· ἀλλ' αὐτὸς δὲν λησμονεῖ. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μοροζίνη τότε, ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος Ἱερώνυμος, εἶχε νικήσει τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Πάρον καὶ ἐπιστρέφων εἶχε στήσει εἰς τὰ αἰχμαλωτισθέντα τουρκικὰ πλιῖα τὴν ἡμισέληνον ἀνεστραμμένην.

Ἀλλὰ τὸ ρῆγμα ὁλονὲν πλατύνεται. Ὑποχωροῦν οἱ φοβεροὶ

ὀγκόλιθοι εἰς τρίμματα. Ἡ τελευταία ὥρα δὲν εἶνε μακράν. Οἱ πολιορκούμενοι τὸ βλέπουν καὶ διπλασιάζουν τὰς δυνάμεις των.

Εἰς μάτην.

Ὁ στρατηγὸς διατρέχει τὰς ἐπάλξεις ἄγρυπνος. Ἐνθαρρύνει· ἐπαινεῖ. Διατάσσει νὰ διπλασιάσουν τὰ πυρά, νὰ πυκνωθοῦν οἱ ἄνδρες ἀκριβῶς πρὸς τὸ ῥῆγμα.

Ἑκάστην ῥημαγμένην ἔπαλξιν ἀντικαθιστᾷ καὶ μὲ ἓν ἀνδρεῖον στῆθος· ἀλλὰ κι' αὐτὸ ῥαγίζεται ὅπως κι' ἐκείνη.....

Ὁ γέρω-Γιώργης διαρκῶς κενώνει καὶ γεμίζει πάλιν τὸ τουφέκι.

Αἴφνης τοῦ σιμώνει ὁ στρατηγός. Κἄτι τοῦ ψιθυρίζει νὰ τὸν ἐγκαρδιώσῃ καὶ ὁ γέρω-μαχητὴς γίνεται ἀγριώτερος. Τὰ μάτια του, γεμᾶτα φλόγες, ρίπτουν τριγύρω σπίθες. Τὸ τουφέκι του βογκᾷ...... εἶνε κι' αὐτὸς ἐμπρὸς στὸ ῥῆγμα. Βλέπει τὸν κίνδυνον τοῦ ἀγαπημένου Κάστρου, κι' ἡ καρδιά του παραδέρνει, ἐπαναστατεῖ.

Ἐμπρός του εἶχεν ἀπομείνει ἕνας μόνον καὶ αὐτὸς τώρα αἱματωμένος εἰς τὰ πόδια του. Ὁ γέρω-Γιώργης ἀγωνίζεται, παλαίει μὲ τὸν Χάρον.

Καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ τουφεκιοῦ καὶ τῆς ἀναπνοῆς του, πρὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ αἵματος, ποῦ φέρει σκοτοδίνην στὰ γεροντικά του μάτια, βλέπει ὡς ὄνειρον χρυσὸν κάθε μιὰ νίκην περασμένην, κάθε δόξαν τοῦ παληοῦ του τουφεκιοῦ καὶ κάτω ἀπὸ τῆς ὡραίας νίκης τὰ μυρτόκλαδα βλέπει νὰ κοίτωνται νεκρά, νωποκομμένα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν παιδιῶν του τὰ κεφάλια.......

Τὰ μάτια τῶν νεκρῶν του λάμπουν ὡσὰν ζωντανά· τὰ τραβηγμένα χείλη των ἀργοκινοῦνται. Κἄτι θέλουν νὰ τοῦ ποῦν.......

Οἱ ἄμοιροι νεκροί του τὸν καρδιώνουν!

Ἡ βοὴ τῆς μάχης πνίγεται στὴν ἀκοήν του. Τὴν νικᾷ τῶν πεθαμμένων ἡ ἀχνὴ ἡ ὁμιλία. Ἀκούει ὁ γέρος τῶν ἀγαπημένων του κάθε μιὰ λέξιν. Τὸ παράπονόν των σχίζει τὴν καρδιά του πειὸ βαθειὰ ἀπὸ τὴν σφαῖραν ποῦ τοῦ διετρύπησε τώρα τὸ στέρνον.

Συρίζουν γύρω του, διασταυρώνονται τὰ βόλια. Ὁ γέρω- Γιώργης ἀναπνέει δυσκολώτερα· τὰ μάτια του θολώνουν κλονίζεται, ἀλλὰ δὲν πίπτει. Δυὸ ἄλλαι τώρα τοῦ τρυποῦν τὸν λάρυγγα· μιὰ τρίτη τὰς ἀκολουθεῖ ἀμέσως. Τὸ ῥῆγμα χάσκει πάντοτε ἐμπρός του. Πίπτει καὶ κρημνίζεται στὴν θάλασσαν.

Τὸ σῶμα του ἀποχωρίζεται τῆς κεφαλῆς, ποῦ τὴν λικνίζουν μὲ τὸν παφλασμὸν των τὰ αἱματωμένα κύματα. Τῆς φιλοῦν τὰ χείλη, τοὺς κροτάφους, ὡς ἂν ἦσαν στοργικῆς παρθένου χέ-

ρια πού δὲν ἀποκάμουν νὰ σφιγκοκρατοῦν, νὰ πιέζουν εἰς τὰ στήθη των μ' ἀγάπη τοῦ γέρω-πατέρα της τὸ λείψανον!

Τὰ κάτασπρα μαλλιά του, πλέκονται μὲ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὰ φύκη καὶ τῆς ἀμμουδιᾶς τοὺς κόκκους, εἰς μωσαϊκὸν ἀπαίσιον. Πλημμυρεῖ τὸ στόμα του ἀπὸ νερά, τὰ διεσταλμένα χείλη του φαίνονται ἀνοιγμένα εἰς χαμόγελον θριάμβου, ἐνῷ τὰ μάτιά του ἐξωγκωμένα κατοπρίζουν κάποιαν ὑπερκόσμιον χαράν......

*
* *

Τὴν ἑπομένην — 6ην 7)βρίου τοῦ 1669 — ὁ Μοροζίνης ἠναγκάσθη νὰ διαπραγματευθῇ εἰρήνην καὶ δι' ἄλλους λόγους, κυρίως ὅμως ἕνεκα τοῦ ρήγματος. Τὴν ἰδίαν νύκτα οἱ Τοῦρκοι ἦσαν εἰς τὸ Κάσ ρον.

Ἡ ραγισμένη κεφαλή, παρασυρθεῖσα ἀπὸ τὰ κύματα, εἶχεν ἐνσφηνωθῇ εἰς τὰ θεμέλια τοῦ νικημένου τείχους. Τὰ κανόνια εἶχον σιγήσει· τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο περίλυπα. Πολιορκηταὶ καὶ πολιορκηθέντες ἐκοιμῶντο βαθύτατα καὶ μόνον μερικοὶ νυσταλέοι φρουροὶ ἠγρύπνουν εἰς τὸ φρούριον ἀκόμη.

Ἡ ὥρα ἦτο περασμένη. Ἡ Σελήνη, αἱματηρά, βλέπει μ' ἀποστροφὴν ὅλην ἐκείνην τὴν ἐρήμωσιν. Ἡ ὄψις της φαίνεται ὡς ν' ἀντανακλᾷ τὸ νωπὸν ἔτι αἷμα, τὸ ὁποῖον ἀπέκαμε νὰ πίνῃ τόσα χρόνια τώρα ἡ δυστυχισμένη γῆ τῆς Κρήτης.

Αἴφνης δύο μαῦραι πτέρυγες διασχίζουν τὸν ἀέρα. Ἕνα κοράκι νηστικὸν ὁρμᾷ πρὸς τ' ἀκρογιάλι. Τὸ σεληνόφως ὡς θωπεία παγερὰ φιλεῖ τὸ γυμνὸν τοῦ πολεμιστοῦ κρανίον κι' ἐκεῖνο λάμπει ὡσεὶ δίσκος ἀργυροῦς. Τὸ λαίμαργον κοράκι πετᾷ ὁρμητικὸν ἐπάνω του. Τὸ ραμφίζει ἐπανειλημμένως εἰς τὰ φουσκωμένα τώρα μάγουλα. Ἔπειτα τὸ ἁρπάζει στὸ γαμψόν του ράμφος κι' ἀρχίζει πάλιν νὰ πετᾷ. Ὅταν ὑψώθη ἀρκετὰ ἐπάνω ἀπ' τὸ φρούριον, ἔρριψεν ἕνα βλέμμα κατοπτευτικὸν τριγύρω του καὶ ἐπτερύγισε πρὸς τὰς ἐπάλξεις. Διέγραψεν εἰς τὸν ἀέρα δύο κύκλους κι' ὥρμησε νὰ ξεκουρασθῇ εἰς τὸ ἡμικατεστραμμένον χεῖλός του, ἀκριβῶς μέσα στὴν γωνίαν τῆς ρωγμῆς.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ μαχητοῦ ἐνσφηνωμένη τώρα εἰς τὰ γαμψὰ τοῦ ἁρπακτικοῦ ὀρνέου νύχια καὶ τὰ μυτερὰ τοῦ ρήγματος χείλη, φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ καὶ νεκρὰ νὰ φράξῃ τὸ κατεστραμένον ἄνοιγμα καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τοῦ ἀγαπημένου Κάστρου τὴν τιμήν!

. . . .

. . . .

Εὐτυχισμένος μαχητής, ποῦ ἐκοιμήθη καὶ τὸν ὕστερνό του ὕπνον, δίχως νὰ παρευρεθῇ στὸ μοίρασμα τῆς ἄμοιρης πατρίδος του μεταξὺ ξένων ......

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΑ

1

Ὦ τῆς ψυχῆς μου δράματα στὸ στίχο σκλαβωμένα,
—ὡσὰν εἰκόνα νοερὴ ἀνύπαρχτον ζωγράφου—
μὲ τῆς Ἰδέας τ' ἀμάραντα λουλούδια στολισμένα,
μοιάζετε σὰν ἀνάγλυφα στὴν πλάκα ἀρχαίου τάφου.
—Κόσμε, ἀπὸ μὲ μὴν καρτερῇς ἔργα ἀπ' αὐτὰ ποῦ θέλεις.
Ζωγράφος τῆς Ἰδέας ἐγώ, τοῦ στίχου Πραξιτέλης.

2

—Φύγε μακρυὰ ἀπὸ μὲ σκληρὴ Φρόνηση. Σκέψη τράβα
καὶ μὴν ξαναπατήσῃς πλειὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου.
—Ἄνθρωπε, σκέψου, εἴμαστε φῶς μὲς τῆς ζωῆς τὸ διάβα.
—Εἶστε σκληρὸ κι' ἀδιάκοπο μαρτύριο μὲς τὸ νοῦ μου.
Τὸν πόθο ἐσεῖς μοῦ πνίγετε, διώχνετε τὴ χαρά μου·
Σκέψη καὶ Φρόνηση μακρυά!.. Τὴ Φρύνη ἔχω κοντά μου.

3

Τί σκέφτεσαι τὸ σήμερο; Στὸ αὔριο τί τρέχεις;
Ἴσκιοι τριγύρω ἁπλώνουνται, ἕνας ἴσκιος κ᾿ ἐσύ.
Σὲ ἁγίους καὶ σὲ φιλόσοφους ὑπόληψη μὴν ἔχῃς·
ἐκεῖνοι ποῦ ἐπροφήτευσαν στάχτη ἔγιναν στῇ γῇ,
κι᾿ ἐκεῖνοι ποῦ ἐσκεφτήκανε εἶναι μιὰ χοῦφτα χῶμα,
σιγὴ αἰώνια ἐσφράγισε τὸ πονηρό τους στόμα.

ΝΙΚ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΚΑΘ. ΤΟΥ ΠΑΝ.

ΣΗΚΩ ΠΡΩΪ

Σήκω πρωΐ! τὴ φύση νὰ χορτάσῃς
Καὶ νὰ χαρῇς τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ,
Ρούφηξε τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ,
Πιὲ τῆς αὐγῆς τῆς ῥόδινες ἐκστάσεις.

Σήκω πρωΐ! Τὸ σῶμά σου νὰ νοιώσῃς
Νὰ πάλλῃ ἀπὸ ζωὴ κι' ἀπὸ χαρά,
Ὁ νοῦς σου ἀετοῦ νὰ βρῇ φτερά,
Καὶ κἄτι τι καλὸ νὰ κατορθώσῃς.

Σήκω πρωΐ! Καλύτερος νὰ γίνῃς
Καὶ κάθε ταπεινό σου στοχασμό,
Κάθε κακία, κάθε πειρασμὸ
Σ' ἀπόλυτη γαλήνη νὰ ξεπλύνῃς.

ΙΩΑΝ. Γ. ΧΑΤΖΗ-ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο ΓΑΜΟΣ * ΕΝ ΚΥΠΡΩ

„Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν„

(ΑΠΟΣΤ. ΠΑΥΛΟΣ)

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὁ γάμος ἦτο ἱερὰ πρᾶξις καὶ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς θρησκείας.

Σκοπὸς δὲν ἦτο ἡ ἐκ τοῦ ἑτεροφύλου ἡδονή, ἀλλ' ἡ γέννησις τέκνων καὶ δὴ ἀρρένων, ὧν τὸ πρῶτον ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἑστίας * καὶ τῇ ἐκπληρώσει πάντων τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων πρός τι τὸ θεῖον καὶ τοὺς θανόντας προγόνους. Ὁ υἱὸς ὁ πρωτότοκος θὰ ἦτο τὸ στήριγμα τῆς ἐπιζώσης οἰκογενείας πάσης, περὶ τοῦτον διαιτωμένης καὶ ὑπακουούσης ὡς πρὸς πατέρα.

Ἡ ἱερότης αὕτη τοῦ γάμου μέχρι σήμερον διετηρήθη, καίτοι κατέπεσεν ἡ παλαιὰ θρησκεια μετὰ τῶν δοξασιῶν της, διεδέξατο δὲ ταύτην ὁ Χριστιανισμός.

Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου καὶ Κρήτης διατηρεῖται ἄσβεστος ἡ ἰδέα τῆς ἱερότητος.

«Ἡ δυὸ πέτρες κάνουν τ' ἀλεῦρι» **

λέγουσιν οἱ Κρῆτες.

---

* *Φουστὲλ ντὲ Κουλὰνζ „Ἀρχαῖον ἄστυ". Μετάφ. Τιμ. Φιλήμονος.*

** *Παύλου Γ. Βλαστοῦ „ὁ Γάμος ἐν Κρήτῃ" σελ. 143.*

Πᾶς ἀγρότης πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν ἵνα ἔχῃ ὄχι μόνον βοηθὸν ἐν τῷ πολυκυμάντῳ βίῳ του, ἀλλ' ἵνα ἔχῃ καὶ προσφιλῆ ὄντα, ἅτινα εἰλικρινῶς παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἐπιθανάτου θὰ θρηνήσωσι καὶ ἅτινα θὰ τῷ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς θανόντι.

«Κάνει παιδ̲ιὰ γ̲ιὰ νὰ τοῦ σφαλίξουν τὰ μάθ̲ια.»

Ὁ ἄγαμος οὐδεμιᾶς τυγχάνει ὑπολήψεως.

Κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἡ ἐκλογὴ τῆς νύμφης δὲν ἦτο δικαίωμα τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐξέλεγε ταύτην· πολλάκις δὲ ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας δύο οἰκογένειαι ἐμνήστευον τὰ τέκνα των.

Ὅταν καταλλήλως βολιθοσκοπηθεῖσαι δύο οἰκογένειαι συνήνουν εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν τέκνων των, τότε ἐπέμπετο τις σεβαστὸς ἐκ τῆς ἡλικίας του συγγενὴς ἢ ξένος, συχνότατα ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ἵνα κάμῃ τὴν πρότασιν τοῦ ἀρραβῶνος. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις λέγεται διὰ τῆς φράσεως ἐπήγαμεν κατ' ἐπάνω της ἢ κατ' ἐπάνω τῆς δεῖνα. Κατόπιν κοινῆς συνενοήσεως ὡρίζετο ἡ ἡμέρα τοῦ ἀρραβῶνος: τὸ χάρτωμα. Ἡ μνηστὴ καλεῖται χαρτωμένη καὶ χαρτωμένος ὁ μνηστήρ, ἐκ τοῦ χαριτωμένη, χαριτωμένος. Ἐν Κρήτῃ ἔχομεν: λογόστεμα, λογοστεμένη, λογοστεμένος, σημαδεμένος, σημαδεμένη.

Ἡ μνηστὴ οὐδαμῶς παρουσιάζεται, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν.

Ὁ γάμος πάντοτε τελεῖται κατὰ Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς χωρίοις. Ἐπιμελῶς ἀποφεύγουσι τὴν τέλεσιν γάμων κατὰ δίσεκτον ἔτος καὶ κατὰ τὸν Μάϊον παντὸς ἔτους, ἐνῷ παρὰ τοῖς Αὐτοκράτορσι τοῦ Βυζαντίου κατὰ Μάϊον ἐτελεῖτο ὁ γάμος.

Παρὰ ποταμὸν ἢ κρήνην πλύνουσιν τὰ μαλλιὰ τοῦ κρεβατιοῦ ᾄδοντες.

«Ὁ ἠλιὸς εἰς τὴν ἀνατολὴν στὴν Δύσιν προξενιέται
καὶ θεννά πᾶ νά παντρευτῇ τρίς θ̲ριά φοᾶται.
Φοᾶται ποῦ τὸν δράκοντα φοᾶται ποῦ τὸν λιόντα
ποῦ τὸν Ἀβράϊην ποταμὸν μὴ τὸν καταδικήκῃ.
Ἡ πεθερά τοῦ μήνυσε μ' ἕνα πουλὶ ξεφτέριν κ.τ.λ.»

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸ πλύσιμον τῶν ἐρίων τοῦ στρώματος ἄρχεται νέα διασκέδασις, τὸ πλύσιμον τοῦ σίτου δι' οὗ θὰ κατασκευασθῇ τὸ ρέσιν, ἤτοι κοπανισμένος σῖτος μετὰ λίπους κρέατος καὶ ἀρωμάτων, ὅπερ εἶνε ἓν τῶν ἀπαραιτήτων κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ γάμου φαγητῶν.

Ὅταν ἀποξηρανθῶσι τὰ ἔρια τὰ προωρισμένα διὰ τὴν στρωμνήν, τότε ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου δωματίου γεμίζουσι τὸ στρῶμα, εἰς δὲ τὸ ἄνω μέρος ὑπὸ τὸ ὕφασμα ἐνθέτουσι φύλλα ἀ π η γ ά ν ο υ καὶ π ο ρ τ ο κ α λ έ α ς. Ὅταν δὲ ἀρχίσῃ τὸ ράψιμον οἱ παριστάμενοι συγγενεῖς διαδοχικῶς κρύπτουσιν ἐντὸς τοῦ ἐρίου χρήματα ἢ κοσμήματα περιτετυλιγμένα ἐντὸς χάρτου. Τὰ δῶρα ταῦτα εἶναι διὰ τὴν νύμφην, ἥτις ἓν ἔτος μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ἀνοίγει τὸ στρῶμα καὶ εὑρίσκει τὰ δι' αὐτὴν χαρίσματα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ραψίματος κυλίουσιν ἐπὶ τοῦ στρώματος παιδίον ἄρρεν ἢ θῆλυ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μελλονύμφων, ὅπως πέμψῃ εἰς αὐτοὺς ὁ θεὸς τοιοῦτον τὸ πρῶτον τέκνον.

Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ὁ στολισμὸς τῆς οἰκίας τῶν μελλονύμφων. Ἡ προῖξ μεταφέρεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ὅστις εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἔχῃ τοιαύτην πρὶν ἢ ζητήσῃ σύντροφον.

Ἐν Κρήτῃ ἡ προῖξ τῆς νύμφης τίθεται ἐντὸς σάκκων καὶ μεταφέρεται ὑπὸ συνοδείας ἐπίτηδες πεμπομένης· ἐν ἑκάστῳ δὲ σάκκῳ ἐντίθενται καὶ διάφοροι ξηροὶ καρποί, οὓς τρώγουσι μετὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν σάκκων. Τὸ ἄνοιγμα γίνεται τὴν δευτέραν, ἀλλαχοῦ δὲ τὴν ὀγδόην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν.

Τὸ Σάββατον μ. μ. ὁδηγεῖται ἡ νύμφη εἰς τὸ λουτρὸν ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν συγγενῶν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ Κοιλανίου τῆς Κύπρου λούεται ἡ νύμφη ἐντὸς κεκλιμμένου πίθου πλήρους θερμοῦ ὕδατος, μετὰ τὴν νύμφην λούονται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ λουτροῦ καὶ αἱ πλησιέστεραι συγγενεῖς καὶ φίλαι.

Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο ἐν χρήσει τὸ γαμήλιον λουτρόν, τὸ δὲ ὕδωρ ἐκομίζετο ἐξ ἱερᾶς κρήνης· ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς Ἐννεακρούνου. * Ὁ κομίζων τὸ ὕδωρ ἐκαλεῖτο Λουτροφόρος.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἤτοι τῆς τελευταίας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἡμέρας, γίνονται προσκλήσεις διὰ τὸν γάμον ὑπὸ γυναικὸς συγγενοῦς. Ἀντὶ τῶν φερπάρ οἱ γνήσιοι κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ αἰσθήματα Ἕλληνες προπάτορες ἡμῖν πέμπουσι κηρία (σπαρματσέτα), κόκκινον μανδήλιον καὶ κουλλούραν, ὡς προσκλητήρια τοῦ γάμου.

Οἱ καλούμενοι οὐδέποτε ἔρχονται μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Ἀρνία, βούτυρον, τυρὸς καὶ πᾶν ἀναγκαῖον διὰ τὸν γάμον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ προσκαλουμένου, προσφέρεται τοῖς νεονύμφοις μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ γενναιότητος.

Εὑρισκόμεθα ἐν τῇ Κυριακῇ, τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου. Ὁ γάμος τελεῖται πολλάκις μετὰ τὴν λειτουργίαν

---

* *Θουκ. 2,15. Ἀριστ. Πολιτ. 7,16.*

ἢ συνηθέστερον μετὰ μεσημβρίαν, ἀλλὰ πάντοτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ὁ γαμβρὸς ξυρίζεται μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος ὑπὸ τοῦ κουρέως, κρουομένων τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων καὶ ᾀδομένου τοῦ:

«Ἄγζα κσηουρίστε τὸν γαμπρόν.»*

Μετὰ τῆς αὐτῆς χαρᾶς γίνεται καὶ τὸ ξύρισμα τῶν παρανύμφων. Μετὰ τὸ ξύρισμα ἐπακολουθεῖ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμβροῦ, ᾀδομένου ἑνὸς διστίχου δι' ἕκαστον ἔνδυμα καὶ τὰ ὑποδήματα. (π ο δ ίν ε ς.) Μετὰ τὸν στολισμὸν τοῦ γαμβροῦ, ἡ συνοδεία ἐκκινεῖ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ, προπορευομένης τῆς μουσικῆς, μεταβαίνουσα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ὅπου καὶ ἐκεῖ τελεῖται μετ' ᾀσμάτων καὶ χαρᾶς ὁ στολισμὸς τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν φίλων της· τότε ᾄδεται τὸ ἑξῆς:

*«Ἄγζα στολίστε την καλὰ τὴν μαρκαριταρένην***
ὅπου τὴν ἔχ' ἡ μάνα της κάθε ὀχτὼ λουμένην
ὅπου τὴν ἔχ' ὁ κύρης της μές τά χρυσᾶ χωσμένην.»

Ἀφοῦ στολισθῇ ἡ νύμφη μετ' ᾀσμάτων, προσέρχεται ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ τῆς νύμφης ἢ ἂν εἶναι ὀρφανὴ ὁ πλησιέστερος ἢ ἡ πλησιεστέρα τῶν συγγενῶν, ἵνα ζώσῃ διὰ ταινίας ἢ μανδηλίου τὴν νύμφην. Ποία ἡ σημασία τοῦ ζώσματος, ὅπερ γνωρίζω ὅτι γίνεται ἔτι ἐν Βοροκλίνῃ κώμῃ πλησίον τῆς Λάρνακος κειμένῃ, ἀγνοῶ.

Προηγουμένων τῶν ὀργάνων ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ στενοῦ συγγενοῦς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὄπισθεν ἀκολουθοῦντος τοῦ γαμβροῦ καὶ τούτου πάλιν ὁδηγουμένου ὑπὸ τοῦ πατρός του ἢ τινὸς ἐκ τῶν συγγενῶν ἢ καὶ τῶν παρανύμφων.

Χαρμοσύνως κρούονται οἱ κώδωνες μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς συνοδείας εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ παράνυμφοι ἐν Λάρνακι εἶναι δύο, ἐν Λεμεσῷ ὅμως μέχρις ἐννέα.

Κατὰ τὸ «Ἡσαΐα χόρευε» ἐν Βοροκλίνῃ συμβαίνει ἀστειότατον καὶ τραχὺ συνάμα ἐπεισόδιον εἰς βάρος τῶν παρανύμφων· καθ' ἣν δηλαδὴ στιγμὴν τὸ νεαρὸν ζεῦγος περιέρχεται τὴν τράπεζαν προσκυνοῦν τὸ Εὐαγγέλιον, οἱ παριστάμενοι κτυπῶσι τοὺς παρανύμφους οἵτινες τρέπονται ἐνίοτε εἰς φυγήν.

Πρὸς εὐτυχίαν καὶ εὐτεκνίαν ῥαίνουσι τοὺς συμβίους μὲ βα-

---

* *Ἄγε, ἐμπρός.*

** *Μαργαριταρένη.*

βακόσπορον καὶ σῖτον ἀναμεμιγμένον μετὰ νομισμάτων, ἅτινα περισυλλέγουσιν οἱ παριστάμενοι παῖδες.

Μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ μυστηρίου ὁδηγεῖ πλέον τὴν νύμφην εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ γαμβρὸς καὶ πάλιν προηγουμένων τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων καὶ διαρκῶς κρουομένων τῶν κωδώνων τῆς ἐκκλησίας. Ἐν γένει καὶ ἡ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐκκίνησις καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἐκ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐπιστροφὴ γίνεται μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. Ἐπεισόδιά τινα τελούμενα καθ' ὁδὸν παραλείπομεν ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ ἐκταθῶμεν. Κατὰ τὰς ἀνωτέρω πορείας προσπαθοῦσιν οἱ περὶ τοὺς νεονύμφους νὰ μὴ διέλθωσι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ νὰ γίνωνται αἱ στροφαὶ πρὸς τὰ δεξιά, οὐχὶ πρὸς τὰ ἀριστερά, διὰ τοῦτο αἱ πορεῖαι γίνονται πολλάκις μακρόταται πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κακοῦ οἰωνοῦ, δυναμένου νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ εὐτυχὲς μέλλον τῶν νεονύμφων.

Μόλις φθάσῃ ἡ γαμικὴ πομπὴ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ προσφέρεται τῇ νύμφῃ καρπὸς ῥοιᾶς ὃν ἡ νύμφη ῥίπτει ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς οἰκίας ἢ καὶ ὄρυζαν. Ὁ καρπὸς ῥοιᾶς καὶ ἡ ὄρυζα σημαίνουσιν εὐτεκνίαν καὶ εὐτυχίαν διὰ τὴν νέαν οἰκογένειαν.

Τὸ νεαρὸν ἀνδρόγυνον κάθηται εἰς ἰδιαίτερον μέρος, ἡ νύμφη πλησίον τοῦ γαμβροῦ καὶ παραπλεύρως οἱ παράνυμφοι καὶ αἱ παρανύμφαι· ἐκεῖ δέχονται τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχὰς τῶν προσκεκλημένων.

«Νά ζήσετε νὰ γεράσετε
τσὲ νὰ κάμετε παιδ̮ιὰ ν' ἁρμάσετε.»*

Τὰ ἐγχώρια ὄργανα τίθενται εἰς ὡρισμένον ἐπίσης μέρος. Μετὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχὰς πάντες στρέφονται πρὸς τοὺς χοροὺς καὶ τὰ ᾄσματα μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὁπότε παρατίθεται τὸ πρῶτον γαμήλιον δεῖπνον. Πόσον εὐτυχεῖς εἶνε οἱ χωρικοὶ οὐ μόνον τῆς Κύπρου ἀλλὰ καὶ τῆς Κρήτης καὶ ἁπάντων τῶν Ἑλληνικῶν μερῶν! Αἰσθάνονται ἀληθῆ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των· ὁ νεώτερος ψευδοπολιτισμός, ὅστις διαρκῶς ἁπλοποιεῖ τὰ παλαιὰ ἀκραιφνῆ Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ καταρρίψῃ τὴν τέρψιν καὶ χαρὰν καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ ταύτην διὰ τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ καθ' ὃν σήμερον τελοῦνται τὰ πλεῖστα τῶν συνοικεσίων.

---

* *Ἁρμάζω, ἁρμόζω, νυμφεύω.*

Ἐὰν ὁ γαμβρὸς εἶναι ἐκ ξένου χωρίου καὶ πρόκειται μετὰ τὴν τελετὴν νὰ ὁδηγήσῃ τὴν νύμφην εἰς τὸ χωρίον του, τότε αὕτη τίθεται ὄπισθεν τοῦ γαμβροῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζῴου εἰς τὰ καπούλια (στὴν καπούλα) δεμένη διὰ τῆς ζώνης τοῦ γαμβροῦ, ὅστις ἐλαύνει ἀπὸ ρυτῆρος. Ὁ γαμβρὸς ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ χωρίου τῆς νύμφης μετὰ πολλῆς συνοδείας φίλων του. Ἐὰν ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς νύμφης καὶ τῆς συνοδείας του διέλθῃ διά τινος ξένου χωρίου, τότε οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ χωρίῳ ὑποδέχονται τήν συνοδείαν προσφέροντες ρακὶ ἢ κρασὶ καὶ ὀπώρας τῆς ἐποχῆς ἢ ξηροὺς καρπούς.

Ὅταν κλίνῃ ὁ ἥλιος πρὸς δύσιν του, τότε παρατίθεται τὸ γαμήλιον δεῖπνον εἰς τὴν αὐλὴν ἢ ἐντὸς τῆς οἰκίας ἐὰν εἶναι χειμών. Καλυτέρα διασκέδασις γίνεται τὸ καλοκαῖρι ἐν τῇ αὐλῇ ὅπου πλεῖσται τράπεζαι παρατίθενται, οἱ δὲ προσκεκλημένοι καθ' ὁμίλους τρώγουσι, πίνουσι καὶ πολλάκις ἔρχονται εἰς πείσμονα πάλην διὰ πειρακτικῶν διστίχων. Ἐκεῖ καταδεικνύεται ἡ εὐφυΐα τῶν αὐτοσχεδίων ποιητῶν.

Κατ' ἀρχὰς παρατίθεται τὸ ρέσι, εἶτα τὰ μακαρόνια καὶ τὸ ἀπαραίτητον ὀφτὸν (ἑψητόν). Ἡ ἑστίασις διαρκεῖ μέχρι πρωΐας καὶ πολλάκις ἐπὶ ἡμέρας συνεχῶς. Τὰ σκαφία πληροῦνται διαρκῶς εὐόσμου Κυπρίου οἴνου, τὰ ἐγχώρια ὄργανα ὑποκαίουσι τῶν χορευτῶν τὴν ὄρεξιν, ὁπότε οἱ δαιτυμόνες κατὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸ νεαρὸν ζεῦγος νὰ ἀναπαυθῇ. Ἡ διασκέδασις ἐξακολουθεῖ· «ἀντιφάρμακον τοῦ κωνείου εἶνε ὁ οἶνος»· ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι συμποσιασται, τὸ αὐτὸ ἐφαρμόζεται καὶ ἐν Κύπρῳ. Παντοῦ χαρὰ καὶ χορός, καὶ τὰ δύο ταῦτα ἐπαυξάνει ὁ ἀκουσθεὶς πυροβολισμός! Ἡ νύμφη ἐτίμησε τὴν οἰκογένειάν της! Ὑπῆρξεν ἁγνὴ παρθένος! Ὁ πυροβολισμὸς τοῦ γαμβροῦ νέας δυνάμεις καὶ νέαν ὄρεξιν ἐνσπείρει εἰς τὸν διασκεδάζοντα κόσμον τῶν κεκλημένων.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, ἤτοι τὴν Δευτέραν, ᾄδονται διάφορα ἐπιθαλάμια ᾄσματα, οἱ δὲ γονεῖς τοῦ γαμβροῦ πρῶτοι εἰσέρχονται ἵνα διαβεβαιωθῶσι περὶ τῆς νύμφης των, εἶτα δὲ οἱ ἄλλοι συγγενεῖς. Πάντες ἀσπάζονται τὸ νεαρὸν ζεῦγος δίδοντες ἄφθονα δῶρα, κοσμήματα καὶ χρήματα, τὰ ξημερώματα. Τοὺς νεονύμφους ἀναμένει τὸ πρῶτον γεῦμα, ἡ κόρη τῆς χθὲς λαμβάνει μετὰ τοῦ συνεύνου της τὸ μερίδιόν της, τὸ ἥμισυ ζωμοῦ περιστερᾶς μετὰ τῆς βρασθείσης περιστερᾶς.

Καθ' ὅλην τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ γάμου ἡ νύμφη κεκαλυμμένη δι' ἐρυθρᾶς κουρούκλας, λεπτοῦ ὑφάσματος καὶ κρατοῦσα τὴν πολέτταν, δοχεῖον ὑάλινον ἢ ἐξ ἀργύρου,

πλήρη ἀρωματώδους ὑγροῦ, ροδοστάγματος συνήθως, ραντίζει τοὺς προσερχομένους καὶ συγχαίροντας αὐτῇ.

Αἱ διασκεδάσεις καὶ οἱ χοροὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς τρίτης ἢ τετάρτης ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ γαμβροῦ καὶ ἀναλόγως τῶν δώρων ἅτινα ἔφερον οἱ κεκλημένοι. Τὴν πρώτην μετὰ τὸν γάμον Κυριακὴν τελεῖται ὁ ἀντίγαμος ὅστις πολλάκις διαρκεῖ 2 καὶ 3 ἡμέρας. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἀντιγάμου ἡ νύμφη μετὰ τοῦ συζύγου της μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν δὲ μεθεπομένην Κυριακήν, ἤτοι δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον ἀνταποδίδει τὰς ἐπισκέψεις, εἰς τοὺς τιμήσαντας τὸν γάμον της.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΡΑΓΩ ΔΙΑ ΜΟΝΟΠΡΑΧΤΗ

(Μιὰ σάλα μὲ κόκκινες βαρειὲς κουρτίνες καὶ γύρω τριγύρω καναπέδες μαλακοὶ ἀπὸ κόκκινο βελοῦδο. Στὸ βάθος μιὰ μεγάλη βαρύτατη κατάμαυρη πόρτα ποῦ ἀνοίγει ἀθόρυβα καὶ μυστηριακά.

Στὴ μέση ἕνα τραπέζι στρογγυλό, μαῦρο κι' ἀπάνω του ἕνας ἀσημένιος κεροστάτης μὲ ἑφτὰ κεριὰ ξμεγάλα σὰ λαμπάδες νεκρικές, ποῦ ἀνάβουνε κι' ἀχνοφωτίζουνε τὴν καταπόρφυρη σάλα.

'Ακούγεται δυνατὰ καὶ ρυθμικὰ ὁ χτύπος τοῦ ρολογιοῦ.

'Απανω στὸν καναπὲ δύο γέροι κάθονται καὶ συλλογοῦνται καὶ πότε τὸ ρολόϊ κυτάζουνε πότε τὴν πόρτα καὶ πότε χάμω σκύβουνε κι' ἀναστενάζουν. Ἔχουν μακριὰ κάτασπρα μαλλιὰ κι' εἶναι ὡραῖοι κι οἱ δύο.)

α' γέρος. *(Κάνει νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσει, μὰ ἡ προσπάθειά του κόβεται στὴ μέση καὶ πέφτει παλι στὸν καναπὲ καὶ σκύφτει κι' ἀναστενάζει.*

Μὰ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ βαστάξῃ τὴ σιωπὴ καὶ στρέφεται ἀνήσυχος στὸ σύντροφό του καὶ τοῦ λέει :- ἡ φωνή του εἶναι χαμηλὴ καὶ μυστηριώδικη σὰ νὰ φοβᾶται μὴν τὴν ἀκούσει κἄποιος μέσα στὴ σάλα.) Τί εἶσουνε σύ ;

β' γέρος. *(Κουνεῖ τὸ κεφάλι του θλιμένα.)* 'Εγὼ τὴ νιότη μου ἀσκήτεψα καὶ ρήμαξα τηνε ἀπάνω στὰ βιβλία. Μήτε χαρὰ κρασιοῦ τὰ χείλια μου ἔβρεξε ποτέ, μήτε καὶ γλύκα φιλιοῦ. Κι' ὁ ἥλιος ἀκόμα θαμπωνότανε κι' ἀρρώσταινε ὡς σποῦσε κι' ἔπεφτε ἀπὸ τὰ σκονισμένα τζάμια μου, ἀπάνω στὰ μαλλιά μου καὶ στά χέρια. Οἱ 'Απρίληδες ἀπόξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου καὶ τὰ παιδιά, φωνάζανε τὴ νύχτα, ὁληνύχτα, ἴσα μὲ τὰ ξημερώματα, ἡ ἐπιθυμία τοῦ γυναίκειου κορμιοῦ ἔρηχνέ με κάτω καὶ

σπαρτάριζα. Καὶ δὲ βαστοῦσα πιά. Κι᾿ ἔσκαψα καὶ κατέβηκα κάτω σὲ ὑπόγειο βαθὺ κι᾿ ἀσάλευτο. Κι᾿ ἔκλεισά το μὲ καταπαχτὴ βαρειὰ ἀπὸ κυπαρισσένιο ξύλο, γιὰ νὰ μὴν μποροῦν νὰ τὸ τρυπήσουν καὶ νὰ πέσουν πάλι ἀπάνω μου οἱ ᾿Απρίληδες καὶ οἱ γυναῖκες.

Πόσα χρόνια περάσανε ἀπάνω ἀπὸ τὴν καταπαχτή ; Ποιὸς ξέρει.... ᾿Εγὼ δὲν ξέρω.... ᾿Εγὼ ρωτοῦσα μόνο ὑπομονετικὰ θλιμένος, ρωτοῦσα τὰ βαριὰ βιβλία νὰ μοῦ ποῦνε τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς....

Τὰ μάθια μου πονέσανε καὶ θολωθήκανε καὶ σβήσανε. Ξέρεις, δὲ φέγγω πιά... ῎Εγινα ἕνα κουβάρι, ἔγινα ἕνα ἐρωτιματικὸ μερόνυχτα σκυφτός .. Τὰ μαλλιά μου ἀσπρίσανε, σαπίσανε... Κύταξε... Τὰ χέρια μου τρέμουνε ἀπὸ ἀδυναμία... Καὶ τὰ γόνατά μου τρέμουνε....

α ΄ γέρος. *(Τὸν διακόφτει μὲ ἀγωνία.)* Καὶ βρῆκες τίποτα ;

β΄ γέρος. Τίποτα.... *(Σιωπὴ βαριὰ καὶ ἀπελπισμένη. ᾿Αναστενάζουνε κι᾿ οἱ δύο καὶ σκύφτουνε. Μετὰ κάμποση ὥρα σηκώνει ὁ β΄ γέρος τὸ κεφάλι του καὶ κυτάζει τὸ σύντροφό του καὶ τοῦ λέει σιγὰ καὶ λυπητερά.)* Καὶ σύ, τί εἴσουνε ;

α΄ γέρος. ᾿Εγὼ τὰ βιβλία ὅλα τἄσκισα καὶ βγῆκα ὄξω στὸ βιβλίο τῆς ζωῆς νὰ σκύψω νἄβρω τὴν ἀλήθεια. Κι᾿ ἔσκυψα στὰ βοτάνια ὅλα τῆς γῆς καὶ τὰ παρακάλεσα νὰ μοῦ ξεμυστηρευτοῦνε τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς... Κι᾿ αὐτὰ γεννιότανε, ἀνθίζαν, πεθαίνανε καὶ δὲ μιλούσανε.

Τὰ ἄστρα ρώτησα τὴ νύχτα ποιὸς τὰ κυνηγᾶ καὶ φεύγουν καὶ τί βλέπουνε καὶ τρέμουν ἔτσι κι᾿ αὐτὰ πομένανε βουβὰ καὶ μὲ κυτάζανε σὰ μάτια δακρυσμένα καὶ κάπου—κάπου μόνο τὸ πιὸ ἀπ᾿ ὅλα σπλαχνικὸ κυλοῦσε στὰ μάγουλα τῆς νύχτας κι᾿ ἔπεφτε.

Ποῦ ἔπεφτε ; Ποιὸς ξέρει....

῎Εσκυψα στὰ κρεβάτια τῆς ἀρρώστειας νὰ δῶ τὰ μάτια τῶν μικρῶν παιδιῶν ὅταν πεθαίνουνε, ποιὸς εἶναι ἀποπάνω τους καὶ ποιὸν κυτάζουνε καὶ κλαῖνε.

Κι᾿ αὐτὰ κλειούσανε καὶ δὲν ἀνοίγαν πιά.

Καὶ τὸ φεγγάρι ἀρώτησα καὶ τὰ νερὰ καὶ τὰ φύλλα τῆς πεύκας ποῦ σὰ χείλια τρομαγμένα ἀναδεύονται καὶ μιλοῦνε καὶ τὰ σταυροδρόμια ρώτησα τὰ μεσάνυχτα ὅπου χορεύουνε τὰ ξωτικά, καὶ τὸ γάλα τῆς Μάνας ρώτησα καὶ τὰ χείλια τῆς ᾿Αγαπητικιᾶς....

β΄ γέρος. *(Τὸν διακόφτει μὲ ἀγωνία.)* Καὶ βρῆκες τίποτα ;

α΄ γέρος. Τίποτα... *(Μιὰ βαρειὰ σιωπή· ἀναστενάζουν πάλι καὶ σκύφτουνε....)*

β΄ γέρος *(Περίφοβος.)* Καὶ τώρα;

α΄ γέρος. Τώρα... θὰ περιμένομε.

β΄ γέρος. Λὲς νἄρθει;

α΄ γέρος. Ποιὸς ξέρει... Ποιὸς ξέρει... Κανένας δὲν ξέρει!

β΄ γέρος. *('Ανασηκώνεται λίγο, κρατιέται ἀπὸ τὰ πλάγια τοῦ καναπὲ καὶ τρέμει. 'Αφουκράζεται πρὸς τὴν πόρτα μὲ ἀγωνία.)*

α΄ γέρος. Μὴν τρέμεις... Κάθισε. *(Τὸν βάζει καὶ καθίζει.)* Δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα. Κύταξε! *(Τοῦ δείχνει τὸ ρολόϊ. Τὸ δάχτυλό του ὑψωμένο ἀνάερα τρέμει.)* 'Ακόμα δὲ χτυπήσανε μεσάνυχτα.

β΄ γέρος. Ναί.. Ναί.. 'Ακόμα.. Μολῦβι οἱ ὧρες καὶ δὲ σαλεύουνε. *(Σιωπὴ πάλι. 'Ακούγεται ὁ χτύπος τοῦ ρολογιοῦ. Ξάφνου ὁ β΄ γέρος πιάνει μὲ τὰ δυό του τὰ χέρια τὸ κεφάλι, ἀπαρηγόρητος.)* Φοβοῦμαι! Φοβοῦμαι! Θὰ δεῖς, δὲ θἄρθει! *(Τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἕνας μικρὸς θόρυβος καὶ βήματα ἀλαφρὰ γροικοῦνται ἀπόξω ἀπὸ τὴν πόρτα.. Κι' οἱ δύο γέροι πετοῦνται ἀπάνω ταραγμένοι κι' ἀκουμποῦν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, νὰ μὴν πέσουν. Κρατοῦν τὴν ἀναπνοή τους καὶ καρφώνουν τὰ μάτια τους στὴν πόρτα.*

Κι' ἡ πόρτα ἀνοίγει μαλακὰ κι' ἀθόρυβα κι' ἕνα κοριτσάκι ντυμένο κάτασπρα μπαίνει πεταχτὸ καὶ χαρούμενο μέσα. Στὰ μαλλιά του φορεῖ ἕνα στεφάνι ἀπὸ λεμονανθοὺς κερένιους καὶ στὰ χεράκια του κρατεῖ ἕνα μεγάλο μπουκέτο ρόδα. Ξάφνου, ὡς νὰ δεῖ τοὺς γέρους τρομάζει καὶ πέφτει ἀπάνω στὸν καναπὲ κι' ἀρχίζει τὰ κλάματα. Τὰ ρόδα πέφτουνε μπροστὰ στοὺς γέρους.)

κοριτσάκι. *(Κρύφτει μὲ τὰ δυό του τὰ χεράκια τὸ πρόσωπό του πίστομα πεσμένο στοὺς κόκκινους καναπέδες καὶ κλαίει.)* Μαμά μου! Μαμά μου!

β΄ γέρος. *(Σημώνει καὶ τοῦ χαδεύει τὰ μαλλιὰ καὶ γλυκαίνει τὴ φωνή του.)* Σῶπα παιδάκι μου, σῶπα. Θἄρθει κι' ἡ μαμά σου... Θἄρθει... Μὴν κλαῖς...

κοριτσάκι. *('Αποτραβιέται στὴν ἄκρη τοῦ καναπὲ καὶ στριγμώνεται καὶ φωνάζει καὶ κλαίει πιὸ δυνατά.)* Μαμά μου!

α΄ γέρος. *(Πιάνει ἀπὸ χάμω τὰ ρόδα καὶ τὰ κυτάζει συλλογισμένος.)* Λουλούδια... Βλέπεις, εἶνε λουλούδια... 'Απὸ τὰ περιβόλια... Τὰ περιβόλια... Θυμᾶσαι;...

β΄ γέρος. Εἶναι ρόδα... Αὐτὰ τὰ λένε ρόδα.. *(Τ' ἀγγίζει τὰ ρόδα μαδοῦνε καὶ φυλλορροοῦνε χάμω.)*

α΄ γέρος. *(Μὲ ἀγωνία προσπαθώντας νὰ θυμηθεῖ.)* Ρόδα; Ναὶ.. Ναί.. Θυμοῦμαι! 'Ανάρια... 'Ανάρια!.. Σὰ μέσα ἀπὸ ἀντάρα βλέπω τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα καί...

β΄ γέρος. Σςςς ! Κἄποιος ἔρχεται ! Κἄποιος ἔρχεται ! *('Ανασηκώνονται πάλι κι' ἀναβαστιοῦνται κι' οἱ δυό.)*

α΄ γέρος. *('Η φωνή του σπαρταρᾶ ἀπὸ τὴ συγκίνηση.)* Μὴν εἶναι 'Εκεῖνος ;

β΄ γέρος. *(Βαστᾶ τὴν καρδιά του.)* Θεέ μου ! ἡ καρδιά μου ! πεθαίνω ἀπὸ τὴν ἀγαλλίαση..

('Αφουκράζουνται κι' οἱ δυὸ. 'Απόξω ἀπὸ τὴν πόρτα ἀκούγεται εὔθυμη καὶ ἐξτατικὴ προσευχή.)

ἀσκητὴς. *('Απόξω ἀπὸ τὴν πόρτα.)* Ὦ φῶς ! Ὦ Οὐρανοί ! Ὦ Πύλες τοῦ Παραδείσου ποῦ ἀνοίγετε κι' ἀγγέλοι ποῦ ἀνεβοκατεβαίνετε καὶ Χερουβεὶμ καὶ Σεραφείμ. *('Η πόρτα ἀνοίγει μαλακὰ καὶ ἀθόρυβα καὶ ἕνας 'Ασκητὴς μπαίνει μέσα, κίτρινος, κοκκαλιάρης, ἐξτατικός.)*

α΄ γέρος. *(Στὸ β΄ γέρο κρυφά.)* Εἶναι καλόγερος... ἀσκητής... Κύταξε μὲ τί εὐλάβεια ὑψώνει τὰ χέρια του καὶ κάνει τὸ σταυρό του κι' ἀνοιγοκλεῖ τὰ χείλια του καὶ προσεύχεται ! Κύταξε ! Κύταξε !

β΄ γέρος. *('Ανασηκώνεται, ἁπλώνει τὰ τρέμουλα χέρια του στὸν 'Ασκητὴ μὲ ἀγωνία καὶ ἐλπίδα.)* Πῶς λάμπουνε τὰ μάτια σου Πατέρα ! Κάθισε κοντά μας, παρηγόρησέ μας. Παρηγόρησέ μας ! Νὰ ἐλπίζομε ; *(Σωπαίνει καὶ περιμένει λίγο μὲ τρόμο.)* Πές μας ! Τόση ὥρα καθόμαστε ἐδῶ καί τονε περιμέναμε.. Θἄρθει ;

ἀσκητὴς. *(Μὲ σκληρότητα καὶ ἀγανάχτηση.)* Λιγοψυχεῖτε ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεστε ! Οἱ ψυχές σας σὰν τίς μωρὲς Παρθένες νυστάζουνε γιατὶ ἀργεῖ ὁ Νυμφίος ; Οὐαὶ ὑμῖν !

α΄ καὶ β΄ γέρος *(Πετιοῦνται κι' οἱ δυὸ ἀπάνω, μὲ ἀναλαμπὴ ἀνεκλάλητης χαρᾶς.)* Θἄρθει ;

ἀσκητής. Ναί ! ναί ! Θἄρθει ! Μὴν λιποψυχεῖτε ! Ὡς χτυπήσουν τὰ μεσάνυχτα, θ' ἀντιλαλήσουν οἱ ἑφτὰ σάλπιγγες καὶ θὰ πέσει κάτω ἡ πόρτα αὐτὴ ἡ μπρούτζινη καὶ θὰ φανεῖ ὁ Νυμφίος, ὁ Νυμφίος νἄρχεται ! *(Λάμπουνε τὰ μάτια καὶ ἡ φωνὴ τοῦ 'Ασκητὴ ἀπὸ τὴν πίστη καὶ τὴν ἔξταση.)* Τὸ πρόσωπό του θ' ἀστράφτει ὡσὰν τὸν ἥλιο τὸν πρωϊνό, τὰ φορέματά Του θἄναι ἀπὸ φῶς κι' ἀπὸ ἀπὸ δόξα κι' ἑφτὰ ἄστρα θὰ κρατεῖ στὸ δεξό του τὸ χέρι. Κι' ἐμεῖς ὀρθοί, μὲ τίς λαμπάδες τῶν ψυχῶν μας ἀναμένες θὰ παραταχτοῦμε γραμμὴ καὶ θὰ τὸν προαπαντήσωμε !

α΄ γέρος. Θεέ μου ! Πότε νὰ φτάσουν τὰ μεσάνυχτα ! Πότε νὰ φτάσουν τὰ μεσάνυχτα !

('Απόξω ἀπὸ τὴν πόρτα θόρυβος κι' ὁμιλίες. Σωπαίνουν ὅλοι κι' ἀφου-

κράζουνται. Μία γυναίκεια φωνή ἀκούγεται καθαρὴ καὶ λαχανιασμένη.)

γυναίκεια φωνή. Ἀγάπη μου! Ἀγάπη μου! Μὴ φοβᾶσαι! Δὲν εἴτανε κανένας! Εἴμαστε μόνοι κ' εἶναι κατεβασμένες οἱ κουρτίνες τοῦ κρεβατιοῦ κ' εἶναι διπλοκλειδωμένη ἡ πόρτα καὶ ζεστὸ εἶναι τὸ κορμί μου καὶ σ' ἀγαπῶ! καὶ σ' ἀγαπῶ!..

ἀντρήκεια φωνή. *(Ὑπόκωφα καὶ φοβισμένα)* Σώπα! Ἄκουσα βήματα στὴ διπλανὴ κάμερα! Ποιὸς εἴτανε; Θἆναι ὁ ἄντρας σου!

γυναίκεια φωνή. Ὄχι! Ὄχι! Κανένας δὲν εἴτανε. Ἐκεῖνος ἔφυγε γιὰ μακρινὸ ταξίδι.. Ἔλα! Κανένας δὲν εἴτανε, ἀγάπη μου!

ἀσκητής. *(Τοὺς ἀκούει καὶ τρέμει.)* Καταραμένοι! Καταραμένοι!

γυναίκεια φωνή. *(Λιγωμένη ἀπό τὴν ἐπιθυμία.)* Κανένας δὲν εἴτανε! Ἔλα! Δῶσε μου τὰ χείλια σου! Θέλω τὰ χείλια σου! Λιγώνομαι! *(Ἄξαφνα θόρυβος πόρτας ποὺ σπᾶ κι ἀνοίγεται. Πυροβολισμός.. Μιὰ κραυγὴ γυναίκας σκίζει τὸν ἀέρα.)* Ὤωω! *(Καὶ ἡ πόρτα ἀνοίγει ἀπαλὰ κι ἀθόρυβα κ' ἕνα ἀόρατο χέρι σπρώχνει μέσα μιὰν ὄμορφη γυναίκα μὲ τριανταφυλλένια νυχτικιὰ κι ἄσπρες μεγάλες ταντέλες, μὲ μιὰ μεγάλη κόκκινη πληγὴ ἀπάνω στὴν καρδιά. Πέφτει στοὺς καναπέδες καὶ μὲ τὰ χέρια της κρατεῖ καὶ σφίγγει τὰ στήθια της.)*

β΄ γέρος. *(Στὸν α΄)* Πόσο εἶναι ὄμορφη! Πόσο εἶναι ὄμορφη! *(Τὴν κυτάζουνε μὲ θαμασμό.)*

ἀσκητής. *(Ἔξω φρενῶν ἀπὸ τὴν ἀγανάχτηση)* Μή! Μὴν τὴν κυτάζετε! Εἶναι κολασμένη. Θὰ κολαστεῖ! Δὲν ὑπάρχει σωτηρία γι' αὐτή. Καμιὰ σωτηρία δὲν ὑπάρχει πιὰ γιὰ σένα, ὦ θυγατέρα τῆς Ἁμαρτίας! Μὴν τὴν κυτάζετε!

νέα. *(Πιάνει τὸ κεφάλι καὶ συμαζεύει τὰ ξέπλεχτα μαλλιά της καὶ σκύφτει καὶ κλαίει. Τὰ δακτυλίδια της πολλὰ καὶ λαμποκοποῦν στὰ χέρια της.)* Ὤ νὰ μὴν προφτάσω κἄν ν' ἀγγίξω τὸ στόμα του!...

ἀσκητής. *(Ἔξω φρενῶν)* Ὦ παράνομη! Μήτε μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ Μεγάλου Κριτῆ δὲ λησμονᾶς τὴ βρωμερή σου σάρκα καὶ δὲ βάζεις στάχτη στὰ μαλλιά καὶ τρίχινο σάκκο τὸ κορμί σου, νὰ χτυπᾶς τὰ στήθια σου καὶ νὰ ζητᾶς ἔλεος. Ὄχι! Ὄχι! Ἔλεος δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα! Δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα!

νέα. Πατέρα μου! Τί φταίω ἐγώ; Τί φταίω; Γιατὶ ὁ θεὸς νὰ κάμει τόσο γλυκὸ τὸ κρίμα; *(Ἁπλώνει πρὸς τὸν Ἀσκητή τὰ μπράτσα της τὰ γυμνὰ καὶ τὰ βραχιόλια της φεγγοβολοῦνε κάτω ἀπό τὶς νεκρικὲς λαμπάδες.)*

ἀσκητής. *(Κυτάζει τὰ μπράτσα της καὶ ταράζεται καὶ σέρνεται πίσω.)* Μακριά! Μὴ μ' ἀγγίζεις! Τὰ χέρια μου καθαρὰ θέλω νὰ εἶναι κι ἀμόλυντα τὰ φορέματά μου τώρα ποὺ θὰ μπῶ στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου!

α΄ γέρος. *(Συλλογιέται. Δὲς παραμιλεῖ)* Θεέ μου πόσο ὄμορφη εἶναι ἡ Γυναίκα.. Πόσο ὄμορφη εἶναι ἡ Γυναίκα!

νέα. *(Πέφτει πάλι στὸν καναπὲ καὶ σκύφτει ἀπαρηγόρητη.)* Ὦ καὶ νὰ μὴν προφτάσω κἂν νὰ τοῦ φιλήσω τὰ χείλια !..

('Απόξω ἀπὸ τὴν πόρτα, θόρυβος πάλι καὶ παλαίματα σὰν ν' ἀντιστέκεται κάποιος καὶ τὸν τραβοῦνε κι αὐτὸς δὲ θέλει νὰ μπεῖ.) Ὄχι ! ὄχι ! Δὲ μπαίνω! Ὄχι! θέλω τὸ φῶς, τὸν ἥλιο! Πόσο σκοτεινὰ εἶν' ἐδῶ μέσα ! Ἡ Μοίρα ; Εἶπες ἡ Μοίρα ; Ἐγὼ νὰ φοβηθῶ ; Ἐγὼ εἶμαι νέος εἶμαι καὶ δυνατός καὶ δὲ φοβοῦμαι. Μὴ μὲ σπρώχνεις ! Δὲ μπαίνω ! Ἀκόμα δὲ χόρτασα ἐγὼ νὰ χαίρομαι τὸν ἥλιο καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὴ θάλασσα καὶ τὴ γυναίκα. Μὴ μὲ σπρώχνεις ! Γιατὶ δὲ μιλεῖς ; Ποιὸς εἶσαι ; Μὴ μὲ σπρώχνεις ; Δὲ μπαίνω !

(Κ' ἡ πόρτα ἀνοίγει ἀπαλὰ κι ἕνας νέος σπρώχνεται μέσα ἀπὸ ἕνα ἀόρατο χέρι. Ὡς νὰ μπεῖ, ἡσυχάζει καὶ καθίζει καὶ σκύφτει ὑποταχτικὰ καὶ περιμένει.)

α΄ γέρος. *(Στὸ β.΄)* Πόσο δυνατὸς φαίνεται ! Καὶ πόσο νέος !

β΄ γέρος. Ἄχ ! νἄχα τὰ νιάτα του ἐγώ ! Θ' ἀντιστεκόμουνα· θὰ σποῦσα τὴν πόρτα νὰ φύγω ! *('Αναστενάζει καὶ σκύφτει.)*

ἀσκητής. *(Στὸ νέο.)* Σὰν πεταλουδίτσες μέσα στὰ χέρια του ὁ Κύριος σπᾶ καὶ ζουλίζει τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων ! Ἆ Νέε! Νέε ἀστόχαστε, πῶς ἀντιστέκεσαι ἔτσι ; πῶς τολμᾶς νὰ ὑψώνεις τὸ μπράτσο σου στὸ Θεό ;

νέος. *(Παρακαλετά, μετανοιωμένα.)* Συχώρεσέ με, Πατέρα ! Συχώρεσέ με ! Δὲν ξέρω πῶς παραφέρθηκα... *(Μὲ παράπονο συλλογισμένος·)* Ἀγαποῦσα τόσο πολὺ τὴν πρασινάδα τὸ φῶς κι ὅλο τὸν ἀπάνω κόσμο !...

ἀσκητής. Δάκρια κι ἁμαρτίες μόνο, ὁ κόσμος ὁ ἀπάνω.. Τὰ μάτια ποτέ τους δὲ γεμίζουνε, τὰ χείλια ποτέ τους δὲν ξεδιψοῦνε. Καὶ πῶς δέθηκε ἔτσι ἡ καρδιά σου μὲ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθά; Πέσε τώρα, κλαίε καὶ χτύπα τὸ στῆθος σου καὶ φώναζε: Ἥμαρτον! Ἥμαρτον! ἴσως καὶ σ' ἐλεήσει ὁ θεός !

νέος. *('Ανήσυχος στριφογυρίζεται στὸν καναπέ.)* Ὤω! πνίγομαι ἐδῶ μέσα ! Δὲ μπορῶ νὰ πάρω τὴν ἀναπνοή μου. Γιατὶ δὲν ἀνοίγετε ἕνα παράθυρο ; *(Σηκώνεται, τὰ γόνατά του τρέμουνε καὶ πηγαινόρχεται τρικλίζοντας καὶ κυτάζει.)* Δὲν ὑπάρχει κανένα παράθυρο ἐδῶ ; Κανένα ;..

νέα. Ἄχ! μήτε παράθυρο, μήτε κι ἐλπίδα, ὦ νέε! Πολὺ γρή-

γορα θεριστήκανε τὰ νιάτα μας! *(Ὁ νέος ῥήχνεται στὸν ἀπέναντι καναπὲ κι ἁπλώνει τὰ χέρια του καὶ προσπαθεῖ μὲ ἀγωνία ν' ἀναπνεύσει.)*

ἀσκητής. *(Πάντα ὄρθιος στὴ μέση, ἀκουμπώντας στὸ μαῦρο τραπέζι ὅπου ὁ κεροστάτης)* Σωπᾶτε..... Κἄποιος ἔρχεται!

(Ἡ πόρτα ἀθόρυβα πάλι ἀνοίγει. Ἕνας σακάτης κουρασμένος, ἐργατικὸς, σέρνεται καὶ πέφτει στόν καναπέ, δίπλα στό νέο. Ἀπολαυστικὰ ξαπλώνεται καὶ λέει:)

ἐργατικός. Ἆα! Ἐπὶ τέλους! Πόσο ὄμορφα εἶν' ἐδῶ! Πόσο μαλακοὶ οἱ καναπέδες! Ὢω! ξεκουράστηκα! ξεκουράστηκα!

ἀσκητὴς. Τί εἴσουνε σύ;

ἐργατικός. Ἐγώ; Τίποτα... τίποτα.. Ἕνα πράμα ποὺ δούλευε πενήντα χρόνια κ' ἔκλαιε καὶ πεινοῦσε καὶ τὸ δέρνανε... Καὶ τώρα γιὰ πρώτη φορὰ ξεκουράστηκα! Ὢ πόσο μαλακὰ εἶν' ἐδῶ! Πρώτη φορὰ καθίζω σὲ καναπέδες.

νέος. *(Μὲ θυμὸ καὶ περιφρόνηση.)* Ποτέ σου πιὰ δὲ θὰ ξανασηκωθεῖς, σκλάβε κι ἀνήμπορε.

ἐργατικός. Ἄχ! καὶ νἄτανε! Ἄχ! καὶ νἄτανε!

ἀσκηκὴς. Σςςς....

(Ἀκούγεται κάμποση ὥρα, ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα, μουσική, γλέντι, γέλοια, φωνὲς. Ἄξαφνα μιὰ φωνὴ θριαμβευτικὴ ὑψώνεται ἀπάνω ἀπ' ὅλες:)

φωνὴ. Ψυχή μου, ἔχεις πολλὰ ἀγαθά! Φάγε, πίε, εὐφρ.....
(Κόφτεται σὰ μὲ μαχαίρι ἡ φωνή. Ἡ πόρτα ἀνοίγει καὶ πέφτει μέσα ἕνας στρογγυλὸς, καλοθρεμένος νοικοκύρης, μὲ τὸ ποτήρι ἀκόμα γεμάτο κρασὶ στὸ χέρι.. Σαστίζει, κυτάζει γύρω του.)

ἄφρων. Τί τρέχει; Τί τρέχει; Ποῦ βρίσκομαι; Ποῦ εἶναι οἱ συντρόφοι μου; Καὶ τὸ γλέντι; καὶ τὰ τραγούδια; Μὰ ὄχι! Ὄχι, δὲν εἴτανε ὄνειρο! Νὰ καὶ τὸ ποτήρι ἀκόμα γεμάτο κρασί.
(Τρικλίζει. Πέφτει τὸ ποτήρι καὶ σπᾶ. Αὐτὸς σέρνεται στὸν καναπὲ σαστισμένος.)

ἀσκητής. *(Μὲ ἀγανάχτηση καὶ εἰρωνεία.)* Ἄφρον! Ἄφρον!

[Ἀπόξω θόρυβος πάλι. Μιὰ γυναίκεια φωνή παρακαλεῖ καὶ λέει·]

φωνή. Ἔλεος! Ἔλεος! Ἄφησέ με! Θέλω νὰ μπῶ νἄβρω τὸ παιδάκι μου... Ἄφησέ με!

κοριτσάκι. (*Ἀκούει τὴ φωνὴ καὶ πετιέται στὴν πόρτα.*) Ἡ μαμά μου! (*Ἡ πόρτα ἀνοίγει. Ἡ φωνὴ ἀκούγεται νὰ λέει*)

φωνή. Εὐχαριστῶ! Εὐχαριστῶ..

(*Καὶ μιὰ μαυροφόρα μπαίνει μέσα καὶ τρέχει κι ἀγκαλιάζει τὸ κοριτσάκι καὶ τὸ φιλεῖ παράφορα καὶ σέρνουνται κ οἱ δυὸ στὸν καναπέ.*)

μαμά. Παιδί μου! Παιδί μου!

κοριτσάκι. Μαμά μου! Ἦρθες! Ἦρθες!

μαμά. Ἀγάπη μου! (*Μάνα καὶ κόρη φιλιοῦνται καὶ λησμονοῦνται στὴν ἄφραστη χαρὰ τοῦ ξαναϊδωμοῦ.*)

(*Ἀπόξω κλάματα, παρακάλια, ἐξευτελισμός. Μιὰ γριὰ φωνάζει.*)

γριά. Ὄχι! Ὄχι! Πέφτω στὰ πόδια σου! Σέρνομαι καὶ φιλῶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖς. Ὄχι! Ὄχι! (*Ἀκούγουνται παλαίματα καὶ θρῆνοι.*) Παρθένα μου! Τρέξε καὶ βοήθησέ με. Λαμπάδα τοῦ μπογιοῦ μου θ' ἀνάψω στὸ κόνισμά σου. Χρυσὸ θὰ κάμω τὸ κορμί μου νὰ σοῦ τὸ φέρω. Παρθένα μου! Ἅγιοί μου! Βοήθεια! Πεθαίνω... (*Ἡ πόρτα ἀνοίγει καὶ πέφτει μέσα μιὰ γριά. Σέρνεται εὐτὺς χεροπόδαρα στὸν καναπὲ καὶ σκύφτει βουβαμένα.*)

(*Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἕνας νέος δυνατὸς ἀνοίγει μὲ μιὰ σεμνὴ καὶ συγκρατημένη ἀκαταδεχτοσύνη τὴν πόρτα μόνος καὶ τὴν κλεῖ μόνος του καὶ μπαίνει μέσα. Κυτάζει, βλέπει στοὺς καναπέδες γέρους κι ἀνήμπορους κι ἀποτραβιέται πίσω, σταυρώνει τὰ χέρια του καὶ στέκεται δίπλα στὸν παραστάτη τῆς πόρτας. Ἀπὸ κεῖ σὲ ὅλες τὶς ἐρχόμενες σκηνὲς δὲν ξεκουνᾶ. Στὸ τέλος μόνο ἀκουμπᾶ στὸν τοῖχο καὶ κλεῖ τὰ μάτια καί πεθαίνει ὀρθὸς κι ἀμίλητος.*)

α' γέρος. (*Μὲ θαμασμό.*) Πόσο εἶναι περήφανος. Κύταξε!

β' γέρος. Μοναχός του ἄνοιξε...

α' γέρος. Κ' ἔκλεισε μοναχός του!

ἀσκητής. (*Τόνε κυτάζει καὶ κουνεῖ τὸ κεφάλι του μὲ θυμὸ καὶ κακία.*) Ἀ! Νέε περήφανε! θὰ σκύψεις τὸ κεφάλι καὶ σὺ καὶ θὰ ὑποταχτεῖς καὶ θὰ συρθεῖς νὰ τόνε παρακαλέσεις, μὰ τοῦ κάκου. Ἀ! πολὺ ἀψηλὰ σηκώνεις τὸ μέτωπό σου, νέε!

νέα. (*Τότε κυτάζει κι ἀναφωνεῖ μὲ θαμασμὸ καὶ μὲ λαχτάρα.*) Πόσο εἶναι δυνατὸς καὶ ὄμορφος !..

(*Σιωπὴ μεγάλη. Σκύφτουν ὅλοι καὶ περιμένουνε. Ὁ χτύπος τοῦ ρολογιοῦ ξανακούγεται πάλι. Ἄξαφνα ὁ νέος πετιέται ἀπάνω μὲ τρόμο.*

νέος. Πατέρα, φοβοῦμαι! Ἀρχίζω καὶ ζαλίζομαι ! Τὸ κεφάλι μου βαρὶ σὰν τὸ μολύβι !

β' γέρος. Πατέρα κ' ἐγὼ δὲ μπορῶ πιὰ νἄχω ἀνοιχτὰ τὰ μάτια... Νυστάζω !.

γριά. Κ' ἐγὼ νυστάζω ! Κ' ἐγὼ νυστάζω ! Πεθαίνω ἀπὸ τὴν κούραση. Πατέρα !

νέα (*Σφίγγει τὰ στήθια της μὲ ἀγωνία.*) Ὦ! ἡ καρδιά μου! ἡ καρδιά μου !

ἀσκητής. Σωπᾶτε ! σωπᾶτε. Μὴν κάνετε ἔτσι. Τώρα θἄρθει. Ἔρχεται...

(*Τὴ στιγμὴ ἐκείνη, χωρὶς κανένα φύσημα ἕνα ἀπό τὰ ἑφτὰ κεριὰ σβήνει. Ὅλοι πετιοῦνται ἀπᾶνω ἔντρομοι καὶ κυτάζουν καὶ κλαίνε.*)

πολλοί. Ὤωω !

γριά. Ὢϊμέ! ἕνα κερὶ ἔσβησε.

β' γέρος. Ὢϊμὲ! μαζί του καὶ μιὰ ἐλπίδα σβήνει !

α' γέρος. Ἔπεσε ἕνα ἄστρο ἀπὸ τὸ δεξὸ χέρι τοῦ Θεοῦ !

πολλοί. Ὤωω ! Τί μᾶς μέλλεται ! Θεέ μου τί μᾶς μέλλεται !

νέα. Φοβοῦμαι ! Ἀρχίζω καὶ φοβοῦμαι! Τὰ κεριὰ ἀρχίζουνε καὶ σβήνουν !

πολλοί. (*Ἀπελπισμένοι, ἔντρομοι.*) Ὤ τί θὰ γενοῦμε ! τί θὰ γενοῦμε ! (*Ἄλλοι σκύφτουν κι ἄλλοι ξαπλώνουνται στοὺς καναπέδες κι ἄλλοι χάμω κι ὅλοι ζητοῦν μιὰ θέση ἀναπαυτικὴ νὰ κοιμηθοῦνε.*)

ἀσκητής. (*Ἀνήσυχος πηγαίνει σὲ ὅλους καὶ τοὺς κουνεῖ νὰ τοὺς ξυπνήσει.*) Γρηγορεῖτε ! Γρηγορεῖτε ! Μὴ σᾶς νικήσει ὁ πειρασμός !... Ὄχι ! Ὄχι ! (*Τοὺς ἀνασηκώνει καὶ τοὺς βάζει νὰ καθίσουν πάλι· στηλώνει τὰ κεφάλια τους κι αὐτὰ γέρνουν πάλι καὶ πέφτουνε σὰν τὰ λουλούδια στὰ μαραμένα λίκια.*) Στὰ χέρια μου ὁ θεὸς μπιστεύτηκε τὴ σωτηρία σας... Ξυπνᾶτε! Μὴ σᾶς νικήσει ὁ πειρασμός! Τώρα θὰ χτυπή-

σουν τὰ μεσάνυχτα καὶ μακάριος ὁ δοῦλος ποὺ θἆναι ξυπνητὸς καὶ θἆναι κι ἕτοιμος νὰ μπεῖ στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου. Γρηγορεῖτε ! Γρηγορεῖτε !

ἐργατικός. Μὰ θἄρθει ;

ἀσκητής. Εἶπε πὼς θἄρθει. Καὶ θἄρθει. Μᾶς ἔδωκε τὸ λόγο του. Τί ἔχομε νὰ φοβηθοῦμε ; Μᾶς ἔδωκε τὸ λόγο του !

πολλοί. Ἀργεῖ... Ἀργεῖ... (*Σκύφτουνε ὅλοι καὶ περιμένουν. Σιωπή. Μόνο τὸ ρολόϊ γρικιέται.*)

β' γέρος. Ἐγὼ θὰ γύρω νὰ κοιμηθῶ.. (*Γέρνει τὸ κεφάλι τοῦ στὴ ράχη του καναπέ.*) Εἶμαι γέρος ἐγὼ καὶ δὲν ἀντέχω.. Σὰν ἔρθει ξυπνήσετέ με...

ἀσκητής. (*Τρέχει νὰ τὸν ξυπνήσει.*) Θἆναι ἀργά, πολὺ ἀργά! Μὴν κοιμηθεῖς! Ὅποιος κοιμηθεῖ πρὶν νἄρθει, πεθαίνει. Καμιὰ πιὰ σωτηρία. Σβήνει ἡ λαμπάδα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κάκου θὰ χτυπᾶς ὕστερα στὴν πόρτα τοῦ Νυμφίου. Κανένας δὲ θὰ σ' ἀνοίξει...

β' γέρος. (*Ἐξαντλημένος.*) Ναὶ! ναί... τὸ ξέρω.. Μὰ δὲν ἀντέχω πιά.. Πεθαίνω!

ἀσκητής. Θάρρος! Θάρρος! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα κι ἔρχεται Τώρα θ' ἀκούσομε τὶς σάλπιγγες.. Ἑφτὰ σάλπιγγες καὶ ἑφτὰ ἀγγέλοι...

(*Ἡ πόρτα ἀνοίγει καὶ μιὰ μικρὴ ὄμορφη καλόγρια μπαίνει Σιγαληνή. Στὰ στήθια της κρέμεται ἕνας χρυσὸς σταυρός. Γονατίζει φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ Ἀσκητὴ καὶ λέει.*)

καλόγρια. Πατέρα, πότε θἄρθει ;

ἀσκητής. Τὰ μεσάνυχτα, ἀδελφή μου...

καλόγρια. (*Ἁπλώνει τὰ χέρια της τὰ κερένια πρὸς τὴν πόρτα καὶ λέει μ' ἕνα πάθος ἀσυγκράτητο.*) Ὢ Νυμφίε! Νυμφίε!

νέα. (*Θέλει ν' ἀνασηκωθεῖ, μὰ τὰ γόνατά της τρέμουνε, λυμένα. Πέφτει πάλι στὸν καναπὲ καὶ ξεφωνᾶ πνιγμένα.*) Ὦ ! τί ἔχω ; Δὲ μπορῶ νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Δὲ μπορῶ ν' ἀναπνεύσω. Πνίγομαι!

γριά. Κρυώνω. Τὰ σαγόνια μου χτυποῦνε... Κρυώνω..

α' και β' γέρος. Σωπᾶτε, μὴ φωνάζετε..! (*Ἡ φωνή τους πνιγμένη, σὰ νἄρχεται ἀπο πολὺ μακριά.*) Ἀφήσετέ μας ἥσυχους νὰ κοιμηθοῦμε.

Νὰ κοιμηθοῦμε.. (*Γέρνουν ὅλοι κι ἀγκομαχοῦνε. Τὸ ψυχομαχητὸ ἀρχίζει. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη σβήνει καὶ δεύτερο κερί. Σκοτεινιάζει ἡ σάλα.*)

γριά. Ὤω! Κι ἄλλο κερὶ μᾶς ἔσβησε.

πολλοί. Ὤ! τί μᾶς μέλλεται... Τί μᾶς μέλλεται... (*Στριγμώνουνται ὅλοι κι ἀγκουμαχοῦνε.*)

νέος. (*Πετιέται ἀπάνω ξεφρενιασμένος κι ἀρπάζει τὰ στήθια του σὰ νὰ θέλει νὰ ξεσκίσει τὸ σακάκι του καὶ τὸ γιλέκο του γιὰ ν' ἀναπνεύσει.*) Ξυπνᾶτε! Χανόμαστε! Σ' ἕνα παράξενον ὕπνο πνιγόμαστε!

νέα. Ἔλα, σίμωσε... σιμώσετε ὅλοι... Νὰ καθίσομε κοντὰ κοντά.. Τὰ γόνατα τοῦ ἑνὸς ν' ἀκουμποῦν στὰ γόνατα τοῦ ἄλλου ν' ἀντισταθοῦμε ὅλοι μαζί. Χανόμαστε! (*Ὅλοι σέρνουνται ἀπὸ τοὺς ἀπέναντι καναπέδες καὶ στριγμώνουνται κοντὰ -κοντὰ κι ἀκουμποῦν τὰ γόνατα καὶ κρατοῦνετα μὲ τὰ χέρια τους καὶ ὅμως αὐτὰ τρέμουν.*)

ἀσκητής. Μὴν κάνετε ἔτσι. Μὴ φοβᾶστε! Θαρθεῖ. Ἔδωκε τὸ λόγο του.

γριά. Κρυώνω!

ἄφρων. Τὰ χέρια μου ἀρχίζουνε καὶ γίνουνται ὁλόμπλαβα καὶ φουσκώνουν.

ἐργατικός. Κρυώνω... Κρυώνω...

γέρος. Τί εἶπες ; Τί εἶπες ; Ἀρχίζω νὰ μὴν ἀκούω πιά.

β΄ γέρος. Τὰ μάτια μου ἀρχίζουν καὶ θολώνουνε... Καὶ δὲ βλέπω..

νέος. Ἐλᾶτε! (*Τοὺς μαζεύει ἀκόμα πιὸ κοντά.*) Ἔτσι..! Ὅλοι μαζὶ-μαζί, νὰ ζεσταθοῦμε. Καὶ τὰ χέρια μας πλεγμένα σφιχτά.

ἄφρων. Ναί. ναί.. Ἔτσι.. Καὶ μιλεῖτε. Γιατὶ δὲ μιλεῖτε ; Πέστε τίποτα.. Κανένα παραμύθι.. Κανένα τραγούδι.. Νὰ ξενυστάξομε. Ν' ἀντισταθοῦμε.

γριά. (*Στὴ νέα.*) Ναί.. ναί... Τραγούδησε σύ, παιδί μου.. Ἐσὺ θὰ ξέρεις.

νέα. Δὲν ξέρω.. Δὲ μπορῶ ! ἡ φωνή μου κόπηκε. Ἕνας καπνὸς τυλίζει καὶ πνίγει μου τὸ νοῦ καὶ πλαντᾶ με.

νέος. (*Παρακαλετὰ τῆς πιάνει καὶ τῆς χαϊδεύει τὸ χέρι. Τὰ δαχτυλίδια πέφτουνε.*) Ἔλα.. Πές.. θυμήσου.. Θὰ τὸ σιγοτραγουδοῦμε ὅλοι.. Ἔτσι θὰ ξενυστάξομε..

νέα. (*Μὲ μεγάλη ἀγωνία προσπαθεῖ νὰ θυμηθεῖ.*) Σταθεῖτε.. Στα-

θεῖτε... Ναί.. ναί.. τώρα θυμοῦμαι.. Ὢ πόσο πονῶ γιὰ νὰ τὰ φέρω πίσω στὰ χείλια μου τὰ λόγια... (*Σκύφτει καὶ ψιλοτραγουδεῖ*)

«Πίσω ἀπὸ τὰ ἥσκιώματα χορεύουν οἱ λεβέντες
'Εκεῖ 'ναι κι οἱ νεροταριές, ξομπλιάζουν τὰ τραγούδια

Πάνε καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ μανάδες νὰ γνωρίσουν
Βλέπουν τὸ χάρο κ' ἔρχεται στοὺς κάμπους καβαλάρης.»

(*Ὅλοι ἀρχίζουν σιγά-σιγὰ κι ἀθόρυβα καὶ κλαίνε. Πιάνει μὲ τὰ χέρια της τὴν καρδιά της ἡ νέα καὶ τραγουδεῖ* :

«Δέντρο κρατεῖ στὰ χέρια του ἥσκιο τοῦ κεφαλιοῦ του
Φέρνει καὶ γιὰ τεντόξυλα παληκαριῶν βραχιόνες

Φέρνει καὶ γιὰ τεντόσκοινα νεροταριῶν πλεξοῦδες
Καὶ τὰ μικρούλια τὰ παιδιὰ στὴ σέλα τ' ἄλογού του.,»

ὅλοι. (*Ἁπλώνουνε τὰ χέρια καὶ τῆς φράζουνε τὸ στόμα.*) Σώπα! Σώπα!

νέος. Γιατὶ νὰ τὄβρεις τόσο θλιβερό ; Γιατὶ νά τὄβρεις τόσο θλιβερό ;

νέα. Δὲν ξέρω.. δὲν ξέρω.. Κανένα ἄλλο τραγούδι δὲ μπορῶ νὰ θυμηθῶ... Γιὰ τὴν ἀγάπη ἤθελα.. γιά τὴν ἀγάπη ἤθελα κανένα τραγούδι νἄβρω, μά δὲ μπόρεσα.... Μιὰ ἀντάρα σφιχτοτυλίζει μου τὸ μυαλό καὶ τὴν ψυχή καὶ τά μάτια..

Σπαραχτικὰ ὑψώνεται καὶ πέφτει πάλι ἀπελπισμένα.

Πατέρα! Πεθαίνω! Ἕνα χέρι πνίγει μου τὸ λαιμό! Βοήθεια! *Ξεκουμπώνει τὴ ρόμπα της στὰ στήθια, τόσο βιαστικὰ κι ἀπότομα, ποὺ τὰ κουμπιὰ πέφτουνε κάτω... Ἁπλώνει τὰ χέρια της σὰ νὰ πνίγεται.)* Πνίγομαι!..

α΄ γέρος. *(Μεσοξυπνᾶ στὶς φωνὲς κι ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι του καὶ ψιθυρίζει μὲ πεθαμένη φωνή.)* Ἦρθε;

ἀσκητής. Δὲν ἦρθε ἀκόμα.

β΄ γέρος. *(Μεσοξυπνᾶ καὶ λέει.)* Δὲ θἄρθει!

ἀσκητής. *(Ὁρμᾶ περίφοβος καὶ τοῦ φράζει τὸ στόμα.)* Σώπα! μὴν κολαστεῖς... Σώπα! *(Κυτάζει γύρω του μὲ τρόμο μὴ λάχει κι ἄκουσε κανεὶς τὴ βλαστήμια.)*

β΄ γέρος. *(Κουνεῖ θλιβερὰ τὸ κεφάλι καὶ λέει.)* Δὲ θἄρθει.

ἀσκητής. Μὰ ἔδωκε τὸ λόγο Του!

ἄφρων. *(Προσπαθεῖ νὰ γελάσει.)* Κύριος ἔδωκε—Κύριος ἀφείλετο.

νέος. *(Πετιέται πάλι ἀπάνω καὶ κρατιέται ἀπὸ τὸ τραπέζι.)* Πνίγομαι! *Ἕνα ἀναφυλλητὸ τοῦ τραντάζει τὸ κορμὶ κι ἀρχίζει ἔτσι ὀρθὸς καὶ τρεμάμενος στὴ μέση τῆς σάλας νὰ κλαίει.)*

ἀσκητής. *(Μὲ θυμὸ καὶ περιφρόνηση.)* Λιγοψυχᾶς! Δὲ ντρέπεσαι;

νέος. *(Μὲ ἕνα βαθύτατο, ὑπέρτατο παράπονο.)* Ὄχι... ὄχι... δὲ ντρέπομαι... Κλαίω... ἡ καρδιά μου ραΐζεται... Δὲ βαστῶ πιά... κλαίω γιὰ τὸν ἥλιο... κλαίω γιὰ τὰ δέντρα... γιὰ τὰ λουλούδια, γιὰ τὴ θάλασσα... Μὴ φωνάζεις! Δὲν ξυπνῶ! Ποτὲ--ποτὲ δὲ θὰ ξυπνήσω. Ὤω! ποτὲ πιά! ποτὲ πιά! Κλαίω καὶ δὲ ντρέπομαι - κλαίω σὰν τὴ γυναίκα, σὰν τὸ μωρὸ παιδί—Ὢ θάλασσα καὶ βουνὰ καὶ φῶς καὶ ζωή! Ὤωω! *(Σωριάζεται χάμω.)*

νέα. *(Σέρνεται καὶ τοῦ χαδεύει τὰ μαλλιά.)* Σώπα—σώπα, μὴν κλαῖς!

α΄ γέρος. *(Ἤρεμα, ἀπαρηγόρητα.)* Πατέρα, χανόμαστε... χανόμαστε... Δὲ νοιώθεις καὶ σὺ τὴ σιωπὴ βουνὸ ἀπάνω στὴν καρδιάσου;

ἀσκητής. Ὄχι! ὄχι! Μέσα στὴν καρδιά μου ἀκούω καὶ τίς ἑφτά σάλπιγγες τῶν ἀγγέλων.

α΄ γέρος. Πατέρα, ὅλο κ' ἕνα κερὶ σβήνει... Δὲ βλέπω πιὰ τίποτα... Μήτε τὴν ἐλπίδα...

ἀσκητής. Βλέπω ἐγὼ ἕνα ἄστρο, ἀπάνω ἀπὸ τὴν πόρτα, μεγάλο σὰν τὸν Αὐγερινό. Ὁ ἥλιος βγαίνει! ὁ ἥλιος βγαίνει!

γριά. Θεέ μου! Θεέ μου! Τίποτα δὲν ἀκούω. Τίποτα δὲ βλέπω!

ἄφρων. *(Μὲ ἀγανάχτηση.)* Μὰ εἶναι ντροπή σου νὰ θὲς ἀκόμα

νὰ μᾶς πλανᾶς! Πέσε καὶ σκύψε, καὶ σώπασε! Τώρα θὰ χτυπήσουνε μεσάνυχτα καὶ κανένας δὲ θἄρθει! Γιατὶ κανένας δὲν ὑπάρχει!

ἀσκητής. Ἀνάθεμα στὸ στόμα σου! Ἄλιωτο στὸν αἰῶνα θὰ πομείνει!

ἄφρων. Θὰ λιώσει-θὰ λιώσει-κ' ἡ ψυχή μου θὰ λιώσει.

α΄ γέρος. Ὤ! κ' οἱ τρανές μας οἱ σκέψες θὲ νὰ γενοῦν χορτάρια γιὰ τὰ πρόβατα ποὺ ζοῦνε καὶ βόσκουνται!

(Τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὸ ρολόϊ βαριὰ καὶ πένθιμα σὰν καμπάνα ἐπικήδεια χτυπᾶ στὶς δώδεκα... Ὅλοι ἀνατινάζουνται ἀπ' τούς καναπέδες, ζωηρεμένοι ἀπ' τὴ στερνὴ ἀναλαμπὴ τῆς ὕπαρξης. Ὅλοι κυτάζουν πρὸς τὴν πόρτα μὲ ἀγωνία. Κρατεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο νὰ μὴν πέσουν.

Ὁ ἀσκητὴς ὁρμᾶ μπροστὰ ἀπ' ὅλους μὲ τὰ χέρια ἀνοιχτά.

ἀσκητής. Ὡσαννά! Ὡσαννά! Ἔρχεται! *(Τοὺς σέρνει καὶ τοὺς παρατάσσει ὅλους ὀμπρὸς στὴν πόρτα.)* Ἐλᾶτε ἑτοιμαστεῖτε! Μεσάνυχτα χτυπήσανε! Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυχτός... Ἑτοιμαστεῖτε!

(Στέκουνε ὅλοι καὶ τρέμουνε. Κι ἀναβαστάζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Θέαμα οἰχτρὸ πραγμάτων ἑτοιμοθανάτων. Σιγή. Ὅλοι σὰν τὰ καλάμια τρέμουνε.)

νέα. *(Σιγὰ καὶ δειλά.)* Πατέρα, δὲν ἀκούω τίποτα.

ὅλοι. Σσσσ!

Ἀφουγκράζουνται. Ἡ ἀγωνία τους ὅλο καὶ μεγαλώνει.)

νέα *(Σιγὰ καὶ δειλὰ ξαναλέει.)* Πατέρα, δὲν ἀκούω τίποτα!

(Ὁ ἀσκητὴς ἀκίνητος κυτάζει τὴν πόρτα καὶ σωπαίνει, ξαφνιασμένος, ἀνήσυχος, προχωρεῖ ἕνα βῆμα. Στέκεται. Ἕνας σεισμὸς γίνεται μέσα του, μὰ σωπαίνει. Ἀφουγκράζεται. Καὶ τότε χωρὶς φύσημα, χωρὶς θόρυβο ὅλα τὰ κεριὰ σβήνουν, ἕξὸν ἀπὸ ἕνα. Μέσα σ' ἕνα κόκκινο σκοτάδι σαλεύουν τώρα οἱ ἄνθρωποι. Περικυκλώνουνε τὸν ἀσκητὴ καὶ μιλοῦνε του σιγὰ καὶ περίφοβα.)

α΄ γέρος. (*Ὑποταχτικὰ ἀπελπισμένα.*) Πατέρα, χανόμαστε.

β' γέρος. (*Ὑποταχτικὰ κι αὐτὸς κι ἀπελπισμένα.*) Πατέρα, χανόμαστε.

γριά. Βοήθεια! Ἔλεος! Ἕνα κερὶ μᾶς μένει ἀκόμα! Μᾶς μένει ἀκόμα μιὰ ἐλπίδα! Πατέρα! γονάτισε καὶ παρακάλεσέ Τονε!

νέος. Ὢ νὰ ζήσω! νὰ ζήσω! Μέσα σὲ μιὰ τρύπα τῆς γῆς χωρὶς πόδια, χωρὶς χέρια σὰν τὸ σκουλίκι νὰ σέρνομαι, φτάνει μόνο νὰ χαίρομαι τὸν ἥλιο! τὸν ἥλιο!

ἐργατικός. Πατέρα, πέσε καὶ παρακάλεσέ Τονε!

νέα. Πέσε, Πατέρα, καὶ παρακάλεσέ Τονε!

ἀσκητής. (*Πίστομα πέφτει στὸ κατώφλι τῆς πόρτας καὶ μὲ χαμηλὴ φωνὴ παρακαλεῖ καὶ δέεται.*) Κύριε! Κύριε! Ἁμαρτωλὸς εἶμαι καὶ καταφρονεμένος, σκλάβος εἶμαι καὶ σέρνομαι στὰ πόδια σου! Κύταξε,μαῦρα γενήκανε τὰ γόνατά μου, πέτρα γενήκανε οἱ κλείδωσες τῶν χεριῶν μου νὰ σέρνομαι,νὰ σκύφτω καὶ νὰ Σὲ προσκυνῶ. Ἀφέντη! Λυπήσου μας! Σῶσε μας! Σῶσε μας ἀπὸ τὸ θάνατο τὸ φριχτό! Τίποτα δὲν εἶμαι ἐγώ! Εἶμαι ἕνα πρᾶμα ποὺ σέρνεται στὸ κατώφλι Σου καὶ κλαίει καὶ θρηνεῖ. Ἄνοιξε, Ἀφέντη! Ἔλεος - ἔλεος!

(*Σιγή· ἀφουγκράζουνται ὅλοι κι ἀγωνιοῦν. Καὶ τρέμουνε.*)

νέα. Τίποτα-τίποτα-φύλλο δὲ σαλεύει.

νέος. Σσσ! κάποιος μιλεῖ!

(*Σωπαίνουν ὅλοι κι ἀφουγκράζουνται πάλι. Σιγή... Καὶ τὸ ρολόϊ ἔπαψε νὰ χτυπᾶ...*)

ἄφρων. Χαχαχά! (*Τὸ γέλοιο του ἀντηχᾶ θανάσιμα μέσα στὴ φρίκη.*) Ποντίκια εἴμαστε καὶ πιαστήκαμε μέσα στὴν παγίδα! χαχαχά!

νέος. (*Τοῦ φράζει τὸ στόμα περίτρομος.*) Μὴ γελᾶς! Μὴ γελᾶς!

κοριτσάκι. Μαμά μου! Πνίγομαι!

μαμά. Ἀγάπη μου, χρυσό μου, τί ἔχεις;

κοριτσάκι. (*Κλαίει, μὲ φωνὴ πνιγμένη.*) Δὲ μπορῶ νὰ πάρω τὴν ἀναπνοή μου, μαμά!

μαμά. Χρυσό μου! μὴν κλαίς! νὰ σοῦ ξεκουμπώσω τὸ φορεματάκι σου καὶ θὰ ἡσυχάσεις! Σώπα ἀγάπη μου! (*Τὸ ξεκουμπώνει*)

κοριτσάκι. Μαμά! Γιατὶ δὲν ἀνοίγεις τὴν πόρτα; Πνίγομαι! τί σοὔκαμα καὶ θὲς νὰ μὲ πλαντάξεις;

μαμά. Ὤωω! (*Δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ βαστάξει τὸν καημὸ καὶ τὴν παίρνουν τὰ κλάματα καὶ στρέφεται ἀπελπισμένη στὸν ἀσκητὴ καὶ φωνάζει.*) Παρακάλεσέ Τοτε ἀκόμα! Παρακάλεσέ Τονε ἀκόμα!

ἀσκητής. (*Σηκώνεται στὰ γόνατά του. Πιὸ δυνατὰ τώρα καὶ πιὸ θαρρετά.*) Κύριε καὶ Δημιουργέ μου! ἄνοιξε! Εἶμαι ἐγώ, ὁ Ἄνθρωπος! Τὸ καλήτερο πλάσμα τῶν χεριῶν Σου! Δὲν εἶμαι μόνο χῶμα ἔχω καὶ τὴ θεϊκιὰ πνοή Σου μέσα μου ἐγώ! Δὲν εἶμαι μόνο Σκλάβος εἶμαι, ὕστερα ἀπὸ Σένα, κ' ἐγὼ Ἀφέντης. Ἄνοιξε! Σηκώνομαι ἀπάνω στὰ γόνατά μου κι ἁπλώνω τὸ μπράτσο μου! Ὄχι ἔλεος! Δικαιοσύνη! Ζητῶ Δικαιοσύνη! Θέλω νὰ μὲ σώσεις! Δὲν ἔχω μόνο δάκρια, ἔχω καὶ μάτια! Πρέπει νὰ μὲ σώσεις! Ἂν ἔρθει ἕνας ἄνθρωπος καὶ μᾶς δώσει τὸ λόγο του καὶ δὲν τόνε κρατήσει, θὰ τοῦ φτύσομε κατάμουτρα καὶ θὰ τοῦ ποῦμε: Εἶσαι ἄτιμος! Ἂν ἔρθει ἕνας Θεός;

(*Ἀγωνία. Σιγὴ φριχτὴ κι ἀβάσταχτη. Ὁ ἀσκητὴς γονατισμένος τρέμει ἀπ' τὸ φόβο γιὰ τὰ λόγια τὰ βαριὰ ποὺ ξεστόμισε. Περιμένει. Ξάφνου τὴ σιωπὴ σκίζει, ἡ ἀπελπισμένη φωνή, σὰ ρουχαλητὸ θανάτου, τοῦ κοριτσιοῦ.*)

κοριτσάκι. Μαμά μου! Ἂν δὲ μοῦ ἀνοίξεις τὴν πόρτα θὰ πεθάνω!

μαμά. (*Γονατίζει πίσω ἀπὸ τὸν ἀσκητὴ καὶ στηθοδέρνεται.*) Θεέ μου! μὴ μὲ λυπηθεῖς ἐμένα τὸ παιδάκι μου λυπήσου! Ἄφησέ το νὰ βγεῖ ὄξω στὸ φῶς νὰ πάρει τὴν ἀναπνοή του! Εἶσαι καλὸς Ἐσύ, εἶσαι καλὸς Ἐσύ!... Καὶ θ' ἀνοίξεις! Τί Σοῦ ἔκαμε ἕνα μικρὸ παιδάκι καὶ τὸ σκοτώνεις; Τί Σοῦ ἔκαμε; Ἔλεος!

κοριτσάκι. (*Ἀπελπισμένα, ψυχομαχητά.*) Μαμά μου! Πεθαίνω!

(*Πέφτει ἀπὸ τὸν καναπὲ χάμω καὶ σπαράζει καὶ θέλει νὰ πάρει τὴν ἀναπνοή του καὶ δὲ μπορεῖ. Ἡ μάνα του χύνεται καὶ τὸ παίρνει στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ φιλεῖ καὶ θέλει νὰ σηκωθεῖ, νὰ πεῖ τίποτα, νὰ βλαστημήσει ἴσως, μὰ δὲ μπορεῖ.*)

νέος. Χανόμαστε! Ἐλᾶτε ὅλοι νὰ ριχτοῦμε στὴν πόρτα νὰ τὴ σπάσομε, νὰ βγοῦμε ὄξω στὸ φῶς! Ἐλᾶτε! Χανόμαστε!

(*Σέρνονται ὅλοι χεροπόδαρα στὴν πόρτα· πολεμοῦν μὲ τὰ νύχια, μὲ τοὺς*

ἀγκώνους, μὲ τὰ γόνατα νὰ τὴν ἀνοίξουν. Αὐτὴ δὲ σαλεύει. Οὔτε κὰν γροικιέται θόρυβος. Εἶναι σὰ νὰ παλεύουνε φαντάσματα.)

ἐργατικός. Δὲ μπορῶ! Κοπήκανε τὰ μπράτσα μου!

νέα. Δὲν ἀνοίγει! Πέσανε τὰ νύχια μου χάμω!

νέος. Λίγο ἀκόμα... Λίγο ἀκόμα καὶ θ' ἀνοίξομε. Καὶ θὰ βγοῦμε πάλι ὄξω στὸ φῶς. Βοήθεια!

νέα. Δὲ μπορῶ! Τὰ ματόφυλλά μου δὲν ἔχουν σηκωμό!

β' γέρος. Τὸ κρύο τρυπᾶ μου τὰ κόκκαλα καὶ τὴν ψυχή - πεθαίνω!

νέος. (*Μὲ ἀναβόηση θριάμβου.*) Ὤ μιὰ χαραμάδα! Μιὰ χαραμάδα στὴν πόρτα! Μικρὴ-μικρὴ σὰν ἄσπρη μεταξωτὴ κλωστή!

(Ὅλοι ἀναντρανίζουν πάλι καὶ σέρνουνται στὴν πόρτα.)

γριά. Ἄφησέ με νὰ δῶ! νὰ δῶ!

πολλοί. Κ' ἐγώ. Κ' ἐγώ!

(Ἀπανωσάλλο σωριάζουνται καὶ σαλεύουνε νὰ δοῦνε.)

α' γέρος. Τί βλέπεις;

νέος. Λέντρα μαῦρα-μαῦρα. σὰν κυπαρίσσα...

νέα. Καὶ μάρμαρα ἄσπρα, ἄσπρα-μὲ τὰ στήθια ὀρθὰ πρὸς τὸ φεγγάρι...

α' γέρος (*Προσπαθεῖ νὰ δεῖ.*) Ἐγὼ δὲ βλέπω τίποτα...

β' γέρος. Μήτ' ἐγώ. Τὰ μάτια μου θολώσανε.

α' γέρος. Μόνο ἕνα ἀεράκι δροσερὸ-δροσερὸ νοιώθω νὰ ρίχνεται καὶ νὰ θέλει νὰ σπάσει τὴν πόρτα, γεμάτο λεμονανθούς.

β' γέρος. Θἆναι κανένα περιβόλι ἀπόξω...

νέος. Καὶ τὸ φεγγάρι-Κυτάχτε τὸ φεγγάρι πόσο ἥσυχο. ἥσυχο ἀργοσαλεύει ἀπάνω στὸν οὐρανό.

ἐργατικός. Πόσο ζωντανὸ εἶναι!

νέα. Καὶ πόσο πεθαμένο μᾶς φαινόταν μιὰ φορά!

νέος. Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό-Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό-Θἆναι παραμύθι-Σώπα!

νέα. Ὤωωω!

(Πέφτει κάτω στὰ πόδια τοῦ νέου καὶ κρατεῖ τὴν καρδιά της, ἀπ' ὅπου τῆς χύνεται ἡ ζωή.)

ἀσκηκὴς. *(Ξεφρενιασμένος, ὑψώνει τὴ γροθιά του καὶ χτυπᾶ τὴν πόρτα μαλακά, ἀθόρυβα, χωρὶς τίποτα κρότο. Σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε πόρτα, σὰ νὰ χτύπησε ἀπάνω στὴ νύχτα.)*

—Δὲ θάρθεις; Εἴμαστε οἱ θεριστάδες! Τελείωσε τὸ μεροκάματό μας! Θέμε νὰ πλερωθοῦμε! Μᾶς ἔδωκες τὸ λόγο Σου πὼς θάρθεις. Πρέπει νἄρθεις. Θέμε νὰ πλερωθοῦμε!

(Πέφτουν οἱ ἄλλοι ἐξαντλημένοι χάμω καὶ ξαπλώνονται καὶ κλειοῦν τὰ μάτια.)

α' γέρος. Σώπα, Πατέρα, μὴ φωνάζεις... Εἶναι γλυκὸς ὁ ὕπνος!

ἀσκητής. Δὲ θἄρθεις! Ἀπάνω στὸ λαιμό μου πῆρα τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων ἐγώ, Κύριε! Σκέψου! Οἱ πλάκες τῶν μοναστηριῶν σκαμένες εἶναι ἀπὸ τὰ δάκρια καὶ τὰ γόνατα... Κύριε! Ἡ ἐργατική μας ἐτελείωσε! Δουλέψαμε στὸ ἀμπέλι Σου, μέσα στοὺς ἥλιους καὶ μέσα στὶς βροχὲς κ' ἐρχόμαστε κουρασμένοι τώρα τὸ βράδι στὸ ἀρχοντικό Σου νὰ πλερωθοῦμε. Εἶμαι ὁ Ἐπιστάτης ἐγώ, καὶ πίσω εἶναι, νά τους, οἱ Ἐργάτες! -Αφέντη, ἄνοιξε! Ἄνοιξε! Θέμε νὰ πλερωθοῦμε!

καλόγρια. (*Δειλὰ σμίγει τὰ χεράκια της καὶ λέει.*) Κύριε! Κύριε! λυπήσου μας... Ἔλα...

πολλοί. (*Σὰν ἀπόμακρες φωνές· ξεψυχισμένα.*) Πατέρα.. Πατέρα.... Τί φωνάζεις; Γιατὶ ταράζεις τὸν ὕπνο μας;

νέος, Πατέρα... Σκύψε καὶ πέσε κ' ὑποτάξου!

ἀσκητὴς. (*Ἀναπηδᾶ καὶ σειέται ἀπ' τὴν ἀγανάχτηση ἀσυγκράτητος.*) Νὰ ὑποταχτῶ! Ἄ! εὔκολα τὸ λὲς ἐσὺ Νέε, ποὺ χάρηκες καὶ γλέντισες τὸ κορμί σου! Μὰ ἐγώ; ποὺ ρήμαξα καὶ σπάραξα τὴ σάρκα μου καὶ τὴν ἔρηξα ὅλο αἷμα καὶ πληγὲς σὲ Τοῦτον! Νὰ ὑποταχτῶ! Ἐγὼ ποὺ ἔνοιωσα τὴν ἐπιθυμία τοῦ γυναίκειου κορμιοῦ νὰ κουρελιάζει μου καὶ νὰ μοῦ σπᾶ τὰ νεφρά-Καὶ βογγοῦσα ὁληνύχτα στὸ σπήλιο μου, σὰ θεριό!

(Μερικοὶ μεσοξυπνοῦν καὶ σηκώνουν τὸ κεφάλι.)

α' γέρος. Ποιὸς μιλεῖ ; Ποιὸς μιλεῖ ;

β' γέρος Ἀκούω φωνή, ἔρχεται !

ἐργατικός. Θἄρθει ;

νέα. Μιὰ πλάκα βαρειὰ πλαντᾶ μου τὰ στήθια.

νέος. Κι ἄνθρωποι περπατοῦν ἀπὸ πάνω μου !

γριά. Κρυώνω...

ἀσκητής. Ἄ! ἤξερα ἐγὼ πὼς εἶσαι σκληρὸς καὶ νεῦρο σιδερένιο ὁ τράχηλός Σου καὶ τὸ μέτωπό Σου μπρούτζινο ! Κ' εφτὰ μαχαίρια κάρφωσα ἀπάνω στὴν καρδιά μου γιὰ νὰ Σοῦ ἀρέσω! Κ' ἐξευτελίστηκα καὶ σύρθηκα καὶ σκοτώθηκα νὰ σκύφτω καὶ νὰ χτυπῶ τὰ στήθια μου καὶ νὰ σοῦ λέω : Εὐχαριστῶ ! Εὐχαριστῶ ! Κ' εἴσουν ἀπέναντί μου Σταυρωμένος καὶ δὲ μιλοῦσες ! Ἄ γιατὶ δὲ μποροῦσες νὰ μιλήσεις ! Γιατὶ εἴσουνε ψεύτης !

(Τρέμει ὅλος κι ἀκουμπᾶ στὸν παραστάτη τῆς πόρτας, σφίγγει καὶ μὲ τὰ δυό του τὰ χέρια τὸ κεφάλι καὶ περιμένει τὸ ἀστροπελέκι.)

ἄφρων. Ἐμπρός ! *(Μὲ εἰρωνεία.)* Μὴ φοβᾶσαι ! Τί φοβᾶσαι ; Τὸ ἀστροπελέκι ; Χαχαχά !

ἀσκητής. Εἴσουνε ψεύτης καὶ ξύλινος !

(Περιμένει μὲ κάποιαν ἐλπίδα, μιὰν ἀπάντηση, ἕνα σεισμό, ἕνα ἀστροπελέκι. Κάτι τι ποὺ νὰ δείχνει πὼς Κάποιος ὑπάρχει κι ἀκούει καὶ τιμωρεῖ. Περιμένει - Τίποτα, τίποτα δὲ σαλεύει.)

ἀσκητής. *(Μὲ μιὰ ἀπαρηγόρητη ἄναρθρη κραυγὴ ζώου ποὺ σφάζουνε.)* Ὤωω! *(Πέφτει καὶ σωριάζεται χάμω καὶ λέει σιγὰ κι ἀπαρηγόρητα.)* Καλήτερα τ' ἀστροπελέκι-καλήτερα νὰ σκιζότανε ἡ γῆς καὶ νὰ μὲ κατάπινε-παρὰ ἡ σιωπὴ αὐτὴ-αὐτὴ ἡ ἀβάσταχτη !

(Όλοι ψυχομαχοῦν. Ὁ νέος ὁ περήφανος κλεῖ τὰ μάτια κι ἀκουμπᾶ στὸν παραστάτη τῆς πόρτας ἀπάνω.)

νέος. Σώπα, Πατέρα-Θεέ μου, ἡσυχία....

α΄ καὶ β΄ γέρος. Θεέ μου, ἡσυχία....

γριά. Ὤ ! σὰ νὰ ρήξανε πέτρες ἀποπάνω καὶ χῶμα ! Κρυώνω !

ἐργατικός. Ὤ ! ἡ καρδιά μου ! ἡ καρδιά μου ! *(Βαστᾶ τὴν καρδιά του καὶ πέφτει.)*

(Σβήνει καὶ τὸ τελευταῖο κερί. Κατασκότεινα.)

Καλόγρια. *(Σηκώνει τὰ μάτια της τὰ γαλανὰ καὶ κυτάζει τὸν ἀσκητὴ κ' ἔπειτα σκύφτει καὶ μὲ μιὰν ἀπέραντη ἀπογοήτεψη καὶ θλίψη λέει :)* Ἄχ ! Πατέρα μου ! Δὲ θἄρθει !

ἀσκητής. *(Μὲ ξεψυχισμένη φωνή.)* Ποιός ἤθελες νἄρθει ἀδελφή μου; χαχαχά!

(Σταυρώνουν ὅλοι τὰ χέρια τους καὶ δὲ σαλεύουν πιά.)

Αὐτὴ ἡ κωμωδία παίζεται μέσα στὸν ἐγκέφαλο τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὥρα τοῦ ψυχομαχητοῦ ὅπου ἡ ψυχὴ ἀνατείνεται στὸ συνθετικὸ κ' ὑπέρτατο κορύφωμα τῆς ζωῆς. Φόβοι κ' ἐλπίδες ποὺ νυχτοσύνειδα καὶ θαμπὰ περάσανε καὶ μόνο—μόνο ἀγγίξανε τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὅταν ἔζοῦσε—κ' ἔπειτα ξεχαστήκανε καὶ κοιμηθήκαν,—ξυπνοῦνε τώρα ξαφνικὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου κ' ὑψώνουνται σὲ ἔνταση φωνῆς καὶ κραυγῆς καὶ τρομάρας.

Κ' ἡ φωνὴ τῆς Πίστης καὶ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς περηφάνειας καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου, ὅλες ἀδερφώνουνται κι ἀνάφτουν μέσα στὸ νοῦ ποὺ σβήνει, καὶ στριγμώνουνται ξεφρενιασμένες στὸ κατώφλι τῆς συνείδησης καὶ φωνάζουν καὶ κλαίνε καὶ ζητοῦνε τὸ φῶς... Ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ χιλιοπρόσωπη κι ἀντιφατικὴ κι ἀπελπισμένη ἀποκρεμᾶται, μέσα στὴν Κωμωδία αὐτή, στὴν ἄκρα τῶν χειλιῶν ποὺ πεθαίνουν καὶ τρέμοντας σκύφτει στὴν ἄβυσσο τοῦ Ἀγνωστου νὰ δεῖ : Θὰ μπεῖ σὲ μιὰν ἄλλη, αἰώνια τώρα, ζωή,—ἢ θὰ σβήσει ;

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ
Ο ΑΓΓΕΛΟΣ

ΓΛΥΠΤΟΥ
Ι. ΧΑΛΕΠΑ

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΕΓΩ, ΟΛΟΙ* ΕΣΕΙΣ

. . . .

«Όταν μπῆκα στὸ δωμάτιο ποὺ εἴχανε τὸ λείψανο, κοντοστάθηκα στὸ κατώφλι, σαστισμένη. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ξέχασα τέλεα πῶς ἔπρεπε νὰ φερθῶ, πῶς νὰ προχωρήσω καὶ τί νὰ πῶ. Ὅλες οἱ γυναίκες ποὺ καθόντανε γύρω-γύρω στὴ σάλα καὶ σιγανοκουβεντιάζανε, κόψανε τὴν ὁμιλία τους καὶ στραφήκανε νὰ δοῦνε ποιὸς ἐρχότανε. Αὐτὸ βέβαια μὲ στενοχώρεσε ἀκόμα περισσότερο. Καταλάβαινα πῶς ὅση ὥρα θἄμενα ἔτσι, θὰ διαρκοῦσε κ' ἡ προσοχὴ ποὺ κίνησε ὁ ἐρχομός μου.. Σ' αὐτὸ ἀπάνω, ἄλλη ἐπίσκεψη ἔφτασε, καὶ παραμέρισα νὰ τῆς κάμω μέρος νὰ περάσει. Εἴτανε μιὰ μεγαλόσωμη κυρία, μὲ μαῦρα μεταξωτὰ καὶ μὲ μυρωδιές. Γεμάτη ζωή, κόκκινη-κόκκινη, λαχανιασμένη ἀπὸ τὴ σκάλα, προχώρησε θαρρετά, ἀπαράλλαχτα καθὼς θάμπαινε καὶ σὲ κάθε ἄλλο σπίτι ποὺ δὲ θἄχαν πεθαμένο. Πῆγε κατ' εὐθεία στὴ νεκρά, τὴ φίλησε, καὶ στράφηκε μισοκλείνοντας τὰ μάτια (ἂν κρατοῦσε φασαμὲν θὰ τἄβαζε,) νὰ δεῖ ποῦ βρισκότανε κανεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένεια νὰ τὸν συλυπηθεῖ. Ὅπως περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὸ στενὸ διαδρομάκι ποῦ ἄφηνε τὸ τραπέζι ὅπου εἶχαν τὸ νεκρὸ οἱ γυναίκες τραβούσαν ἀπὸ χαμηλὰ-χαμηλὰ τὰ γυροπόδια τους νὰ μὴν τὰ πατήσει ἢ γιὰ κομπλιμέντο, κι ὅταν τῆς ἔπεσε τὸ μαντήλι της κ' ἔσκυψε μιὰ καὶ τῆς τὄδωσε τὸ πῆρε χαμογελαστὴ τῆς εἶπε δυνατούτσικα —«μερσί» .

* *Κομμάτι ἀπὸ τὸ ρομάντζο ,,Ἐγώ, ὅλοι ἐσεῖς.''*

Αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ μοῦ ἔδωσε καιρὸ νὰ πάρω θάρρος. Μπῆκα λοιπὸν μέσα χαιρέτησα μὲ τὸ κεφάλι ὅσους πῆρε τὸ μάτι μου, καὶ πῆγα καὶ κάθισα λίγο παράμερα δειλά, δειλὰ καὶ συμαζεμένα.

Ἐγὼ ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχα βρεθεῖ σὲ τέτοιες ὥρες κ' αἰσθανόμουν γιὰ πρώτη φορὰ ὅλο τὸ μυστήριο καὶ τὴ γαλήνη τοῦ θανάτου, σὰν κάτι τι ἄγνωστο ποὺ ἐρχότανε ξαφνικὰ ἀπὸ πολὺ μακριὰ νὰ μοῦ πεῖ σιγὰ-σιγά, ὅπως μιλοῦσαν κ' οἱ γυναίκες αὐτές, γιὰ τὸ Μεγάλο Ταξίδι τὸ Ἀναπόφευγο, καὶ συλλογιζόμουν πῶς κ' ἐγὼ καὶ ὁ Λώρης κι' ὅλες τοῦτες οἱ μορφὲς ποὺ σκύβουνε θλιμένες, καθένας μὲ τὴν ἀράδα του θὰ φτάσει στὸ ἴδιο λιμάνι ταξιδιώτης γιὰ τὸν ἴδιο τόπο. Σιγὰ-σιγὰ βράδιαζε καὶ οἱ σκιὲς τῆς νύχτας ἀρχίζανε νὰ ρήχνουν τὴ σταχτερή τους σκέπη ἀπάνω στὰ πράματα, ποὺ γινότανε γι' αὐτό, πιὸ πένθιμα καὶ πιὸ σιωπηλά.

Ὅσο εἴτανε μέρα ἡ ἐντύπωσης τοῦ θανάτου εἶχε καὶ κάποια παρηγοριά. Ἐπὶ τέλους ἔξω εἶχε ἥλιο! Ἕνα ἥλιο ζεστὸ καὶ χαρούμενο ποὺ ἀσώτευε τὰ καλά του παντοῦ, κι ὡς τὶς πιὸ παράμερες γωνίες! Ἕνας θάνατος! Καὶ τί; Κι ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῶν κατεβασμένων μπερντέδων φαινότανε ἕνα κομμάτι οὐρανὸς κατακόκκινος, ἀκκουμπισμένος σ' ἕνα κομάτι βουνὸ βαθυγάλαζο κι ἀπὸ κάτω ἡ θάλασσα, χλωμὴ-χλωμὴ κι ἀκίνητη, σὰν οὐρανὸς κι αὐτὴ μὰ ξεθωριασμένος......Μὰ βράδιαζε, κ' ἡ νύχτα ποὺ ἐρχότανε θὰ τύλιζε σὲ λιγάκι, μέσα στὸ ἴδιο σκοτάδι, μαζὶ μ' ὅλα τὰ πράματα, καὶ τοὺς στοχασμούς, πού τριγυρίζανε, σὰν πουλιὰ τρομαγμένα ποὺ θένε νὰ φύγουνε, μὰ ὅλα τὰ παραθύρια εἶναι κλειστά, μέσ' αὐτὴ τὴ νεκρικὴ κάμερα.... Ὅσο εἴτανε ἥλιος ἔξω...Μὰ τώρα!...

—Τ' εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Νὰ συλλογοῦμαι πῶς ἐχτὲς εἴτανε καλὰ σπίτι της...καὶ σήμερα... Ματαιότης!...

Προσηλωμένη σ' ὅτι φαινόταν ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῶν κατεβασμένων μπερντέδων, μόλις ἔνοιωσα πῶς κάποιος μιλοῦσε δίπλα μου, γύρισα.

Μιὰ γυναίκα ἡλικιωμένη μὲ κατάμαυρα μαλλιὰ βαμένα, ποὺ κιτρίνιζαν στὴ χωρίστρα, μὲ ποῦντρες, ποῦ καὶ ποῦ, καθισμένες στὶς ζαρωμάδες τοῦ προσώπου της, μὲ κύταζε περιμένοντας ἀπάντηση. Εἶταν ντυμένη μὲ τρόπο ὁλωσδιόλου νεανικό, φοροῦσε ἕνα μαῦρο μποῦστο, γαρνιρισμένο μὲ παλλιέτες μαῦρες-πολὺ σφιχτὸ στὸ στῆθος, ποῦ τῆς ἔδιδε ἕνα ὕφος φοβερὰ στενοχωρημένο, ἔτσι ποὺ καθόταν, ἀλύγιστη μέσ' στὸν κορσέ, σὲ μιὰ χαμηλὴ πολυθρόνα. Μὲ μανίκια κοντά, εἶχε μακριὰ γάντια A JOUR ποῦ τὰ κρατούσανε νὰ μὴν πέφτουνε βρα-

χιολάκια χρυσὰ κοριτσίστικα μὲ μπρελὸκ ποὺ χτυπούσανε σὰν κουδουνίστρα παιδιοῦ, κάθε φορὰ ποῦ ἔκανε καὶ τὴ πιὸ μικρὴ κίνηση. Σὰν εἶδε πὼς τὴν πρόσεχα ξακολούθησε:

—Ναί-ναί-ὅλα εἶνε ματαιότητες σ' αὐτὸν τὸν κόσμο...Μὰ οἱ ἄνθρώποι δὲν τὸ καταλαβαίνουνε αὐτό... Κι ἀνεστέναξε.

—Ναί-ναί- δὲν τὸ καταλαβαίνουνε αὐτό, ἐπανέλαβα κ' ἐγὼ τὴ στιγμή, ποῦ μιὰ κίνηση τῶν χεριῶν της, ἔκαμε πάλι τὰ μπρελὸκ νὰ κουδουνίσουνε εὔθυμα, σὰ νἄλεγαν κι αὐτά:

«Ναί, ναί. δὲν τὸ καταλαβαίνουνε αὐτό... τί καλὰ ποὺ δὲν τὸ καταλαβαίνουνε!»

Κἄποιος ἀναστέναξε καὶ στράφηκα ἀπότομα σὰν ξαφνισμένη πρὸς τὸ μέρος ποὺ βγῆκε ὁ ἀναστεναγμός, μὰ δὲν εἶδα τίποτα Οἱ ἴδιες μορφὲς καθόντανε στὶς ἴδιες θέσες καὶ μόνο ἡ κόρη τῆς πεθαμένης, ἀγωνιζότανε νὰ νικήσει τὸν ὕπνο μὲ κίνησες περιττές. μὲ μεγάλες προσπάθειες νὰ κρατήσει τὰ μάτια της ἀνοιχτά· κἄποτε ἔριχνε τὸ βλέμμα της στὴ μητέρα της κ' ἡ θέα τοῦ ἀτάραχου ἐκείνου ὕπνου λὲς μεγάλωνε τὴν ἀνάγκη, ποὺ εἶχε κ' ἐκείνη νὰ ξαπλώσει κἄπου καὶ νὰ κοιμηθεῖ. (Ὦ! νὰ ξαπλώσει... νὰ τεντώσει τὸ σῶμα της, νὰ αἰσθανθεῖ τὰ κόκκαλά της νὰ τρίξουν ἡδονικά. νὰ γυρίσει πλάϊ πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου, νὰ βάλει τὄνα της χέρι κάτω ἀπὸ τὸ μαξελάρι καὶ τἄλλο νὰ τ' ἀφήσει ἀπάνω στὸ σῶμα της ἀναπαυτικὰ καὶ νὰ τῆς ρήξουνε σὲ λιγάκι, ὅπως θὰ τὴν παίρνει ὁ ὕπνος καὶ θὰ κρυώνει, ἔτσι ὅπως γίνεται πάντα στοὺς κουρασμένους, τίποτα ἀπὸ πάνω της... κανένα πανωφόρι... νὰ κοιμηθεῖ...)

Μιὰ συγγενής της τὴν ἀντελήφτηκε καὶ πλησίασε νὰ τῆς πεῖ νἄρθει ν' ἀναπαυτεῖ στὸν καναπὲ λιγάκι.

—Ἔλα, νὰ ζήσεις, ἕνα τέταρτο ὕπνος θὰ σὲ ξεκουράσει. Ἐκείνη ἔκανε πῶς δὲν ἤθελε.

—Μὰ ὄχι, σὲ παρακαλῶ, θεία, δὲ νυστάζω καθόλου· θέλω νἆμαι κοντὰ στὴ μητέρα μου... πόση ὥρα θὰ τὴ βλέπω ἀκόμα;

Συγκινήθηκε μ' αὐτὰ ποὖπε κι ἀρχίνησε νὰ κλαίει. Μερικὰ «ἔχει δίκιο» ἀκουστήκανε κι ὅλα πάλι πήρανε τὴν πρώτη ἡσυχία. Μυίγες μπαινοβγαίνανε στὰ βαθουλωμένα μάτια καὶ στὰ ῥουθούνια τῆς νεκρᾶς, ποῦ ἔδιωχνε πότε-πότε μὲ τὸ μαντήλι της μιὰ γριά, ποὺ καθότανε δίπλα. Καμιὰ φορὰ οἱ μυίγες δὲν ἔφευγαν καὶ τότε χτυποῦσε καὶ τὸ πρόσωπο τῆς πεθαμένης. Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα, ἡ ἀτμόσφαιρα γινότανε ἀνυπόφορα βαρειά, ἀνεκατεμένη μὲ τὴ μυρωδιὰ τῶν μεγάλων λαμπάδων, ποὺ ἄναβαν στὰ πόδια καὶ στὸ κεφάλι τῆς νεκρᾶς...

Κἄποιος μπῆκε καὶ ζήτησε αἰθέρα καὶ τότε εἶπαν, πῶς ὁ γυιὸς τῆς πεθαμένης, ὁ ξακουστὸς δικαστής, εἶχε λιγοθυμήσει

στὴν πλαγινὴ κάμερα. Μερικὰ κεφάλια πάλι κούνησαν μ' ἔκφραση συμπάθειας. Δυὸ κυρίες μεσόκοπες, καθισμένες ἀναπαυτικὰ στὸν καναπέ, μιλοῦσαν τώρα. Κἄτι ἔλεγαν ἄσχετο μὲ τὸ θάνατο, γιατὶ οἱ φυσιογνωμίες τους εἴσανε γελαστές. Ἄξαφνα σὰ νὰ γινόταν ἡ ὁμιλία δυνατά, ἡ μιά κυρία εἶπε: «Μ' ἀλήθεια, εἴδετε πῶς τ' ἀπίδια ἐφέτος ἔχουνε σκουλήκια;» Ὅπως ὅταν ρήξομε ἕνα ψίχουλο στὴ στέρνα, ποὖναι ψάρια, τά βλέπομε εὐτὺς καὶ τρέχουνε ὅλα μαζὶ καὶ σωρειάζουνται στὸ μέρος ποὔπεσε-ἔτσι κ' οἱ γυναίκες ἐκεῖνες, ποὺ ἔδειχναν ὅτι τίποτα δὲ θἄτανε ἱκανὸ νά τὶς ἀπασχολήσει ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ θανάτου, μόλις ἄκουσαν τὴν παρατήρηση αὐτή, βιαστήκανε εὐχαριστημένες νὰ λάβουν μέρος στὴ συζήτηση.

—Ναί, ἔχετε δίκιο, ἐφέτος τ' ἀπίδια ἔχουν σκουλήκια.. κ' ἐμεῖς τὸ παρατηρήσαμε.

—Μὰ ἐμεῖς ὅμως πολὺ ἀργά, ἐπρόσθεσε μιὰ πολὺ παχειά. Ξέρετε εἶναι ἄσπρα-ἄσπρα- ἀπαράλλαχτα τὸ χρῶμα τ' ἀπιδιοῦ. Δὲν ξεχωρίζουνε καθόλου. Πρέπει νὰ φάγαμε καμιὰ δεκαριὰ ὀκάδες, ὡς ὅτου τὸ πάρομε εἴδηση.

Μερικὲς ἐμόρφασαν ἀπὸ ἀηδεία· ἄλλες ὅμως ἐκράτησαν ἀπάθεια ἀπὸ εὐγένεια. Μιὰ μάλιστα ἀπὸ ὑπερβολικὴ λεπτότητα χαμογέλασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι της δύο τρεῖς φορὲς σὰ νἄλεγε: «Μπᾶ; ἀλήθεια; πολὺ νόστιμο αὐτό.»...

Ἐπειδὴ μιλοῦσαν ὅλες καὶ γίνηκε φασαρία, ἡ κόρη τῆς νεκρᾶς ξενύσταξε καὶ σηκώθηκε καὶ φίλησε τὴ μητέρα της μ' ἕνα χτυπητὸ φιλὶ ζωηρό, ποῦ ἀντήχησε ἀταίριαστα στὴ σάλα. Αὐτὸ θύμισε στὶς γυναίκες, ποῦ βρισκόντανε καὶ πάψανε τὴ συζήτηση παίρνοντας πάλι τὸ κατάλληλο ὕφος ποὺ ἀπαιτοῦσε ἡ περίσταση.

Ἄξαφνα γίνηκε φασαρία στὸ διάδρομο. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀνέβαιναν μαζεμένοι στὴ σκάλα καὶ οἱ γυναίκες σιωπηλὲς στρεφόντανε μεταξύ τους, σὰ νὰ ρωτοῦσαν «τί τρέχει-τί τρέχει»,

Ἕνας ἄνθρωπος μπῆκε βιαστικὸς καὶ τραβοῦσε τὶς καρέκλες στὸ γύρο, προστάζοντας τὶς γυναίκες ποῦ καθόντανε στὴ μέση· «σταθῆτε παρὰ πέρα· φέρνουνε τὴν κάσα». Στὰ λόγια αὐτὰ ἡ κόρη τῆς πεθαμένης ἔβαλε μιὰ φωνὴ καὶ ἔπεσε ἀνάσκελα στὴν καρέκλα. «Τὰ νεῦρα της!» εἶπαν, καὶ τρέξανε ὅλες κοντά της προσπαθώντας νὰ τὴν κάμουνε νὰ συνέρθει. Ἄλλη τῆς ξέσφιγγε τὴ φούστα της, ἄλλη τῆς ἔβαζε ἀμμωνία στὴ μύτη, ἄλλη τῆς ἔτριβε τοὺς σφυγμούς της-κ' εἶταν τόση ἡ ἀνησυχία μ' αὐτὸ τὸ περιστατικό, ποὺ ἀναγκαστήκανε αὐτοὶ ποῦ φέρνανε τὴν κάσα νὰ σταθοῦνε νὰ περιμένουνε νὰ κατατάξει πρῶτα ἡ ἀναμιγὴ τῆς λιγοθυμιᾶς, γιὰ νὰ μποῦνε μέσα. Ἐπὶ τέλους κατορθώ-

θηκε λιγάκι κ' οἱ ἄνθρώποι ἀναλάβανε τὴ δική τους δουλειά, βιαστικοὶ κι ἀνυπόμονοι.

— Βγάλτε τὸ τραπέζι ἀπὸ κεῖ. Τώρα πιὰ δέ χρειάζεται. Θ' ἀκουμπήσομε τὴν κάσα σὲ δυὸ καρέκλες. 'Εμπρὸς! σηκώστε σεῖς τὸ λείψανο, νὰ τραβήξομε ἐμεῖς τὸ τραπέζι.

— 'Ελᾶτε· ἴσα-ἔτσι-μπράβο.

— Αὐτὸ τὸ σεντόνι θ' ἀφήσετε; δὲ θὰ βάλετε τίποτα πάπλωμα ἀπὸ κάτω;

Οἱ ἄνθρωποι μετακόμισαν τώρα τὴν πεθαμένη, προσεχτικά, σὰ νὰ φοβόντανε μὴν τὴν ξυπνήσουν ἢ σὰ νἆταν κανένα μπίζιλο πρᾶμα.

—'Ανοίχτε μιὰ κολώνια, τί περιμένετε;

Ἕνας πῆρε κ' ἔρηξε μὲ τὴ μποτίλια στὴν κάσα καὶ στὸ πρόσωπο τῆς πεθαμένης· ἐνῷ κάποιος ἄλλος παρέκει προσπαθοῦσε νὰ βγάλει ἀπὄνα πακέτο μπαμπάκι τοῦ φαρμακείου, λιγάκι, γιὰ νὰ τὸ βάλουν στὸ στόμα καὶ στὰ ρουθούνια τῆς νεκρᾶς· κ' ἐπειδὴ τὸ μπαμπάκι αὐτὸ δὲν ξεχωρίζεται εὔκολα, τὸ τραβοῦσε μὲ πεῖσμα κ' ἔλεγε ἀπὸ μέσα του· «Ἄς τὸ δαίμονα!»

— Δὲν μπορεῖς ἔτσι. Λῦσε το πρῶτα τὸ πακέτο.

Ἡ μυρωδιὰ τοῦ φαινικοῦ, πoὔφυγε ἀπὸ τὸ μπαμπάκι ἀνακατωμένη μὲ τὴ μυρωδιὰ τῆς κολώνιας καὶ μὲ τὴν ἀόριστη ἀκόμα ὀσμὴ τοῦ πτώματος, ποὺ γινόταν ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα πιὸ ἐπαισθητὴ, μὲ πείραξε τόσο ποὺ ἔνοιωσα αἰφνήδια λιποθυμία, κ' ἔτρεξα νὰ βγῶ στὸ μπαλκόνι νὰ πάρω καθαρὸ ἀέρα... Ὅταν ξαναμπῆκα μέσα, ὅλα εἶσαν ἥσυχα. Ἡ κόρη τῆς πεθαμένης κοιμότανε στὸν καναπέ, οἱ γυναίκες σιγανοκουβεντιάζανε σὰν καὶ πρῶτα, οἱ μεγάλες λαμπάδες λιώνανε ὁλοένα, καὶ μόνο ἕνας νέος μὲ ψιλὸ γιακὰ καὶ πένθος στὸ μανίκι, ἔλεγε σκυμένος πάνω ἀπὸ τὴν καρέκλα μιᾶς ὄμορφης γυναίκας πῶς ἂν ἤθελε, θἆταν πολὺ εὐτυχὴς νὰ τὴν συνοδεύσει μέσ' ἁμάξι στὸ σπίτι της. Ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, ὅταν φεύγοντας σκοτεινὰ πιά, στράφηκα καθὼς περνοῦσα σ' ἕνα δωμάτιο φωτισμένο, εἶδα ἀπὸ τὴ μεσανοιχτὴ πόρτα τὸ γυιὸ τῆς πεθαμένης τὸν ξακουστὸ δικαστὴ νἆναι γερμένος πάνω ἀπὸ μιὰ γυναίκα, ποὖχε ριγμένη στὸν καναπὲ καὶ τὴ φιλοῦσε...

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΚΥΝΗΓΟΥ

Τώρα ποτὲ δὲν μέ 'δανε οἱ αλλοι μὲ τουφέκι
μόνο μὲ βλέπουν κάθ' αὐγὴ μὲ λούλουδα στὸ χέρι
νὰ περπατῶ στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἱερό παρέκει,
μὲ δάκρυα στὰ μάτια μου...—Ὅλη ἡ γῆ τὸ ξέρει:
ἀγάπησα 'γω δυνατά, καὶ θὰ ἀγαπῶ αἰώνια,
μὰ πέθαν' ἡ ἀγάπη μου καὶ μοναχὸς στὴν πλάσι
ἔμεινα... Κάποια παλαιὰ κατάρα, ποὖχα χρόνια
ἦρθε σὲ μιὰ κακιὰ στιγμὴ τὴ γλύκα νὰ χαλάσῃ...

ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΣ Γ. ΒΡΟΥΤΟΥ

ΛΩΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΕΝΑΣ ΧΟΡΟΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΧΗΡΩΝ ΚΑΙ ΟΡΦΑΝΩΝ

Ἀγαπητέ μου ἀναγνῶστα, ἀκολουθήσετέ με, παρακαλῶ, ὅπου θὰ σᾶς ὁδηγήσω. Βέβαια, τὸ βλέπω, εἶναι πολὺ ἀγενὴς ἡ ἀπαίτησίς μου, ἀλλὰ προλαμβάνω· προσέξετε καλὰ εἰς τὴν φρᾶσιν μου· ὑπάρχει πρῶτον τὸ Παρακαλῶ, δεύτερον καὶ εἰς τοῦτο τίποτε δὲν μ' ἐμποδίζει σᾶς ζητῶ συγγνώμην· ὥστε ἀγένεια δὲν ὑπάρχει ὁ κόσμος ὅπως εἶναι σήμερον σᾶς ὑποχρεώνει νὰ μὲ ἀκολουθήσετε Ἐμπρὸς λοιπόν· εὑρισκόμεθα ἢ μᾶλλον ἐπήγαμεν εἰς τὴν πόλιν Χ. Κάποιος κύριος... Τὸν διακρίνετε ; ὄχι ; πῶς ὄχι ; Δὲν τὸν βλέπετε ποῦ ἔρχεται κατὰ ἐδῶ, ντυμένος μὲ σταχτιὰ ροῦχα,ὡς τριάντα χρονῶν, κἄποιος ἠλίθιος καὶ πού τραβάει ἐμπρὸς σᾶ ζῶο χωρὶς νὰ βλέπει οὔτ' ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ ; πᾶμε, στὸ πεζοδρόμιο γιατὶ φοβοῦμαι μὴ μᾶς πατήσει ἀπὸ κεῖ θὰ τὸν καμαρώσομε καλύτερα. Τώρα τὸν βλέπετε καλά. Παρατηρήσετε πῶς ἐγύρισε τὸ κεφάλι ξαφνικά· κἄτι βλέπει στὸν τοῖχο. Μὰ τί βλέπει λοιπόν ; Ἀ ναί ! τώρα διακρίνομε· εἶναι ἕνα κόκκινο μεγάλο πρόγραμμα ποῦ κἄτι γράφει ἀπάνω.. πρέπει νὰ πλησιάσομε λίγο.. ἅ, βέβαια «τὴν προσεχῆ Κυριακὴν μέγας χορὸς ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν τῆς πόλεως» βλέπεις ; πρόκειται γιὰ χορό. Μὰ γιὰ παρατήρησε ἐδιάβασε καὶ πάει σᾶν ἀποβλακωμένος, γιατὶ ἄραγε ; ποιὸς ξέρει ἂν εἶναι ἐρωτευμένος ὁ καϋμένος, ἂν ὀνειρεύεται νὰ πάει στὸ χορὸ γιὰ νὰ συναντήσει ἐκεῖ καμμιὰ πολυαγαπημένη ἐμορφοῦλα, νὰ καμαρώσει τὰ ξανθὰ μαλλιά της σὰ θὰ πετοῦν στὸν ἀέρα μέσα στὸν ἀνεμοστρόβιλο τοῦ βάλς, ἢ γιὰ νὰ ἐνθουσιασθεῖ

βλέποντας τὰ μηκίλλα ποδαράκια της νὰ χάνονται καὶ νὰ ξαναφαίνονται μέσα στοὺς ἄσπρους φραμπαλάδες καὶ τίς ταντέλλες τοῦ φορέματός της...

'Αλλά... μᾶς ἔφυγε. Μὲ τὴν κουβέντα καὶ τίς εἰκασίες ἐχάσαμε τὸν ἄνθρωπό μας. Ἔτσι, γίνεται πάντα... μὰ τώρα εἶναι περιττὲς οἱ φιλοσοφίες... Ποῦ πῆγε, ἐμπρὸς ἀγαπητέ μου· τροχάδην... ἀπὸ δῶ... ὄχι, ἀπὸ 'κεῖ... ὄχι, ἀπὸ τοῦτο δῶ τὸ στενό... ἆ ναὶ τὸν βλέπετε ; χτυπα μιὰ πόρτα.. ἐμπρός ἀκόμη λίγο... Τώρα θὰ σταθοῦμε ἐδῶ, κάποιος ἀνοίγει... εἶναι μιὰ γυναίκα σὰν ὑπηρέτρια... αὐτὸς ἐμπῆκε μέσα.. ἡ πόρτα ἐκλείστηκε... Ἔ λοιπὸν, καὶ μεῖς ; πρέπει πάντως νὰ τὸν περιμένομε ἐδῶ... ἐν τῷ μεταξὺ ἂς κουβεντιάσομε κἄτι τι, ἂς ποῦμε γιὰ ἄλλα ζητήματα. Δὲ μοῦ λέτε, σᾶς παρακαλῶ, σᾶς ἀρέσουν οἱ χοροί ; πῶς ; πῶς εἴπατε ; δὲ σᾶς ἀρέσουν οἱ χοροί ; καλὲ τί λέτε; ἔχετε μέγα ἄδικον. Κατά τὴν ἰδέαν μου οὐδὲν ὡραιότερον. Μά πῶς ἐρωτᾶτε γιατί ; δὲ σᾶς φαίνεται πώς εἶναι περιττὸ νά ἐρωτᾶτε καθόλου... πάει κανεὶς ἐκεῖ χορεύει.. χορεύει, γελᾶ, χαριεντίζεται, βλέπει· ἢ πρὸ παντὸς βλέπει τά μάτια γεμίζουν ἀπὸ ταντέλες κι ἀπὸ ξανθά μαλλιά ἀπὸ ὄμορφα πρόσωπα ἀπὸ καπνὸ ἀπὸ μεθύσι, μεθοῦν τά ματια στοὺς χορούς, κ' εἶναι ἡδονικώτατο τῶν μεθύσι τῶν ματιῶν.- δὲν σᾶς φαίνεται ἔτσι ;..

Μά τί τρέχει; ἀκούω φωνὲς καὶ κουβέντες μέσα στὸ σπίτι... Ἄς τρέξομε στὴν πόρτα. Ὁ φίλος φωνάζει μέσα. γιατὶ ἆρα γε ; πρέπει ν' ἀκούσομε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα... πῶς ; πῶς ; εἶναι ἀπρεπὲς λέει ; χά ! χά ! μὰ σήμερο φίλε μου γιά νά δεῖς τὴν ἀλήθεια τοῦ κόσμου πρέπει νά δεῖς ἀπὸ κειδαρότρυπα . ἀλλά οἱ φωνὲς γίνονται ὅλο καὶ μεγαλύτερες... ἄκουσε... ὁ φίλος φωνάζει «Μα δὲ θά πάει λοιπόν, δὲ θά πάει, δὲν ἔχω σκοπὸ νά βββββ» νά ; νά ; ἐμπρός ; μπά ! πάει πλειά, ἐχάσαμε τά ἴχνη τῆι φράσεως.. ἂς μὴ χάνομε ὅμως καιρὸ ὁ φίλος μας φωνάζει...—«Σοῦ εἶπα δὲν πάω»—μά σκύψε λοιπὸν καὶ σὺ φίλε μου ν' ἀκούσεις... πρόκειται γιά τὸ χορό. Ἄκουσε τή... τή... πῶς νά τὴν πεῖ ; φαίνεται νἆναι γυναίκα του... ἄκουσε την πῶς μιλεῖ χαδευτικά καὶ κλαίει..—«Μά γιατὶ 'Αγάπη μου δὲ θὲς νά πᾶς ; ἐγὼ ποὺ σ' ἀγαπῶ ποὺ ποτὲ δὲν θέλω νά κάμω τίποτε ποὺ νά σὲ δισαρεστήσει... ἔλα σὲ παρακαλῶ... θά περάσομε ὡραῖα, θὰ χορέψομε θα διασκεδάσομε...» Μὰ σίμωσε λοιπὸν καὶ σὺ φίλε μου, σκύψε λίγο στὴν κλειδαριὰ μπορεῖς βέβαια... δὲν θὰ ντραπεῖς ἐννοεῖται.,. τα εἴπαμε τώρα... σκύψε ν' ἀκούσεις καὶ νὰ δεῖς αὐτοπροσώπως... Ναί... ἔτσι... τώρα εἶσαι καλά... ἄκουε λοιπόν.... ἀκοῦς ; ἔ ! μπραβο εἶδες πῶς εὐχαριστεῖσαι τώρα ; ἂν δὲ σέφερνα ἐδῶ θὰ

βλεπες καὶ θὰ ἤκουες τόσο ὡραῖα πράματα τόσο ὡραῖες κου... μὰ ναὶ βέβαια... ἔχεις δίκιο πρέπει νὰ ἔχεις; τί τρέχει; τί συνέβη; ἄκουσες τίποτα; Μὰ μίλησε λοιπόν! μίλησε μου! ἔγεινε τίποτα; ὄχι; πῶς ὄχι! στάσου ν' ἀκούσω κ' ἐγώ! στάσου να δῶ! μὰ στάσου λοιπόν!... ἄφησέ με καὶ μένα... θὰ σὲ σπρώξω πρόσεχε... θα σὲ σπρώξω στὴν πόρτα καὶ θὰ ἀκούσουν μέσα... Μὰ ἔλα λοιπὸν τί κανεις ἐκεῖ; γιατὶ γελᾶς; θὰ μαλώσομε... εἶσαι ἀνυπόφορος, θὰ τὰ δεῖς ὅλα καὶ δὲ θ' ἀφήσεις νὰ δῶ καὶ γώ... τί; νὰ σωπάσω; εἶσαι μὲ τὰ σωστά σου; θὰ σὲ σπρώξω ἕνα... δύο.., στὰ τρία σὲ σπρώχνω..... Ε! τώρα ναί, εἶδες ἡ φοβέρα; τί ἀπόγεινε λοιπόν; πῶς; τί εἶπε; δὲ θέλει ὁ Κύριος νὰ πάει; δὲν ἔχει χρήματα γιὰ τουαλέτες; στάσου τώρα ἐγὼ θ' ἀκούω θὰ βλέπω καὶ θὰ σοῦ λέω, ὅσο νἄρθει ἡ σειρά σου. Α! ναὶ ἀλήθεια γιὰ χρήματα μιλοῦν. ἀγριομιλοῦν ταχύτερα... πολὺ ἀγριομιλοῦν... πάρα πολὺ ἀγριομιλοῦν.. τί μεταβολὴ ἀληθινὰ σὲ τόση ὥρα... τώρα τοῦ λέει γιὰ τὴν προίκα... ὢ ὢ ὁ Κύριος θυμώνει πολύ· τῆς λέει νὰ μὴν τὸ ξαναπεῖ αὐτὸ γιατί... Αὐτή.. ὢ αὐτή.. τὸ ξαναλέει ὁ Κύριος γίνεται ἔξω φρενῶν. «Ποῦναι τὸ μπαστοῦνι μου»- χά. χά, τώρα ν' ὁ χορός. «Ποῦναι τὸ μπαστοῦνι μου, εἶσαι ἀνυπόφορη»-Τὸ μπαστοῦνι εὑρέθηκε, τὸ παίρνει αὐτὸς καὶ τρέχει κατ' ἐπάνω της. Αὐτὴ κρατεῖ μιὰ σιγαριέρα καὶ τὴν πάλλει ἀπειλητικὰ τώρα τὴν ἐκσφενδονίζει κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντρούς της αὐτὸς παραμερίζει κ' ἡ σιγαριέρα πέφτει στὸν καθρέφτη τὸ μεγάλο. καὶ τὸν κάνει κομμάτια. Αὐτὸς σηκώνει τὸ μπαστοῦνι - «Ὢχ τί μοῦ γίνηκε δέκα πέντα ναπολεόνια. μὰ ποὺ θὰ μοῦ πᾶς; ἕ; » - Τράκ ἡ πρώτη ἔπεσε στὴ ράχη αὐτὴ ξεφωνίζει - «ἆ! μὲ σκότωσες κακοῦργε»- τρὰκ ἡ δεύτερη πάλι στὴ ράχη... αὐτὴ ἁρπάζει μιὰ φλιντζάνα τοῦ τσαϊοῦ ἀπὸ τὸν ἀνοιχτὸ μπουφὲ A LA MODE καὶ τοῦ τὴν ρίχνει μὲ δύναμη στὸ πρόσωπο, ἐπροσπάθησε νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι μὰ δὲν ἐπρόφτασε καὶ τὴν ἐδέχτηκε στὸ κούτελο· νὰ καὶ αἷμα... μὰ σὺ τὶ ἔχεις καὶ φωνάζεις; τί θές; θὲς νὰ δεῖς καὶ σύ; ἅμ δὲν ἦρθε ἀκόμη ἡ σειρά σου - ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ.. μὴ μὲ χτυπᾶς ἔτσι... μὴ μὲ χτυπᾶς σοῦ λέω ἡ εὐγένεια τὸ ἀπαγορεύει.. οὖσυ Τώρα αὐτὴ τοῦ ἔχει πάρει τὸ μπαστοῦνι καὶ τοῦ ἔχει φαίνεται δώσει μιὰ στὸ μάγουλο γιατὶ φαίνεται μιὰ μελανιά, τρέχει αὐτὸς ἐναντίον της μὰ αὐτὴ σηκώνει πάλι. τὸ μπαστοῦνι καὶ τραβῶντας το στὰ πίσω ἐχτύπησε μιὰ μεγάλη κρεμαστὴ λάμπα ἡ ὁποία σπᾶ σὲ κομμάτια...τὸ δὲ μπαστοῦνι σπᾶ δυὸ στὴ μέση· τρέχει ὁ ἄντρας καὶ παίρνει τὸ μισὸ ἀπὸ χάμαι - RÉVÉRENCE κι ἀρχίζει πλειὰ ὁ ἀληθινὸς χορός... εἴμαστε στὶς κατρίλιες.. - TOUR - EN AVANT - EN ARRIÈRE

TRAVERSEZ - BALANCEZ ἔλα τώρα καὶ σὺ ἀγαπητέ μου καὶ κύταξε τὸ χορὸ αὐτὸς εἶναι χορὸς ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν.»

Ἐγὼ σ' ἀφήνω.. κύταξε ὅσο θέλεις· μὴ λησμονήσεις ὅμως νὰ διηγηθεῖς τὴν ἱστορία... ὄχι ὄχι θέαμα ἤθελα νὰ πῶ, νὰ μὴ λησμονήσεις τὸ λοιπὸν νὰ πεῖς καὶ σὲ ἄλλους τὸ ὅ,τι εἶδες σήμερα εἰς τὴν πόλιν.

ΔΑΝΤΗΣ

Ο ΚΟΜΗΣ ΟΥΓΟΛΙΝΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ
ΤΟ XXXIII ΑΣΜΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

'Απὸ τὸ ἄγριο τὸ φαΐ αὐτὸς ὁ κολασμένος
ἐσήκωσε τὸ στόμα του, σφουγγίζοντας τὰ χείλη
μὲ τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς, ποῦ πίσω εἶχε φάει.
῞Υστερα εἶπε: «Μοῦ ζητᾷς πολὺ φρικτόνε πόνο
νὰ ξαναπῶ, ποῦ τὴν καρδιὰ κ' ἡ θύμησίς του μόνη
μοῦ θλίβει, πρὶν τὸ στόμα μου νὰ τόνε λέῃ ἀρχίσῃ.
'Αλλ' ἂν τὰ λόγια μου αὐτά, σ' αὐτόνε τὸν προδότη
ποῦ ροκανίζω, δύνανται νὰ φέρουν καταισχύνη,
θὲ νὰ μὲ ἰδῇς καὶ νὰ μιλῶ καὶ νὰ δακρύζω ἀντάμα.
Ποιὸς εἶσ' ἐσύ, καὶ πῶς ἐδῶ 'κατέβηκες στὸν ῞Αδη
δὲν ξέρω· μὰ μοῦ φαίνεσαι ἀπ' τὰ λόγια Φλωρεντῖνος.
Μάθε λοιπόν, πῶς εἶμαι ἐγὼ ὁ κόμης Οὐγολῖνος
καί τοῦτος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ρουτζέρης κάποτ' ἦταν·
τώρα θὰ μάθῃς καὶ γιατὶ τόσῳ σιμά του στέκω.
Τὸ πῶς μὲ στοχασμοὺς κακοὺς μ' ἐπλάνεψε νὰ δώσω
πίστι σ' αὐτόν, καὶ πάλι πῶς ἐπιάστηκα, κι' ἀκόμα
πῶς πέθανα.... νὰ σοῦ τὸ 'πῶ, θαρρῶ, δὲν εἶν' ἀνάγκη.
Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν ἔμαθες πόσο σκληρὰ ἡ θανή μου
'γίνηκε· τοῦτο θὰ σοῦ πῶ, καὶ τότε θὲ νὰ κρίνῃς,

ἀνίσως γιὰ νὰ τὸν μισῶ, λόγο τρανὸ δὲν εἶχα.
Στὴ φυλακὴν ἐκείνηνε, ποῦ φυλακὴ τῆς πείνας
ἀπὸ ἐμὲ ὠνομάστηκε, καὶ ποῦ σ' αὐτὴν κατόπι
θὲ νὰ κλειστοῦν κι' ἄλλοι πολλοί, ἕνας μικρὸς φεγγίτης
πολλὰ φεγγάρια μοὔδειξεν, ὅταν τὸ ὄνειρο ἐκεῖνο
τὸ σκοτεινὸ ὠνειρεύτηκα, καὶ μούδειξεν ἐκεῖνο
ξάστερα πιὰ στὰ μάτια μου τὸ φοβερό μου μέλλον.
Αὐτὸς ἐδῶ μοὐφαίνοταν καὶ ἀρχηγὸς κι' ἀφέντης,
ποῦ λύκο καὶ λυκόπουλα πρὸς τὸ βουνὸ ἐκυνήγα,
ποῦ κρύβει ἀπ' τῶν Πισσατῶν τὰ βλέμματα τὴ Λούκα.
Γοργά, λιγνά, τοῦ κυνηγιοῦ σκυλλιὰ ἐμπρός του ἦσαν,
Γαλάνδοι καὶ Σισμόνδιοι μαζὶ μὲ τοὺς Λαφράγκους.
Σἂν ἔτρεξαν δρόμο μακρύ, 'κουράσθη κι' ὁ πατέρας
καὶ τὰ παιδιά, καὶ νόμισα μὲ δόντια σἂ μαχαίρια
πῶς τὰ πλευρὰ τοὺς ξέσκιζαν κι' ὅταν τὸ χαραμέρι
ἐξύπνησα, στὸν ὕπνο τους νὰ κλαῖνε τὰ παιδιά μου
σιμά μου ποῦ ἤσανε τ' ἀκῶ καὶ νὰ ζητοῦν νὰ φᾶνε.
Θἆσαι πολὺ σκληρόκαρδος ἀνίσως δὲν πονέσῃς
σἂ μιὰ στιγμὴ συλλογισθῇς τὸ πόνο τῆς καρδιᾶς μου.
Κι' ἂν δὲν θρηνήσῃς, τάχατε τί ἄλλο νὰ κυλήσῃ
τὰ δάκρυά σου δύναται ; Ξυπνήσανε κι' ἐκεῖνα
κ' ἦτον ἡ ὥρα ποῦ τροφὴ ἐφέρναν ὅπως πάντα
σ' αὐτά, καὶ τὸ καθένα του γιὰ ὄνειρο 'ρωτοῦσε.
Τότε ἡ πόρτα 'κλείστηκε τοῦ φοβεροῦ μας Πύργου
καὶ στὸ ἄκουσμα ἀκίνητος ἀπόμεινα θωρῶντας
τὶς ὄψες τῶν παιδιῶνε μου· δὲν ἔκλαψα, ὡς τόσο
'πετρώθη μέσα μου ἡ καρδιά· κλάψαν αὐτὰ καὶ μ' εἶπεν
ὁ Ἄνσελμός μου:-«Πατέρα μου, τί ἔχεις ; πῶς κυττάζεις;»
Καὶ πάλι δὲν ἐδάκρυσα, μὰ οὔτε μιλιὰ δὲν εἶπα
τὴ μέρα 'κείνην ὅληνε, κι' οὔτε στερνὰ τὴ νύχτα,
ὡς ποῦ ὁ Ἥλιος 'φώτισε τὴν ἄλλην τὴν ἡμέρα.
Κι' ὅταν ἐμπῆκε λίγο φῶς μέσα στὴ φυλακή μου
τὴν τρομερή, κι' ἀντίκρυσα στῶν τέσσερων παιδιῶν μου
τὰ πρόσωπα τὴ ζωγραφιὰ τὴν ἴδια τὴ δική μου,
τὰ δυό μου χέρια ἐδάγκωσα ἀπ' τὸν πολύ μου πόνο·
κ' ἐκεῖνα, ποῦ ἐνόμισαν ὅτι πεινῶ, ἀμέσως
'σηκώθησαν καὶ μ' εἴπανε:—«Πατέρα μας, ὁ πόνος
γιὰ μᾶς θἆναι μικρότερος πολύ, ἂν ἀπ' τὸ κρέας

τὸ ἄθλιο μας χορτασθῇς· σὺ ποῦ μᾶς τὸ ἔχεις δώσει.
ἐσὺ καὶ πάρ᾿ το !»· ἡσύχασα γιὰ νὰ μὴν τὰ λυπήσω
περισσότερο, κ᾿ ἐμείναμεν ἐκείνην τὴν ἡμέρα
κι᾿ ὅλη τὴν ἄλλην ἄφωνοι, κ᾿ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου.
Ἄχ ! πές μου, γῆ σκληρότατη, τότε πῶς δὲν ἀνοίχτης ;
Ἔφτασ᾿ ἡμέρα ἡ τέταρτη καί... νά ! μπροστά μου πέφτει
στὰ πόδια μου ὁ Γάδδος μου, καὶ λέγει μου—«Πατέρα,
γιὰ δὲν βοηθᾷς κ᾿ ἐμένανε ;»... μὰ πέθανεν ἀμέσως...
Κι᾿ ὅπως μὲ βλέπεις, εἶδα ἐγώ, ἄχ ! καὶ τοὺς τρεῖς τοὺς [ἄλλους
μὲ τὴ σειρὰ νὰ ξεψυχοῦν τὴν ἕχτη τὴν ἡμέρα...
Κι᾿ ἄρχισα τότε ὁλότυφλος νὰ ψάφνω τα ἕνα ἕνα...
καὶ τὸ ὄνομα τους ᾿φώναξα... δύο ὁλόκληρες ἡμέρες,
ἐνῷ εἴχανε πεθάνει πιά. ἐνῷ πιὰ δὲν μου ἐζοῦσαν...
Στερνά... ἡ πεῖνα ἐνίκησε τὴν τόση μου τὴν λύπη.. »
᾿Σώπασε· καὶ μὲ τὶς ματιὲς λοξές, ἐξαναπῆρε
στὰ δόντια του τὸ ἄθλιο κρανίο, καὶ τοῦ μπήγει
αὐτὰ μέσα στὸ κόκκαλο σφικτά, σἄ νἄταν σκύλλος.
Ὦ Πίσα ! τῆς ὡραίας γῆς ντροπή, τῆς γῆς μας, ὅπου
φθόγγον γλυκὸν τὸ SI σκορπᾷ, ἄν νά σὲ τιμωρήσουν
ἀράθυμοι ἐδείχτηκαν οἱ γείτονές σου ὅλοι,
ἄς κινηθοῦνε τά νησιά Καπρία καὶ Γοργόνα
στενά τοῦ Ἄρνου Ποταμοῦ νά φράξουνε τὸ στόμα,
ποῦ ἡ πλημμύρα τοῦ νεροῦ κάθε ζωὴ νά πνίξῃ.
Τί, κι᾿ ἄν ἡ φήμη ἐκήρυξε προδότη τῶν φρουρίων,
τὸν κόμην Οὐγολῖνον, Σὺ δὲν ἔπρεπε τοὺς γυιούς του
νά βασανίσῃς ἔτσι δά· οἱ ἄνθρωποι κατόπιν
ἀθῴους ἐκηρύτταναν, ὦ ! τῶν Θησῶν νέα πόλις,
Βριγάτα καὶ Οὐγκίωνα, ἀντάμα μὲ τοὺς ἄλλους
τοὺς δύο, ποῦ τὸ ᾆσμα ἀνάφερε λιγάκι παραπάνω.

ΜΕΤΑΦ. Α. ΜΟΥΤΖΟΥΡΙΔΗ

CHARLES FUSTER

ΤΟΥ ΒΡΑ = ΔΥΟΥ Η ΣΙΓΗ

Μὲς στὴν θλῖψι τῆς γῆς κατεβαίνει
Τοῦ βραδυοῦ ἡ σιγή,
Τῆς ἀγάπης ἀνοίγ' ἡ πληγὴ
Στὴν καρδιά, π' ἀγρυπνᾷ ταραγμένη.

Τοῦ μυστήριου τὸ κῦμα προβαίνει,
Κι' ἁπαλό, σὰν φιλί, φτερουγεῖ,
Τοῦ βραδυοῦ ἡ σιγὴ
Μὲς στὴν θλῖψι τῆς γῆς κατεβαίνει.

Μὲς στὴν θλῖψι τῆς γῆς κατεβαίνει
Τοῦ βραδυοῦ ἡ σιγή,
Κι' ἡ γαλήνη, ποῦ χύνει στὴ γῆ ,
Σᾶ 'νας ὕπνος δροσιᾶς μᾶς γλυκαίνει.

Δακρυῶνε πηγές! Πονεμένα!
Σ' ἕναν ὕπνο τὸ πᾶν θὰ πνιγῇ·
Τοῦ βραδυοῦ ἡ σιγὴ
Μὲς στὴν θλῖψι τῆς γῆς κατεβαίνει.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΝΙΚ. ΚΕΦΑΛΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ ΒΑΛΤΕΤΣΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΣΑΪ· ΤΑ [illegible] ΕΛΛ. ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ἦταν χαρὰ Θεοῦ!

Ὁ Ἥλιος, μὲ τὴ λαμπράδα του, αὐγάτενε καὶ δυνάμωνε ἀπὸ ψηλὰ τὴ χαρὰ κάθε ζωῆς στὴν κάτου πλάση. Ὅλα γελοῦσαν καὶ χαίρονταν στὴ Μεγάλη Γιορτή, ὅλα ξανάσεναν.

Ἦταν Λαμπριάτικη μέρα.

Οἱ ἀγέροι, κλείστηκαν στοὺς καταράχτες τῶν βουνῶν καὶ στὲς σπηλιὲς τῶν ἀκρογιαλιῶν, κι' ἄφηκαν στὴν ἰσιάδατους τὰ κλαριὰ στοὺς λόγγους, καὶ τὰ κύμματα ἀτάραχτα στῆς θάλασσας τὸ βηθό.

Τὰ σκυλιὰ δὲ λύχταγαν σἂν πρῶτα ἄγρια, γιατὶ δὲ σμίζονταν οὔτε γροικοῦσαν ἀγριόζουδα. Τ' ἀρνοκάτσικα χοροπιδοῦσαν καὶ βέλαζαν, χαϊδιάρικα, γύρω στὲς μάννες τους. Τὰ τραγιὰ καὶ τὰ κριάρια, παράβγαιναν στὸ πάλαιμα,—χτυπῶντας μὲ φούρια τὰ κούτελά τους... Τ' ἄλλα ζωντανὰ ξαπόστεναν καὶ κεῖνα ἀπὸ τὸ κάθε μέρα φόρτωμα.

***

Μὲ τέτοια χαρὰ Θεοῦ λάμπρεβαν σὲ μακρινὰ χρόνια, κάποιοι τσιελιγγάδες, ξεχειμάζοντας ἀντάμα τἀμέτρητα γιδοπρόβατά τους ἀπάνου στὲς 'Αδέρες, βλέποντας ζερβὰ τὴ θάλασσα τῆς 'Αθήνας, δεξιὰ τὸ γιαλὸ τῆς Ὕδρας, καὶ κατάματα, τὸ πέλαγο τῆς Κρήτης.

***

Οἱ λαμπρῖτες, στριφογυρίζονται γύρω στὴ θρακόβολη, πότε ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ πότε ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ἡ γυναῖκες, ἄλλες συγύριγαν τὲς καλῦβες, ἄλλες ἔπλεναν τ' ἀγκειά, κι' ὅλοι τους ἀντάμα, τοίμαζαν γιὰ τὸ γεῦμα...

Ὦ, χρόνοι μου, ἀλησμόνητοι! ἄκακη κι' ἀβάρετη τοῦβουνοῦ ζωή.

Τὰ μικρὰ παιδιά, μὲ τὴν ἀληθινὴ χαρὰ ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο, ἦταν συναγμένα παρὰ κεῖ καὶ παράδειχναν τὲς λαμπριάτικες φορεσιές τους, καὶ τἄλλα τους μικροστολίδια, τὲς κόκκινες λουρῖδες, τὰ κόκκινα τσαρούχια μέ τὴς κόκκινες καὶ θαλασσιὲς φοῦντες, καὶ τέτοια.

Ἡ ὥμορφες, τοίμαζαν καὶ κεῖνες τἀσημοζούναρα, τὲς κεντιστὲς ποδιές, τὰ κίτρινα καὶ κεραμειδὴ κλαρωτὰ μαντύλλια, ἔδεναν στὸν ὁλοστρόγγυλο γαλατένιο τους λαιμό, τὲς ἀρραδιασμένες χάντρες μὲ τοὺς Ἁγιορίτικους ἀσημμοσταυροὺς καὶ τὰ Κωσταντινάτα, χτένιζαν κι' ἔπλεχαν τὰ μαλλιά τους κι' ὅλες τοιμάζονταν γιὰ τὸ χορό, καὶ ποιὰ θὰ πῇ τὰ περσσότερα καὶ καλλίτερα τραγούδια.

Οἱ λεβέντες, κάναν καὶ κεῖνοι τὰ δικά τους. Σφίγγαν σφιχτὰ στὴ δαχτυλιδένια μέση τους τὴς πολύδιπλες φουστανέλ-

λες καὶ κρεμοῦσαν ζερβὰ καὶ δεξιὰ τὰ χαϊμαλιὰ καὶ τἄλλα τους στολίδια.

Οἱ γέροι κι' ἡ γρηές, ἄκουγαν τὲς θεϊκὲς ἱστορίες καὶ διήγησες τοῦ πολύξερου γέρω— Σκοτίδα.

* *
*

Δὲν τυροκόμησαν τὴν ἡμέρα κείνη, οὔτε σκάλησαν στὴ βοσκὴ τὰ γιδοπρόβατα. Τῶχουν τάμμα οἱ τσιοπαναρέοι, Λαμπρὴ κι' Ἁγιωργιοῦ, νὰ μὴν πιάνουν πιτιὰ καὶ καδόξυλο. Τὸ γάλα τὸ μοιράζουν στὰ ζεβγήτικα χωριά.

* *
*

Κατὰ στὸ γιῶμα, ὁ γέρω—Ταλαγάνης, διάταξε καὶ σήκωσαν ἀπὸ τὲς διχάλες τοὺς λαμπρῖτες, καὶ τοὺς κομάτιασαν ἀπανου σὲ κλάρες, ποῦχαν στρωμένα στὸν ἴσκιο ἑνοῦ γεροέλατου. Στερνὰ κάθησαν σταυροπόδι γύρω—γύρω, χώρια γυναῖκες καὶ χώρια ἄντρες, κι' ἔκαμαν τὸ σταυρό τους τρεῖς φορὲς μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη. Πρὶν δοντιάση κανείς τους, ἀκούστη ὁ γέρω—Παγανιᾶς.

—Ἔ, γέρω—Ντρίβα, τί κάθεσαι.. Βγάλε μιὰ πλάτη καὶ ξήγα μας τὰ σημάδια της.

* *
*

Ὁ γέρω—Ντρίβας, ἀφ' οὗ ξεχώρησε καὶ καθάρησε μιὰ πλάτη, τὴν κράτησε ὀμπρὸς στὰ μάτια του, τὴν κύτταξε κατὰ τὸν ἥλιο, τὴν ξανακύτταζε, ἀναποδογυρίζοντάς την, γύρησε ζερβὰ καὶ δεξιά, βυθίστη στὲς σκέψες του, μίλησε μὲ τὸν κρυφό του κόσμο, ξερόβιξε, ξεροκατάπιε, χτένησε μὲ τὰ δάχτυλά του τὰ μακριά του γένια, ἀνεβοκατέβασε τὰ δασιὰ καὶ καγγελωτάτου φρείδια, ἀνάσανε, ξανάσανε, κι' ὕστερα, μέσα στὴ νεκρικὴ σιγὴ τῶν ἄλλων τσιελιγγάδων καὶ παρατσιελιγγάδων, ἐξήγησε τοῦ κόκκαλου τά σημάδια.

—Οὗλα καλὰ τὰ γράφει βρὲ παιδιά. Φτυχισμένο χρόνο θὰ περάσουμε. Πολλὰ χορτάρια θάχουμε στὰ βουνά. Τοῦ χρόνου πάλη σμῖχτες θᾶμαστε, καὶ θὰ βγάλουμε περσότερα γαλάρια ἀπὸ φέτο.

—Νὰ δώκῃ ὁ θεὸς κι' ὁ Ἅγιος!...

—Μά...
—Τί μά, γέρω Ντρίβα; ξάκριστο, μὴν κομπιάζεις...
—Πῶς νὰ τὸ ξακρήσω μωρὲ παιδιά.. Λίχνει ἡ ἔρμη κι' ἕνα μνῆμα.
—Ἕνα μνῆμα;..
—Ναί.. κοντινό. Τὸ ζιγώνει ἕνας ἄντρας..
—Ἀποκορωμένο νᾶνε..
—Ρίχτο στὰ σκυλιὰ νὰ χαθῇ...
—Μωρὲ σεῖς... δὲ ντρεπόσαστε νὰ πιστέβετε τὰ παληοκόκκαλα;.. Πέτα το ἀπὸ κεῖ νὰ χαθῇ.. Μπᾶ. τέτοια μέρα χαίρουνται ὁ κόσμος...
—Καλὰ λέει ἡ θειὰ—Μέλλενα, ἀρχινᾶτε νὰ τρῶμε, κι' ὅτι γράφει δὲν ξεγράφει...

*
* *

Σὰν ἀπόφαγαν ἄρχησαν τὰ τραγούδια. Ὁ γερωπερίγερος Τζιαβάρης, ἀκουμπισμένος στὸ κορμὶ τοῦ γεροέλατου, τὸ πῆρε πρῶτος.

—Ἐγέρασα καὶ δὲ μπορῶ,
δὲ μπορ' ἀνηφορήσω,
νὰ πάρω νὰ νἀνήφορο,
κἕνιν ἀνηφοράκο,
γιὰ νἄβγω σὲ κορφὴ βουνοῦ,
ψηλὰ στὸν Ἁϊθανάση,
ποῦ κεῖν τά μνήματα δασιά,
τά δασοφυτεμμένα.
Κι' ἕνα μνῆμα ταν ξέχωρα,
ξεχωριστ' ἀπὸ τἆλλα!..
Δὲν τόειδα καὶ τὸ πάτησα,
ἀπάνου στὸ κεφάλι!..
Κι' ἀκῶ τὸ μνῆμα καὶ βογγάει
καὶ βαριαναστενάζει. . . . .
Κι' ὅλοι τους μαζὶ βόηθαγαν μὲ τὸ πιστρόφι:
—Τούτη γῆς νο ποῦ πατοῦμε
μέσα διὸ ὅλοι θά μποῦμε.
—Κρέμεται ἡ κάππα, στὴν ἀλιγαριά,
ντέρτι καὶ μαράζι, δὲ βάνω στὴ καρδιά.

Τὸ τραγοῦδι ἔβραζε, ἡ συντηχιὰ κρατηῶταν, κὴ τσιότρα μὲ τὸ κρασὶ ἔκανε τὸ γῦρό της στὴ χαιρούμενη συντροφιὰ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι.

Τὸ γέρω—Τζιαβάρα διαδέχτη στὸ τραγοῦδι ὁ ἀκουστὸς καὶ πολύξερος τραγουδιστὴς γέρω--Ντάσης, μὲ τὸ τραγοῦδι.

—Ὄντας ἤμουν παλληκάρη,
ἔτρωγα ψωμὴ καὶ ψιάρι.
Κιὄντας ἐπαντρέφτηκα
καλοριζικέφτηκα.
Κιὄντας ἔκαμα πηδί,
ἔτρωγα ψωμὶ τυρί.
Κιὄντας τἄκαμα πεντέξι,
κύτταζα πότε νὰ φέξη
Κιὄντας τἄκαμα ντουζίνα,
ψιόφαγαν νἀπὸ τὴν πεῖνα.

—Γιάσου μπάρμπα—Ντάση, χίλια νὰ ζήσης κιἀπάνου νὰ περάσης.

—Θὰ τὰ προσπερνάσω ρέ... δὲ γλέπετε ;.. ἀκόμα τὸ ραβδί μου χάμου δὲν τ' ἀκούμπησα, οὗλο διάπλατα τὸ φέρνω.

* *
*

Ἡ γρηα—Γαλάνενα, ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ συντροφιά, τραβιέτε πάρα πέρα στὸ ἴσιωμα, βγαίνει ἀπὸ τὸ ζουνάρι της τὸ χερομαντυλλο, καὶ φωνάζει :

—Μῶρ κορίτσια, τί καθόσαστε ;...

Ἡ νειές, μιὰ μιὰ ἀρμαθιάστηκαν κἔστησαν τὸ χορὸ μὲ τὴ γρηα—Γαλἄνενα ὀμπρός.

Σὲ λίγο γέροι, νιοὶ, παιδιὰ καὶ γρηές, παρατῆκαν τὸ τραπέζι κἔκαμαν, χέρι χέρι μιὰ ἀρμάδα. Ἕνας ἕνας, ὅλοι τους ἔσουραν τὸν χορό. Πρῶτα οἱ γέροι ὕστερα ἡ γρηές, καὶ παραΰστερα οἱ νιοὶ κὴ νιές.

* *
*

Λίγο λίγο κόπη ὁ χορὸς γιατὶ τὰ παλληκάρια βγῆκαν στὰ παλαίματα.

῾Ο Σαΐττας. ἕνας παντέρημος παλλήκαρος, πρῶτος πιστικὸς τοῦ πολυγιδάρι γέρω—Μπίσια, προσπερνοῦσε ὅλους, στὸ πίδημα. Μοναχὰ στὸ βόλι στὸ λιθάρι καὶ στὴ φευγάλα μετριῶνται μὲ τὸ τσιελιγγόπουλο τὸ Ροϊδὸ—Γιαννο. Ρίχνει ὁ Σαΐττας καὶ τσακίζει τὸ διπλοκούδουνο τῆς βάκρινας προβατίνας. Ρίχνει κι᾽ ὁ Ροϊδό—Γιάννος, καὶ τσακίζει τῆς στερφοκάλεσιας. Δευτερώνει ὁ Σαΐτας, καὶ κόβει τὸ δεξὶ κέρατο τοῦ Λάϊου κριαριοῦ. Δευτερώνει κι᾽ ὁ Ροϊδό—Γιαννος, καὶ κόβει τὸ ζερβί.

* *
*

῾Ο ῞Ηλιος, γάλια γάλια, κατέβη ἀπὸ τὰ μεσοούρανα καὶ κρύφτη πέρα κεῖθε. Οἱ δυὸ παλλήκαροι ἀποχωρίστηκαν μὲ τὸ κρυφὸ παράπονο, γιατὶ ὁ Σαΐττας δὲν κέρδεψε πέρα πέρα τὸ Ροϊδὸ—Γιαννο, κι᾽ ὁ Ροϊδό—Γιαννος, γιατὶ δὲν πῆρε τὸν ἀέρα τοῦ Σαΐττα.

῞Ολοι τους μὲ τὸν πολύξερο γέρω—Πραχαλιὰ καταμεσίς, συζήταγαν γιατὶ θεϊκὲς καὶ πολεμικὲς ἱστορίες,καὶ ἄλλα πολλά.

* *
*

Τὲς διήγησες, τὲς διακοψε μιὰ τρομαχτὴ φωνή : οὐὰ οὐὰ !.. π᾽ ἀκούστη ἀντίπερα στὸ βραχο.

—Ρὲ τὸ ἔρμο !.. καιρόχε νἄκουστῆ!..

—Κι᾽ ἄλλαξε φωνή, σὰ βυζιανιαρικο σκούζει !..

—Γιὰ νὰ ξεγελαση κανέναν.

—Πρέπει νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ δαῦτο.

—῎Αμ πῶς !.. ποῦ ἅμα τὸ κοντοζυγώνεις γένετε ἀερικὸ καὶ δὲν τὸ γλέπεις.

—Ρὲ Σαΐττα, ρέ Ροϊδό—Γιαννη, ἐδῶ σᾶς θέλω !.. ὅτινους τὸ λέει ἡ καρδιὰ ἄς πάει κεῖ πέρα.

—Κι᾽ ἄν πάω γώ ;...

—Καθένας μας νὰ σοῦ δίνῃ ἀπὸ δέκα σφαχτὰ.

—Στρέγουμαι !. θὰ πάω, θὰ καρφώσω τὸ μαχαῖρι μου στὴ ρίζα τοῦ βράχου γιὰ σημάδι, καὶ θὰ γυρήσω.

* *
*

Καὶ κίνησε,καμαρωτὰ καμαρωτὰ μὲ τὸ βεργιένιο του κορμί. σὰν

σταυραητός, σχήζοντας τὴ λαγγαδιά, σὰν τὸ φεγγάρι τὰ μαῦρα σύννεφα τὴ νύχτα. Ὅλων τὰ μάτια τὸν συντρόφεψαν, ὥς ποῦ-γινε ἄρατος στὸ λόγγο.

Πέρασε μιὰ ὥρα, κι' ὁ Σαΐττας δὲν φαίνονταν, οὔτε κού-γουνταν τὸ στοιχιό.

—Βρὲ τί νάγινε !. οὔτε τὸ στοιχιὸ σκούζει οὔτε κεῖνος ξα-ναγυρίζει.

—Πάμε τε νὰ δοῦμε ;...

* *
*

Φτάνουν κεῖ πέρα πεντέξι νωμᾶτοι, καὶ βλέπουν, στὴ ρίζα τοῦ βράχου τὸ Σαΐτα γονατισμένο.

—Ρὲ Σαΐττα, προσκυνᾶς ;... Μὲ τὲς μετάνιες πολεμᾶς νὰ τὸ νικήσῃς ; Ἀπόκριση δὲν ἔπερναν. Ζιγώνουν καὶ τὸν κουνᾶν, τίποτα. Ἦταν ξυλιασμένος. Σκύβουν καὶ βλέπουν τὸ δίκοφτο μαχαῖρι του, περασμένο ἀπὸ τὲς μπροστινὲς δίπλες τῆς φου-στανέλλας του, καὶ μπιγμένο, ὥς τὴ χούφτα, καταγῆς.

—Ρὲ τ' ἀφύσικο !.. τὸν κάρφωσε μὲ τὸ ἴδιο του τὸ μαχαῖρι.

—Κρῖμα στὸ θεριακομένο παλλήκαρο.

—Δὲ σᾶς τὤλεγα ;.. νὰ ποῦ ξεδιάλυνε τὸ σημάδι τῆς πλάτης..

* *
*

Μέσα σὲ μιὰ λιοπάνα, τὸν ἔφεραν παταλιὰ στὲς καλῦβες, καὶ τὸν ἔκλαψαν ὅλοι τους μὲ τὰ πικρότερα μοιρολόγια, σὰ νᾆταν ἀδερφὸς καὶ μοναχοπαῖδι.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸν τάφιασαν ἐκεῖ στὸ βράχο, χωρὶς πνεμα-τικὸ καὶ ψάλτη, γιατὶ χωριὸ δὲν ἦταν κεῖ κοντά. Δὲν τὸν ἀπό-θεσαν σὲ κάσσα, οὔτε τὸν σκέπασαν μὲ σανιδένιο ποῦμα. Γιὰ στρῶμα τοὔστρωσαν ἐλάτινες κλάρες, καὶ γιὰ σκέπασμα, σφα-λάχτια λουλουδιασμένα.

Ὅλοι τους ἔρριξαν στὸ κυβοῦρι του, ἄλλοι μικρὸ λιθάρι κι' ἄλλοι χοῦφτα χῶμα, λέγοντας : σ υ χ ω ρ ε μ έ ν ο ς, σ υ χ ω-ρ ε μ έ ν ο ς : Ὅλες τους ἔτσι τὸν ξέβγαλαν. Μοναχὰ ἡ γραμ-μένη Χρυσάβγω, ἡ ἀκριβὴ θυγατέρα τοῦ ἀρχιτσιέλιγγα γέρω—Μητρόκα ξεχώρησε ἀπὸ τὴ μάζωξη, κ' ἔρριξε στὸ σκεπαζού-μενο κουφάρι τοῦ Σαΐτα, τὸ κατακλαμένο χερομάντυλλό της, τὸν Ἁγιορίτικο ἀσημοσταυρὸ καὶ τὸ βαρὺ Κωσταντινάτο μοῦλα τὰ χαντρολέμια.

—Πᾶρε κοντά σου, ζηλεμμένε μου Σαΐττα, τὰ δάκρυα μου μαζωμένα!

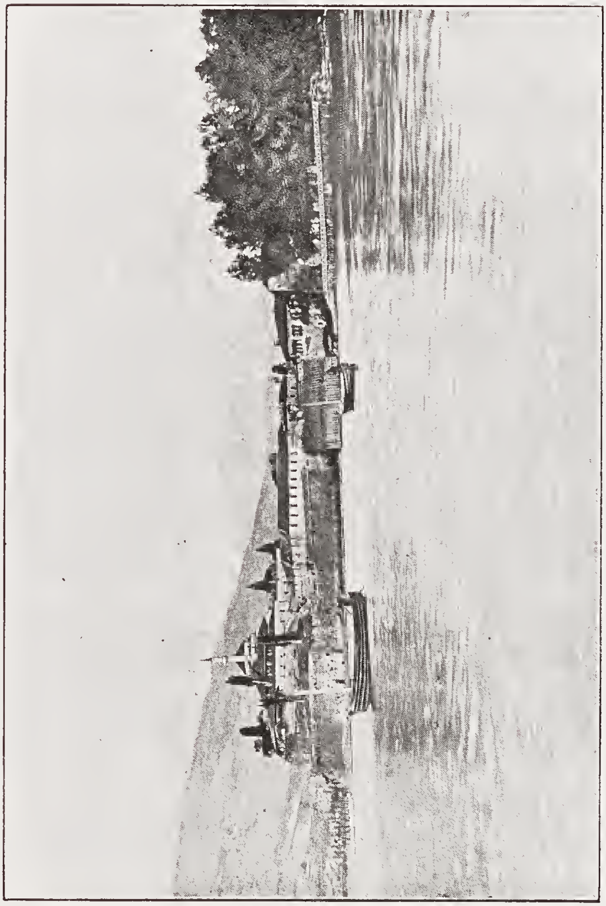
Ἀπὸ τότε κεῖνος ὁ τόπος πῆρε τόνομα—Μ ν ῆ μ α τ ο ῦ Σ α-ΐ τ τ α.

ΑΛΕΚΟΣ ΜΟΥΤΖΟΥΡΙΔΗΣ

ΚΟΙΜΗΣΟΥ

Ἅπλωσ' ἡ Νύχτα τὸ σκοτάδι γύρω,
'σβύσαν οἱ ἤσκιοι ἀγάλια καὶ ὁ τόπος
δείχνει σὰν Ἅδης, Μοναχός μου 'πῆρα
τὴ στράτα τοῦ σπιτιοῦ Σου στρατοκόπος.

Κοιμᾶσαι δίχως σκέψι, εὐτυχισμένη....
Κοιμήσου! Δὲν φοβοῦμαι τὴ ξαγρύπνια.
Εἶν' ἡ ζωή μου στὴ καρδιὰ κλεισμένη
κ' εἶν' ἡ καρδιὰ γιὰ Σένα πάντα ξύπνια....

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪΣΑΚΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ

Ὅταν πρὸ εἰκοσαετίας ἀνεφύη τὸ ἐν Κρήτῃ βακουφικὸν ζήτημα, διϊσχυρίζοντο οἱ μὲν Σφακιανοί, κατὰ παράδοσιν, ὅτι ἡ Ἐπαρχία Σφακίων εἶχε δωρηθῇ εἰς τὴν Βαληντὲ Σουλτάναν, δηλ. τὴν Βασιλομήτορα τοῦ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῆς Τουρκίας Σουλτάνου, ἡ ὁποία τοὺς ἀφῆκεν ἀσυδότους, τὸ δ' Ἐβκάφιον, ὅτι ἡ Ἐπαρχία αὕτη εἶναι βακουφική, ἀφιερωμένη εἰς τὰς ἱερὰς πόλεις Μέκκαν καὶ Μεδινάν.

Πρὸς λύσιν τῶν ἀμφισβητήσεων τούτων ἐζήτησε τότε ἡ Γενικὴ Διοίκησις Κρήτης παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ ἀφιερωτηρίου τίτλου, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν αὐτῇ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Ἐβκαφίου.

Διατελῶν τότε Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Γενικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Κρήτης ἐφύλαξα ἀντίγραφον μεταφράσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἐπισήμου ἐγγράφου ἐκ τοῦ τουρκικοῦ· θεωρῶ δ' ἐπιβαλλόμενον νὰ γνωσθῇ ἡ ἱστορία τῆς τε προελεύσεως καὶ τῆς περισώσεώς του εἰς χεῖρας μου, πρὸ πίστωσιν τῆς αὐθεντίας αὐτοῦ.

Ἀνταποκρινόμενος δ' εἰς τὴν ἐκδηλωθεῖσάν μοι ἐπιθυμίαν τοῦ φίλου ἐκδότου τῆς «Κρητικῆς Στοᾶς» τοῦ νὰ γράψω τι δι' αὐτήν, προὐτίμησα νὰ παραθέσω ὧδε τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν, ἀνέκδοτον μέχρι τῆς σήμερον, συντελῶν οὕτως, ὅπως συνεισφέρῃ ἡ «Κρητικὴ Στοὰ» ἐνδιαφέρουσαν συμβολὴν εἰς τὴν ἀνεξάντλητον Κρητικὴν ἱστορίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Σφακίων :

«Ὁ κατακτητὴς τῆς Κρήτης Γαζῆ Χουσεῒν Πασσᾶς, ἐδή-

λωσεν ἐνώπιον τοῦ συγκροτηθέντος Ἱεροδικαστηρίου ἐν τῷ ἐν Κρήτῃ στρατοπέδῳ, ὅτι τὰ δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ μιληναμὲ[1] ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ εὑρισκόμενα καὶ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Σφακίων κείμενα χωρία, Ἀνώπολις, Ἁγία Ρούμελη, Ὀβτζίκας(;) Κομητάδες, Σαμαριά, Ἅγιος Ἰωάννης, Σεμαλό,[2] Δουβᾶς,[3] Ἀσκύφου, Κολόξαν,[4] Μητράσκα(;), καὶ Καστέλλι-Μεσοχῶρι καὶ τὸν ἀγρὸν Γαῦδι,[5] μὲ τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτὰ ὑποτελεῖς, μὲ τὰ τέκνα των, μὲ τὰ ὄρη, τὰ βουνά, τὰς βοσκὰς αὐτῶν, μὲ τοὺς ἀγροὺς τῶν εἰς τὰς ἀδεσπότους γαίας οἰκούντων ὑποτελῶν, μὲ τὰ μικρὰ χωρία τὰ καλούμενα μετόχια, μὲ τὴν δεκάτην καὶ ἅπαντα τὰ δικαιώματα, μὲ τὸν κεφαλικὸν φόρον τῶν χωρίων τούτων καὶ μὲ ὅλα τὰ παρεπόμενα ἀφιερώνει μαζῆ μὲ τὴν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ταύτῃ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὴν περιουσίαν, εἰς τὰς ἱερὰς πόλεις Μέκκαν καὶ Μεδινὰν καὶ ἀποκαθιστᾷ Μουτεβελὴν[6] τοῦ ἀφιερώματος τὸν Ἀβραχὴμ Ἀγᾶν τοῦ Ἀχμὲτ ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους:

Α′.) Ν' ἀποστέλλωνται κατ' ἔτος ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν χωρίων τούτων καὶ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου τρεῖς χιλιάδες γρόσια εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς Μεδινᾶς καὶ δύο χιλιδες γρόσια εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς Μέκκας.

Β′.) Νὰ ἐποπτεύωσι τὸ ἀφιέρωμα οἱ κατὰ καιροὺς Ἀρχιευνοῦχοι τῶν Ἀνακτόρων.

Γ′.) Ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ ἀφιερωτὴς νὰ χωρίζωνται ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ἀφιερώματος τά, ὡς εἴρηται, ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῶν δύο ἱερῶν πόλεων διατιθέμενα πέντε χιλιαδες γρόσια· τὸ δὲ ὑπόλοιπον ὅλον νὰ κρατῇ καὶ διαθέτῃ ὁ ἀφιερωτὴς κατὰ βούλησιν.

Δ′.) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀφιερωτοῦ νὰ περιέλθωσιν ἡ ἐπιστασία, τὸ ἀφιέρωμα καὶ τὸ περίσσευμα τῶν προσόδων ὅλων τῶν εἰρημένων χωρίων εἰς τὴν κυριότητα τῶν τέκνων καὶ ἀπογόνων αὐτοῦ, κατὰ διαδοχήν, εἰς τὸν μεγαλήτερον τῆς οἰκογενείας.

Καὶ Ε′.) Ἐάν ποτε ἐκλείψῃ ἡ γενεὰ τοῦ ἀφιερωτοῦ νὰ φροντίζωσιν οἱ προμνησθέντες ἀρχιευνοῦχοι τῶν Ἀνακτόρων νὰ διο-

---

1 Σ. Μ. *Τίτλος ἰδιοκτησίας*

2 Σ. Μ. *Ἴσως Ὁμαλός.*

3 Σ. Μ. *Βουβᾶς.*

4 Σ. Μ. *Κολοκάσια.*

5 Σ. Μ. *Αἱ νῆσοι Γαῦδος καὶ Γαυδοπούλα.*

6 Σ. Μ. *Ἐπιστάτης.*

ρίζωσιν ἕνα πιστὸν καὶ εὐλαβῆ ἐπιστάτην καὶ ν' ἀποστέλλωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἱερῶν πόλεων κατ' ἔτος τὰ διατεθέντα ὑπὲρ αὐτῶν πέντε χιλιάδας Γρόσια.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω δήλωσιν τοῦ ἀφιερωτοῦ, παραδεχθέντος τοῦ εἰρημένου Ἰβραχὴμ Ἀγᾶ τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐπιστασίαν τοῦ ἀφιερώματος, ἐγένοντο αἱ ἀπαιτούμεναι θρησκευτικαὶ διατυπώσεις καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἱεροδικαστηρίου τὸ ἔγκυρον τῆς ἀφιερώσεως ταύτης. 10 Ρεββίουλ - Ἀχὴρ 1068.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Σφακίων ὑπὸ Γρηγ. Παπαδοπετράκη γίνεται ἁπλῶς μνεία τοῦ ἀφιερωτηρίου τούτου ὡς συνταχθέντος ἐν ἔτει 1646=1086 τῆς ἐγείρας. Αἱ χρονολογίαι αὗται δὲν εἶναι ἀκριβεῖς· διότι τὸ 1646 ἔτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1055 τῆς ἐγείρας. Ἀλλὰ τὸ ἔγγραφον συνετάχθη, ὡς βλέπομεν ἀνωτέρω, κατὰ τὸ 1068 ἔτος, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ 1659 μ. Χ. ἤτοι δεκατέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ εἰκοσιπενταετοῦς Κρητικοῦ πολέμου, πρὸ τῆς ὁλοσχεροῦς κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τακτικῶν ἀρχῶν ἐν αὐτῷ, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ μνείας, καθ' ἣν ἡ δήλωσις τοῦ ἀφιερωτοῦ ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδικαστηρίου, τοῦ συγκροτηθέντος ἐν τῷ ἐν Κρήτῃ στρατοπέδῳ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΜΩΣΑΪΚΑ = ΜΙΑ ΣΚΛΑΒΑ

ΣΤΟ ΦΙΛΟ ΜΟΥ κ. ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΡΕΛΛΟ

Δεμένη σκλάβα μου ἡ Χαρὰ
Μαζί μου θὲ νὰ μείνει,
Σὰν κάτι ἀπὸ τὴ συμφορὰ
Κ᾽ ἐκείνη νὰ μοῦ δίνει.

Μὰ ἐγώ, καλός της βασιλιᾶς,
᾽Ελεύθερη τῆς λέω,
Σὰν τῆς ἀγάπης τῆς παλιᾶς
Τὰ δάκρυα ποῦ τὴν κλαίω,

Σὰν τῆς ἀγάπης τὴς παλιᾶς
Νὰ φτερουγίσει πάλι.
Τὸ ὡραῖο κορμί, καὶ στῆς φωλιᾶς
Τὴ πιὸ θερμὴν ἀγκάλη.

Νὰ πάει νὰ μείνει : τὴ Χαρὰ
Νικήτρια τὴ ζητοῦσα,
Κι᾽ ὄχι μιὰ σκλάβα· ἡ Συφορά
Πιὸ ὄμορφη μοῦ εἶνε Μοῦσα....

ΤΡΙΑΣ ΟΜΟΟΥΣΙΟΣ ΚΑΙ... ΧΩΡΙΣΜΕΝΗ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ
Η. ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

Χ. ΒΑΡΛΕΝΤΗΣ

ΤΟ ΔΙΑΛΑΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Αἰῶνες μὲ λεβέντικα σπέρνεις κορμιὰ τὴ γῆ σου.
Αἰῶνες μ' αἷμα 'πότιζες τἀθάνατο νησί σου.
Τἄνθισμα τώρα χαίρεσαι, τὸ κάρπισμα σ' εὐφραίνει,
Τὸ θερισμό του καρτερεῖς χρυσάφι νὰ σοῦ γένει.
Κι' ὅπως τὸ κῦμα ἀσώπαστο ὀλόγυρά σου σκύβει,
Ὅμοια ἡ ψυχή σου δέρνεται μὲ τὄνειρο ποῦ κρύβει.
Καὶ μήτε στρέγεις ἀδερφοῦ σκλαβιὰ πολυπαθοῦσα.
Καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν ὁρμὴ καὶ μὲ τὴν ἴδια ἐλπίδα
Προβάλλεις ἀκατάλυτη καὶ δαφνοφόρα Μοῦσα,
Γίνεσαι στὴν ἀλύτρωτη μεγάλη μας Πατρίδα.
Μὲ χίλιες γλῶσσες διαλαλεῖς, μυριόστομη ξαμώνεις
Σ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τῆς γῆς καὶ τοὺς ἀποστομώνεις.
Εἴμαστε ἀδέρφια κ' ἔχουμε μιὰ καὶ τὴν ἴδια μοῖρα
'Εγὼ κ' ἡ πολυστέναχτη τ' 'Αλέξαντρου ἡ χήρα.

ΚΡΗΤΗ - ΕΛΛΑΣ

Δὲν εἶν' ἀνθοῦ μοσκοβολιά, μήτε πουλιοῦ κελαϊδισμός,
Ἦχος κανένας μήτε φῶς, ἄστρο λαμπρὸ κανένα. [γημὸς
Λαχτάρα καὶ κρυφὴ χαρά, σ' ὅλον τὸν κόσμο ἄλλος κα-
'Απ' τὸν καημὸ πὤχω βαθειά, Μάννα γλυκειὰ γιὰ Σένα.

Ὅμως βουβὴ κι' ἀκίνητη, στέκεις, σά νἄσουν ξένη
Μὲ τὶς ἀγκάλες σου κλειστὲς στὴν πολυπικραμένη.
—Μιλάει, γιὰ Σένα ἡ καρδιὰ καὶ τρεμουλιάζει ἀκέρια.
'Ακοῦς ; Σημαίνει μέσα μου σὰ γιορτερὴ καμπάνα.
Καὶ ἡ κόρη ποῦ ἀφογκράστηκε βάνει φωνὴ ὡς τἀστέρια.
—Χέρι κανένα δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ Μάννα!

Δ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

Ἡ Ζάκυνθος στερεῖται καθαρῶν Βυζαντινῶν ἔργων.

Καὶ ἐννοῶ Βυζαντινὰ ἔργα τὰ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἔχει ὅμως περίσσειαν διαφόρων ἔργων Βυζαντινῆς καθαρᾶς ἀπομιμήσεως ἢ Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας, ἅτινα εἰσὶν ἄξια μελέτης καὶ θαυμασμοῦ. Μεταξὺ τούτων ὑπερτερεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Κρητικὴ τέχνη. Ἐν αὐτοῖς διακρίνονται πάμπολλα θαυμαστὰ μικρογραφήματα πλήρη λεπτοτάτων κοσμημάτων καὶ χρυσοκονδυλιῶν. Ἐντὸς τῶν ναῶν, τῶν ὁποίων αἱ εἰκόνες καὶ λοιπὰ κειμήλια κατεγράφησαν, παρετήρησα διάφορα ἀριστουργήματα τέχνης. Καὶ ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸν Ναὸν τῆς Πεφανερωμένης ὑπάρχει ἀληθὲς μουσεῖον Βυζαντινῶν ἔργων, καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἐν τῷ γυναικωνίτῃ τοῦ Ναοῦ τούτου ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἡ «Ἀμόλυντος», ἔργον τοῦ διασήμου ἱερέως Ἐμμανουὴλ Τζάνε, οὗτινος ὀλίγα ἔργα εὑρίσκονται. Ἡ «κοίμησις τῆς Θεοτόκου» ἔργον τοῦ διασήμου καὶ ἰδιοτρόπου Βυζαντινογράφου Ἡλία Μόσχου. Ἡ «Ἀποκεφάλησις τοῦ Προδρόμου» τοῦ διακεκριμένου ζωγράφου ἱερέως Βίκτωρος, ὅστις ἐπὶ τὰ ἔργα του ἀπετύπωσεν ὅλην αὐτοῦ τὴν ἰδιοτροπίαν. Διότι, ἐνῶ ταῦτα ἀκολουθοῦσι κατὰ γράμμα τοὺς Βυζαντινοὺς τύπους, τὰ κύρια πρόσωπα τῶν εἰκόνων του ἀπεικόνιζεν μᾶλλον μὲ τέχνην ἰταλικήν. Ὁ «Παντοκράτωρ» ἔργον τοῦ Ν. Καλλέργη. Ὁ θόλος τοῦ Ἱερωνύμου Πλακωτοῦ, οὗτινος τὰ ἔργα εἰσὶν ξηρότατα ἀλλ' ἄξια μελέτης χάριν τοῦ ἀλανθάστου σχεδίου των. Ἡ «Οὐρανία» τοῦ Νικολάου Δοξαρᾶ, ἔργον γνησιωτάτης ἰταλικῆς ἐνε-

τικῆς τέχνης. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ ἀρίστου τούτου ζωγράφου πασιφανῶς διαφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἐνετικῆς σχολῆς. Τὸ ξυλογλυπτικὸν τέμπλον τῆς Πεφανερωμένης, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς εἰδήμονας εἶναι τοῦτο ἔργον ἀξιοθαύμαστον ῥυθμοῦ Βυζαντινοῦ.

Εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Λογοθετῶν ὑπάρχουσιν αἱ τοιχογραφίαι τῶν αὐταδέλφων Γεωργίου καὶ Ἰωάννου Μόσχου, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ ὡραιότεραι τοιχογραφίαι τῶν ἐν Ζακύνθῳ εὑρισκομένων, πλὴν τῆς Πλατυτέρας τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀκαθίστου εὑρισκομένης, ἥτις φαίνεται ὅτι εἶναι τελεία τοιχογραφία ἐπὶ κονιάσεως λεπτοτάτης εἰκονισθεῖσα οὐχὶ διὰ χρωμάτων χημικῶν ἢ μεταλλικῶν, ἀλλὰ διὰ ὀρυκτῶν καὶ φυτικῶν· ἐνῷ αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Λογοθετῶν, αἵτινες κατ' ἀνάλυσιν τῶν οὐσιῶν αὐτῶν παρὰ τοῦ διακεκριμένου λογίου καὶ καλλιτέχνου Σπυρ. Δὲ Βιάζη ἀπεικονίσθησαν διὰ χρωμάτων ἁπλῶν, μεμιγμένων διὰ κολλητικῶν οὐσιῶν ἢ κρόκων ᾠῶν. Εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Τουρούφλη θαυμάζονται αἱ καθαρᾶς Κρητικῆς τέχνης εἰκόνες, καὶ ἰδίως αἱ ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀνηρτημέναι, αἱ παριστῶσαι τοὺς Ἀρχαγγέλους, τὸν Ἅγιον Γεώριον, Δημήτριον, Σπυρίδωνα καὶ Ἀνδρέαν. Αἱ τέσσαρες αὗται εἰκόνες ὑπερέχουν κατὰ πολὺ τῶν λοιπῶν, ὡς καὶ τὰ μόνα κρητικὰ ἔργα ἅτινα θαυμάζονται διὰ τὰς χρυσοκοσμήσεις των καὶ τὴν εὐθυγραμμίαν τῶν χρυσοκονδυλιῶν.

Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον τοῦ Ὑψώματος ὑπάρχουσι τρεῖς θύραι παλαιοτάτης τέχνης καὶ ἰδιοτροποτάτης. Παριστῶσιν αὗται τὸν Λέοντα, Κλήμεντα καὶ Σιλβέστρον. Πιθανὸν αὗται νὰ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Γρυπάρη αἱ τρεῖς θύραι τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἤδη ἐφθαρμέναι, ἀλλ' ἐν τούτοις διακρίνονται ὡς ἔργα λαμπρὰ καὶ ἰδιότροπα, παριστῶντα τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρών, ἐν δὲ τῇ μεσαίᾳ θύρᾳ ἀπεικονίζεται ἰδιοτρόπως, Ἀποκαθήλωσις. Εἰς τὸν Ναὸν τῶν Ἁγίων Πάντων διακρίνεται εἰκὼν παριστῶσα τοὺς Ἁγίους Πάντας, ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Ἁγιογράφου Ἀντωνίου Μπάρη, θαυμαζομένην διὰ τὴν τελείαν Βυζαντινοκρητικὴν μικρογραφικὴν τέχνην. Ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς Πόχαλην, ἄξιον λόγου ἔργον εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡς καθαρὸν Βυζαντινόν, ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος εὑρισκομένη εἰκὼν τῆς Λασυρενταίνας καὶ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἐσταυρωμένου αἱ τρεῖς θύραι παριστῶσαι τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας. Νῦν μεταβαίνομεν εἰς τὰ ἔργα τῶν Ν. Καντούνη καὶ Ν. Κουτούζη, οἵτινες

κατεσκεύασαν κρᾶμμα Βυζαντινῆς καὶ Ἰταλικῆς τέχνης καὶ κατώρθωσαν νὰ σχηματίσωσιν ἰδίαν γνησίαν σχολήν, θαυμαζομένην. Οἱ δύο οὗτοι ἄριστοι καλλιτέχναι εἶναι ἱδρυταὶ νέας καθόλου Ἑλληνικῆς τέχνης, κοσμήσαντες διαφόρους ναοὺς καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἔδωσαν ζωὴν καὶ ἐμψύχωσιν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν.

Ι. Δ. ΦΑΡΑΝΤΑΤΟΣ

ΖΩΗΣ ΟΝΕΙΡΑ
ΔΥΣΙΣ

Κυλᾶ ὁλοένα ὁ μεγάλος κατακτητὴς τῆς ζωῆς πίσω ἀπὸ τὴ ῥάχι τοῦ βουνοῦ, βυθισμένος μέσα 'στὰ σύννεφα.

Λιγοψυχοῦν τὰ χρώματα 'στὰ κόκκινα τελευταῖα φιλιά του, ψυχορραγοῦν καὶ τρεμοσβύνουν μέσα σὲ χάδια καὶ σὲ χαμόγελα.

Τὰ τρελλὰ λουλούδια μέσα ἀπὸ τοὺς κήπους ἀναστενάζουν, χαμηλώνουν πρὸς τὴ γῆ κι' ἀφίνουν τὴ θλίψι τους ἐπάνω στὶς μεθυστικὲς εὐωδιές των, καὶ τὰ ψηλὰ τὰ πανώρια δένδρα ψιθυρίζουν τοὺς μυστικοὺς σκοπούς των καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς σκυθρωποὺς ἴσκιους των ὑψώνεται ἕνας βαρὺς ῥυθμός.

Τὸ κῦμα στ' ἀκρογιάλι κλαίει τὸ χωρισμό του, τὸ ποτάμι λυπημένο περνᾶ στὶς καλαμιὲς καὶ τ' ἀηδόνι ἐπάνω στὸ κλαδὶ τραγουδεῖ γιὰ τὸ ταῖρί του.

Ὅλα τονίζουν τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς ποῦ πάει νὰ σβυσθῇ ἐκεῖ κάτω γιὰ μιὰ νύχτα.

Ὁ Βασιλῆᾶς ὁ ἥλιος πεθαίνει.

Καὶ σὲ βλέπω ἀκουμπισμένη μοναχὴ στὸ παράθυρό σου ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιὰ νὰ βλέπῃς τὸ ματωμένο ἥλιο, ποῦ χάνεται μέσα στὸ ἀπέραντο μάκρος τοῦ πελάγους.

Ἔχεις τὸ βαρόμετρο τῆς ἀγάπης μου στὰ χέρια σου καὶ χανεσαι καὶ σύ, μέσα εἰς τὸ ἀτέλειωτο πέλαγος τῶν σκέψεων ποῦ πνίγουν τὴ μεγάλη σου ψυχή, σὲ σύρουν σιγανὰ πρὸς τὸ μονοπάτι τῶν στεναγμῶν καὶ βλέπεις ἐκεῖ μιὰ ἄλλη δύσι τὴ δύσι τῶν ὀνείρων καὶ τῶν πόθων μας· γέρνεις χλωμὴ τὸ κε-

φάλι σου, κι' ὁ πόνος ποῦ ἀνεβαίνει σὰν κῦμα χαρίζει 'στὰ μάτια σου τὰ εὐμορφώτερα δάκρυα.

Ὦ ἀγαπημένη μου! Ἄκουσέ με!

Ὅλες αὐτὲς ἡ ἀπαίσιες σκέψεις ποῦ ἀρρωσταίνουν τὴ ψυχή σου καὶ σὲ κάνουν νὰ σκύβῃς μπροστὰ 'στὸ πεπρωμένο, δὲν ἀξίζουν ὅσο ἀξίζει τὸ μαργαριτάρι τὸ δάκρυ σου.

Κάτω ἀπὸ κάθε ἐπιφάνεια θὰ ὑπάρχῃ πάντα ἡ μηδαμινότης καὶ ἡ ὀδύνη.

Μὴ ζητεῖς περισσότερα. Ἄφισε τὴ μοῖρα νὰ κλώθῃ τὸ μέλλον μας, γίνου ἡ δυνατὴ γυναῖκα μὲ τὴ σιδερένια θέλησι. Ὅλος ὁ κόσμος δὲν ἀξίζει ὅσο ἀξίζουν τὰ σιγαλὰ λόγια σου καὶ τὸ φίλημα ποῦ ἀφίνω 'στὰ ὠχρὰ χείλη σου, ὅταν τὸ κῦμα φιλεῖ τὰ πόδια μας.

Κύττα τὸ μαγικὸ δεῖλι καὶ πέρνε μόνον ἀπὸ τὴν ἡδυπάθεια ποῦ ἀφίνουν τὰ λουλούδια τὴν ἡρεμία καὶ τὴ ζωὴ καὶ μέσα 'στὸ πέλαγος ξάνοιγε τὸ δρόμο καὶ τὴ φωνὴ τῆς ἐλπίδος.

Ἄφισε τὴν ὁρμὴ καὶ τὸν ἄνεμο τῆς θαλάσσης νὰ σαρώσῃ κάθε ἄσχημο ἀπό τὴ ψυχή σου καὶ στέλνε μου τὸ βράδυ, ὅταν ὁ ἥλιος πεθαίνει μὲ τὸ κῦμα τὰ εὐμορφώτερα λόγια σου, ποῦ θὰ μοῦ τὰ φέρῃ ὁ φλοῖσβός του, γλυκειὰ παρηγοριὰ ἐδῶ κάτω γεμάτα ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς παρθενιᾶς σου.

Κυλᾶ σιγαλὰ, σιγαλά.

Ὁ Βασιληᾶς ὁ Ἥλιος πεθαίνει.

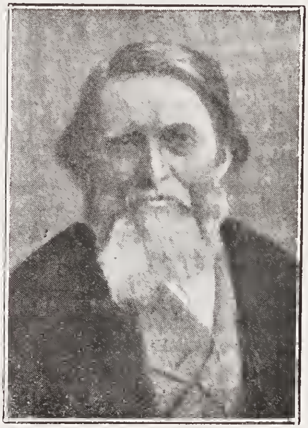
— Βρὲ παληόπαιδο, μ' εἶδες ἐμένα στὴν ἡλικία σου νὰ καπνίζω ;

ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΓΥΙΟΣ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ Η. ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

Ν. Β. ΦΑΝΔΡΙΔΗΣ ΧΑΛΛΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ JOHN RUSKIN 1819 - 1900

Μέσα στὴ δόξα ποῦ σκεπάζει τοὺς ἄγγλους συγγραφεῖς στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα, λάμπει καὶ τ'ὄνομα τοῦ JOHN RUSKIN. Αὐτὸς μαζὶ μὲ μιὰ φιλοσοφικὴ σκέψη ἕνωνε καὶ φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κριτικὴ ποῦ, μ' ὅλες τὶς ἠθικὲς ἀνωμαλιὲς ποῦ παρουσιάζει τὸ ἔργο του, τὸν κάνουν ἀμίμητος νἆναι καὶ νἄχη χαραγμένες τὶς πιὸ βαθειὲς γραμμὲς στὴν τεχνοκριτικὴ καὶ στὴ γενικὴ καλλιτεχνικὴ κίνηση τοῦ αἰῶνα μας. Ὁ συγγραφέας τῶν «Σύγχρονων Ζωγράφων», ὅταν τὸν διαβάζουμε, μᾶς τραβάει μὲ δύο μεγάλες χάρες του πρῶτ' ἀπ' ὅλα: Μὲ τὸ ὕφος του (STYLE) καὶ μὲ τὴ χάρη τῆς σκέψης του. Ποτὲ τὸ καλλιτεχνικὸ αἴστημα δὲν ἀνοίχτηκε τόσο πολὺ ὅσο μὲ τὶς διδαχὲς τοῦ RUSKIN. Μαζεύει μέσα του ὅλη τὴ ρωμαντικὴ δροσιὰ τοῦ SCOTT καὶ τοῦ WORDSWORTH καὶ μᾶς σκεπάζει μὲ τόση ἐ-

σπλαχνία στὴν αἰστηματικὴ διήγηση του, ποῦ μόνο αὐτὸς μποροῦσε νἄχῃ ζητήματα τεχνικὰ κι' ἄλλου εἴδους κριτικὰ κι' ὅμως σὰν μυθιστόρημα, σὰν νεραϊδένιο παραμῦθι νὰ τἄχῃ γραμμένα. Πενήντα χρόνια δὲν ἔπαψε νὰ γράφει καὶ νὰ ψάχνει στὰ βουνὰ καὶ στὶς 'Εκκλησιὲς γιὰ νἄβρῃ τῆς τέχνης τὸ μυστήριο καὶ νὰ μᾶς μπάσει βαθειὰ στὸ νόημα της.

῾Ο RUSKIN γεννήθηκε στὸ Λονδῖνο, μὰ ἡ ψυχή του, σύμφωνα μὲ τὴ καταγωγή του, εἶναι σκεπτική. 'Εκεῖ πέρασε τὰ παιδικά του χρόνια κ' ἐκεῖ πῆρε τὶς πρῶτες ἐντύπωσες ἀπὸ τὴν ἄγρια μὰ γλυκειὰ καὶ μεγαλόπρεπη φύση τῆς σκεπτικῆς χώρας.

Κριτικὴ αὐστηρή, ἀκόμα δύσκολο εἶναι νὰ κάνει κανένας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ RUSKIN, γιατὶ τὰ στοιχεῖα δὲν τἄχουμε ἀκόμα ὅλα. Οὔτε μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀληθινὰ τί ἔδοσε στὸν κόσμο μὲ τὴν ὄμορφη, στὴ θωριά της, κορμοστασιά, ποὔχει τὸ ἔργο του. 'Εκεῖνο ποῦ ξέρουμε εἶνε πῶς κι' αὐτὸς λογαριάζεται μὲ τοὺς μεγαλύτερους ψυχοπλάστες τοῦ αἰῶνά μας καὶ πῶς ρίχνοντας κι' αὐτὸς τὴν πρόληψη, συνεργάστηκε στὸ πνεματικὸ ἐλευτέρωμά μας. Τὴ «θρησκεία τῆς ὀμορφιᾶς», αὐτὴ μᾶς διαλαλεῖ κι' αὐτὴ ἤτανε τὸ καταφύγιο του. ῞Ενας ἰδεαλικὸς βίος γεμίζει τὰ ἔργα του, μακρυὰ ἀπὸ κάθε βιομηχανικὸ κι' ἀπὸ ταπείνωση στῆς μίμησης τὴ λατρεία. Μὰ ὁ RUSKIN. ὅμως, ναὶ τἀφήνει αὐτὰ ἀλλὰ θέλει νὰ τὰ κάνει νἄχουν τὴν αἴστηση τους κι' ἀνακατεύει τὴν ἠθικὴ μὲ τὴν ἐπιστήμη. Αὐτὸς δὲν εἶναι μονάχα ποιητὴς ποὔγραφε πεζά, ἀλλὰ προσπάθησε καὶ νὰ πρατικάρει τὶς κυριότερες ἰδέες του. Αὐτὸς ἔσπρωξε νὰ ποῦμε τὸν πολὺ κόσμο στῆς τέχνης τὸ ναὸ καὶ τῆς ἔδοσε ἕνα πιὸ γενικό, ἂν θέλουμε, ντύσιμο. Ζητάει μέσα στὴν τέχνη μιὰ δικαιολόγηση τῆς θείας πρόνοιας: ἡ λατρεία τῆς ὀμορφιᾶς εἶνε κι' αὐτὴ τρόπος λατρείας τοῦ θεοῦ. Τὸ ἔργο του μᾶς παρουσιάζεται ὁλόκληρο, λαμπρὸ κι' ὁλοστόλιστο μὲ κάθε καιροῦ ὀμορφιὰ καὶ μὲ κάθε τέχνης τὸ ζωντανὸ σημάδι. Μιὰ μεγάλη ἐπίδραση ξαπλώθηκε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργο σ' ὅλο τὸν πολιτισμένο κόσμο καὶ μᾶς σέρνει, σὰν σειρηνικὸ τραγοῦδι, στῆς ὀμορφιᾶς τὴ θρησκεία, στοῦ ὡραίου τὸ λάτρεμμα.

JOHN RUSKIN

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ;

'Εβάλανε πολλὲς φορὲς αὐτὸ τὸ ἐρώτημα: "Τί εἶνε Τέχνη;" 'Ο RUSKIN παίρνει, μὲ τὴ σειρά του, αὐτὸ τὸ ἐρώτημα μὲ περισσότερη πεῖρα ἀπὸ τοὺς πειὸ πολλοὺς φιλόσοφους, γιατὶ τὰ σχέδιά του, οἱ νερογραφιές του εἶνε ἑνὸς τοπειογράφου πεπειραμένου. 'Αρχίζει μὲ τὸ νὰ δίνῃ τὰ ὅρια τοῦ ὁρισμοῦ του; δὲν ἀποβλέπει, παρὰ στὶς πλαστικὲς τέχνες. "Επειτα ἀνακηρύττει τὴν Φύση πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴν Τέχνη, σὰν ἄνθρωπος ποῦ βλέπει στὴ Φύση πολὺ περισσότερες ὀμορφιὲς ἀπὸ κεῖνες ποῦ τὸ ἔργο τῶν πειὸ μεγάλων καλλιτεχνῶν δὲν κατόρθωσε νὰ δώσῃ.

'Επὶ τέλους κυττάζει στὴ μεγαλοφυΐα ποῦ δημιουργεῖ τὸ ἔργο τῆς τέχνης καὶ στὴν αἰσθητικότητα ποῦ φανερώνεται τὸ ἴχνος καὶ τὴν προσπάθεια ὅλων τῶν γενεῶν, ποῦ ἤτανε πρὶν ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη.

'Η Τέχνη τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ ἔκφραση τῆς λογικῆς καὶ τῆς πειθαρχικῆς εὐχαρίστησης ποῦ λαβαίνει ἀπὸ τὰ Σχήματα καὶ τοὺς Νόμους τῆς δημιουργίας ποῦ εἶνε μέρος της.

Σὲ κάθε γενικὸ ὁρισμὸ ἑνὸς πολὺ μεγάλου πράμματος, ὑπάρχει μιὰ σκοτινειὰ καὶ κάποια ἀνακρίβεια, καὶ ἂν δοκιμάσει κανεὶς νὰ τὸν κάνῃ πειὸ ἀκριβῆ πέφτει σὲ περισσότερη σκοτινειά. Βέβαια, μποροῦμε νὰ ἐκφράσωμε σ' ἕνα φίλο τὴ λογικὴ καὶ πειθαρχικὴ εὐχαρίστηση ποῦ πέρνουμε ἀπὸ ἕνα τοπεῖο κι' ἂς μὴν ἤμαστε καθόλου καλλιτέχνες· δὲν εἶνε ὀλιγότερο ἀληθινὸ πῶς κάθε τέχνη εἶνε ἡ ἔμπειρη ἔκφραση αὐτῆς τῆς εὐχαρίστησης· δὲν δοκιμάζεται ἴσως πάντα στὸ πρᾶμμα ποῦ βλέπουμε, ἀλλὰ ἁπλούστατα στὸ νόμο συναισθανόμαστε. Πραγματικῶς ἂν κανεὶς καλὰ ἐξετάσει, πάντα ἡ χαρὰ εἶνε παρμένη ἀπὸ τὴ δη-

μιουργία, ποῦ μέρος της εἶνε τὸ δημιουργημένο ἀντικείμενο κι' ὄχι μοναχὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενο.

Ἕνα ἀρνάκι ποῦ χοροπηδάει, βρίσκοντας τὴν εὐτυχία στὴ ζωή, δὲν εἶνε καλλιτέχνης, ἀλλὰ ὁ βοσκός του ἂν κόβῃ σὲ μαργαριταρένιες φόρμες τὸ κομμάτι τοῦ ξύλου ποῦ θὰ βάλει γιὰ δοκάρι στὴ πόρτα του, θὰ ἐκφράσῃ καλὰ καὶ πάλι ἀσυνείδητα τὴν εὐχαρίστηση ποῦ λαβαίνει σ' αὐτοὺς τοὺς νόμους τοῦ Χρόνου, τοῦ Μέτρου, καὶ τοῦ Ρυθμοῦ, ποῦ σύμφωνα τους ἡ γῆ κουνιέται καὶ ὁ ἥλιος κρατιέται στὸν οὐρανό.

Κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ τέχνη ποῦχουν τὰ ζῶα γίνεται ἀνθρώπινη στὸ ὅριο ποῦ ἡ λογικὴ διευθύνει καὶ ὅπου ἡ πειθαρχία τὴν συγκρατάει ἀλλά, πότε μοῦ φαίνεται τέλεια ἀνθρώπινη, πότε ὅσο τοὐλάχιστο μπορῶ νὰ κρίνω, δὲν φανερώνει μία ἀσυνήδητη εὐχαρίστηση παρμένη ἀπὸ τοὺς θείους νόμους. Τὸ τραγοῦδι ἑνὸς ἀηδονιοῦ ξετυλίγεται μὲ τὰ θαυμάσια, ἀλήθεια, διαλείμματα, ἀλλὰ μοναχὰ μοῦ φαίνεται σὰν κύματα ποταμοῦ σύμφωνα μ' ἕνα νόμο ποῦ τὰ νερὰ καὶ τὸ πουλὶ ὅμοια ἀγνοοῦνε. Τὸ πουλί, εἶνε ἀλήθεια, ἔχει συνείδηση δύο πραγμάτων ποῦ τὸ νερὸ δὲν ἔχει· τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἔρωτα, ἀλλὰ χάρις στὸ Θεό, ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἔρωτας, δὲν εἶνε τέχνες, οὔτε τὸ προνόμιο μόνο τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ἕνα τραγοῦδι ἐρωτικὸ καταλήγει στὴν τέχνη ὅταν, χάρις στὸ λογικὸ καὶ στὴ πειθαρχία ὁ τραγουδιστὴς καταλαβαίνει κάθε θαυμαστό, ποῦ ἔχουνε αὐτὲς οἱ διαίρεσες κι' αὐτὰ τὰ μέτρα.

Μαζὶ μ' αὐτὰ γιὰ νὰ μὴ μικραίνω τό ἔδαφος τοῦ ὁρισμοῦ μας, ἂς θυμηθοῦμε πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀγάπη του σ' ἕνα ὡραῖο καὶ γλυκό πρᾶμμα ἐπίσης καλὰ μὲ λύπη γιὰ τό χάσιμο του ὅσο κ' ἐγκωμιάζοντας τὴν παρουσία του. Ἡ τέχνη εἶνε δηλαδὴ συχνὰ τραγικὴ καὶ μελαγχολική, ἀλλὰ κάθε ἀληθινὴ τέχνη εἶνε λατρεία. Αὐτός ὁ μεγάλος κανόνας δὲν ἔχει ἐξαίρεση. Ἡ γελοιογραφία δὲν εἶνε καθ' αὐτό πρᾶγμα τέχνης, παρὰ ὅσο εἶνε στὴν ἐνέργεια, τῆς ὀμορφιᾶς ποῦ τῆς σημειώνει τὴν ἀπουσία. Πραγματευμένη ἀπό ἀνίκανους ἀνθρώπους νὰ καταλάβουν τὴν ὀμορφιά, ἡ γελοιογραφία γίνεται τερατώδης στό βαθμό αὐτῆς τῆς ἀνικανότης καὶ γιὰ τοὺς πειό καλοὺς καλλιτέχνες, εἶνε μοιραῖο νὰ ἐπιμείνῃ. Σημειῶστε το αὐτό στό μυαλό σας σὰν ἀρχὴ ποῦ διευθύνει κάθε καλὴ πρακτικὴ δουλειὰ καὶ τὴν πηγὴ κάθε γερῆς ζωϊκῆς ἐνέργειας: τὸ ἔργο σας τῆς τέχνης πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ τὴ δόξα κάποιου πράγματος ποῦ ἀγαπᾶτε. Ἴσως νὰ εἶνε γιὰ τὴ δόξα μονάχα ἑνός κοχλυδιοῦ ἢ μιᾶς πέτρας, ἴσως νἆναι γιὰ τὴ δόξα ἑνὸς ἥρωα, ἴσως νἆναι γιὰ τὴ δόξα τοῦ θεοῦ : ἡ σειρά σας στὰ

σκαλοπάτια τῶν ὄντων εἶνε ὡρισμένη ἀπὸ τὸ ὕψος καὶ τὴν ἔκταση τοῦ ἔρωτα σας· ἀλλὰ μικρὴ ἢ μεγάλη, κάθε τέχνη, ἀληθινὰ ὑγιής, ποῦ εἴσαστε γι' αὐτὴν ἱκανός πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἔκφραση τῆς ἀληθινῆς εὐχαρίστησης, ποῦ παίρνετε ἀπό κάτι ἀληθινό πρᾶμμα, ποῦ εἶνε ἴσως καλύτερο ἀπό τὴν τέχνη. Μπορεῖτε ἴσως νὰ σκεφθῆτε: μιὰ φωλιὰ πουλιοῦ ζωγραφισμένη ἀπὸ τὸν WILLIAM HUNT ἀξίζει καλύτερα ἀπὸ μιὰ ἀληθινὴ καὶ εἶνε ἀλήθεια πῶς δίδομε μεγάλο ποσὸ χρηματικὸ γιὰ τὴ μιὰ καὶ πῶς μόλις κυτάζομε ἢ περιφρονοῦμε τὴν ἄλλη. Ἀλλὰ θὰ εἴτανε καλύτερα γιὰ μᾶς ὅλες οἱ εἰκόνες τοῦ κόσμου νὰ χάνουνται, παρὰ τὰ πουλιὰ νά παυαν νὰ χτίζουν τὴ φωλιά τους.

Καὶ γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα, ἐπειδὴ ἕνα σκέδιο ἔχει αὐτὸ τό ἴδιο μαρτυρία τῆς μειονεξίας του σχετικὴ μὲ τὴ φύση, σημαίνει κἄτι. Μιὰ φωτογραφία δὲν μπορεῖ νὰ φανερώσει τό λάθος της πῶς εἶνε χωρὶς ἀξία. Ἡ δόξα ἑνὸς μεγάλου ἔργου ζωγραφικῆς εἶνε ντροπιασμένη καὶ ἄν γοητεύει, εἶνε ἐπειδὴ ἔχει μέσα του τὴν εὐχαρίστηση ποῦ αἰστάνθηκε μιὰ μεγάλη καρδιά, μὲ τὸ νὰ βλέπει πῶς εἶνε κἄτι τι καλλίτερο ἀπὸ τὴ ζωγραφική.

Καλὰ ἐπίσης σ' αὐτὴν μιλοῦνε οἱ φωνὲς ἑνὸς σωροῦ ἀνθρώπων· οἱ προσπάθειες χιλιάδων πεθαμένων καὶ τὰ πάθη τους εἶνε στὰ ἔργα ποῦ κάνουν τὰ παιδιά τους σήμερα. Δὲν εἶνε χάρη στὴν τέχνη μιᾶς ὥρας, οὔτε μιᾶς ζωῆς, οὔτε ἑνὸς αἰῶνα, ἀλλὰ χάρη γιὰ βοήθεια τῶν ἀναρίθμητων ψυχῶν ποῦ μπορεῖ νὰ φανερωθεῖ ἕνα ὡραῖο ἔργο. Κ' ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ νόηση καὶ ἕνα ἁγνὸ γιὰ τὴ φύση πάθος καὶ ἡ ἐπιμονὴ μέσα στοὺς αἰῶνες ποῦ εἶνε ὁ ἀναγκαῖος ὅρος γιὰ νὰ γίνει μιὰ ζωγραφιὰ, πρέπει νἆναι τό χαραχτηριστικό γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὴν αἰστανθοῦμε.

TURNER

Ὁ JOSEPH MALLORD WILLIAM TURNER *(1775-1851) ὁ πιὸ ἰδιότροπος τοπειογράφος ποῦ φάνηκε ποτέ στὸν κόσμο κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς τῆς σύγχρονης τοποθεσίας, ἔχει τώρα στὴν Ἀγγλία, ὅπως κι' ἀλλοῦ, μιὰ δόξα ποῦ κανένας δὲν τὴν ἀμφισβητάει. Ἀλλὰ πάντα δὲν εἴτανε τὸ ἴδιο.*

Ἡ Τέχνη του ποῦ μᾶς τρομάζει ἀκόμα καὶ σήμερα γιὰ πολὺν καιρὸ ἐτρόμαζε καὶ τοὺς

συμπατριῶτές του. Ὁ ἄγριος χαραχτῆράς του, τ' ἀδιάκοπα ταξείδια του, ὁ φαινομενικὰ βαρὺς τρόπος του, δὲν τὸν ἄφηναν νἄχει πολλὲς σκέσες καὶ πολλοὺς φίλους. Ὁ RUSKIN, *ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐνθουσιασμένους θαυμαστές του, πῆγε πολὺ ἀργὰ νὰ τὸν βρεῖ κι' αὐτός, μὰ δὲν ἔγινε καὶ τόσο πολὺ καλὰ δεχτός. Νὰ πῶς ἐξηγάει αὐτὴ τὴν κρυάδα τῆς ὑποδοχῆς καὶ αὐτὴ τὴν αἰνιγματικὴ μορφή.*

«...Σᾶς εἶπα τί ἤτανε ἀληθινὰ ὁ TURNER. Ἀκούσατε συχνὰ νὰ λένε πῶς φαινότανε στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους. Φανταστῆτε τί εἶνε γιὰ ἕναν ἄνθρωπο νὰ ζήσει ἑβδομῆντα χρόνια σ' αὐτὸν τὸ σκληρὸ κόσμο, μὲ τὴν πιὸ εὐγενικιὰ καρδιά, μὲ τὴν λεπτότερη διάνοια τοῦ καιροῦ του καὶ ποτὲ του νὰ μὴν ἀπαντήσει οὔτε μιὰ λέξι, οὔτε μιὰ ἀχτίδα συμπάθειας, ὥς τὴν ὥρα ποῦ καταλαβαίνει κανεὶς πῶς κατεβαίνει στὸν τάφο.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ κατάλαβε τὴν ἀληθινή του ἀξία, ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἐγύρισε ἐνάντια του, ἐβάστηξε καλά, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ φυλάξει ἄν ὄχι τὴν καρδιά του, τοὐλάχιστον τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν κράση ἀπὸ τὴν σκληράδα καὶ τὴν πίκρα. Κανένας δὲν τὸν ἔννοιωσε, κανένας δὲν τὸν πίστεψε καὶ ὅλοι φώναζαν ἐνάντια του. Καθένας ἂς φανταστεῖ τί θὰ γινότανε ἡ φτωχὴ καρδιά, ἂν ὅλες οἱ φωνὲς ποῦ ἀκούει γύρω της ἐσηκόνανε ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο, σ' ὅλη τὴ ζωή, γιὰ νὰ καταδικάσουν πάντα τὶς προσπάθειες καὶ γιὰ ν' ἀρνηθοῦνε τὴν ἐπιτυχία.

Αὐτὸ ἴσως εἶνε ἀνεχτὸ καὶ εὔκολο μάλιστα ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ ἔχουν γερὲς θρησκευτικὲς ἀρχὲς ἢ ποῦ τοὺς συγκρατοῦνε σπητικὰ καθήκοντα. Ἀλλὰ ὁ TURNER δὲν εἶχε κανένα νὰ τὸν συμβουλέψει στὴ νειότη του, οὔτε νὰ τὸν ἀγαπήσει στὶς γεροντικές του μέρες. Τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀφοσίωση, ἂν ποτὲ τοῦ τύχανε, δὲν τὰ πίστεψε ἢ ἤρθανε πολὺ ἀργά. Φυσικὰ ὀξύθυμος ἂν καὶ καλός, φυσικὰ ὕποπτος ἂν κι' εὐγενής, τὸ μάλαμα λίγο-λίγο σκοτίνιασε καὶ διεφθάρηκε ἢ ἂν δὲν διεφθάρηκε, σκεπάστηκε κ' ἐσκοτίνιασε ὅμως.

Στὸ βάθος ἡ καρδιὰ δὲν ἔπαψε νὰ χτυπάει, ἀλλὰ χτυποῦσε κάτου ἀπὸ χοντρὸ θώρακα μισανθρωπίας, ποῦ ἡ ραφές του ἀφήνανε νὰ περνοῦνε κάποτε οἱ σαΐτες οἱ πιὸ δυνατὲς κι' ὅτι μποροῦσε νὰ τὸν βλάψει. Δὲν εἶχε καμμιὰ παρηγοριὰ στὰ τελευταῖα του χρόνια οὔτε στὸ θάνατο του. Ξεχωρισμένος τέλεια ἀπὸ τὴν κοινωνία, πρῶτα ἀπὸ τὴ δουλειὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, κατατρεγμένος ὥς τὸν τάφο ἀπὸ τὴν κακία τῶν μικροκριτικῶν καὶ τὴ ζήλεια τῶν ἀπελπισμένων οχτρῶνε του, πέθανε σ' ἕνα ξένο σπῆτι, χωρὶς νἄχει κανένα νὰ κάτσει μαζύ

του ὥς τὸ τέλος του, παρὰ ἕνα μόνο σύντροφο, μόνον ἕνα....
Τὸ παραθύρι τῆς νεκρικῆς του κάμαρας ἤτανε στραμένο πρὸς τὴ δύση κι' ὁ ἥλιος πεσμένος στὸ πρόσωπο του ἔλαμπε κι' ἔμεινε ἀπάνω του τὴν ὥρα ποῦ ξεψυχοῦσε...»
(Διάλεξι ἀπάνω στὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ στὴ ζωγραφική.)

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ἡ θάλασσα. ὥς τὸν καιρὸ τοῦ TURNER, νομιζότανε ἀπὸ ὅλους τοὺς ζωγράφους, σἄν κἄτι τι φτιαγμένο ἀπὸ ὑγρό, γυρεύοντας τὸ ἐπίπεδο του σὲ μιὰ λεία ἐπιφάνεια π' ἀνεβαίνει ὥς τὴ γραμμὴ ποῦ σκεπάζονταν τὰ καράβια ἀπὸ τὰ κύματα, ποῦ μέσα σ' αὐτήν, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιστήμη τὰ πλοῖα πρέπει νἆναι βουτιγμένα καὶ βρεμμένα ὥς τὸ σημάδι ποὖπαμε καὶ νὰ μένουν ἄγγιχτα πάρα πάνω. Ἀλλὰ ὁ TURNER κάνοντας ταξεῖδι στὸ νότιο μέρος τῆς Ἀγγλίας, βρῆκε πῶς ἡ θάλασσα δὲν ἤτανε αὐτό, ποῦ νομίζανε ὥς τότε, παρὰ τὸ ἐναντίο, πῶς ἤτανε κἄτι τι δυσκολολογάριαστο καὶ πολὺ λίγο ὁριζόντιο ποῦ τὴν ἐπιφάνειά του τὴν φέρνει κἄποτε ὥς τὰ πιὸ ψηλὰ τοὐρανοῦ καθὼς καὶ στὰ πλάγια τῶν βαποριῶν—κἄτι τι ποῦ πολὺ εὔκολα συντρίβεται, τὸ μισὸ ἀπὸ ἕνα κῦμα χωρισμένο τέλεια ἀπὸ τἄλλο μισὸ καὶ ποῦ μπορεῖ νὰ βρεθῇ, σὲ μιὰ στιγμὴ χιλιόμετρα μακρυά ἀπὸ 'κεῖ, κἄτι τι ποῦ δὲν κρατιέται μὲ κἀνένα τρόπο, ἀπάνω σὲ μιὰ ὑγρὴ ἐπιφάνεια, ἀλλὰ ποῦ χτυπάει σἄν σιδερένιο κουδουνάκι καί, μιὰ γίνεται σύγνεφο καὶ χάνεται χωρὶς κἀνένα μάτι νὰ μπορέσῃ νὰ δῇ ποῦ· σὲ μιὰ στιγμὴ εἶνε μιὰ σπηλιὰ ἀπὸ πετράδια, ὕστερα μιὰ μαρμαρένια κολόνα κι ὕστερα πάλι μιὰ ἄσπρη σκέπη ποῦ μπαίνει κι' αὐτὴ στὴ βροχὴ τῆς θύελλας. Ποτέ του δὲν τὰ ξέχασ' αὐτά· ποτέ του ἀπὸ τότε δὲν μπόρεσε νὰ ποχτήσῃ τὴν ἰδέα μιᾶς σχετικῆς διάκρισης τῆς θάλασσας καὶ τοὐρανοῦ ἢ τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριᾶς. Κουδουνάκι ἀτσαλένιο, μαῦρος βράχος, ἄσπρο σύγνεφο—ἄνθρωποι καὶ κατάρτια σπασμένα κομμάτια καὶ ποῦ χάνουνται σὲ μερικὰ φυσήματα καὶ μερικὰ συντρίμμια ἀνάμεσα σ' ὅλ' αὐτὰ—λέγο αἷμα ἀπάνω στὴ γωνιὰ κἀνενοῦ βράχου σὰν ἕνα κοκκινωπὸ φύκιο

βρεγμένο ἀπὸ τὸ ξεχείλισμα τάφροῦ ποῦ ἀκλουθάει κ.' ὁ γρανήτης ποῦ λαμποβολάει κι' ὅλο τὸ πράσινο καὶ καθαρὸ νερὸ ποῦ ἀμολυέται καὶ πάλι χωρὶς σκοπό. Τέτοια θὰ μείνει γι' αὐτὸν πάντα ἡ εἰκόνα τῆς θάλασσας.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Ν. Β. Φ. Χ.

Μ. ΘΕΡΣΙΤΗΣ

ΟΡΑΜΑ

'Απόκουφα, ἀργά-ἀργά,
χτυποῦν τοῦ μυστηρίου οἱ χτύποι
στὸ σκοτεινό, τ' ἀπέραντο
ἔρημο σπίτι.
Κι ὁ ἀντίλαλος ξυπνᾶ
τῆς ἐρημιᾶς σὰ νᾆναι καρδιοχτύπι
π' ἀργά χτυπᾶ,
στὸ σκοτεινό, τ' ἀπέραντο
ἀρχαῖο σπίτι.
Τοῦ μυστηρίου τὸ βῆμα
ἀργά περνᾶ.

ΣΤΟ ΕΡΗΜΟΚΛΗΣΙ

Τὸ δρόμο ἐπῆρα τό στενὸ
πρὸς τὸ μικρὸ ἐρημοκλῆσι,
μέσα ἀπ' ἀγκάθια καὶ κλαδιὰ
ἀπὸ ξερόχορτα καὶ βάτους.
Ἕνας μεγάλος βασιλιᾶς
παλιά, τριπάλαια τόχε χτίσει,
ν' ἀπολαλεῖ τὰ ξωτικὰ
καὶ τὰ μαγέματά τους.

Καὶ τρίζαν τὰ ξερόκλαδα
στὸ κάθε πάτημά μου
καὶ μὲς στὰ χόρτα πράσινα
γλυστροῦσαν τὰ λιακόνια
καὶ ξαφνιζόνταν οἱ ὄφηδες
στὸ ξένο πέρασμα μου,
τὰ νυχτοπούλια ἀκίνητα
μὲ κύταζαν στὰ κλώνια.

Στοῦ ξωμονάστηρου ἔφτασα
τὴ χαλασμένη πόρτα
καὶ τὸ κατῶφλι ἐπάτησα
ξέσκεπος καὶ σκυφτός.

Γύρω οἱ βάτοι τρίψηλοι
καὶ θερισμένα χόρτα
καὶ σὲ μιὰ πέτρα σκαλιστὸς
ἕνας μικρὸς σταυρός.

Καὶ μπῆκα. Ὁ τόπος ἱερὸς
καὶ πέτρινη ἐρημιά.
Κι ἀντιβοοῦσε ἀπόσιγα
ὁ θόλος ὁ μικρός.
Τὸ εἰκονοστάσι σκυθρωπὸ
δίχως εἰκόνα μιά.
Καὶ μέσα μου καὶ γύρω μου
μονάχα ὁ Χριστός.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΕΝΩ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙ

Ποτὲ δὲν ἐπαίζαμε χαρτιὰ στὸ σπίτι ποὺ πάω συχνὰ τὸ βράδυ. Μόνο τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιᾶς ἐστρώθηκε ὅλη ἡ συντροφιὰ στὸ παιγνίδι.

Τραπεζίτες καὶ μεγαλέμποροι μὲ τὶς κυρίες τους κ' ἕνας Ὑπουργὸς ἀκόμα μαζὶ μὲ τὴν κυρία του, ὅλοι ἐπαίζανε.

Κύριοι, κυρίες καὶ δεσποινίδες ἐπαίζανε ἢ ἐκυτάζανε ἀπουπάνου τὸ παιγνίδι, μέσα στὴν ἠλεχτροφωτισμένη σάλα. Μόνος ἐγὼ ἤμουνα καθισμένος παράμερα στὸν καναπέ, γιατὶ τ' ἀηδιάζω —οὔφ ! —αὐτὰ τὰ χαρτιά...

* *
*

Μὰ ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ὄμορφη ἀρχόντισα, δὲν ἔπαιζε, οὔτε κύταζε τὸ παιγνίδι ὅλη τὴν ὥρα, μὰ ἔτρεχε ἀποδῶ - ἀποκεῖ γιὰ νὰ περιποιηθῇ τὸν ἕνα, τὸν ἄλλονε...

Μόλις μ' εἶδε μονάχονε μ' ἐκόντεψε.

— Γιατὶ μόνος; μοὖπε. Τὶ σκέφτεστε;

— Τίποτα, τίποτα... τῆς εἶπα, ἐνῶ κείνη τὴ στιγμὴ περνούσανε ἀπὸ τὸ μυαλὸ μου ὅλες οἱ θύμησες τῶν περασμένω χρονῶνε, ὅσες παραμονάδες Ἅϊ Βασιλιοῦ πέρασα στὰ χωριὰ καὶ στὶς μικρὲς χῶρες...

— Κάτι σκέφτεστε, ἀδύνατο, κάτι σκέφτεστε...

— Δὲ μπορῶ νὰ σᾶς πῶ...

Μὰ κείνη ἐπίμενε.

— Σᾶς παρακαλῶ, σᾶς παρακαλῶ...

Μὰ περισσότερο ἐπιμένανε τὰ μάτια της...

— Νὰ τὶ σκέφτομαι, κυρία μου, νὰ τὶ βλέπει ἡ ψυχή μου αὐτὴ τὴ στιγμὴ : Θυμᾶται τὰ περασμένα. Εἶναι παραμονὴ πρωτοχρονιᾶς. Κρύο τσουχτερό - τσουχτερό. Εἶμαι στὸ χωριό, στὸ μικρὸ χωριό· ὅλοι καθόμαστε γύρου στὴ φωτιά. Ἡ κουλούρα ψένεται. Κ' ἐμεῖς κουβεντιάζουμε. Εἶμαι παιδάκι, μικρὸ παιδάκι. Λέμε διάφορα καὶ γελᾶμε ὅλοι ἕνα ἀνοιχτὸ γέλοιο....

* *
*

— Χά! χά! χά! ἀκοῦμε κείνη τὴ στιγμή.
Δὲ γελᾶμε μεῖς στὸ χωριουδάκι. Γελᾶνε κεῖνοι ποὺ παίζουνε.
— Τὶ εἶναι; Τὶ εἶναι;
— Μπά ! Μπά ! κυρία Ὑπουργοῦ, κυρία Ὑπουργοῦ... ἔ ! ἔ !... ἀκούω νὰ λένε.
— Τὶ εἶναι κυρία μου, τί εἶναι; ρωτάω.
— Ἡ κυρία Ὑπουργοῦ ἔκαμε μία μπλόφα καὶ τὴν ἐπιάσανε !...
— Ἄ ! Ἡ κυρία Ὑπουργοῦ... λέω ἀφηρημένος.

* *
*

Παύει σὲ λιγο ὁ θόρυβος ὁ πολύς.
— Λέτε μου, μοῦ λέει ἡ εὐγενικιὰ κυρία, μ' ἀρέσει νὰ σᾶς ἀκούω...
— Σᾶς ἔλεγα τὶ πρωτοεῖδε ὁ νοῦς μου. Ἔπειτα βλέπω ἄλλην εἰκόνα... Σὲ μιὰ μπυραρία.
— Οὖφ ! Μπυραρία...
— Πάντα, κυρία μου, προτιμάω τὴ μπύρα ἀπὸ τὸ παιγνίδι καὶ συμπαθᾶτε με... Σὰν ἀπόψε καὶ κεῖ. Ἐκεῖ στὴ μπυραρία τῆς μικρῆς χώρας.
Τρεῖς-τέσσεροι φίλοι, τελειόφοιτοι τοῦ γυμνασίου πιά, κουβεντιάζουμε...
— Καὶ τὶ λέτε;...
— Τὶ νὰ ποῦμε;...
— Πέστε μου. Μὴν τὸ κρύβετε !...
— Ἐλέγαμε... Ἄ, ἐλέγαμε: γράφει ποιήματα. Γιὰ σᾶς ἐμιλούσαμε...
— Γιὰ μέ ;..
— Μάλιστα... Ἐγράφατε τότε ποιήματα...
— Ναί... Ναί... τότε....
Ἐνῶ ἐβουτιώμαστε κ' οἱ δυὸ σὲ παλιὲς θύμησες, μιὰ δεσποινιδοῦλα πεταχτὴ - πεταχτὴ ἐκόντεψε.

— Κυρία, εἶπε, ἐμεῖς θὰ φύγουμε... ὁ παπάκης θέλει νὰ ἀναπαυτεῖ... Νὰ μᾶς συχωρέσετε... Ἐγέρασε πολὺ τώρα τελευταῖα...

Ἡ κυρία χαιρέτησε τότες τὴ δεσποινιδούλα καὶ τὸν πατέρα της, τὸ γέρο καθηγητή:

— Καληνύχτα σας... Καληνύχτα σας...

— Καληνύχτα, εἶπ' ὁ γέρος. Πάμε νὰ δειπνήσουμε. Οἱ ἄλλοι στὸ σπίτι μᾶς περιμένουνε...

* *
*

Βουτήχτηκα σὲ σκέψες... Σκεφτόμουνα πολλὰ-πολλά, ποὺ τριγυρίζανε μέσα στὸ νοῦ μου, ἔπειτ' ἀπὸ τὰ λόγια κεῖνα τοῦ γέρου καθηγητή.

Πάλι ἦρθε κοντά μου ἡ εὐγενικιὰ κυρία.

— Τί σκέφτεστε; μοὖπε.

— Ἄχ! τί σκέφτομαι... Ἄλλη πάλι θύμηση, ἄλλη πάλι εἰκόνα περνάει ἀπὸ τὸ μυαλό μου....

Ἄχ!... Πάλι σὰν ἀπόψε, ἐδῶ καὶ χρόνια, στὴν πόλιν αὐτὴ τὴ μεγάλη. Γιὰ κάποια δουλειά, δουλειὰ ξένη, πηγαίνω στὸ σπῆτι τοῦ καλοῦ αὐτοῦ καθηγητή. Εἶτα νε νεώτερος τότες μὲ παιδιὰ μικρά... Τοὺς εὕρηκα στὸ δεῖπνο. Στὴν κορφὴ τοῦ τραπεζιοῦ κάθεται ὁ κύριος καθηγητής.

Γύρου στὸ τραπέζι ὅλη ἡ οἰκογένεια. Δειπνᾶνε ὅλοι μαζί. Ὤ, τί εὐτυχία!.. Πῶς μὲ περιζώνει αὐτὴ ἡ σπητίσια μυρωδιά!..

Τὰ κουτάλια ποὺ χτυπᾶνε γλήγορα-γλήγορα καὶ ρυθμικά, πῶς ἀντηχᾶνε μέσα στὴν καρδιά μου!... Ἄχ!.... Καὶ θυμᾶμαι παλιότερους καιρούς. Ὅταν ἤμουνα καί γὼ στὸ σπίτι μου, στὸ χωριό μου... Ἤμουνα καὶ γὼ στὸ σπίτι μου κάποτες... εἶχα καὶ γὼ σπίτι κάποτες... καὶ φεύγω λυπημένος ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ κυρίου καθηγητή. Λυπημένος - ἄχ! - καὶ σκεφτικός... Καὶ καθὼς φεύγω ἀκούω ἀποπίσω μου τὰ μαχαιροπήρουνα νὰ χτυπᾶνε στὰ πιάτα... Κ' ἡ μουσικὴ αὐτὴ πῶς μοῦ σπαράζει τὰ φυλλοκάρδια!....

* *
*

Ἔπαψα. Ἐσκεφτόμαστε κ' οἱ δύο ἄλλους καιρούς.

— Ἄχ! εἶπε κείνη. Τί θύμησες ἔχει κανένας μέσα στὰ χρόνια ποὺ περάσανε, ποὺ φύγανε, ποὺ χαθήκανε μέσα στ' ἄπειρο...

Τί θύμησες! Τί θύμησες....

Κ' ἡ συντροφιὰ ξακολουθοῦσε τὸ παιγνίδι της ἀδιάκοπα, ἀτέλειωτα....

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΚΑΙ ΕΡΩΣ — ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΠΑΛΜΑ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ

ΣΤΕΦ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ο ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Ἄς τρέξουμε, ἀδέλφια, στὴν ἔνδοξη Ἑλλάδα,
Γιὰ λίγο ἑνωμένοι ἂς μείνωμε κεῖ,
Ζητῶ νὰ σᾶς δείξω τὴν πρώτη λαμπράδα
Ποῦ τώρα ὁ καθένας μὲ λύπη ζητεῖ.

Ζητῶ νὰ σᾶς δείξω μὲ πόθο ἕνα μνῆμα
Ποῦ κοίτεται μέσα ὀλύμπια ὠμορφιά·
Μὲ πόση ἐσπλαχνία χαϊδεύει τὸ κῦμα
Τὸ νιὸ ποὺ κοιμᾶται στῆς γῆς τὴν ἐρμιά.

Ὁ νιὸς ὁ θλιμμένος μὲ μιᾶς θὰ ξυπνήσῃ
Νὰ δείξῃ μπροστά σας τὴν πρώτη μορφή,
Τὸ στόμα θ᾽ ἀνοίξῃ σ᾽ ἐσᾶς νὰ μιλήσῃ
Ἀφοῦ θ᾽ ἀντηχήσῃ τοῦ βάρδου ἡ φωνή.

Τὸ χῶμά του σειέται κι ἀγάλι προβαίνει,
Τὸ πρόσωπο ἀστράφτει κ᾽ ἡ κόμη ἡ χρυσῆ,
Ἀπὸ τὸν αἰθέρα ὁ ἥλιος δὲ βγαίνει,
Ἀνοίχτη ἕνα μνῆμα κ᾽ ἐβγῆκε ἀφ᾽ τὴ γῆ.

Κατὰ τὴ βρυσούλα τὸ βῆμά του παίρνει
Τ᾽ ὡραῖο πρόσωπό του νὰ ἰδῇ στὰ νερά·
Ἐσίμωσε ἀγάλι, τὸ μέτωπο γέρνει·
Σωπᾶτε ν᾽ ἀκοῦστε τί λέγει ἡ καρδιά.

«Ὁ κόσμος νομίζει πῶς μέσα στὰ στήθια,
Θνητή, δὲν ὑπῆρχε ποτὲ μιὰ καρδιά,
Ἐλᾶτε ν' ἀκοῦστε καὶ σεῖς μιὰν ἀλήθεια
Ποῦ οἱ χρόνοι μᾶς κρύψαν στὸ μῦθο βαθειά

«Προτοῦ τὴ ζωή μου φριχτὰ τὴ μισήσω,
Μ' ἐγλύκαινε μόνο μιὰ σκέψι κρυφὴ
Πῶς θἄβρω ἕνα πλᾶσμα κ' ἐγὼ ν' ἀγαπήσω
Πῶς θἄβρω ἕνα στῆθος γιὰ μὲ νὰ πονῆ.

«Θ' ἀκοῦστε στὴ γῆ μας τί ἔχω ὑποφέρει.
Ἂν βρῆκα μιὰ μόνη στιγμὴν ἡσυχιά.
Τὰ τόσα μου πάθη κανεὶς δὲν τὰ ξέρει
Γιατ' ἦσαν στοὺς πόνους τὰ χείλη βουβὰ.

«Περνοῦσα πεδιάδες, λαγκάδια καὶ ὄρη
Ποτίζοντας μ' αἷμα καὶ δάκρυ τὴ γῆ,
Στὰ τόσα μαρτύρια δὲν εἶδα μιὰ κόρη
Μιὰ λέξι μονάχη γλυκειὰ νὰ μοῦ πῆ.

«Χτυποῦσα τὸ σῶμα, τραβοῦσα τὴν κόμη
Νὰ σβύσω ἀπ' ἐμπρός μου μιὰ τέτοια ὠμορφιά·
Τὰ κάλλη τί ἀξίζουν νὰ βρίσκουνται ἀκόμη
Ἐνῶ δὲν ὑπάρχει γιὰ μὲ μιὰ καρδιά;

«Στὴν τόση μου λύπη, στὴν τόση μου πάλη,
Ἀγκάλιασε ὁ νοῦς μου μιὰ σκέψι φριχτὴ,
Κι' ἀρχίνησε τότε τὸ στῆθος νὰ πάλλη,
Νὰ τρέμη σὰ φύλλο γι' αὐτὴ τὴ μορφή.

«Κ' ἐρχόμουν σὰν κλέφτης σὲ τούτη τὴ βρύση
Τ' ὡραῖο πρόσωπό μου ζητῶντας νὰ ἰδῶ,
Καὶ τόσο ἡ ψυχή μου τὸ εἶχε ἀγαπήσει,
Ποῦ πάντα βρισκόμουν γυρτὸς στὸ νερό.

«Μιὰ μέρα εἶχα γύρει γιὰ νὰ τὸ φιλήσω
Κ' ἐφίλησα τότε τὰ κρύα τὰ νερὰ·
Κατέβηκα τότε στὸ κῦμα νὰ σβύσω
Τὴν πλειὸ καταχθόνια τῆς γῆς πυρκαϊά.

«Ἄς φύγουμε ἀδέλφια, βουβοὶ λυπημένοι,
Κι' ὁ γιὸς μεσ' στὸ μνῆμα μεμιᾶς ἄς κρυφτῇ,
Ἡ τόση ὠμορφιά του ἄς μένῃ κρυμμένη,
Γυρεύω ἡ καρδιά του στὸν κόσμον νὰ ζῇ.»

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ — ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ Η. ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

ΙΩΑΝ. Ν. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΚΡΗΤΩΝ ΤΑΦΟΙ

Ἐν Ἀγκῶνι τῆς Ἰταλίας καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δομηνίκου ὑπάρχουν δύο τάφοι πολλῆς δι' ἡμᾶς τοὺς Κρῆτας σημασίας, ὡς ἐμπερικλείοντες τὰ λείψανα δύο συμπατριωτῶν ἡμῶν, διαπρεψάντων ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ μὲν ὡς ποιητοῦ, τοῦ δὲ ὡς ἱστορικοῦ.

Ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι κατήγοντο ἐκ Κρήτης, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ταρχωνιατῶν καὶ ὠνομάζοντο, ὁ μὲν ποιητής, Μιχαὴλ Μάρουλος Ταρχωνιάτης, ὁ δὲ ἱστορικὸς Ἰωάννης Ταρχωνιάτης.

Ι. ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΡΟΥΛΟΣ ΤΑΡΧΩΝΙΑΤΗΣ

Ὁ Μιχαὴλ Μάρουλος ὁ καὶ Ταρχωνιάτης λεγόμενος ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ· τὸ ὄνομα Ταρχωνιάτης ἔλαβεν ἀπὸ τὸ γένος τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παῖς ἔτι ὤν, μετηνάστευσε μετὰ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου του εἰς Ἐνετίαν καὶ ἐκεῖ παρὰ τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ Ζαχαρίᾳ Σκορδύλῃ τῷ Κρητὶ ἐδιδάχθη, παρ' αὐτοῦ μὲν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, παρὰ τοῦ ἐπιφανοῦς δὲ Σαβελλίκου τὰ Λατινικά. Ἐκεῖθεν τῇ προστασίᾳ τοῦ καρδιναλίου Βησαρίωνος μετέβη εἰς Παταΰϊον πρὸς σπουδὴν τῶν φιλοσοφικῶν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ προστάτου καρδιναλίου, πιεζόμενος ἴσως ὑπὸ οἰκονομικῆς καχεξίας, ἠσπάσθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καταγραφεὶς μεταξὺ τῶν μισθοφόρων τοῦ Σπαρτιάτου ὁπλαρχηγοῦ Νικολάου Ράλλη.

Συγχρόνως ἐξέδωκε εἰς τὴν λατινικὴν τὰ πρῶτά του ποιήματα, ἅτινα καὶ ἀφιέρωσε τῷ ἡγεμόνι Φλωρεντίας Λαυρεντίῳ τῷ μεγαλοπρεπεῖ, ὅστις καὶ ἐκάλεσεν ἀμέσως αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν.

Ἐκεῖ δ' ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ Λαυρεντίου καὶ τῆς τοῦ πρίγκηπος τῆς Σαλέρνου Ἀντωνίου, πρὸς ὃν ἀφιέρωσε τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ Φυσικοὺς Ὕμνους, ἐγένετο διὰ τὸ γλαφυρὸν τῆς γλώσσης καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς φαντασίας διάσημος ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν πᾶσαν. Καλὸς δὲ τὴν ὄψιν, καὶ ἱπποτικὸν τὸ ἦθος ἔχων, ἠγαπήθη παρὰ τῆς περιωνύμου ἐπὶ ἑλληνολατινικῇ παιδείᾳ Ἀλεξάνδρας Σκάλα, θυγατρὸς σοφοῦ πατρὸς εἰς τὰ ὕπατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα ἀνελθόντος, ἣν καὶ ἐνυμφεύθη πρὸς μεγίστην λύπην τοῦ ἐπίσης ἐπιφανοῦς ἐπὶ παιδείᾳ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ, ὃν πρότερον ἠγάπα ἡ κόρη. Ἐντεῦθεν αἱ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ἀναφυεῖσαι ἔριδες, αἱ ἐν τοῖς βιβλίοις ἀμφοτέρων ἀποτυπούμεναι καὶ ἡ μνησικακία τοῦ Πολιτιανοῦ πρὸς τὸν Μάρουλον, μνησικακία, ἥτις ἐξηνάγκασε τὸν διάσημον Νεαπολίτην ποιητὴν Σανναζάρον νὰ λάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἀδικουμένου φίλου του Ἕλληνος ποιητοῦ.

Ἀπέθανεν ὁ Μάρουλος κατὰ τὸ 1499 πνιγεὶς ἔν τινι ποταμῷ τῆς Τοσκάνης ὑφ' οὗ παρεσύρθη ἐνῷ διήρχετο δι' αὐτοῦ ἔφιππος.

Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ μετενεχθεὶς εἰς Ἀγκῶνα κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δομηνίκου.

Τὰ ποιήματα τοῦ Μαρούλου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν HYMNI ET EPIGRAMMATA. Οἱ ἐξυμνοῦντες τὰς ἑλληνικὰς θεότητας καὶ τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, δι' ὃ καὶ Ὕμνοι φυσικοὶ ἐκλήθησαν, ἐθεωρήθησαν ὡς ἀπαύγασμα πολυθεϊστικῆς ἐπιδράσεως καὶ ὡς ἀναμφισβήτητον τεκμήριον τῆς ἀσεβείας τοῦ ποιητοῦ, περὶ ἧς καὶ πολλὰ πολλοὶ ἔγραψαν, λησμονοῦντες ἐν τῷ χριστιανικῷ αὐτῶν ζήλῳ ὅτι ὁ αἰὼν τοῦ Μαρούλου ἦτο αἰὼν ἀναγεννήσεως καὶ ὅτι ἡ Ἀναγέννησις ἠτένιζε πρὸς τὸν φαεινὸν τῆς ἀρχαιότητος κόσμον, πρὸς τοὺς λαμπροὺς τοῦ Ὀλύμπου θεούς, ποθοῦσα ν' ἀποκτήσῃ τὰς θείας ἐκείνας πτέρυγας, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ὁπλίσῃ καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ πνεῦμα εἰς σφαίρας ἀσχέτους καὶ ξένας πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὸν κοχλάζοντα τότε θρησκευτικὸν φανατισμόν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Μιχαὴλ Μάρουλος, οὗτινος τὴν ποιητικὴν ἰδιοφυΐαν ἐν ἁμίλλῃ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ λατινικὰ γράμματα τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐξύμνησαν καὶ οὗτινος τὸν θάνατον ὡς δεινὴν ἀπώλειαν αἱ ἰταλίδες πόλεις ἐν χορῷ ἐθρήνησαν.

II. ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΡΧΩΝΙΑΤΗΣ

Ὀλιγώτερον ἐπιφανὴς τοῦ συγγενοῦς του, ὁ Ἰωάννης Ταρχωνιάτης προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων διὰ τῆς ἐκτάκτου πρὸς τὴν μάθησιν σπουδῆς του καὶ διὰ τὴν

ἀπαράμιλλον φιλοπονίαν του. Συνέγραψε τετράτομον γενικὴν τοῦ κόσμου ἱστορίαν, ἔργον δυσχερέστατον ἔτι καὶ σήμερον, ὅπερ καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορίαι τοῦ Κόσμου» κατὰ τὸ 1562 καὶ ὅπερ παραμένει ἐν τῇ Ἰταλικῇ φιλολογίᾳ ἀθάνατον μνημεῖον τῆς εὐρυμαθείας τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὡς τὸ κάλλιστον τῶν τότε χρόνων δοκίμιον γενικῆς ἱστορίας. Συνέγραψε πρὸς τούτοις κ' ἕτερα ἀκόμη ἔργα πρὸς τὴν ἱστορίαν σχετιζόμενα καὶ τέλος ἠσχολήθη εἰς τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν Λατινικήν, Ἑλλήνων συγγραφέων.

Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1566 καὶ ἐτάφη παρὰ τὸν τάφον τοῦ ἐνδόξου συγγενοῦς του Μιχαὴλ Μαρούλου.

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΓΡΑΦΟΥΣΑΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΑΠΟ ΜΙΑΝ ΜΕΛΕΤΗΝ

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ γυναικεῖον ζήτημα προσέλαβεν ἐπιφόβους διαστάσεις. Οἱ συντηρητικοὶ φοβοῦνται· οἱ φιλελεύθεροι ἐνθουσιάζονται. Μία προσπάθεια ἐξισώσεως τῶν φύλων ὑποβόσκει καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ τὰς Χανούμ, ἃς παρέσυρεν εἰς τὸν κατήφορον ἡ μεταπολίτευσις, ἕως τὰς Σουφραζέτ, αἱ ὁποῖαι καὶ κακώσεις ἐπεχείρησαν ἵνα ὑποστηρίξουν τὰ δίκαια τοῦ φύλου των. Ἡ καθιερωμένη φρᾶσις: «Τὸ ἀδύνατον φῦλον» κατέστη πλέον εἰρωνεία. Τὸ ἀσθενὲς φύλον εἶναι σήμερον ἰσχυρότερον.

Ἀλλ' ἐκ τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Εὔας, ὄχι ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος — αὐτὸ δὰ εἶναι ποῦ κυριαρχεῖ — ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὀπισθοδρομικῶν προλήψεων, ἡ χειραφέτησις τῆς γυναικός, ἔχει λάβει ὄχι τὴν προσήκουσαν διεύθυνσιν. Χειραφέτησις σήμερον θεωρεῖται ὄχι ἡ

πνευματική ἐλευθερία τῆς γυναικός, ἀλλ' ἡ ὑπέρβασις τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ Φύσις ἔταξεν ὡς μεσότοιχον μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι ἡ γυνὴ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ζῇ τὴν περιωρισμένην ζωὴν τοῦ γυναικωνίτου, ἄνευ ὑπερτέρας τινὸς ἐνεργητικῆς ἐνασχολήσεως. Ἐφ' ὅσον δὲν αἴρεται ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς οἰκοκυρικῆς, καταδικάζει ἑαυτὴν ὡς θεραπαινίδα ἁπλῆν τῶν ἀνδρικῶν ἀναγκῶν. Ὁ οἶκος εἶναι βεβαίως τὸ θεμέλιον τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, ἀλλὰ καὶ τὸ διανοητικὸν ἡμίφως. Ἡ σύνεσις τῆς γυναικὸς εἶναι φυτώριον κοινωνικῶν τριβόλων καὶ ἀφορμὴ καθολικῆς στασιμότητος.

Ἡ Ἑλληνίς, ἥτις οὔτε τῆς Ἀνατολίτιδος τὴν ἀπομόνωσιν οὔτε τῆς Ἀγγλίδος τὴν ἀνδροποίησιν ἀκολουθεῖ, πεπροικισμένη μὲ εὐφυΐαν, ὁλονὲν ἀναπτυσσομένη εἰς γνώσεις, τείνει νὰ καταλάβῃ θέσιν ἀξίαν προσοχῆς ἐν τῇ ἁμίλλῃ τῆς γυναικείας προόδου. Ἡ εὐγενεστέρα αὐτὴ πρόοδος εἶνε οὐχὶ ἡ ἀπαίτησις ψήφου ἢ ἡ προστριβὴ ἐν τῇ βιοπάλῃ τῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἡ σεμνὴ διακονία εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

Δειλὰ-δειλά, μετ' ἐπιφυλάξεων κατ' ἀρχάς, γενναιότερα καὶ ἀπό τινος μὲ κάποιαν αὐτοπεποίθησιν, ἐχειρίσθη τὴν γραφῖδα ἢ τὸν χρωστῆρα. Ἡ ἐνασχόλησις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς ὡραίας τέχνας εἶναι ἡ μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὴν λεπτὴν καὶ εὐαίσθητον φύσιν της, καθιστῶσα περιττὴν τήν ἐπαγγελματικὴν αὐτῆς δρᾶσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἢ τὴν ὀνειροπολουμένην ἐν ταῖς δημοσίαις λειτουργίαις.

Αἱ νεώτεραι Ἑλληνίδες γράφουσαι ὑπερηκόντισαν τὰς παλαιοτέρας, αἵτινες εἶχον, κατὰ μίμησιν, ἀνδροποιηθῇ εἰς τὰς σκέψεις των, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐν γένει βίον των, τὸν ὅλως φυτοζωϊκῶς γυναικεῖον. Εἰς τὸ ὕφος αἱ γράφουσαι τότε ἦσαν αἱ μὲν πεζῶς σχολαστικαί, αἱ δὲ ἐμμέτρως λαμαρτινίζουσαι.

Αἱ νεώτεραι εἶχον περισσοτέραν ἀντίληψιν, εἰλικρινέστερον τὸ αἴσθημα, ἁπλούστερον τὸ ὕφος, βαθυτέραν τὴν σκέψιν.

Ἡ γυνὴ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε γυνή. Ὅπως ἐν τῷ οἴκῳ οὕτω καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν. Ἡ χάρις, ἡ λεπτὴ ἀντίληψις, ἡ εὐγένεια τοῦ αἰσθήματος δέον νὰ ὦσι τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς γραφούσης. Αἱ ὁμίχλαι ἂς μένουν ὡς προνόμιον διὰ τὰ ἀνδρικὰ μέτωπα.

Αἱ γράφουσαι Ἑλληνίδες δύνανται νὰ διαχωρισθῶσιν εἰς δύο μεγάλας διακρίσεις ἢ μᾶλλον ἀντιθέσεις· εἰς τὰς ἀρθρογράφους, ἐν αἷς περιλαμβάνονται καὶ αἱ διασκευάζουσαι ξένα ἔργα, καὶ εἰς τὰς λογίας τῆς δημιουργικῆς φιλολογίας. Τῶν πρώτων ἡ-

γεῖται μὲ πολλὴν αὐταρέσκειαν ἡ κ. Παρρὲν μὲ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς ἐφημερίδος της, εἰς τὰς δευτέρας δὲ, αἵτινες ὁλονὲν πυκνοῦνται ἀνήκουσιν ὅσαι ἐξεδήλωσαν ἰδιοφυΐαν, διότι ὑπάρχουσι καί τινες μελανοῦσαι τὸν χάρτην ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ νὰ χαραχθῇ τὸ ὄνομά των.

Ἡ Εἰρήνη Ἀθηναία, ἡ Lalo de Castro, ἡ Εὐγενία Ζωγράφου, ἡ Ἀγγ. Παναγιωτάτου, ἡ Σίβυλλα, ἡ Μοιραία, ἡ Ρεβέκκα ἀποτελοῦν ἀληθινὴν πλειάδα, πρὸς ἣν θὰ ἑνώνῃ ἐπὶ πολὺ τὸ γαλήνιον φῶς της ἡ ἐνωρὶς σβεσθεῖσα διάνοια τῆς Κατίνας Ψύχα.

Τὸ διήγημα καὶ πεζὸν ποίημα εἵλκυσε τὰς νεαρὰς τῆς γραφίδος ἱερείας, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς μόνον εἰς τόμον συνήνωσαν τὰ πρωτόλειά των. Τὰ συγκινητικὰ «Διηγήματα» τῆς Εὐγενίας Ζωγράφου, αἱ φιλοσοφικαὶ «Νύχτες» τῆς Εἰρήνης Ἀθηναίας καὶ τὰ ποιητικὰ «Ὁράματα» τῆς Σιβύλλης εἶνε τὰ πρῶτα εὐέλπιδα πτερυγίσματα τῆς νεωτέρας γυναικείας φιλολογικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν. Ἡ μελαγχολικὴ ρέμβη τῆς Μοιραίας, ὁ βαθὺς συμβολισμὸς τῆς Α. Παναγιωτάτου, ἡ δηκτικὴ χάρις τῆς Ρεβέκκας ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰς ποικιλωδίας εἰς τὴν ἁρμονικὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν αἱ Ἑλληνίδες φιλοτιμοῦνται νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν. Καὶ διὰ νὰ μὴ λείψῃ ἡ ἀντίθεσις, προστίθεται ὁ εἰλικρινὴς ρεαλισμὸς τῆς Lalo de Castro, τῆς τόσον νεωτεριστικῆς εἰς ἰδέας, ἀρκετὰ πρωτοτύπους, τὴν ὁποίαν δικαίως τὸ Ἡράκλειον δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ὡς τὴν σημαιοφόρον τῆς γυναικείας ἀναπτύξεως.

Ἐὰν ἡ μόνη Κρῆσσα γράφουσα ἀναστείλῃ τὴν πρὸς τὸν μαλλιαρισμὸν ὁρμήν, ὑφ' ἧς ἀτυχῶς παρεσύρθη, θὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀξίων νὰ κρίνωσι.

Εἰς τὰς γραφούσας ἃς ἀνέφερα, ἡ ἀντίληψις, εἶναι πολὺ διαφορετικὴ τῆς ἐν παρῳχημένοις χρόνοις ἀπαντώσης παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις των, τὸ αἴσθημα ἐντονώτερον, ἡ περιγραφικὴ δύναμις ἁδροτέρα. Ἡ αἰσθητική, ἡ ὁποία σχεδὸν ἔλειπεν ἕως τώρα, ἐμφανίζεται μὲ τὰς λεπτεπιλέπτους ἀξιώσεις της.

Εἰς τὴν ἄνθησιν αὐτὴν τῆς γυναικείας λογοτεχνίας ἀτυχῶς ἡ ποίησις, πλὴν ἴσως δύο κυριῶν, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἢ πεζὰς μετριότητας. Πρώτη, ἥτις εἰσέφερε τὰ ὡραιότερα χρώματα καὶ τὰς γλυκυτέρας λάμψεις εἶναι ἡ Βοσπορὶς κόρη, ἡ ἀλησμόνητος Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου. Τὰ διηγήματά της θὰ μείνουν ὡς τὸ ἀκραιφνέστερον ὑπόδειγμα ἀφελείας, χάριτος, γλωσσικῆς ἁρμονίας, πρωτοτυπίας, ἠθογραφικῆς παρατηρήσεως. Ἀτυχῶς ὁ ἀγὼν τοῦ βίου κατέφαγε τὰ στήθη της καὶ ἀπεστέρησε προώρως τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν μιᾶς φωτεινῆς καὶ γονίμου διανοίας.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΕΠΙ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Α. Η ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΩΝ

Ὅτε οἱ Ἑνετοὶ περὶ τὸ 1210 μ. Χ. ὁριστικῶς παρέμειναν ἐν Κρήτῃ, ἀρκετοὶ Ἑβραῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς πόλεις τῆς νήσου, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ἑνετικὰς κτήσεις.

Ἦτο τότε ἡ σκοτεινὴ τοῦ Μεσαίωνος ἐποχή, καθ' ἣν ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ ἡ ἀχαλίνωτος μισαλλοδοξία εὕρισκε τὰ μᾶλλον πρόχειρα καὶ ἀκίνδυνα θύματα εἰς τὴν περιφρονημένην καὶ πανταχοῦ καταδιωκομένην αὐτὴν φυλήν.

Οἱ ἀδιάκοποι διωγμοί, οἱ καθ' ἡμέραν ὀνειδισμοὶ καὶ περιφρονήσεις καὶ αἱ ἄγριαι ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐχαλύβωσαν οὕτως εἰπεῖν τὰς ψυχὰς τῶν καταδιωκομένων, καὶ προσέδωκαν τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην καρτερίαν καὶ ἀντοχήν, ἅτινα κατέστησαν τὴν φυλὴν αὐτὴν ἱκανὴν νὰ ἀνθίσταται τελεσφόρως καὶ νὰ διατηρῇ μετὰ τοῦ πατρίου θρησκεύματος τὴν φυλετικὴν ὑπόστασιν καὶ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἀναλλοίωτον ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων καὶ τῶν περιπετειῶν εἰς τὰς χώρας τῆς ἐξορίας, ὅπου ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπίστευον ὅτι τοὺς διεσκόρπισεν.

Οἱ ἐν Κρήτῃ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑνετικοῦ λέοντος, ἀποικήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπεδόθησαν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶν εὐφυΐας καὶ δραστηριότητος εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ τὰς χρηματιστικὰς ἐργασίας, εἰς τὰ ἔργα δηλ. ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν μὲν ἀνέκαθεν ἀγαπητὰ εἰς αὐτούς, εὕρισκον δὲ ἐξ ἄλλου καὶ ἐλευθερίαν τινὰ καὶ προστασίαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν.

Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις ἠνέχθη τοὺς Ἑβραίους καὶ ὁπωσδήποτε ἐπροστάτευσεν αὐτοὺς ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γενικοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Οἱ Ἑνετοί, λαὸς ἐμπόρων καὶ πολιτικῶν, κατενόησαν τὴν χρησιμότητα τῆς φυλῆς αὐτῆς εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ πλουτολογικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀποικιῶν των, ἐνέπνευσαν τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ Ἑβραϊκὰ κεφάλαια, καὶ προσείλκυσαν αὐτὰ εἰς τὰς ἰδίας κτήσεις, ὅπου σημαντικὸν ὄφελος ἠδύναντο νὰ προσπορίζωνται ἐξ αὐτῶν.

Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς ἐν Κρήτῃ Ἑνετοκρατίας ἐλαχίστας περὶ αὐτῶν ἔχομεν μέχρι τοῦδε εἰδήσεις. Φαίνεται ὅτι μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ διαμένωσιν, διότι ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Δημοκρατίαν ἐν τῷ ἄρθρῳ 22 ὁρίζεται ὅτι ***οἱ μουρτεμένοι*** (=οἱ ἐπαναστάται) ***οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Χαλκιᾶδες νὰ ὑπορροῦν κατοικεῖν ὅπου ἂν θελήσωσιν*** (1). Ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ Καλλέργης ἐξεβίαζε τὴν παραχώρησιν ταύτην, ἦτο, ὡς φαίνεται, ὅτι ἐθεώρει χρησίμους τοὺς Ἑβραίους νὰ ἔλθωσι καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας χάριν ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ νὰ φέρωσιν ἐκεῖ καὶ τὰ χρηματικά των κεφάλαια. Ἐν ᾧ ὅμως ὁ Καλλέργης διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἐφαίνετο προστατεύων τοὺς Ἑβραίους, εἰς τὸ ἀμέσως ἑπόμενον 23 ἐπέτυχε ***«νὰ μὴ πληρωθῶσι τὰ δίκαια τῶν παροίκων τῆς Κοινότητος τῶν καββαλαρίων καὶ τῶν Ἑβραίων τὸν καιρὸν ὅπου ἦσαν μουρτεμένοι»,*** ἤτοι νὰ χαρισθῶσιν εἰς τοὺς δουλοπαροίκους τὰ φεουδαλικὰ τέλη πρὸς τὸ Δημόσιον καὶ τοὺς Φεουδάρχας καὶ οἱ τόκοι τῶν χρημάτων πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσεν ἡ ἐπανάστασις, ἤτοι ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη (1282—1299) ***καὶ τὸ κεφάλαιον δὲ νὰ μὴ ζητηθῇ εἰμὴ μετὰ δύο ἔτη καὶ τότε οὐχὶ ἀναγκαστικῶς ἀλλὰ μὲ ἀγάπην.*** (2)

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπισήμων εἰδήσεων μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρὸ πολλοῦ θὰ ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς πόλεις τῆς Κρήτης, καὶ ὅτι ἐδάνειζον χρήματα εἰς τοὺς ἐγχωρίους.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Καλλέργη κατῴκησαν Ἰουδαῖοί τινες καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, γνωρίζομεν δὲ ἐκ μεταγενεστέρων εἰδήσεων ὅτι κατῴκουν τινὲς εἰς τὸ Καινούργιον Καστέλλι τῆς Μεσαρᾶς καὶ πιθανῶς εἰς τὸ Καστέλι Μονοφάτσι (BONIFACIO) καὶ εἰς τὸ Καστέλλι τοῦ Μυλοποτάμου.

---

1) Ἀθηνᾶ τομ. ΙΑ' σελ. 321.

2) Αὐτόθι σελ. 324 325.

Οἱ περιορισμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους πανταχοῦ σχεδὸν ὑπέκειντο οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ δὴ καὶ εἰς Κρήτην ἦσαν περίπου οἱ ἑξῆς.

Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κατοικῶσιν εἰς ὡρισμένον καὶ κεχωρισμένον διαμέρισμα τῆς πόλεως τὴν ***Ἑβραϊκὴν*** (JVDECCA, GHETTO) ἡ ὁποία ἦτο περίκλειστος, καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἔκλειεν ἡ μόνη πύλη ἡ ἄγουσα εἰς αὐτήν. Ἐντὸς τῆς Ἑβραϊκῆς ὑπῆρχεν ἡ συναγωγή των, καὶ ἐδῶ εἶχον τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι, ἀπαγορευομένου νὰ κατοικῶσιν ἢ νὰ ἔχωσιν ἐργαστήρια ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἐστεροῦντο συνήθως τοῦ δικαιώματος τῆς ἐγγείου κτήσεως ἐκτὸς τῆς Ἑβραϊκῆς, καὶ ἂν δέ ποτε ἐγίνοντο κύριοι ἀκινήτου περιουσίας ἐκτὸς αὐτῆς, ταχέως ἀνενεοῦτο ὁ περιορισμὸς αὐτὸς καὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ πωλήσωσιν πάλιν αὐτήν.

Ἐν Ρεθύμνῃ λ. χ. μὲ τὸν καιρὸν καὶ κατ' ὀλίγον οἱ Ἑβραῖοι εἶχον ἐξέλθει τῆς Ἑβραϊκῆς, καὶ εἶχον καταλάβει μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πλατείας ἔχοντες ἐκεῖ καταστήματα καὶ ἀποθήκας, εἰς τρόπον ὥστε ἀπέκλεισαν σχεδὸν τοὺς ἄλλους. Καταμηνυθέντος τοῦ πράγματος εἰς τὴν κεντρικὴν Κυβέρνησιν, στέλλει αὕτη διαταγὴν εἰς τὸν Ρέκτωρα (Νομάρχην) Ρεθύμνης κατὰ τὸ 1412 νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν, νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ περιορισθῶσιν ἐντὸς τῆς Ἑβραϊκῆς των, ὅπως γίνεται καὶ εἰς Χάνδακα καὶ Χανία (1).

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐστεροῦντο παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος μὴ δυνάμενοι νὰ ἀναμειγνύωνται παντάπασιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας μόνον τὰ βάρη ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ συμμερίζωνται.

Πολλαχοῦ καὶ δὴ καὶ εἰς τὰς Ἑνετικὰς κτήσεις ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρωσιν πάντοτε διακριτικόν τι σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο συνήθως ἓν O εἰς μέγεθος συνήθους ἄρτου ἐπερραμένον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐνδύματος. Διὰ τοὺς ἐν Κρήτῃ ὅμως Ἰουδαίους τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον.

Καὶ αὐτοὶ μὲν ἦσαν οἱ ἐπίσημοι περιορισμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἑβραῖοι ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ἀλλὰ τὰ χειρότερα δι' αὐτοὺς ἦσαν ὅσα ἐκτὸς τοῦ νόμου ἔπασχον, ἤτοι ἡ περιφρόνησις, αἱ ὕβρεις καὶ οἱ ἄλλοι ἐξευτελισμοί, τὰ ὁποῖα ἐφεύρισκεν ὁ ἀκμάζων καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐν μέρει καὶ κατόπιν θρησκευτικὸς φανατισμός, καὶ τὰ ὁποῖα ἢ καθίστων εἰς αὐτοὺς ἀβίωτον τὴν ζωὴν καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ φεύγωσιν ἀλλαχοῦ, ὅπου δὲν θὰ εὕρισκον συνήθως καλυτέραν ὑποδοχήν, ἢ τοὺς ἔκαμνε νὰ καταφεύγωσιν εἰς ἱκεσίας καὶ ἀκόμη συνηθέστερον

(1) NOIRET, DOCUM. INEDITS σελ. 213.

καὶ τελεσφορώτερον νὰ ἐξαγοράζωσι διὰ χρημάτων τὸ δικαίωμα τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας των καὶ ἐνίοτε τῆς ζωῆς των.

Ἔχομεν ἐκ τοῦ ἔτους 1387 διάταγμα τῆς Ἑνετικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὰς ἐν Κερκύρᾳ ἀρχὰς περὶ τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων, ὅπου ἔπασχον φαίνεται τὰ πάνδεινα. Παρόμοιά τινα δὲν θὰ ἔλειπον ἐννοεῖται, καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἑνετικὰς ἀποικίας καὶ δὴ καὶ τὴν Κρήτην, δι' ὃ καὶ παραθέτομεν περίληψιν τοῦ περιέργου καὶ λίαν ἐνδεικτικοῦ ἐγγράφου. (1)

«Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις διατάσσει νὰ μὴ ἐνοχλῶνται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Νομαρχῶν ἢ ἄλλων ὑπαλλήλων οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὰ νεκροταφεῖά των ἤτοι νὰ μὴ ἱδρύεται ἐκεῖ ἡ ἀγχόνη καὶ νὰ μὴ θανατώνωνται ἐκεῖ οἱ λησταὶ καὶ ἄλλοι κακοῦργοι.

Νὰ μὴ ἀναγκάζωσι τοὺς Ἑβραίους νὰ γίνωνται δήμιοι, ἢ νὰ φυλάττωσι τοὺς καταδικασμένους.

Νὰ μὴ τοὺς ὑποχρεώνωσι νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὰ δικαστήρια κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν των, εἰμὴ ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ.

Να μὴ ἐπιβαρύνωνται μὲ περισσότερα βάρη εἰς τὴν ἐξάρτυσιν γαλερῶν καὶ ἄλλων πλοίων τοῦ δημοσίου. νὰ μὴ ὑποχρεοῦνται νὰ δανείζωσι τὰς ***κλίνας των*** ἢ τὰ ζῶά των ἢ ἄλλα πράγματα ἰδικά των, τὰ ὁποῖα εἶναι χρήσιμα εἰς αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των.

Να μὴ ἐκτελῶσι φυλακὰς (βάρδιες) περισοτέρας τῶν τεσσάρων κατ' ἔτος, καὶ νὰ τὰς ἐκτελῶσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ χριστιανοί. Νὰ ἐξακολουθῶσι νὰ φέρωσι τὸ διακριτικὸν σημεῖον ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ ἀλλαχοῦ, ὅπως ἀρχαίοθεν εἴθισται, οἱ δὲ Ρέκτωρες νὰ φροντίζωσιν, ὥστε ἡ συνήθεια αὐτὴ νὰ τηρῆται.

Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπάρχει ἀρχαίοθεν συνήθεια νὰ ***λιθοβολῶνται*** κατά τινας ἡμέρας τοῦ ἔτους ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ τῶν πύργων τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα ὑπὸ δημοσίων ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι διὰ τούτου τοῦ μέσου σκοποῦσι νὰ ἐκβιάζωσιν αὐτοὺς νὰ δίδωσι χρήματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀντιβαίνει εἰς πᾶσαν φιλανθρωπίαν, διατάσσομεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ λιθοβολῶνται οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ χριστιανῶν εἴτε ὑπαλλήλων εἴτε μή, εἴτε νύκτα εἴτε ἡμέραν ***παρὰ μετρίως καὶ παρ' ἐκείνων μόνον, οἱ ὁποῖοι ἀρχαίοθεν τὸ συνείθιζον καὶ μόνον κατ' ἐκείνας τὰς ὥρας, καθ' ἃς αἱ λιτανεῖαι διέρχονται διὰ τῆς Ἑβραϊκῆς κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὴν πίστιν τῶν Γραικῶν».***

Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις φαίνεται ὅτι ἐθεώρησεν ἀδύνατον

---

1) Noiret *σελ. 12*.

ἕνεκα τῆς πολυχρονίου συνηθείας τὴν τελείαν ἐκρίζωσιν τοῦ κακοῦ καὶ μόνον εἰς τοὺς ὑπαλλήλους της, οἱ ὁποῖοι τὸ ἔκαμνον πρὸς χρηματισμόν, ἀπηγόρευσε νὰ λαμβάνωσι μέρος, ἐπέτρεψε δὲ εἰς τὸν φανατικὸν ὄχλον νὰ ἐκτελῇ τὸν εὐσεβῆ αὐτὸν πετροβολισμὸν κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς διήρχοντο αἱ λιτανεῖαι τῶν Ὀρθοδόξων πλησίον τῆς Ἑβραϊκῆς, διὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν εὐλαβῶν Κερκυραίων ὑπηκόων, ἀπαγορεύουσα τόσον θεάρεστον ἔργον κατὰ τῶν βασανιστῶν τοῦ Σωτῆρος !

Τὰ Ἑβραϊκὰ νεκροταφεῖα ἦσαν φαίνεται κοινὸς τόπος θανατικῶν ἐκτελέσεων τῶν καταδικαζομένων κακοποιῶν, καὶ πιθανῶς ἐκεῖ ἐθάπτοντο μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Τὸ πρᾶγμα ὑπονοεῖται καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς στίχων τοῦ Κρητὸς στιχουργοῦ Στεφάνου Σαχλίκη, κατὰ τῆς περιβοήτου κατὰ τὴν ἐποχήν του ***πολιτικῆς*** Κουταγιώταινας (περὶ τὸ 1450).

Ὅλοι τὴν Ποθοτζουτζουνιὰ ὅλοι πομπεύετέ την,
παντοῦ τὴν διαλαλήσετε καὶ κουμουδέψετέ την,
῾ς τὴν Ἀφεντιὰ τὴν βάλετε καὶ μαντατέψετέ την,
καὶ ῾ς τῶν Ἑβραίων τὰ μνήματα ὑπᾶτε θάψετέ την (1)

Πολλαχόθεν εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι πολλαχοῦ καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς οἱ Ἑβραῖοι ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐκτελῶσι χρέη δημίων καὶ βασανιστῶν τῶν καταδικαζομένων. Τὴν μεσαιωνικὴν ταύτην συνήθειαν ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀναγκάζοντες τοὺς Ἑβραίους νὰ ἐκτελῶσι κατὰ τρόπον πολλάκις σκληρὸν τὰς κατὰ τῶν χριστιανῶν θανατικὰς ἀποφάσεις, καὶ νὰ πομπεύωσιν ἔπειτα τὰ πτώματα. Τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν ἰδίως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο βεβαίως κατ' ἀνάγκην ὡς τὰ πολλά, καὶ οὐχὶ πάντοτε ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ ἐξ ἀντιχριστιανικοῦ αἰσθήματος, ὅπως συνήθως λέγεται καὶ πιστεύεται. Ὅτι μὲ τὴν πολυχρόνιον συνήθειαν θὰ ἐγένετο καὶ ἕξις οὐχὶ πάντοτε δυσάρεστος, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἂν μάλιστα σκεφθῶμεν, ὅτι δὲν ἔλειπον καὶ λόγοι δυσαρεσκείας κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅτι καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν θὰ ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἀπηλλαγμένοι τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας ἐναντίον τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου, κατοῦ ὁποίου θὰ εἶχον ἀφορμὰς μίσους καὶ μνησικακίας.

Ἄλλως τε οἱ Ἑβραῖοι παντοῦ καὶ πάντοτε λόγῳ ἰδίου συμφέροντος ἐκολάκευσαν τοὺς κρατοῦντας καὶ ὁ ζῆλος, ὃν ἐπεδείκνυον πολλάκις περὶ τὰς ἐκτελέσεις, εἶχε σκοπὸν νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας.

---

1) *Σαχλίκης Σ. Παπαδημητρίου στιχ. 905-908*

Τὰ βάρη, δι' ὧν ἐπεφορτίζοντο οἱ ἐν Κρήτῃ Ἰουδαῖοι ἦσαν πολλὰ καὶ ἐνίοτε, φαίνεται, κατήντων δυσβάστακτα. Ἐπλήρωνον ὡρισμένον ποσὸν χρημάτων κατ' ἔτος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον.

Τὸ ποσὸν ὅμως αὐτὸ πολλάκις ἐδιπλασιάζετο ἢ ἐπολλαπλασιάζετο παρουσιαζομένων νέων καὶ ἐκτάκτων ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου, οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἢ ἐπλήρωνον αὐτὰ ἢ προσεπάθουν δι' ἱκεσιῶν πρεσβειῶν καὶ ἄλλων μέσων νὰ μετριάζωσι τὰς ὑποχρεώσεις αὐτάς. Πάμπολα ἔχομεν παραδείγματα τοιούτων φορολογιῶν. Μέχρι τοῦ ἔτους 1387 (1) οἱ Ἑβραῖοι ἐπλήρωνον χίλια ὑπέρπυρα ἐτησίως· κατὰ τὸ ἔτος ὅμως ἐκεῖνο ἡ Ἑνετικὴ Σύγκλητος ἐπὶ τῇ ἁπλῇ προφάσει ***ὅτι οἱ ἐν Κρήτῃ Ἰουδαῖοι εἶναι πολλοὶ καὶ πλουτοῦσιν*** ἀνεβίβασε τὸν φόρον αὐτὸν εἰς 3500 ὑπέρπυρα. Μετὰ δύο ἔτη πρεσβεία Ἰουδαίων μετέβη ἐκ Κρήτης εἰς Ἑνετίαν καὶ παραστήσασα ὅτι ὁ φόρος εἶναι καταθλιπτικὸς ἐπικαλεσθεῖσα πρὸς τοῦτο καὶ τὴν μαρτυρίαν τριῶν πρῴην Δουκῶν Κρήτης εὑρισκομένων ἐν Ἑνετίᾳ κατώρθωσε νὰ τὸν ὑποβιβάσῃ εἰς 2000 ὑπέρπυρα. (2)

Εἰς ἑκάστην ἔκτακτον εἰσφορὰν διὰ ναυπήγησιν στόλου, διὰ στρατείαν, κατασκευὴν δημοσίων ἔργων οἱ Ἑβραῖοι ὑπεχρεοῦντο νὰ πληρώνωσι τὸ 1]4 ἢ καὶ μεγαλύτερον ἀκόμη ποσόν.

Κατὰ τὸ 1403 τὸ παράλιον τεῖχος τοῦ Χάνδακος τὸ παρὰ τὴν Ἑβραϊκὴν κατέρευσεν ἐκ τρικυμίας. Στέλλεται ὅθεν διάταγμα ἐξ Ἑνετίας νὰ ἀνοικοδομηθῇ τὸ τεῖχος, ἐν ἀνάγκῃ καὶ μὲ πύργους, τὸ ἥμισυ δὲ τῆς δαπάνης αὐτῆς νὰ καταβάλωσιν οἱ Ἑβραῖοι ἐπειδὴ πολλὰ ὠφελοῦνται μένοντες ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπειδὴ αἱ οἰκίαι των κεῖνται ἐκεῖ πλησίον. (3)

Τὸ ἓν τέταρτον τῆς δαπάνης καταβάλλουσιν οἱ Ἑβραῖοι, κατὰ τὸ 1407 διὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς πόλεως Χάνδακος ἐκ τῶν πολλῶν κοπρώνων, οἱ ὁποῖοι ἐπλήρουν τὴν πόλιν καὶ ἐμόλυνον αὐτὴν (4)· διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ λιμένος Ρεθύμνης ὁρίζονται νὰ πληρώσωσι τὸ ἥμισυ (5).

---

1) Noiret *σελ. 13.*

2) *αὐτόθι σελ. 26-27.*

3) Noiret *143.*

4) *αὐτόθι 175.*

5) *αὐτόθι 231.*

Καὶ εἰς τὰς ἀγγαρείας τῆς ἐποχῆς ὑπεβάλλοντο οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κρήτης, συνήθως ὅμως τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν ἐξηγόραζον διὰ χρημάτων.

Κατὰ τὸ 1392 δώδεκα Ἰουδαῖοι καθ' ἑσπέραν ὑπεχρεοῦντο νὰ φρουρῶσι καθ' ἑκάστην νύκτα τὸ μέρος τοῦ τείχους παρὰ τὴν Ἑβραϊκήν. Μετὰ τρία ἔτη ἐξαιροῦνται ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πληρώσωσι τρεῖς χιλιάδας ὑπερπύρων.

Ἄλλο εἶδος βάρους τακτικοῦ καὶ συχνότατα ἐπαναλαμβανομένου ἦτο τὸ τῶν δημοσίων ὑποχρεωτικῶν δανείων. Ὁσάκις τὸ Κρητικὸν ταμεῖον εὑρίσκετο εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἢ παρουσιάζοντο ἔκτακτοι ἀνάγκαι ἀπαιτοῦσαι ἄμεσον καταβολὴν χρημάτων, καὶ τὸ δημόσιον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ, κατέφευγον εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ χορηγήσωσι τὰ ἀναγκαιοῦντα χρήματα ὑπὸ τύπον δανείου καταναγκαστικοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ κατόπιν πολλοῦ χρόνου καὶ προσπαθειῶν καὶ ἄνευ τόκου κατώρθωνον νὰ λάβωσι ὀπίσω τὰ χρήματά των οἱ Ἑβραῖοι, διὰ νὰ τὰ δανείσωσι πάλιν μετ' ὀλίγον χρόνον καὶ οὕτω καθεξῆς. Πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα εὑρίσκει ὁ βουλόμενος παρὰ NOIRET μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1400 - 1452.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰσφορῶν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπλήρωνον, ἐννοεῖται, καὶ τοὺς τακτικοὺς φόρους τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων των· πρέπει πρὸς τούτοις νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰ χρήματα καὶ τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα θὰ ἔδιδον εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἄλλους ἰσχυρούς, διὰ νὰ εὑρίσκωσι τὴν δέουσαν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν.

Κατὰ τὸ 1394 οἱ Ἑβραῖοι ἐκδιώκονται ἐξ Ἑνετίας καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὰς διαφόρους Ἑνετικὰς κτήσεις τὴν Κέρκυραν, Μεθώνην, Κορώνην καὶ Κρήτην φέροντες καὶ τὰ χρηματικά των κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσαν φόρον εἰσαγωγῆς 2ο]ο. (1)

Γ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ. ΕΜΠΟΡΙΟΝ, ΤΟΚΟΓΛΥΦΙΑ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ

Ἀντὶ τῶν μεγάλων αὐτῶν φορολογικῶν βαρῶν οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορεύεσθαι καὶ τῶν χρηματιστικῶν των ἐπιχειρήσεων, ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς κυβερνήσεως ἐπαρκῶς οὐχὶ μόνον ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κατὰ πάσης ζημίας.

Κατὰ τὸ 1407 τὸ ἐμπόρευμα Ἰουδαίου τῆς Κρήτης συνιστάμενον ἐξ 23 βαρελῶν οἴνου κατάσχεται ἀδίκως ὑπὸ Γενοάτου

1) NOIRET 142

τινὸς ἡ Κυβέρνησις σπεύδει νὰ τὸν προστατεύσῃ. Κατὰ τὸ 1411 ἄλλος Ἰουδαῖος ἐκ Κρήτης ζημιοῦται ὑπὸ Σικελοῦ κατὰ τὰ ὕδατα τῆς Ρόδου, ἐπιφορτίζεται δὲ ὁ ἐν Σικελίᾳ πρεσβευτὴς τῆς Ἑνετίας νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ προβῇ εἰς τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος. (1)

Αἱ κύριαι καὶ ἐπικερδεῖς ἐργασίαι τῶν Ἑβραίων ἐν Κρήτῃ ἦσαν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ παροχὴ δανείων ἐπὶ τόκῳ.
Τοῦ ἐμπορίου μετήρχοντο πᾶν εἶδος· εἰσῆγον καὶ ἐξῆγον γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα, εἶχον καταστήματα, ἐν οἷς ἐπώλουν χονδρικῶς καὶ λιανικῶς παντὸς εἴδους ἐμπορεύματα καὶ ἐκέρδιζον ἀρκετὰ χάρις εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν φυλήν των. Ἦτο βεβαίως σοβαρὸν κώλυμα εἰς τὴν ἐργασίαν των ὁ ἐν ταῖς Ἑβραϊκαῖς περιορισμός, ἀλλὰ τὸ μειονέκτημα τοῦτο πολλάκις τὸ ἐξουδετέρουν κατὰ ποικίλους τρόπους ποτὲ μὲν ἐπί τινα καιρὸν παραβαίνοντες τὸν περιορισμὸν καὶ ἐπεκτείνοντες τὰς ἐργασίας αὐτῶν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑβραϊκῆς, ποτὲ δὲ συνεταιριζόμενοι μὲ ἄλλους μὴ Ἑβραίους.

Τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ ἐμπορομεσίτου μετήρχοντο ἐπίσης ἐπικερδῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1433, ὅτε ἀπηγορεύθη εἰς αὐτοὺς τοῦτο, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἐξάσκησις τούτου ἔπρεπε νὰ ἀφεθῇ εἰς τοὺς χριστιανούς. (2)

Ἄλλο ἐπιτήδευμα ἐπιτρεπόμενον εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς Κρήτης καὶ τὸ ὁποῖον ἐξήσκουν πολλοὶ ἦτο τὸ τοῦ ἰατροῦ· φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἰατροὶ ἀπέλαυον καὶ προνομιῶν τινων καὶ ἀσυδοσιῶν, ἀφ' οὗ καὶ ἄλλοι Ἑβραῖοι προσεποιοῦντο τοὺς ἰατρούς, ἵνα ἀπολαμβάνωσι τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἰατροῦ. (3)

Ἀλλ' ἡ σπουδαιοτέρα καὶ ἐπικερδεστέρα διὰ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Κρήτης ἐργασία ἦτο ἡ τοῦ τοκιστοῦ. Ἔχοντες οἱ Ἑβραῖοι χρηματικὰ κεφάλαια σημαντικά, τὰ ὁποῖα εἴτε ἔφερον ἔξωθεν, ἢ καὶ ἀπέκτησαν ἐν Κρήτῃ, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐπικερδῆ αὐτὴν ἐπιχείρησιν μετὰ τῆς ἐπιτηδειότητος ἐκείνης καὶ φαίνεται, καὶ τῆς ἀσυνειδησίας, ἡ ὁποία διακρίνει παντοῦ καὶ πάντοτε τοὺς τοκογλύφους. Τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης ἦτο προσφορώτατον· ἀφ' ἑνὸς πλήρης ἐλευθερία περὶ τὸ τοκίζειν ἐπὶ οἵῳ δήποτε τόκῳ, καὶ ἀφ' ἑτέρου διαρκὴς σχεδὸν στενοχωρία οἰκονομικὴ εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀποίκων, οἱ ὁποῖοι δαπανῶντες εἰς ἐπιδείξεις

---

1) *αὐτόθι 179-211*

2) Noiret *σελ. 359-360*

3) *αὐτόθι 399. Ἰατρὸς Ἑβραῖος ἀναφέρεται καὶ παρὰ Σάθα Μεσαιων. Βιβλ. VI σελ. 662.*

καὶ πολυτελείας ὑπὲρ τὰς δυνάμεις κατέφευγον εἰς δάνεια ὑποθηκεύοντες τὰ ἑαυτῶν φέουδα καὶ ἐνεχυριάζοντες ὅ τι πολύτιμον εἶχον εἰς τοὺς δανειστὰς Ἑβραίους. Οἱ τοκογλύφοι ἐκμεταλλευόμενοι τὴν στενοχωρίαν αὐτὴν τῶν εὐγενῶν ἐδάνειζον πολλάκις ἐπὶ τόκῳ 20 καὶ 30 ο]ο, ἐφ' ὅσον δὲ τὰ χρηματικὰ κεφάλαια τῶν Ἰουδαίων ηὐξάνοντο διὰ τῆς κερδοσκοπίας αὐτῆς, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὰ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ἀποίκους δάνεια ἐπολλαπλασιάζοντο, καὶ κατὰ μικρὸν οἱ τιμαριοῦχοι Ἑνετοὶ εὑρέθησαν κατάχρεοι καὶ ὑποχείριοι αὐτοὶ καὶ τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τοὺς ἀνηλεεῖς τοκιστάς.

Τότε πλέον κατενόησε καὶ Κυβέρνησις καὶ ἰδιῶται τὸ βάραθρον, εἰς ὃ ἐφέροντο οἱ Ἑνετοὶ ἄποικοι τὸ μόνον στήριγμα τῆς Δημοκρατίας ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ἡ Κεντρικὴ Κυβέρνησις ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μέτρα περιοριστικὰ τῆς ἀπληστίας καὶ ἀδικίας τῶν τοκογλύφων. Διὰ διαφόρων διαταγμάτων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15 αἰῶνος ὁρίζεται τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ τόκου εἰς 12 καὶ ἄλλοτε εἰς 10 ο]ο ἐπὶ ποιναῖς βαρείαις διὰ τὸν παραβάτην· ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ὑποθήκευσις τῶν τιμαρίων, ἀπαγορεύεται ὁ δανεισμὸς ἐμπορευμάτων, καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς ἀξίας ἐμπορευμάτων εἰς τοκοφόρα δάνεια, ἡ πώλησις οἵου δήποτε πράγματος ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ εἰς τὸν ὀφειλέτην, καὶ αἱ ἄλλαι δόλιαι πράξεις, δι' ὧν τὸ ἐφευρετικὸν πνεῦμα τῶν τοκογλυφούντων κατεστρατήγει τὰς περὶ παρανόμου τόκου διατάξεις.

Ἀλλ' ὅτε ἐλαμβάνοντο τὰ μέτρα ταῦτα ἦτο πλέον ἀργά. Ἐπὶ αἰῶνας μείνασα ἀχαλίνωτος ἡ τοκογλυφία εἶχεν ἐπιτελέσει τὸ ἔργον της, ἡ δὲ θέσις τῶν πλείστων Ἑνετῶν φεουδαρχῶν ἦτο τόσον δεινή, ὥστε ἢ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψωσιν οἰκίας καὶ φέουδα εἰς τοῦς Ἑβραίους καὶ νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς νήσου, ἢ νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς φυλακάς.

Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι κατορθώσει νὰ ἔχωσι καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγείου κτήσεως, μόνον δὲ ἀφ οὗ ἐγένετο καταφανὴς ὁ κίνδυνος νὰ περιέλθωσι τὰ φέουδα τῶν Ἑνετῶν εὐγενῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑβραίων, ἀφῃρέθη τοῦτο διὰ διατάγματος τοῦ 1423, ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ πωλήσωσιν ὅσα ἀκίνητα κατεῖχον ἐντὸς προθεσμίας δύο ἐτῶν, ἄλλως τὰ ἔχανον. (1)

Οὕτως γεννᾶται ἐν Κρήτῃ σοβαρὸν ζήτημα χρεῶν. Θὰ ἦτο μακρὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πλέον ἔτη, καθ' ἃ διήρκεσε φλέγον.

---

1) Noiret σελ. 297-298

Οἱ φεουδάρχαι συνέρχονται εἰς συνέλευσιν, ἡ ὁποία σκεφθεῖσα ὑποβάλλει εἰς Ἑνετίαν προτάσεις περὶ ἀποκοπῆς χρεῶν ὑποδηλοῦσα, ὅτι ἄλλως ἐπίκειται ἐρήμωσις τῆς νήσου διὰ τῆς φυγῆς τῶν Ἑνετῶν ἀποίκων. Οἱ Ἑβραῖοι ἐξ ἄλλου στέλλουσι πρέσβεις εἰς Ἑνετίαν παραπονούμενοι διὰ τὴν κακοπιστίαν τῶν ὀφειλετῶν κατὰ τὸ 1415. Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις προσκαλεῖ τοὺς φεουδάρχας νὰ ἐκλέξωσιν ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς στείλωσιν εἰς Ἑνετίαν διὰ νὰ συζητήσωσι τὸ ζήτημα.

Ἐν τῷ μεταξὺ καταργεῖται ἡ προσωπικὴ κράτησις διὰ τὰ χρέη, καὶ δίδεται μικρὰ ἀναστολὴ τῶν ἀπαιτήσεων, ἕως ὅτου κανονισθῇ τὸ ζήτημα. Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις δίδει διαταγὰς νὰ καταρτισθῇ τριμελὴς ἐπιτροπεία ἐκ τῶν ἐν Κρήτῃ εὐγενῶν ἀλλὰ μὴ ὀφειλόντων εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἡ ὁποία ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Δημοκρατίας νὰ ἐκπονήσῃ τὸν διακανονισμὸν συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τὰς σταλλομένας ἐξ Ἑνετίας. Ἀλλ' ἀμέσως ἡ διαταγὴ αὕτη ἀνακαλεῖται, διότι ἐξακριβώθη ὅτι ***οὐχὶ τρεῖς ἀλλ' οὐδὲ εἷς Ἑνετὸς εὐγενὴς εὑρίσκεται ἐν Κρήτῃ μὴ ὀφείλων εἰς τοὺς Ἑβραίους***. Στέλλονται ὅθεν ἐξ Ἑνετίας τρεῖς Προβλεπταὶ διὰ τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν. Αἱ βάσεις, ἐφ ὧν ἔπρεπε νὰ ἐργασθῶσιν ἦσαν αἱ ἑξῆς. Νὰ ἐξετάσωσιν ἑνὸς ἑκάστου ὀφειλέτου τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, καὶ ἐξακριβοῦντες τὴν περιουσίαν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ νὰ τὸν κατατάσσωσιν εἰς μίαν ἐκ τῶν τριῶν τάξεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ διαιρεθῶσιν οἱ ὀφειλέται καὶ ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς θέσεως ἑκάστης τάξεως ἐδίδοντο προθεσμίαι ἀπὸ πέντε μέχρι εἴκοσι ἐτῶν πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους κατὰ δόσεις ἐνιαυσίας καὶ μὲ τόκον κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ 5 ο)ο. Εἰς τοὺς οἰκονομικῶς κατεστραμμένους ἠδύνατο ἡ ἐπιτροπεία τῶν χρεῶν νὰ χαρίσῃ μέρος ἢ καὶ ὁλόκληρον τὸ χρέος. Ἡ ἐξέλεγξις αὐτὴ καὶ κατάταξις ὑπῆρξε δυσχερὴς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ παρατείνῃ ἐπί τινα ἔτη τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Προβλεπτῶν. Καὶ κατόπιν δὲ ἀφ' οὗ ἀνεχώρησαν χωρὶς φαίνεται νὰ διακανονίσωσι τὰ πλεῖστα χρέη, οἱ ἐν Κρήτῃ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῆς Δημοκρατίας ἔλαβον τὴν ἐντολὴν νὰ συνεχίσωσι τὸν διακανονισμόν. Τὸ ζήτημα αὐτὸ τῶν χρεῶν ἐξηκολούθησε ὑφιστάμενον ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον καὶ κατὰ τὸ 1446 ἦτο ἀκόμη ἄλυτον, καὶ ἐστάλησαν πάλιν δύο Προβλεπταὶ δι' αὐτό. (1)

---

1) Πάντα τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν χρεῶν ἔγγραφα εὑρίσκονται παρὰ NOIRET *ἀπὸ τοῦ ἔτους 1405 - 1450.*

Δ. Η ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΝΩΝ

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τοῦ φλέγοντος ζητήματος τῶν χρεῶν καὶ τοῦ φυλετικοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ γεννηθέντος ἐκ τούτου, συνέβη καὶ τὸ περίεργον ἐπεισόδιον τῆς σταυρώσεως τῶν ἀμνῶν. Μίαν πρωΐαν δηλ. τοῦ ἔτους 1449 εὑρέθησαν πλησίον τῆς Ἑβραϊκῆς τοῦ Χάνδακος ἀρνία κρεμάμενα ἀπὸ σταυρῶν. Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη ἀμέσως ὡς δεινὴ ὕβρις καὶ ἐμπαιγμὸς κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας γενόμενος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, οἱ δὲ φανατικώτεροι δισχυριζόμενοι ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐσταύρωσαν τὰ ἀρνία ἀντὶ χριστιανοπαίδων, τοὺς ὁποίους δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν, κατεβόων ζητοῦντες ἐκδίκησιν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἱεροσύλων.

Μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία ἦτο ἁπλῆ κωμῳδία καὶ πανοῦργον τέχνασμα τῶν ὀφειλετῶν γενόμενον σκοπίμως διὰ νὰ ἐξεγερθῇ ὁ φανατισμὸς τοῦ ὄχλου, καὶ ἐπέλθῃ καταδίωξις ἢ τοὐλάχιστον ἐκφοβισμὸς τῶν Ἑβραίων καὶ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν ἀνεχόμενοι μεγαλυτέραν ἀβαρίαν ἐκ μέρους τῶν ὀφειλετῶν.

Τὸ ἀνοσιούργημα αὐτὸ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως τὸ ἐχαρακτήρισε τὸ πλῆθος καὶ αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαί, διεμηνύθη ἀμέσως εἰς Ἑνετίαν, ἡ δὲ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀντωνίου Γραδονίκου εἴτε πιστεύσασα εἴτε καὶ προσποιηθεῖσα ὅτι ἐπίστευσε τὸ πρᾶγμα πρὸς κατευνασμὸν τοῦ ὄχλου, ἀποφασίζει τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ στέλλει κατεσπευσμένως διαταγὰς εἰς Κρήτην νὰ ἀναζητηθῶσιν οἱ ἱερόσυλοι (ἐννοεῖται Ἰουδαῖοι) καὶ προκηρύττεται ἀμοιβὴ δισχιλίων χρυσῶν δουκάτων, δι' ἐκεῖνον ὅστις ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἀνακαλύψῃ ἢ καταδείξῃ τοὺς δράστας, καὶ δίδεται καὶ ὑπόσχεσις ἀφέσεως τῆς τιμωρίας, ἐὰν ὁ καταγγείλας ἦτο συνένοχος ἢ συνεργός. Τὰ δισχίλια δουκᾶτα θὰ ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς περιουσίας τῶν ἐνόχων, καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἐπήρκουν αἱ περιουσίαι των, θὰ ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς κοινότητος τῶν Ἑβραίων. (1)

Τὸ σχέδιον ἦτο νὰ δελεασθῇ ἐκ τῆς προκηρυχθείσης ἀμοιβῆς τῶν Ἑβραίων τις καὶ καταδώσῃ ἄλλους ὡς συνενόχους, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε, διότι οὐδεὶς τοιοῦτος παρουσιάσθη, αἱ δὲ γενόμεναι ζητήσεις και ἀνακρίσεις ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι τίποτε ἐνοχοποιητικὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους.

1) *Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ ἐπεισοδίου εὕρηται εἰς τὴν* CRETA SACRA II *σελ. 383 - 389.*

Πλὴν τοῦ Ἀντωνίου Γραδονίκου ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἀντισημιτισμὸν αὐτὸν ἔλαβε καὶ ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης Ἑνετίας Λαυρέντιος Ἰουστινιανός, καὶ μάλιστα ὁ φανατικώτατος διώκτης τῶν Ἑβραίων ὁ Συγκλητικὸς Λουδοβῖκος Φωσκαρίνης. Τούτου σώζεται μακροτάτη ἐπιστολὴ (1) πρὸς τὸν Γραδόνικον διὰ τὸ ἀνωτέρω ἐπεισόδιον, ἐξακοντίζουσα μύδρους κατὰ τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων διηγεῖται διάφορα σύγχρονα ἀνασιουργήματα, τὴν σταύρωσιν δούλου χριστιανοῦ ἐν Πόντῳ, ἱεροσυλίαν χριστιανικοῦ ναοῦ ἐν Ρεθύμνῃ, σταύρωσιν ἀμνῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν (ὥστε τὸ ἐν Κρήτῃ τέχνασμα δὲν ἦτο κἂν πρωτότυπον) ὕβρεις τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ Συναγωγῇ καὶ ἀναθέματα κατὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς βιαστοῦ ἐχθροῦ τοῦ Θεοῦ καὶ δικαίως σταυρωθέντος, καὶ κηρύττει σταυροφορίαν κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς γένους, οἱ ὁποῖοι «***ποτὲ μὲν ἦσαν υἱοὶ Θεοῦ, νῦν δὲ κύνες***».

Οὕτως ἔληξε τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ τοῦ ζητήματος τῶν χρεῶν χωρὶς νὰ φέρῃ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, διότι πρὸς τιμὴν τῶν ἐνετικῶν ἀρχῶν δὲν συνελήφθησαν οὐδ' ἔπαθον ἀθῷοι ἄνθρωποι. Ἐπὶ τέλους μὲ τὸν καιρὸν ἐκόπασε καὶ τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν, ἀφ' οὗ περιωρίσθη μὲν ἡ παράνομος τοκογλυφία, θὰ ἀπωλέσθησαν δὲ κατὰ τοὺς διακανονισμοὺς τῶν χρεῶν καὶ σημαντικὰ κεφάλαια Ἰουδαϊκά, ἄλλα δὲ θὰ ἐφυγαδεύθησαν ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ὅπου θὰ εὕρισκον ἀσφαλέστερον καὶ ἐπικερδέστερον ἔδαφος πρὸς κυκλοφορίαν.

Ε. Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ Γ.

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους φαίνεται ὅτι δὲν ἔπαυσεν ἐντελῶς ἡ κατὰ τῶν Ἰουδαίων καταφορὰ καὶ αἱ πρὸς αὐτοὺς ἀδικίαι. Ἀπόδειξιν τούτου ἔχομεν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ]πόλεως Μητροφάνους τοῦ Γ.' ἀπολυθεῖσαν ἐν ἔτει 1568 πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Ὀρθοδόξους ἕνεκα παραπόνων τῶν Ἑβραίων πρὸς αὐτόν. Τὴν παραθέτομεν κατὰ λέξιν καὶ ὡς δεῖγμα ἀληθοῦς χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ ὡς ἀντίρροπον πρὸς τὴν προηγουμένως μνημονευθεῖσαν μισαλλοδοξίαν τοῦ Λατίνου Πατριάρχου Ἑνετίας καὶ τοῦ συγκλητικοῦ Φωσκαρίνη.

«Μητροφάνης ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐπειδὴ οἱ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ Κρήτῃ εὑρισκόμενοι Ἑβραῖοι

---

1) *Αὐτόθι.*

ἀνέφερον τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ κατεβόησαν μετὰ δακρύων πολλῶν, ὅτι τινὲς τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, ποτὲ μὲν ἀδίκως καὶ συκοφαντικῶς παραδιδοῦσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἄρχοντας καὶ αὐθέντας τῆς νήσου ταύτης. καὶ διαβολαῖς ἀδίκοις καὶ παραλόγοις ζημιοῦσι καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτοῖς, ποτὲ δὲ δι' ἑαυτῶν ἐπιτίθενται τούτοις ὁρμῇ ἀτάκτῳ καὶ αὐθαδείας μεστῇ, καὶ πᾶσι τρόποις κακοποιεῖν αὐτοὺς παραλόγως σπουδάζουσι, μισθὸν ἔχειν παρὰ τῷ πάντων Θεῷ ἐκ τούτων νομίζοντες· τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἵνα, ὅσοι τῶν χριστιανῶν τὰ τοιαῦτα ποιοῦσι, καὶ συκοφαντίας ἀδίκους ρίπτουσι κατ' αὐτῶν ἐπὶ ζημίᾳ καὶ ἀπωλείᾳ αὐτῶν ἀδίκῳ καὶ παραλόγῳ, ὅσοι τε μὴ ἀρκούμενοι τῇ κρίσει τῶν ἐνδοξοτάτων αὐθεντῶν ἐν τῇ ἐνδίκῳ θεωρίᾳ αὐτῶν ὁρμῶσιν αὐθαδῶς καὶ ἀνυποστόλως, καὶ χεῖρας αἴρουσι κατ' αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι ὑπάρχωσιν ἀφωρισμένοι ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι ***ἡ γὰρ ἀδικία καὶ συκοφαντία καθ' οὗ ἂν πραχθείη καὶ τελεσθείη ἀδικία ἐστί,*** καὶ οὐκ ἐστί ποτε τὸν ἀδικοῦντα εἶναι ἀνεύθυνον ἐκ τοῦ προφασίζεσθαι, ὅτι ἑτερόδοξον ἠδίκησε καὶ οὐκ εὐσεβῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις μηδένα φησὶ διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, μὴ διαχωρίζων πάντως μηδὲ χώραν διδοὺς τοῖς εὐσεβέσιν ἀδικεῖν τοὺς ἀλλοτριόφρονας. Οὕτως οὖν γράφοντες διορθώσεως τυχεῖν τὰ τοιαῦτα βουλόμεθα, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ παρὸν ἀπελύσαμεν γράμμα, ὅπερ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ παρρησίᾳ ἀναγνωσθήτω καὶ δηλωθήτω· Ἐν ἔτει ζος´ » (1568) (1)

Ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔδιδον ἐνίοτε εὐλόγους ἀφορμὰς τῆς κατ' αὐτῶν καταφορᾶς, εἶναι καὶ πιθανὸν καὶ μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ἀκολούθων παραδειγμάτων.

Κατὰ τὸ 1433 στέλλεται ἐξ Ἑνετίας διαταγὴ (2) πρὸς τιμωρίαν Ἰουδαίου τινὸς τοῦ Χάνδακος Ὀκταβιανοῦ Μποναγιούτα λεγομένου, διότι διὰ μέσων δολίων καὶ πανουργιῶν εἶχε πείσει τρεῖς συμβούλους Κρήτης νὰ πωλῶσι τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ καθήκοντά των ὡς δημοσίων ὑπαλλήλων λαμβάνοντες χρήματα καὶ ἄλλα δῶρα, αὐτὸς δὲ ἐχρησίμευσεν ὡς μεσίτης τῶν παρανομιῶν αὐτῶν προτρέπων πολλοὺς πολίτας Ἑνετοὺς εὐγενεῖς καὶ ἀστοὺς νὰ δεκάζωσι τοὺς ὑπαλ-

---

1) *Γεδεὼν Κανονικαὶ διατάξεις Β´ σελ. 70-71.* Turcograecia *σελ. 281.*

2) Noiret *σελ. 358.*

λήλους λαμβάνων καὶ αὐτὸς μέρος τῶν παρανόμων κερδῶν.

Κατὰ τὸ 1453 ἄλλος Ἰουδαῖος ἐκ Ρεθύμνης Δαβὶδ Μαυρογόνατος λεγόμενος μετά τινος Παπᾶ Λίμα κατεμήνυσαν εἰς τὴν Ἑνετικὴν Κυβέρνησιν σχεδιαζομένην συνωμοσίαν τοῦ Σήφη Βλαστοῦ καὶ κατέδωκαν τοὺς συνωμότας, οἱ ὁποῖοι καὶ συλληφθέντες ἐθανατώθησαν, ὁ δὲ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Παπᾶς ἀντημείφθησαν διὰ δωρεῶν καὶ συντάξεων αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοί των (1)

Καὶ ὁ Πάπας Μαρτῖνος Ε΄ κατὰ τὸ 1429 ἕνεκα καταγγελίας τῶν ἐν Σιὼν μοναχῶν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι διὰ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Σουλτάνου ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν τὸν ναΐσκον τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν ἄλλων Προφητῶν ἐκήρυξεν ἐμπορικὸν ἀποκλεισμὸν κατὰ τῶν Ἰουδαίων (BOYCOTAGE), καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ παραγγέλλει εἰς τὰ χριστιανικὰ πλοῖα τὰ μεταβαίνοντα εἰς τὰς χώρας τοῦ Σουλτάνου νὰ μὴ δέχωνται Ἰουδαίους μηδὲ Ἑβραϊκὰ ἐμπορεύματα. Τὴν ἐγκύκλιον ταύτην τοῦ Πάπα στέλλει ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις καὶ εἰς Κρήτην καὶ διατάσσει ἐπὶ ποιναῖς αὐστηροτάταις νὰ τηρῆται. (2)

ΣΤ. ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΕΒΡΑΙΩΝ. ΕΜΜΟΝΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑ. ΦΥΓΗ ΑΥΤΩΝ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Κρήτῃ Ἑβραίων δὲν ἦτο καὶ μέγας· ἡ δύναμις αὐτῶν καὶ ἡ σημασία συνίστατο εἰς τὰ μεγάλα χρηματικὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἐκέκτηντο.

Εἰς ἔκθεσιν τοῦ Νταμούλα (3) τοῦ ἔτους 1571 ἀναφέρεται ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τοῦ Χάνδακος ἦσαν 800 ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ ὡραιότερον μέρος τῆς πόλεως ὑπερκείμενον τῆς θαλάσσης, ὅπου εἶχον οἰκίας καὶ καταστήματα περικαλλῆ. Εἰς δὲ τὰ Χανία ἦσαν 300 συνεσφιγμένοι πλησίον τῶν προχωμάτων τῆς πόλεως. Περὶ τοῦ Ρεθύμνου δὲν κάμνει λόγον, ἀλλ' εἶναι ἄλλοθεν γνωστὸν ὅτι ἦσαν καὶ ἐκεῖ ἀρκετοί, εἴδομεν δὲ προηγουμένως, ὅτι ἔγινεν ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πλατείας, τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ μικρὸν καταλάβει. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχόν τινες καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας εἰκάζεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὑπερέβαινον τοὺς 1500.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς Κρήτης τὴν γενομένην κατὰ τὸ

---

1) Creta Sacra II 389

2) Noiret σελ. 329.

3) Gerola Monum. veneti vol. II σελ. 381

1627 ἐπὶ Δουκὸς Κρήτης Μάρκου Γραδονίκου ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εὑρέθη 1160 ἐπὶ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου 192725 (1)

Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς ἐκυμαίνετο ὁ Ἰουδαϊκὸς τῆς Κρήτης πληθυσμός· φαίνεται περίεργον ὅτι δὲν ηὐξάνετο σὺν τῷ χρόνῳ, τοὐναντίον μάλιστα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ Γραδονίκου εὑρίσκεται ἠλαττωμένος. Φαίνεται ὅτι ἀφ' ἑνὸς ὁ χῶρος τῶν Ἑβραϊκῶν δὲν ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ περισσοτέρους, καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι τῆς νήσου κατὰ τὸν τελευταῖον μάλιστα αἰῶνα τῆς Ἑνετοκρατίας δὲν ἐπέτρεπον τὴν παραμονὴν μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ, καὶ οὕτως οἱ πλεονάζοντες καὶ οἱ μὴ εὑρίσκοντες ἐπικερδῆ τὴν ἐν Κρήτῃ διαμονὴν μετηνάστευον εἰς ἄλλας χώρας.

Ἐξ ἄλλου ἡ κατὰ τῆς Κρήτης ἐπίθεσις τῶν Τούρκων καὶ ἡ πεισματώδης πάλη μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων περὶ αὐτῆς προεμηνύετο καὶ περιεμένετο πρὸ πολλοῦ, δὲν ἦτο δὲ πλέον ἡ νῆσος κατάλληλος κατοικία διὰ τοὺς εἰρηνικοὺς καὶ κερδοσκόπους Ἰουδαίους. Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κατὰ μικρὸν παραλαμβάνοντες ὅ τι ἠδύναντο νὰ σώσωσι ἐκ τῶν περιουσιῶν των ἐγκαίρως κατέλειπον τὸ ἐπικίνδυνον ἡφαίστειον πρὶν ἐκραγῇ, καὶ εἶναι ζήτημα ἂν οἱ αἱματηροὶ ἀγῶνες καὶ πολιορκίαι τῶν Κρητικῶν πόλεων κατέλαβον ἐν αὐταῖς Ἑβραίους, καὶ ἂν ἔμενόν τινες ἀκόμη θὰ ἀνεχώρησαν τότε.

Αἱ ὀλίγαι ἑκατοντάδες τῶν Ἑβραίων τῆς Κρήτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ οἱ σήμερον κατοικοῦντες σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ Χανία θὰ ἦλθον κατόπιν ἔξωθεν, ἀφ' οὗ ὁριστικῶς ἡ νῆσος ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἐν Κρήτῃ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς διαμονῆς των ἐπὶ Ἑνετοκρατίας διετήρησαν τὰ ἰδιάζοντα τῆς φυλῆς των χαρακτηριστικά, τὴν ἔμφυτον αὐτῶν πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κερδοσκοπίαν ἱκανότητα καὶ κλίσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ πάτριον θρήσκευμα ἀπαρασάλευτον πίστιν. Ἡ ἀλλαξοπιστία Ἰουδαίου ἦτό τι σπανιώτατον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Εἰς δημοτικόν τι ᾆσμα ἀναφέρεται τὸ βάπτισμα Ἰουδαίου πραγματευτοῦ μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του, ὅστις καταληφθεὶς ὑπὸ δεινῆς τρικυμίας εἰς τῆς Μπαρμπαργιᾶς τὰ μέρη καὶ ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου ἐσώθη. (2) Καὶ ἡ διὰ λόγους ἐρωτικοὺς ἀλλαξοπιστία μάλιστα γυναικῶν δὲν ἦτό τι σύνηθες, ὡς φαί-

---

1) Creta Sacra II *443*

2) *Κριάρη Κρητικὰ ᾄσματα σελ. 214*

νεται. Ἓν παράδειγμα σώζεται εἰς δημοτικὸν Κρητικὸν ᾆσμα, ἐν ᾧ Ἑβραιοποῦλλα παρὰ τὴν κατάραν τῆς μητρὸς καὶ τὴν λύπην τῶν ἀδελφῶν γίνεται χριστιανὴ ἕνεκα σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς νέον χριστιανόν. (1)

Τέλος παραθέτομεν τὸ ἑξῆς χαριέστατον δημοτικὸν ᾀσμάτιον, τὸ ὁποῖον μᾶς δεικνύει τὸν πόθον τὸν ὁποῖον θὰ διήγειρε πολλάκις εἰς τὴν καρδίαν νέων χριστιανῶν ἡ ὡραιότης Ἑβραΐδος κόρης, (2)

Χριστέ μου καὶ νὰ γίνεντον ἡγ' Ὀβριακὴ λειβάδι
κ' οἱ γι' Ὀβριωποῦλλες πέρδικες κ' ἐγὼ περδικολόγος,
νὰ πάρω τὸ δοξάρι μου τὸ περδικόπανό μου (3)
νά 'βγαινα νὰ κυνήγουνε μιὰ σκύλα Ὀβριοποῦλλα
ποῦ 'τονε δώδεκα χρονῶ ἀστραφτερὴ δροσάτη.

---

1) Α. Γιανναράκη Κρητικὰ ᾄσματα σελ. 131

2) Κριάρη Κρητικὰ ᾄσματα σελ. 260

3) Παρὰ Κριάρη ὁ στίχος γράφεται „νὰ πάρω τὸ τουφέκι μου τὸ περδικόπουλό μου“. Ἀλλὰ τὸ μὲν περδικόπουλο πάντως θὰ προῆλθεν ἐκ παρακούσματος ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ περδικόπανο ἢ περδικόφτερο, δι' ὧν συνήθως ἀγρεύονται αἱ πέρδικες, τὸ δὲ τουφέκι πιστεύω ὅτι εἶναι νεωτέρα παραλλαγὴ ἀντὶ τοῦ δοξάρι ἢ σαΐτα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς θὰ εἶχε τὸ ποιημάτιον κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν του κυκλοφορίαν.

PIERRE BAUDRY

LE POÈTE

Quand il naquit sa marraine, une fée,
Voulant lui faire un plus royal présent
Que la myrrhe, que l' or et que l'encens
Retrouva pour lui la lyre d' Orphée.

Ayant le secret des divins accents
Il remporta maint musical trophée:
Il fit soupirer la brute domptée
Et dota le roc d' un cœur frémissant.

Un jour il voulut, impassible femme,
De ses doux accords pénétrer ton âme
Et désarmer ta cruelle rigueur.

Mais vaine fut sa céleste harmonie,
Alors ne croyant plus à son génie,
Il brisa sa lyre au roc de ton cœur.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

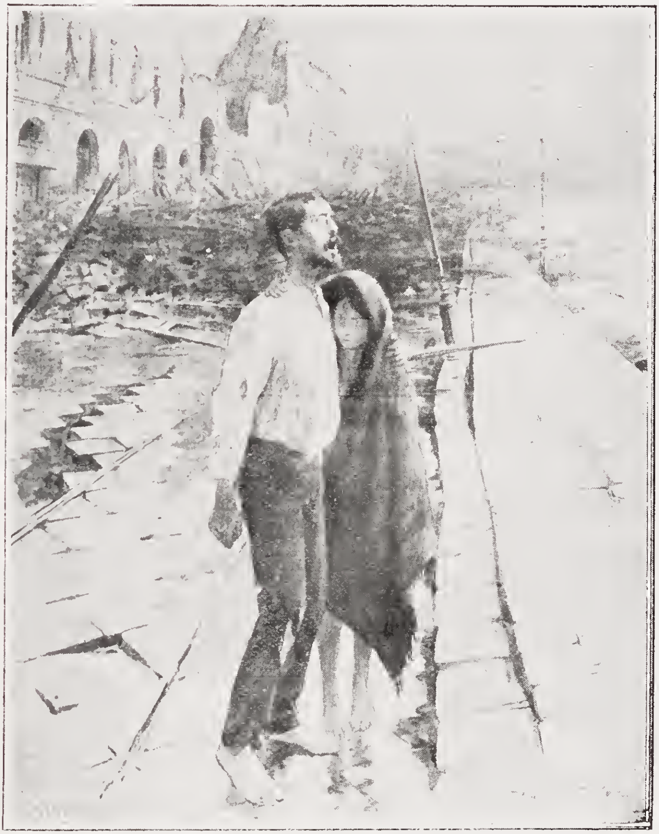
Μιὰ μοῖρα, ἡ νονά του, σὰν αὐτὸς στὸν κόσμο μπῆκε
Θέλοντας πιὸ βασιλικὸ ρεγάλο νὰ τοῦ κάνει,
Ἀπὸ τὴ σμύρνα, τὸ χρυσάφι, κι ἀπὸ τὸ λιβάνι,
Τὴ λύρα τοῦ Ὀρφέα νὰ τοῦ δόσει βρῆκε.

Καὶ σὰν τοῦ δόθηκε τὸ μυστικὸ τοῦ θείου ἤχου
Πολλὰ ἔκαμε θάματα ἐκεῖνος·
Ἔκαμε νὰ στενάξει καὶ τὸ σκλάβο χτῆνος,
Ἐχάρισε καρδιὰ πονετικὴ καὶ τ' ἄγριου βράχου.

Μιὰ μέρα ἤθελε καὶ σένα νὰ μερώσει
Σκληρὴ γυναῖκα· μὲ τὴν ἁρμονία τὴν τόση
Νὰ ξαρματόσει τὴν ἀμάλαγη ἀπονιά σου.

Μ' ἄδικα πῆγε ἡ θεία μουσική του,
Τότε, πιὰ μὴ πιστεύοντας στὴ δύναμή του,
Τὴν λύρα του ἔσπασε στὴν πέτρινη καρδιά σου.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝ. Σ.

ΒΟΗΘΕΙΑ !!

ΠΑΝΑΓ. Δ. ΣΕΦΕΡΛΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΟΥΛΑΣ ΜΟΥ
Η ΠΙΚΡΟΚΑΤΑΡΟΥΣΑ

— Κανελλίτσα, ἡ πεθερά σου εἶνε στὰ τελευταῖά της, δὲν πᾶς, παιδί μου, νὰ τὴν δῇς, καὶ νὰ συχωρεθῆτε.

— Κ' ἐγὼ τὸ θέλω αὐτό, θειὰ - Κατέρω, καὶ λογάριασα νὰ πήγαινα σπίτι της, ἀπὸ τὴ πρώτη μέρα, ποὔμαθα πῶς ἀρρώστησε βαρειά · μὰ φοβήθηκα νὰ τὸ κάνω, γιατὶ συλλογίστηκα πῶς μποροῦσε νὰ μὴ θέλῃ, καὶ νἀρχίσῃ νὰ μὲ καταριέται πάλι, ὅπως ἔκανε κάθε φορά, ποῦ τύχαινε νὰ μὲ δῇ ἢ νἀκούσῃ νὰ μὲ ἀναφέρουν.

— Ἔννοια σου γι'αὐτό, κι' αὐτὴ μἔστειλε τώρα, σὲ θέλει νὰ πᾶς νὰ συχωρεθῆτε· μόνη της τὸ κατάλαβε, ἀργὰ πειά, πῶς εἶχε ἄδικο νὰ σοῦ δίνῃ κατάραις. Τί ἔφταιγες σύ, πῶς σἀγάπησε καὶ σὲ πῆρε ὁ γυιός της ; πῶς ἤσουνα ψυχοπαίδα τῆς γρηᾶς - Ἀναγνώσταινας ; καὶ πῶς δὲν ἤξερε: οὔτε ἀπὸ ποιοὺς ἐγεννήθηκες...Ἑτοιμάσου, ὡς ποῦ νὰ πάω νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ σπίτι μου, καὶ νὰ γυρίσω νὰ πᾶμε μαζί, πάρε κοντά σου καὶ τὸ ἐγγόνι της, νὰ τὸ δῇ ποῦ μοιάζει τόσω πολὺ τοῦ γυιοῦ της.

Εἶνε μετρημένες ἡ ὥρες τῆς ζωῆς τῆς γρηᾶς Κούλιαινας, ποὖνε ξαπλωμένη στὸ κρεββάτι, ἀπὸ ἀρρώστια βαρειά· ἡ κερένια ὄψι της, τὴν κάνει νὰ φαίνεται σὰν λείψανο, καὶ μόνο τὸ ἀναιβοκατέβασμα τοῦ στήθους της δείχνει, πῶς στὸ κορμί της μέσα εἶνε ἀκόμα ψυχή.

Κάθε φορὰ ποῦ ἀκούει νὰ τρίξῃ ἡ πόρτα της, γιὰ νὰ μπῇ ἢ νὰ βγῇ καμμιὰ γειτόνισσα - γιατὶ αὐταῖς μόνο μέσα στὴ κάμαρά της παραστέκουν, γιὰ νὰ τῆς κλείσουν τὰ μάτια καὶ νὰ τὴν σαβανώσουν, σὰν ξεψυχήσῃ—ἀνοίγει τὰ μάτια της καὶ

σὰν βλέπῃ πῶς δὲν ἦταν ἡ νύφη της, βυθίζεται πάλι, καὶ στὴν ὄψι της χύνεται ἡ ἀπελπισία, γιατὶ ὁ χάρος δὲν περιμένει.

Ἡ γειτόνισσες μαζεμένες σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κάμερας σιγομιλᾶνε, ἄλλαις τἄχουν μὲ τὴ γρῃὰ - Κούλιαινα, κι' ἄλλαις μὲ τὴν Κανελλίτσα, πότε δίνουν δίκῃο τῆς μιανῆς, πότε τῆς ἀλληνῆς.

— «Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅπως εἶπε κἄποια γειτόνισσα, πῶς ὁ γάμος εἶναι ἀπὸ τὴ τύχη, ὅ,τι γράφει δὲν ξεγράφει, ἦταν λοιπὸν γραφτό, ὁ μοναχογυιὸς τῆς Κούλιαινας, - καὶ τὶ μοναχογυιὸς - ἕνας μέσα σὲ πέντε κορίτσια, ποῦ πέθαναν ὅλα ἀπὸ μικρά, ποὖγεινε ὁ καλλίτερος καπετάνιος τοῦ νησιοῦ μας, νἀγηπήσῃ καὶ νὰ πάρῃ τὴ Κανελλίτσα, ποῦ δὲν ἤξερε κανένας ποῦθε βάσταγε ἡ σκούφια της.

«Μὰ σ' αὐτὸ, θὰ πῆτε, δὲν ἔφταιγε ἡ κοπέλλα, ἔπειτα εἶχε ἄλλα πολλὰ χαρίσματα ποῦ σκέπαζαν αὐτὴ τὴν αἰτία· ἦταν νοικοκυρὰ καὶ πολὺ προκομένη σὲ ὅλα της, μὲ τὴ δουλειά της ζοῦσε καὶ τὴν ψυχομάνα της. Γιὰ τῆς χάρες της αὐταῖς καὶ γιὰ τὴν ὀμμορφιά της ἀγαπήθηκε, αὐτὰ δὲν τἄκουε ὅμως ἡ γρῃὰ - Κούλιαινα, παρὰ προσπάθησε ὅσῳ μπόρεσε, νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸς ὁ γάμος· τὸ περισσότερο τὤκανε καὶ γιὰ τὴ γρῃὰ - Ἀναγνώσταινα, ποὖχε μαζύ της παληὰ καὶ μεγάλη ἔχτρα.

«Ὡς ἐδῶ, τὰ ὅσα ἔκανε, ἂς εἶναι καλογινομένα, ἐγὼ ὅμως τῆς ῥίχνω ἄδικο, γιατὶ σὰν ἔγεινε ὁ γάμος, ἕνα βράδυ καθὼς θυμόμαστε ὅλαις, χωρὶς καλεσμένους καὶ ξεφαντώματα, σκύλιασε πειά, ἀπὸ τὸ κακό της κι' ἄρχισε τῆς κατάραις, ποῦ τῆς ἀκούγαμε καὶ σικωνότανε ἡ τρίχα τοῦ κορμιοῦ μας, κι' ἀκόμα τώρα ποῦ τῆς θυμᾶμαι τὸ ἴδιο παθαίνω...

«Καὶ σὰν ἔφυγε ὁ γυιός της γιὰ ταξεῖδι, πῆρε στοὺς δρόμους, γιατὶ τὸν φοβότανε ὅσῳ ἦταν στὸ νησί μας, καὶ ὁλοένα ἔλεγε, πῶς δὲν τὸ χόραγε ὁ νοῦς της, αὐτὴ ἡ πρώτη νοικοκυρὰ τοῦ νησιοῦ μας, νὰ κάνῃ τέτοια νύφη, ποῦ νυφίτσες νὰ τὴ φάνε, τὴν ξελογιάστρα, ποῦ μαζὶ μὲ τὴν ψυχομάνα της, τὴν καρακάξα, τὴ γρῃὰ γκαρισμένη, τῆς ξελογιάσαν τὸ γυιό της· καὶ μὲ κάθε τρόπο γύρευε νὰ βρῇ πουθενὰ τὴ νύφη της, νὰ τὴν βρίσῃ καὶ νὰ τῆς καταραστῇ· κἄποτε ἀντάμωσαν στὸ πηγάδι, ποὖχαν πάει γιὰ νερὸ πεθερὰ καὶ νύφη, κ' ἐκεῖ τῆς ἔσουρε τῆς δόλιας, ὅσα σέρνει ἡ σκούπα.

«Ἡ Κανελλίτσα δὲν τῆς ἔδωσε ἀπάντησι, παρὰ ὅταν ἔφευγε κι' ἄκουσε νὰ τῆς λέῃ, «θέλω νὰ ζήσω νὰ μοῦ φέρουν τὰ χαμπάρια τοῦ γυιοῦ μου, καὶ νὰ σὲ δῶ μαυροφορεμένη» σήκωσε τὰ χέρια της καὶ τὴν φασκέλωσε· καὶ γι' αὐτὸ ποὔκανε μετάνοιωσε, καὶ τὸ ξεμολογήθη τοῦ παππᾶ, καὶ τὴν ἐκανόνισε

γιὰ τὸ φέρσιμό της κι' ἀπὸ τότε γιὰ νὰ μὴ δώσῃ ἄλλη ἀφορμή, κλείστηκε μέσα στὸ σπίτι της.

«'Εγὼ σᾶς τὰ εἶπα ὅλα αὐτά, ὅπως δὰ καὶ τὰ ξέρετε, μόνο γιὰ νὰ σᾶς δείξω, γιατὶ ρίχνω ἄδικο στὴ γρῃὰ - Κούλῃαινα, γιατὶ τἄδικο αὐτὴ τὤχει, ἂς εἶνε φιλενάδα μου. ποιὰ μπορεῖ νὰ πῇ, πῶς ἡ κατάρες της δὲν γίνηκαν αἰτία, νὰ βουλιάξῃ τὸ καράβι τοῦ γυιοῦ της, καὶ νὰ πνιγῇ κι' αὐτὸς μαζύ;

«Τὸ ξέρει κι' ἡ ἴδια πῶς πιάνει ἡ κατάρα της—μοῦ τὸ εἶπε πολλαῖς φοραῖς πῶς εἶνε π ι κ ρ ο κ α τ α ρ ο ῦ σ α — γι'αὐτὸ ἔστειλε σήμερα τὴ θειὰ - Κατέρω νὰ τῆς φέρῃ τὴ νύφη της νὰ συχωρεθοῦνε, γιὰ νὰ μὴ πιάσουν ἡ κατάραις της, καὶ πάθουν κακὸ ἡ νύφη καὶ τὸ ἐγγόνι της.

* * *

Πατήματα στὴν αὐλὴ ποῦ ἀκούστηκαν, ἔκαναν τῆς γειτόνισσες νὰ πάψουν τὴν κουβέντα τους, καὶ μιὰ σηκώθηκε κι' ἄνοιξε τὴ πόρτα. Ἦταν ἡ θειὰ - Κατέρω κι' ἡ Κανελλίτσα μὲ τὸ παιδί της.

'Ανασηκώθηκε ἡ γρῃὰ - Κούλῃαινα, σὰν τῆς εἶδε, καὶ βρέθηκε καθιστὴ στὸ κρεββάτι της.

—Καλῶς τὰ παιδιά μου, εἶπε. καὶ πῆρε καὶ γλυκοφίλησε τὸ ἐγγόνι της.

'Η νύφη της ἔσκυψε, τῆς φίλησε τὸ χέρι, καὶ βούρκωσαν τὰ μάτια της.

—Σὲ φώναξα, παιδί μου, νὰ συχωρεθοῦμε, καὶ νὰ κάνω ἐκεῖνο ποῦ πρέπει, γιὰ νὰ λυώσουν ἡ κατάραις μου.

Μὲ μιᾶς βρέθηκε ὄρθια, κι' εἶπε τῆς νύφης της, νὰ βάλῃ τὶς παλάμαις της ἀνοιχταῖς στὸ πάτωμα. Σὰν ἅπλωσε τὰ χέρια της ἡ Κανελλίτσα, ὅπως τῆς εἶπε, τῆς τὰ πάτησε μὲ τὰ πόδια της λίγο. Αὐτὸ τὤκανα. παιδί μου, εἶπε, γιὰ νὰ μὴ μείνουν ἄλυωτα τὰ χέρια σου σὰν πεθάνῃς, γιατὶ ὅποιος φασκελώσῃ τοὺς γονέους του, δὲν λυώνουν τὰ χέρια του, ἂν δὲν πατηθοῦν ἀπὸ κείνους ποῦ φασκελωθήκανε.

Ὕστερα πῆρε μιὰ κούπα, ἔρριξε μέσα νερὸ καὶ λίγο ἁλάτι, καὶ τὸ ἀνακάτεψε, σὰν ἔλυωσε καλά, πῆρε ἀπὸ αὐτὸ τὸ νερὸ καὶ ράντισε τοὺς τοίχους, τὶς πόρτες, τὰ παράθυρα καὶ τὸ τζάκι. κ' ἔλεγε, ὅπως ἔλυωσε τ' ἁλάτι στὸ νερὸ καὶ σκορπίστηκε παντοῦ, ἔτσι νὰ λυώσουν καὶ νὰ σκορπίσουν ἡ κατάραις ποῦδωκα τῆς νύφης μου. Καὶ μὲ τὸ λίγο νερὸ ποὔμεινε στὴν κούπα. ἔβρεξε τὸ κούτελο τὸ δικό της, τῆς νύφης της καὶ τοῦ ἐγγόνου της.

—Συχωράτε με καὶ Θιὸς σχωρέσας, εἶπε σ' ὅλους, σταυροκοπήθηκε ὕστερα κ' ἔπεσε στὸ κρεββάτι της. Ἐφαινότανε πῶς εἶχε πολὺ εὐχαρίστησι καὶ ἀνακούφησι, γιατὶ τῆς ἔφυγε τόσο μεγάλο βάρος ἀπὸ πάνω της.

Πῆρε μέσα στὰ χέρια της, τὸ χέρι τῆς νύφης καὶ τοῦ ἐγγόνου της, κ' ἐξεψύχησε μὲ τὸ χαμόγελο στὸ στόμα, γιατὶ πήγαινε στὸν ἄλλο κόσμο εὐχαριστημένη.

ΣΑΒΒΑΘΙΑΝΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ GIUSEPPE MAURO ITTAR

ΜΥΘΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ FR. INNOCENT

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΝΤΡΕΪΕΦ

ΠΕΡΓΑΜΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΓΚΑΡΑΣΚΑΣ

Θἄτανε ἀδικιὰ νὰ πεῖ κανένας πὼς ἡ φύση ἐδείχτηκε μητρυιὰ στὸν Ἰβὰν Ἀκίντινιτς Περγκαμότοφ, ποὺ ἐπίσημα μὲν λεγότανε, «ἀστυνόμος νούμερο εἴκοσι», καθεμέρα δέ, μόνο Περγαμόντος. Οἱ «Πουσκάρηδες»* δὲν ὀνοματίσανε βέβαια ἔτσι τὸν Ἰβὰν Ἀκίντινιτς, γιὰ νὰ τὸν παρομοιάσουν μὲ τόσο ντελικάτο καὶ νόστιμο φροῦτο ὅπως τὸ περγαμόντο. Τὸ ἐξωτερικό του ἐθύμιζε μᾶλλον, τὰ μαστόδοντα, δηλαδή, τὶς ἀκριβὲς ἐκεῖνες ὕπαρξες ποὺ τόρα καὶ πολὺν καιρὸ ἐγκαταλείψανε τὴ γῆ —ποὺ τὴν κατοικοῦνε ἀδύνατα ὄντα— γιατὶ δὲν ὑπῆρχε πιὰ τόπος. Ψηλός, χοντρός, δυνατός, μὲ δυνατὴ φωνή, ὁ Περγαμόντος εἴτανε σπουδαία προσωπικότητα στοὺς ἀστυνομικοὺς κύκλους· καὶ θἄβγαινε χωρισάλλο σὲ κάποια μεγαλήτερη θέση ἂν ἡ ψυχή του, πνιγμένη κάτω ἀπὸ ἕνα παχὺ σκέπασμα ὅπως εἴτανε, δὲν εἶχε βυθιστεῖ σὲ βαθὺν ὕπνο. Οἱ ἐξωτερικὲς ἐντύπωσες, ποὺ ἐφτάνανε ὡς τὸ μυαλὸ τοῦ Περγαμόντου, περνώντας πρῶτα ἀπὸ τὰ μικρά του μάτια τὰ κρυμένʼ ἀπὸ τὸ πάχος, χάνανε στὸ δρόμο ὅλη τους τὴ δύναμη· ὅταν ἐφτάνανε δὲν εἴτανε τίποτʼ ἄλλο παρὰ ἀδύνατα ἀντιβουΐσματα καὶ ὠχρὲς ἀναλαμπές. Οἱ δύσκολοι θὰ τὸν ὀνομάζανε «ἕνα κομάτι κρέας» οἱ ἐπιθεωρητὲς τῆς ἀστυνομίας τὸν λέγανε «κούτσουρο», ἔτσι ὅπως εἴτανε κούτσουρο κινού-

---

* *Κάτοικοι ἑνὸς προάστειου τοῦ Ὀρέλ, ὀνομασμένοι ἔτσι ἀπὸ τὸν κεντρικὸ δρόμο, καὶ ποὺ ἡ ἠθική τους θέση φαίνεται ἀπὸ τὸ παρανόμι τους.· ,,Πουσκάρηδες" δηλ. ,,Καμένα κεφάλια."*

μενο. Όσο γιὰ τοὺς Πουσκάρηδες, τοὺς ἄμεσα ἐνδιαφερόμενους, αὐτοὶ τὸν θεωρούσανε σοβαρὸν ἄνθρωπο καὶ σπουδαῖο, ἄξιο κάθε τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Ὅ,τι εἶξερε ὁ Περγαμόντος τὄξερε καλά. Κ' ἔτσι οἱ «ὁδηγίες γιὰ τοὺς ἀστυνόμους» ποὺ μιὰ φορὰ τὶς ἔμαθε μὲ τρομεροὺς κόπους, εἴτανε τόσο βαθιὰ ριζωμένες στὸ μυαλό του, ποὺ καὶ τὸ δυνατότερο ρακί, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὶς ξεριζώσει ἀπὸ κεῖ μέσα. Μερικὲς ἄλλες ἀλήθειες, ποὺ μὲ τὴν πεῖρα τῆς ζωῆς τὶς ἀπόχτησε, καὶ ποὺ βασιλεύανε σ' ὅλη τὴ γειτονιὰ σὰν αὐτοκρατόρισσες, κρατούσανε στερεὴ θέση στὸ μυαλὸ τοῦ Περγαμόντου. Σὰ δὲν εἶξερε τίποτα, σωποῦσε μὲ τέτοιαν ἐπιμονή, ποὺ καὶ κεῖνοι ἀκόμη ποὺ ξέρανε, λὲς καὶ ντρεπότανε κάπως γιατὶ ξέρανε. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι πὼς ὁ Περγαμόντος εἶχεν ἀσύγκριτη δύναμη· καὶ ἡ δύναμη εἴτανε τὸ πᾶν στὴν ὁδὸ Πούσκαρη. Ἔτσι ποὺ καθόταν' ἐκεῖ, παπουτσῆδες, ξαντῆδες, μαραγκοὶ καὶ ἄλλοι ἀντιπρόσωποι διαφόρων συντεχνιῶν, καὶ εἴτανε καὶ δυὸ ταβέρνες, ἡ ὁδὸς Πούσκαρη, ἀφιέρωνε ὅλες τὶς ὧρες τῆς Κυριακῆς καὶ τῆς Λευτεριάτικης τῆς ἀργίας σὲ μιὰν Ὁμηρικὴ μάχη, ποὺ ἐλαμβάνανε μέρος κακοντυμένες καὶ ξεχτένιστες γυναῖκες, καὶ ξεχωρίζανε τοὺς ἄντρες τους, καὶ μικρὰ παιδιά, ἐνθουσιασμένοι θεατὲς τῶν κατορθώματων τῶν πατέρων τους. Ὅλο αὐτὸ τὸ ταραχοποιὸ κῦμα, τῶν μεθυσμένων Πουσκάρηδων, ἐσποῦσε ἀπάνω στὸν ἀτράνταχτο ἀστυνόμο, σὰν ἀπάνω σὲ πέτρινο κυματοθραύστη. Μὲ τὸ δυνατό του χέρι ἐτσάκωνε μεθοδικὰ μιὰ παρέα φωνακλᾶδες, τοὺς πιὸ ἄταχτους, καὶ τοὺς ἔβαζε «στὸ φρέσκο».

Οἱ καυγατζῆδες στεκότανε ὑπάκοοι στὸν Περγαμόντο καὶ δὲ διαμαρτυρότανε παρὰ γιὰ τὸν τύπο.

Τέτοιος εἴτανε ὁ ἄνθρωπος στὶς ἐξωτερικές του σκέσεις. Δὲν εἶχε λιγότερη ἀξιοπρέπεια στὴν οἰκογενειακή του πολιτική. Ἡ μικρὴ μισοπεσμένη καλύβα ποὺ καθότανε μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ μὲ τὰ δυό του παιδιά, ἐδυσκολευότανε νὰ χωρέσει τέτοιο χοντρὸ σῶμα· οἱ πόρτες της τρέμανε ἀπὸ τὰ γερατιὰ κι ἀπὸ φόβο γιὰ τὴ ζωή τους, ὅταν ὁ ἀστυνόμος στριφογυριζότανε. Ὅμως, μὲς στὰ χέρια του, τὰ καλὰ τοῦ σπητιοῦ δὲ χανότανε. Ὁ Περγαμόντος εἴτανε καλὸς νοικοκύρης κ' ἐφρόντιζε γιὰ ὅλα μὲς στὸ σπῆτι του. Τὶς ὧρες ποὺ δὲν εἶχε δουλιὰ τ' ἄρεσε νὰ σκάβει στὸ λαχανόκηπο. Καμιὰ φορὰ εἴτανε αὐστηρός. Πάντα μὲ τὸν ἴδιο φυσικὸ τρόπο, ἐδίδασκε τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του, ὄχι γιατὶ εἶχε τὴν ἰδέα πὼς εἴχανε ἀνάγκη ἀπὸ μάθηση, ἀλλὰ γιατί, σὲ μιὰ πτυχὴ τοῦ χοντροῦ του μυαλοῦ, ὑπήρχανε ἐλατήρια ποὺ τὸν σπρώχνανε ἔτσι νὰ κάνει. Αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε τὴ Μαρία, τὴ γυναῖκα του,

πού ἀκόμη εἴτανε ἀρκετὰ νέα καὶ ὄμορφη, νὰ σέβεται τὸν ἄντρα της σὰν ἄνθρωπο, οἰκονόμο καὶ σοβαρό, μὰ νὰ τὸν γυρίζει καὶ κατὰ τὸ κέφι της, ὅσο βαρὺς καὶ ἂν εἴτανε, μὲ τὴν εὐκολία ποὺ μόνο οἱ πολὺ ἀδύνατες γυναῖκες ἔχουνε.

Μιὰ ζεστὴν ἀνοιξιάτικη βραδιά, κατὰ τὶς δέκα, ὁ Περγαμόντος εἴτανε στὴ συνειθισμένη του θέση, στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου Πούσκαρη καὶ τοῦ τρίτου Ποσσάντσκυ. Δὲν εἶχε κέφι. Τὴν ἄλλη μέρα εἴτανε Λαμπρή· σὲ κομάτι, ὅλοι θὰ πηγαίνανε στὴν ἐκκλησία· αὐτὸς εἴτανε ὑποχρεωμένος νὰ μείνει κεῖ πέρα ὡς τὶς τρεῖς τὸ πρωΐ· δὲ θὰ πήγαινε σπῆτι του ὡς τὴν ὥρα τοῦ πρώτου ἀρτισμένου φαγιοῦ, ὕστερ' ἀπὸ τὴ μεγάλη σαρακοστή. Ὁ Περγαμόντος δὲν αἰστανότανε καμιὰν ἀνάγκη νὰ προσευχηθεῖ. Ὅμως ἡ εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα τῆς ἑορτάσιμης μέρας, σκορπισμένη στὸ δρόμο, ποὺ εἴτανε ἀσυνείθιστα ἥσυχος καὶ εἰρηνικός, τὸν ἐπηρέαζε. Ὁ τόπος πού, τόρα καὶ μιὰ ντουζίνα χρόνια, στεκότανε κάθε μέρα, δὲν τἄρεσε πιά. Ἤθελε νὰ κάμει κάτι ἰδιαίτερο, ὅ,τι κάνουνε τὶς ἑορτές. Ἡ ἀνυπομονησία καὶ ἡ δυσαρέσκεια, σιγὰ - σιγὰ ἀρχίσανε νὰ τὸν τσακώνουν. Κ' ἔπειτα, πεινοῦσε. Ἡ γυναῖκα του δὲν τοὔδοσε τίποτα νὰ φάει ὅλη μέρα· τὶ νὰ τοῦ κάμει λίγο ψωμὶ θρουλισμένο στὸ κβάς. Ἡ κοιλιά του ἡ μεγάλη, ἐφώναζεν ἐπιταχτικὰ πὼς ἤθελε νὰ φάει, καὶ ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ εἴτανε τόσο μακρὰν ἀκόμη :

— Φτού! ἔφτυξεν ὁ Περγαμόντος, ἔστριψ' ἕνα τσιγάρο, κι ἀρχίνησε νὰ τὸ πιπιλίζει ἀνόρεξα. Στὸ σπῆτι, εἶχεν ἔξοχα τσιγάρα, δῶρο ἑνὸς μπακάλη τῆς γειτονιᾶς, μὰ κι αὐτὰ εἴτανε γιὰ τὴ Λαμπρὴ φυλαμένα.

Σὲ λίγο, οἱ Πουσκάρηδες, καθαροί, καλοντυμένοι, μὲ σάκο καὶ μὲ γιλέκο πάνω ἀπὸ τὸ μάλλινό τους, κόκκινο ἢ μπλάβο πουκάμισο, μὲ μπότες πλισεδωτὲς καὶ μὲ ντακούνια ψηλὰ καὶ μυτερά, πηγαίνανε στὴν ἐκκλησία, ὁ ἕνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο. Τὴν ἄλλη μέρα ὅλη τούτ' ἡ λάμψη θὰ σβυνότανε πίσω ἀπὸ τὸ μπάγκο τῶν ταβερνάρηδων καὶ θὰ σκιζότανε στὸ φιλικὸ πάλεμα γιὰ τὴν ἁρμόνικα· ὡστόσο ὅμως οἱ Πουσκάρηδες ἀχτινοβολούσανε. Ὅλοι κρατούσανε προσεχτικὰ ἀπὸ ἕνα μαντῦλι ποὺ εἶχε μέσα διάφορα γλυκίσματα, Λαμπρόψωμα. Κανένας δὲν ἐφρόντιζε γιὰ τὸν Περγαμόντο, κ' ἐκεῖνος δὰ δὲν ἐκοίταζε μὲ ἰδιαίτερη λατρεία τὰ βαφτισιμιά του, σὰν ἐλογάριαζεν ἀόριστα, πόσα ταξείδια θἄκανε τὴν ἄλλη μέρα ὡς τὴ διεύθυνση τῆς ἀστυνομίας. Βαθιὰ μέσα του, τοὺς ζήλευε γιατὶ εἴτανε λεύτεροι, γιατὶ τοὺς ἔβλεπε νὰ πηγαίνουνε σὲ μέρος ποὺ θἄτανε ὅλο φῶς, ποὺ θἄτανε ζεστὰ καὶ ὄμορφα,

ἐνῶ αὐτὸς θἄμενε κεῖ πέρα ριζωμένος, σὰν τὸ δυστυχισμένο, σὰν τὸ μιαρό.

—Γιὰ σᾶς πρέπει νὰ βρίσκομαι δῶ, μεθύστακες! ἔτσι ἀνακεφαλαίωσε τὶς σκέψες του κ' ἔφτουσε· εἶχε φαγούρα μὲς στὸ στομάχι.

Ὁ δρόμος ὅλο καὶ γινόταν' ἔρημος. Ἡ καμπάνα εἶχε σωπάσει. Κ' ἔπειτα πάλι ἀκούστηκ' ἕνα χρωματισμένο διπλοκάμπανο χαρούμενο, ὕστερ' ἀπὸ τὰ βαριὰ καμπανίσματα τῆς μεγάλης σαρακοστῆς. Ἐγνωστοποιοῦσε στὸν κόσμο τὴ μακαρίαν εἴδηση τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Περγαμόντος ἐξανάκαμε λίγο κέφι σὰν ἐφαντάστηκε τὸ τραπέζι, στρωμένο μὲ τὸ ἄσπρο τραπεζομάντυλο, μὲ τ' αὐγά, μὲ τὰ Λαμπρόψωμα. Χωρὶς βιάση, θἄλλαζε μ' ὅλους τὸ Λαμπριάτικο φιλί. Θὰ ξυπνούσανε τὸ μικρὸ Βανιούσκα, καὶ ἡ πρώτη δουλιὰ τοῦ παιδιοῦ θἄτανε νὰ ζητήσει ἕνα κόκκινο αὐγό, ποὺ ὅλη τὴ βδομάδα γι αὐτὸ μιλοῦσε μὲ τὴν ἀδερφοῦλα του ποὺ εἴτανε πιὸ ἔμπειρη.

Πόσο θὰν ἐκπλησσότανε τὸ παιδάκι, ὅταν ὁ πατέρας του θὰ τοὔδινε ἀντὶς γι αὐγὸ βαμένο μὲ κιρμίζο, ἕνα ἀπαράλλαχτο αὐγὸ μαρμάρινο, ποὺ τοῦ τὸ χάρισε μὲ τόσην εὐγένεια ὁ ἔμπορος.

—Εἶναι χαριτωμένο, αὐτὸ τὸ παιδί! εἶπε μέσα του ὁ Περγαμόντος χαμογελώντας, καὶ βαθιὰ μὲς στὴν ψυχή του αἰστάνθηκε κάτι σὰν πατρικὴ τρυφερότητα.

Ἀλλὰ ἡ καλὴ ὥρα τοῦ ἀστυνόμου ἔπρεπε νὰ χαλάσει, καὶ μάλιστα ὁλότελα. Στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου, ἕνας θόρυβος ἀπὸ ἄνισα βήματα κ' ἕνα τραχὺ μουρμούρισμα τὸν κάμανε ν' ἀκροαστεῖ. «Διάολε! τἶναι πάλι;» εἶπε μέσα του ὁ Πεγραμόντος, ἔριξ' ἕνα βλέμα στὸ μέρος ποὺ ἐρχότανε ὁ θόρυβος καὶ ἡ ψυχή του ὁλόκληρη ταράχτηκε. Εἴτανε ὁ Γκαράσκας, ὁ ἴδιος ὁ Γκαράσκας, καὶ μεθυσμένος! Αὐτὸ ἔλειπε! Πῶς τὰ κατάφερε νὰ μεθύσει ἔτσι πρὶν νὰ ξημερώσει, μόνο αὐτὸς τὄ ξερε· πὼς εἴτανε ὅμως μεθυσμένος δὲν χωροῦσε ἀμφιβολία. Φαίνεται πὼς αὐτή του ἡ διαγωγὴ εἴτανε πολὺ εὐκολονόητη γιὰ τὸν Περγαμόντο, ποὺ εἶχε μελετήσει τὴ ψυχὴ ὅλων τῶν Πουσκάρηδων, καὶ χωριστὰ τοῦ Γκαράσκα. Τὸν τράβοῦσε μιὰ ἀκατάβλητη δύναμη, ἄφινε τὴ μέση τοῦ δρόμου ποὺ πάντα ἐσυνήθιζε νὰ περπατεῖ, κ' ἐπήγαινε κ' ἐκολοῦσε σὲ κάτι κάγκελλα, μὲ τὰ χέρια του στερεωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ κοίταζε μ' ἐρωτηματικὸ καὶ σοβαρὸ ὕφος. Ὁ Γκαράσκας ἔτρεμε, κ' ἐμάζευε τὶς δυνάμες του γιὰ νὰ πολεμήσει μὲ κανένα καινούριο ἐμπόδιο. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ μεγάλης σκέψης, ἐξεκολοῦσε μὲ δύναμην ἀπὸ

τὸν τοῖχο, πηγαίνοντας μὲ βήματα πισινὰ ὡς τὴ μέση τοῦ δρόμου, ἔκανε μισὴ στερεὴ στροφὴ καὶ διευθυνότανε στὸ διάστημα, ποὺ δὲν εἴτανε ὅμως ἄπειρο ὅπως τὸ λένε, γιατὶ τὸ κόβανε μερικὰ φανάρια. Ὁ Γκαράσκας ἦρθε σὲ στενὲς σκέσες μὲ τὸ πρῶτο ποὺ βρέθηκε στὸ δρόμο του, σφίγκοντας φιλικὰ καὶ μὲ δύναμη.

— Ἕνα φανάρι. Φτοῦ! εἶπ' ὁ μεθυσμένος· παρὰ τὴ συνήθειά του, ὁ Γκαράσκας εἴτανε πολὺ καλόγνωμος. Ἀντὶ νὰ πεῖ τοῦ στύλου τὸ βρισίδι ποὺ τοῦ ἄξιζε, ὁ Γκαράσκας τοὔκαμε μερικὲς ἐλαφρὲς παρατήρησες, ποὺ δὲν εἴτανε καὶ ὁλότελα χωρὶς οἰκειότητα.

— Στάσου! ποῦ πᾶς ἀνόητο ; ἐμουμούρισε τρέμοντας. ἔπειτα ἐξανάπεσε μὲ ὅλη του τὴ δύναμη ἀπάνω στὸ ὑγρὸ, στὸ κρύο σίδερο, κι ἐκόντευε νὰσπάσει τὴ μύτη του. Ἄχ ! νά.. ἔτσι Κι ὁ Γκαράσκας ποὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ γλυστρᾶ ἀπὸ τὸ φανάρι, κατόρθωσε νὰ βασταχτεῖ· ἔπεσε σὲ μεγάλη συλλογή.

Ὁ ἀστυνόμος ἐκοίταξε τὸ Γκαράσκα, μὲ τὰ χείλια σφιγμένα περιφρονητικά, ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς μεγαλοσύνης του. Κανένας ἄλλος τοῦ δρόμου δὲν τὸν ἐπείραζε σὰν αὐτὸ τὸ χαμένο, τὸ μεθύστακα. Ὅταν τὸν ἔβλεπε, λὲς κ' ἐκοπίαζε νὰ κουνηθεῖ· δὲν ἐβρισκότανε, σ' ὅλο τὸ προάστειο, ὁ ὅμοιος του στὴ φασαρία. Δὲν εἴτανε ἄνθρωπος, εἴτανε μ ά σ τ ι ξ· ὅλοι οἱ Πουσκάρηδες μεθούσανε, κάνανε λίγη φασαρία, ἐκοιμότανε στὸ τμῆμα· μὰ ὅλα γινότανε κανονικά· ἐνῶ ὁ Γκαράσκας, τὰ κατάφερνε σιγὰ - σιγά, μὲ κακία. Μπορούσανε νὰ τὸν πεθάνουν στὸ ξύλο, μποροῦσαν νὰ τὸν ἀφήσουν ὁλονήστικο στὴ φυλακή, ἀλλὰ νὰ τὸν κάμουνε νὰ σωπάσει δὲν τὸ κατορθόνανε· ἐξακολουθοῦσε νὰ βλαστημᾶ μὲ τὸν πιὸ χοντρὸ τρόπο, μὲ τὸν πιὸ καυστικό. Ἐστεκότανε κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρα τῶν πιὸ εὐϋπόληπτων κατοίκων, κ' ἔλεγε, κ' ἔλεγε, ὅλο τρέλλες. Οἱ ὑπηρέτες κ' οἱ ὑπάλληλοι τὸν τσακώνανε καὶ τὸν δέρνανε, ὁ κόσμος ἐγελοῦσε καὶ τοὺς ἔδινε κουράγιο. Ὅσο γιὰ τὸν Περγαμόντο, ὁ Γκαράσκας τὸν ἔβριζε τόσο φαντασμαγορικά, τόσο σκληρά, ποὺ ὁ ἀστυνόμος ἂν καὶ δὲν ἐκαταλάβαινε ὅλο τὸ ἁλάτι ποὺ εἴχανε μέσα τους οἱ βρισιὲς τοῦ μεθυσμένου, αἰστανότανε πιὸ ταπεινομένο τὸν ἑαυτό του, παρὰ ἂν τὶς ἔτρωγε μὲ τὴ βίτσα.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Γκαράσκα εἴτανε ἕνα, ἀπὸ τὰ μυστήρια ποὺ τριγυρίζανε τὴν ὕπαρξη του. Κανένας ποτὲ δὲν τὸν εἶδε νηστικό. Ἐξοῦσε, δηλαδὴ ἐπλάγιαζε, μέσα στοὺς λαχανόκηπους, στὶς ὄχτες τοῦ ποταμοῦ, κάτω ἀπὸ τὰ δασάκια.

Τὸ χειμώνα ἐχανότανε· ποῦ, δὲ ξέρει κανένας· ἐγύριζε μὲ

τὶς πρῶτες ἀνοιξιάτικες πνοές. Εἴτανε μυστικὸ τῆς ἀνεξιχνίαστης του ψυχῆς του, τὸ τὶ τὸν τραβοῦσε στὴν ὁδὸ Πούσκαρη, ποὺ ὅλοι τὸν χτυποῦσανε, ὄξω ἀπὸ κείνους ποὺ βαριότανε. Δὲν κατορθὸνανε νὰ τὸν ξεφορτωθοῦνε.

Ὑποθέτανε, κι ὄχι ἄδικα, πὼς ἔκλεβε ἀπ' ὅπου μποροῦσε· καμιὰ φορὰ ὅμως δὲν τὸν τσακώσανε· κ' ἔτσι τὸν δέρνανε μόνο μὲ τὴν ὑποψία.

Τούτη τὴ φορὰ εἴτανε φανερὸ πὼς ὁ Γκαράσκας ἐπέρασ' ἕνα κακὸ τέταρτο τῆς ὥρας. Τὰ κουρέλια ποὺ κάνανε πὼς ἐκρύβανε τὸ κοκαλιάρικο του σῶμα, εἴτανε σκεπασμένα μὲ σκόνη ὑγρὺν ἀκόμα. Ἡ ὄψη του, ποὺ ἡ μεγάλη της κόκκινη καὶ μετέωρη μύτη, εἴτανε βέβαια μιὰ αἰτία τῆς ἀστάθειας του, καὶ ποὺ ἀπάνω της βρισκότανε ἀδύνατη καὶ ἄνισα διαμοιρασμένη βλάστηση, εἶχε τὰ σημάδια ἐγκάρδιων σκέσεων μὲ τὸ ρακὶ καὶ μὲ τὴ γροθιὰ τοῦ πλησίον. Στὸ μάγουλο, κοντὰ στὸ μάτι, φαινότανε μιὰ τσουγκρανιὰ πολὺ τελευταίας ἡμερομηνίας.

Ἐπιτέλους ὁ μεθυσμένος τὰ κατάφερε νὰ ξεχωριστεῖ τὸ φανάρι του. Σὰν ἐπαρατήρησε τὴ μεγαλόπρεπη σιλουέττα τοῦ Περγαμόντου, ὁ Γκαράσκας ἔδειξε τὴ χαρά του.

—Τὰ σέβη μου ! Ἰβὰν Ἀκίντινιτς ! Πῶς πηγαίνει ἡ πολύτιμη σας ὑγεία ; ἐρώτησε μὲ εὐγένεια, κάνοντας ἕνα χαριτωμένο κίνημα. Ἀλλὰ ἔτρεμε· καὶ γιὰ νὰ προλάβει κανένα γεγονὸς, ἀκούμπισε στὸ φανάρι.

—Ποῦ πᾶς ; εἶπεν ἄγρια ὁ ἀστυνόμος, ἄνοστε.

—Ὁλοΐσα μπρός μου...

—Πᾶς νὰ κλέψεις ; Κι ἂν σὲ πάω στὸ φρέσκο : Τώρα εὐτύς, σὲ πάω μασκαρᾶ !

—Ὄχι, δὲ μπορεῖς.

Ὁ Γκαράσκας ἤθελε νὰ κάμει ἕνα κίνημα γιὰ νὰ δείξει τὸ θάρρος του, μὰ πολὺ σοφὰ ἄλλαξε γνώμη.

—Θὰ τὰ συζητήσεις ὅλα στὸ τμῆμα. Ἐμπρός, περπάτα. Τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ Περγαμόντους ἐτσάκωσε τὸ λιγδωμένο γιακᾶ τοῦ μεθυσμένου, τόσο λιγδωμένο καὶ σκισμένο, ποὺ φανέρωνε πὼς ὁ Περγαμόντος δὲν εἴτανε ὁ πρῶτος του ὁδηγὸς στὸν ἀγκάθινο δρόμο τῆς ἀρετῆς. Ἔσεισε λίγο τὸ φωνακλᾶ, δίνοντάς του τὴ διεύθυνση ποὺ ἤθελε, καὶ κάποια σταθερότητα, καὶ τὸν ἐτράβηξ' ἐκεῖ ποὺ εἴπαμε παραπάνω. Λὲς κ' εἴταν, ἕνα δυνατὸ ρυμουλκὸ ποὺ τραβοῦσε μιὰν ἀλαφρὴ καὶ βλαμένη γολέτα, στὴν πόρτα τοῦ λιμανιοῦ. Ὁ ἀστυνόμος εἴτανε βαθιὰ πειραγμένος· ἀντὶ νὰ χαρεῖ τὴν ἀνάπαψη ποὺ κέρδισε, ἔπρεπε νὰ πάει αὐτὸ τὸ μεθυσμένο στὸ τμῆμα. Ἄχ ! τὸν τρώγανε τὰ

χέρια του, μὰ ποὺ εἶχε καὶ τὸ αἴστημα πὼς τέτοια μέρα θἄτανε ἄτοπο νὰ τὰ μεταχειριστεῖ. Ἐβαστήχτηκεν ἀκόμη. Ὁ Γκαράσκας περπατοῦσε μὲ θάρρος, κι ἀνακάτονε ἐκπληχτικά, τὸν καλὸ τρόπο μὲ τὴ σταθερότητα καὶ προπάντων μὲ τὸ βρισίδι. Εἶχε μιὰ κρυφὴ σκέψη κι ἄρχισε νὰ τὴν ἐκθέτει μὲ τὴ σωκρατικὴ μέθοδο.

—Πεῖτε μου, κύριε ἀστυνόμε, τὶ μέρα ἔχομε σήμερα ;

—Καλήτερα σου εἶναι, νὰ σωπάσεις, ἀπάντησεν ὁ Περγαμόντος. Πῆγες νὰ μεθύσεις πρὶν νὰ ξημερώσει.

—Ἐχτυπήσαν' οἱ καμπάνες τοῦ Μιχαὴλ--Ἀρχαγγέλου ;

—Μάλιστα. Τὶ σ' ἐνδιαφέρει αὐτό ;

—Ἀναστήθηκε λοιπὸν ὁ Χριστός ;

—Μάλιστα.

—Λοιπόν, ἀφήσετέ με νά.....

Ὁ Γκαράσκας, ποὺ περπατοῦσε στὸ πλάϊ τοῦ ἀστυνόμου, ἐστράφηκε πρὸς τὸ μέρος του. Ὁ Περγαμόντος ἐπαραξενεύτηκε μὲ τὶς ἐρώτησες τοῦ μεθυσμένου, καὶ ἀσυνείδητα ἀφῆκε λίγο τὸ λιγδωμένο γιακᾶ. Ὁ Γκαράσκας σὰν ἔχασε τὸ χέρι ποὺ τὸν κρατοῦσε, ἐταλαντεύτηκε λίγο κ' ἔπεσε, χωρὶς νὰ προφτάξει νὰ δείξει στὸν Περγαμόντο κεῖνο ποὺ εἶχε τραβήξει ἀπὸ τὴν τσέπη του. Μισοανασηκώθηκε, μὲ τὰ χέρι' ἀκουμπισμένα στὴ γῆ ποὺ κοίταζε· ἔπειτα ἔπεσε μὲ τὰ μοῦτρα κι ἀρχίνηξε νὰ οὐρλιάζει, ὅπως κάνουν οἱ χωρικὲς ὅταν πεθάνει κανένας τοῦ σπητιοῦ.

Ὁ Γκαράσκας οὔρλιαζε. Ὁ ἀστυνόμος ἔμειν' ἐξτατικός. Βέβαια αὐτὸ εἴτανε καινούριο κόλπο· συχνὰ ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό του μὲ περιέργεια ποὺ θὰ τέλειων' αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὁ Γκαράσκας οὔρλιαζε πάντα, σὰν τὸ σκύλο, χωρὶς νὰ λέει λέξη.

—Τὶ ἔχεις ; τρελλάθηκες ; εἶπεν ὁ Περγαμόντος, χτυπώντας τον μὲ τὸ πόδι.

Ὁ μεθυσμένος πάντα φώναζε. Ὁ ἀστυνόμος σκέφτηκε.

—Μὰ τὶ ἔχεις λοιπόν ;

—Τὸ αὐ.... γό !....

—Ποιὸ αὐγό ;

Ὁ Γκαράσκας, μικραίνοντας λίγο τὰ οὐρλιάσματα του, ἐκάθησε κ' ἐσήκωσε τὸ μπράτσο. Τὸ χέρι του εἴτανε σκεπασμένο ἀπὸ μιὰ κολλητικὴ οὐσία, ποὺ ἀπάνω της βρισκότανε κομάτια τσόφλιου κόκκινου αὐγοῦ. Ὁ Περγαμόντος δὲν ἐκατάλαβεν ἀκόμα, μὰ ἐμάντεψε κανένα δυσάρεστο περιστατικό.

—Ἤ...θελα νὰ σοῦ εὐχηθῶ... νὰ σοῦ δόσω ἕν' αὐγό, σὰν καλὸς χριστιανός, κ' ἐσύ...... Ἐβόγγησεν ὁ μεθυσμένος· ὁ ἀστυνόμος ἐκατάλαβε. Νὰ λοιπὸν τὶ ἤθελεν ὁ μεθυσμένος·

ἤθελε νὰ τοῦ δόσει ἕν' αὐγὸ Λαμπριάτικο, κατὰ τὴ Χριστιανικὴ συνήθεια, ἐνῶ αὐτός, ὁ Περγαμόντος, ἤθελε νὰ τὸν πάει στὴ φυλακή. Ὁ Θεὸς ξέρει ἀπὸ πότε τὄχε μαζί του ὁ Γκαράσκας, αὐτὸ τὸ αὐγό, καὶ τόρα, ἔσπασε. Κι ὁ μεθυσμένος ἔκλαιε. Ὁ Περγαμόντος ἐσυλλογίστηκε τὶ λύπη θὰ δοκίμαζε ἂν ἐσποῦσε τὸ μαρμάρινο αὐγὸ ποὺ εἶχε προορισμένο γιὰ τὸ ἀγοράκι του.

—Ἄχ! τὶ ἱστορία! Ἐμουρμούρισε κουνώντας τὸ κεφάλι· ἐκοίταξε τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἴτανε ξαπλωμένος στὰ πόδια του κ' αἰστάνθηκε σὰ νὰ λυπότανε γιὰ κἄποιον, ποὺ νὰ τὸν εἶχε ὁ ἀδερφός του στενοχωρεμένο.

—Ἤθελε νὰ μοῦ δόσει ἕνα Λαμπριάτικο αὐγό!... Ἔχει κι αὐτὸς ζωντανὴ ψυχή, εἶπε μέσα του ὁ ἀστυνόμος, προσπαθώντας ἀδέξια νὰ ὁρίσει τὴν κατάσταση, κι αὐτὸ τὸ περίπλοκο αἴστημα τῆς ντροπῆς καὶ τῆς συμπάθειας ποὺ τὸν βασάνιζεν ὅσο πήγαινε περισσότερο. Κ' ἐγὼ τὸν πήγαινα στὴ φυλακή. Εἶδες ἐκεῖ!

Βαριά, ἐχαμήλωσε δίπλα στὸν Γκαράσκα· τὸ σπαθί του ἐκουδούνισε χτυπώντας τὶς πέτρες.

—Ἔ! καλά, εἶπε μὲ φωνὴ δυνατή, ἂν καὶ ταραγμένη, μπορεῖ νὰ μὴν ἔσπασε.

—Νὰ μὴν ἔσπασε! Μὰ ἐσὺ μπορεῖς νὰ μοῦ σπάσεις τὰ μοῦτρα. Τέρας.

—Μὰ τὶ ἔχεις λοιπόν;

—Μὰ τὶ ἔχεις λοιπόν; Ἐπανάλαβεν ὁ Γκαράσκας. Σοῦ λένε νἄσαι εὐγενὴς μαζί του, κ' ἐκεῖνος σὲ πάει στὴ φυλακή. Ποῦ ξέρεις; μπορεῖ νἄτανε τὸ μόνο αὐγὸ ποὺ εἶχα! Ἄκαρδε ἄνθρωπε.

Ὁ Περγαμόντος εἴτανε λαχανιασμένος. Τὸ βρίσιμο τοῦ Γκαράσκα δὲν τὸν ἐτάραξε· μέσα στὴν ἄγαρμπη του ὕπαρξη, στὰ πιὸ βαθιὰ τοῦ ὄγκου του, κάτι τὸν τυραννοῦσ' ἐπίμονα.

—Πῶς μπορεῖ κανένας νὰ μὴ σᾶς δέρνει ἐσᾶς; ἐρώτησε τόσο τὸ Γκαράσκα, ὅσο καὶ τὸν ἑαυτό του.

—Ἄνοιξε τὰ μάτιά σου λοιπὸν, σκιάχτρο τῶν σπουργιτῶν.

Ὁ Γκαράσκας ἐξανάβαζε μπρός του τὸ συνειθισμένο κατάλογο. Στὸ κεφάλι του, ποὺ εἴτανε λιγότερο σκοτεινιασμένο τόρα, μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ δελεαστικὲς βρισιὲς καὶ ἐπίθετα ἐσχηματιζότανε, ὅταν ὁ Περγαμόντος ἀφοῦ ἐφύσησε σοβαρὰ μὲ τὴ μύτη, ἐδήλωσε μὲ τόνο ποὺ δὲν ἄφηνε καμιὰν ἀμφιβολία γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἀπόφασής του·

—Ἔλα νὰ φᾶς σπῆτι μου.

—Σὰ νἄρχομ' ἐγὼ στὸ σπῆτι σου, φουσκομένε διάολε!

—Πᾶμε σοῦ λέω.

Ἡ ἔκπληξη τοῦ Γκαράσκα δὲν εἶχεν ὅρια. Ἀφῆκε νὰ τὸν πάρει χωρὶς ἀντίσταση. Ἐπήγαινε μὲ τὸν ἀστυνόμο.... ποῦ ; Δὲν ἐπήγαινε στὸ τμῆμα, ἀλλὰ στὸ σπῆτι τοῦ Περγαμόντου, γιὰ νὰ φᾶνε, σκολινό φαΐ. Μιὰ ἑλκυστικὴ ἰδέα, ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Γκαράσκα· νὰ δείξει τὴ φτέρνα του τοῦ Περγαμόντου. Ὅμως,ἂν αὐτὸ τὸ περίεργο περιστατικὸ ἔφερε πάλι τὸ φῶς στὶς ἰδέες του, οἱ φτέρνες του δὲ βρισκότανε σὲ θέση : λὲς κ' εἴχανε ὁρκιστεῖ νἆναι αἰώνια κολλημένες καὶ νὰ ἐμποδίζει ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Ἔπειτα, τὴν ἀλήθεια νὰ λέμε, εἴτανε τόσο παράξενος ὁ ἀστυνόμος, ποὺ ὁ Γκαράσκας δὲν εἶχεν ὄρεξη νὰ τὸν ἀφήσει. Ὁ Περγαμόντος κουνώντας μὲ κόπο τὴ γλῶσσα του καὶ γυρεύοντας τὶς λέξες πρῶτα, ἐξήγησε τὶς ὁ δ η γ ί ε ς γ ι ὰ τ ο ὺ ς ἀ σ τ υ ν ό μ ο υ ς, ἔπειτα ἦρθε στὸ ζήτημα τοῦ δαρσιμάτου στὴ φυλακή, καὶ τὄλυσε θετικὰ μαζὶ κι ἀρνητικά.

—Ἔχετε δίκιο, Ἰβὰν Ἀκίντινιτς ! εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ μᾶς χτυπᾶτε ! ἐπικύρωσεν ὁ Γκαράσκας. Ἐπαραξενευότανε μάλιστα καὶ λιγάκι : Ὁ Περγαμόντος εἴτανε πάρα πολὺ παράξενος, ἀλήθεια.

—Μὰ ὄχι ! Δὲ θέλω νὰ πῶ αὐτό ! Ἐμουρμούρισε, κ' ἐκαταλάβαινε λιγότερο ἀπὸ τὸ μεθυσμένο, κεῖνα ποὺ ἔλεγεν ἡ παχιά του γλῶσσα.

Ἐφτάξαν' ἐπιτέλους καὶ ὁ Γκαράσκας ἔπαψε νὰ παραξενεύεται. Ἡ Μαρία στὴν ἀρχὴ ἄνοιξε καλὰ - καλά, τὰ μάτια της, σὰν εἶδε τὸ παράξενο ζευγάρι. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ σύζυγου της ἐκατάλαβε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ φέρει ἀντίρρηση· ἡ γυναίκεια της καρδιὰ ἐκατάλαβε γλήγορα τί ἔπρεπε νὰ κάμει.

Ἡσυχασμένος κ' ἐξτατικὸς ὁ Γκαράσκας, καθίζει στὸ σερβιρισμένο τραπέζι. Ντρέπεται τόσο, ποὺ θὰ προτιμοῦσε νὰ σκιστεῖ ἡ γῆ καὶ νὰ τὸν καταπιεῖ. Ντρέπεται γιὰ τὰ κουρέλια του, ντρέπεται γιὰ τὰ λερωμένα του χέρια, ντρέπεται γιὰ ὅλη του τὴ μεθυσμένη, τὴν κοματιασμένη, τὴ σιχαμένην ὕπαρξη. Καίεται, τρώγοντας τὴν πολὺ ζεστή, τὴν πολὺ παχιὰ λαχανόσουπα, λερώνει τὸ τραπεζομάντυλο καὶ ὅσο κι ἂν ἡ νοικοκυρὰ κάνει πὼς δὲ βλέπει, ταράζεται καὶ τὸ λερώνει περισότερο. Πῶς τρέμουνε, τὰ ξεραμένα του τὰ δάχτυλα μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα νύχια, ποὺ πρώτη φορὰ τὰ παρατηρεῖ !

— Ἰβὰν Ἀκίντινιτς, καὶ ἡ ἔκπληξη ποὺ θὰ κάμεις τοῦ μικροῦ μας ; ἐρώτησεν ἡ Μαρία.

— Ὕστερα, ὕστερα ! ἀπαντᾶ ὁ Περγαμόντος. Κ' ἐκεῖνος καίεται μὲ τὴν σοῦπα· φυσᾶ τὸ κουτάλι καὶ σκουπίζει σοβαρὰ

τὰ μουστάκια του, μὰ βαθιά, κ' ἐκεῖνος εἶναι ταραγμένος ὅπως ὁ Γκαράσκας.

— Τρώετε! τρώετε λέει ἡ Μαρία. Γεράσσιμε.... πῶς λέγανε τὸν πατέρα σας;

— 'Αντρέα, ἀπαντᾶ ὁ Γκαράσκας.

— Τρώετε λοιπόν, Γεράσιμε 'Αντρεΐτς *

῾Ο Γκαράσκας προσπαθεῖ νὰ καταπιεῖ μιὰ μπουκιά, πνίγεται, πετᾶ τὸ κουτάλι, πέφτει στὸ τραπέζι, ἴσα - ἴσα ἀπάνω σὲ μιὰ λερωματιὰ ποῦ τώρα ἔκαμε. Τὸ ἴδιο παραπονετικὸ καὶ χοντρὸ οὔρλιασμα, ποὺ τόσο ἐτάραξε τὸν Περγαμόντο, βγαίνει πάλι ἀπὸ τὰ στήθη του. Τὰ παιδιὰ ποὺ δὲν προσέχανε πιὰ τὸν ξένο, πετοῦνε κι αὐτὰ τὸ κουτάλι τους κι ἑνώνουνε τὶς ψιλές τους φωνές. ῾Ο Περγαμόντος κοιτάζει τὴ γυναῖκά του μὲ τρόπον ἀξιολύπητο καὶ ταραγμένο.

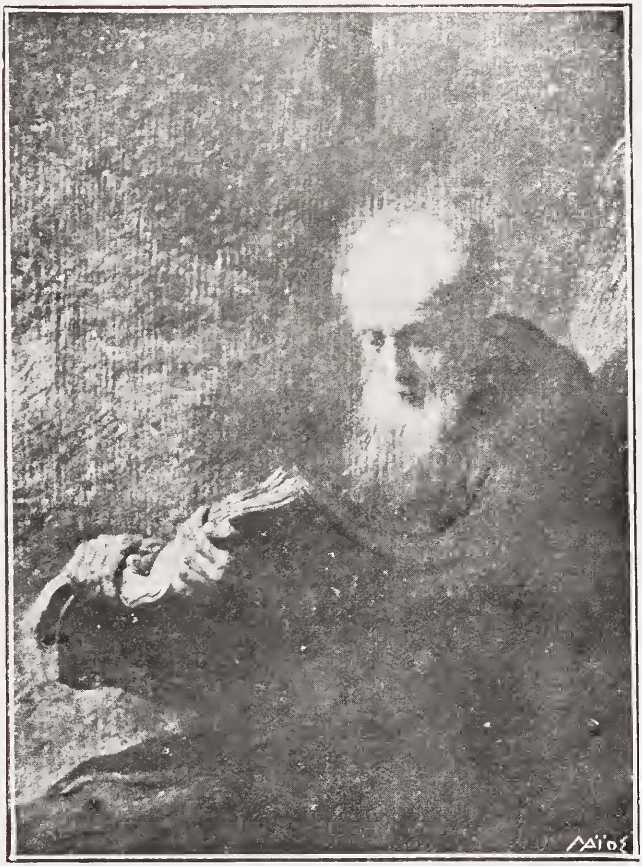
— Μὰ τί ἔχετε, Γεράσσιμε 'Αντρεΐτς; ῾Ησυχάσετε! λέει ἡ Μαρία γιὰ νὰ μερώσει τὸν ταραγμένο ξένο.

— Μὲ... πήρατε... στὸ σπίτι σας... μὲ βάλατε .. στὸ τραπέζι σας... μ' εἴ...πατε... Γεράσσιμο... 'Αντρεΐτς... Ποτὲ ...ποτὲ... κανεὶς... δὲ μοῦ τὄκαμε... αὐτὸ... ἀφότου... βρίσκομαι... στὸν κόσμο...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝ. Σ.

---

* *Στὴ Ρουσσία, γιὰ περισσότερο σεβασμὸ λένε τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα ὕστερ' ἀπὸ τὸ ὄνομα κείνου ποὺ τοῦ μιλοῦνε.*

Ο ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ REMBRANDT

RENÈ PONCHET

L' AUTOMNE* D' UNE FEMME

Comme une fleur que le jardinier abandonne
Et qui très doucement languit, s'affaisse, meurt,
Ne la cultives plus cette rose d' automne;
Laisse mon souvenir décroître dans ton cœur.

Que cette fleur d' amour ne soit plus arrosée;
Ne pleures pas de voir s' effacer sa couleur...
Les pleurs...au souvenir sont comme une rosée,
Enfant, ils lui rendraient sa première fraîcheur.

Pour que jamais tes yeux sur moi ne se reposent
Du mur blanc de ta chambre enlève mon portrait...

* Poésie inspirée par le roman de Marcel Prevost „lettres de Julie a Mauriece qui se marie."

Les brumes de l' oubli descendront sur mes
traits
Comme un visage aimé que la mort décom-
pose.

Puis, quand sur ma beauté aura neigé l' hiver,
Dans mon castel lointain lasse de vieillir seule,
Je m' acheminerai avec un pas d' aieule
Vers ton foyer peuplé d' enfants aux bras ou-
verts.

Ta femme m'aimera d'un amour sans nuages,
-On sourit à l'hiver quand on est le printemps-
Et tes bébés m' embrasseront éperdument
Comme une grand maman qui revient de
voyage.

Toi,—Souvenir vivant d' un passé périmé—
Penche toi sur mes yeux à mon heure dernière,
Et comme le soir couvre un paysage aimé,
Ton visage restera clos sous ma paupière.

ΤΟ ΧΙΝΟΠΩΡΟ *
ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Νὰ μὴν τὸ σκάβεις τὸ λουλοῦδι τοῦ χινόπωρου
— Κι ὁ κηπουρὸς ἔτσι τὸ κάνει. —
Εἶναι ἡ θύμηση μου· καὶ μὲς στὴν καρδιά σου,
Γλυκά, ὡσὰν τὸ ρόδο θὰ πεθάνει.

Κι ἀκόμα, νὰ μὴν τὸ ποτίζεις πιά,
Κλαίοντας σὰν τὰ χρώματα του χάνει,
Τὰ δάκρια, παιδὶ ποὺ εἶσαι, μοιάζουνε δροσιὰ
Καὶ τ' ἀνασταίνουνε· ποὺ ὁ νοῦς σου δὲν τὸ βάνει.

Καὶ βγάλε τὸ παλιὸ πορτραῖτο μου
'Απὸ τῆς κάμερας τὸν ἄσπρο τοῖχο.
Τῆς λησμονιᾶς ἡ καταχνιὰ θὰ λυώσει με,
Κ' ἔτσι στὰ μάτια σου πιὰ δὲ θὰ τύχω.

Κι ὅταν στὰ κάλλη μου χειμώνας θὰ χιονίσει,
Μέσα στὸ κάστρο ποῦ θὲ νὰ γερνῶ μοναχική,
Στὸ σπίτι σου — γεμᾶτο θἆναι ἀπὸ παιδιά—
Θὲ νἄρθω μὲ περπατηξιὰ γεροντική.

---

* *'Εμπνευσμένο ἀπὸ τὸ ρομάντζο τοῦ Μαρσὲλ Πρεβώ - "Γράμματα τῆς 'Ιουλίας στό Μαρσὲλ ποὺ παντρεύεται.",*

Καὶ γκαρδικὰ θὰ μ' ἀγαπᾶ ἡ γυναῖκα σου
— Ἡ ἄνοιξη χαμογελᾶ του τοῦ χειμώνα. —
Καὶ τὰ παιδιά σου θὲ νὰ μὲ φιλοῦν ὁλόγλυκα,
Σὰν ἀπὸ τὸ ταξεῖδι γυρισμένη νόνα.

Κ' ἐσὺ — θύμημα ζωντανὸ χαμένων περασμένων—
Σκύψε σὰν ἔρθ' ἡ ὕστερη μου ὥρα·
Τὸ πρόσωπο σου θὰ μοῦ μείνει μέσα στὰ ματόφυλλα,
Σὰ βραδινὰ σκοτεινιασμένη χώρα.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΓΙΑΝ. Σ.

ΧΑΜΠΟΥΜΠΙ * — ΑΠΟΣΤΟΛΕΥΣ ΑΛΚΙΒ. ΧΑΤΖΗΚΟΣΜΑΣ

* *Ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν παριστᾷ τὸ μεγαλύτερον σύννεφον ἄμμου, ἐξ ὅσων ποτὲ ἠγέρθησαν. (1906 ἐν* HALFAGA KAHRTUM - NORTH.)

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΩΗ ΛΟΓΓΑΡΗ

Η ΑΡΧΗ ΑΠΟ ΤΟ Β' ΜΕΡΟΣ

Ἀθήνα 17 τοῦ Ὀχτώβρη 1909

Φίλε Μουρέλλο,

Μοῦ ζήτησες κάτι γιὰ τὴν ,,Κρητικὴ Στοά'' σου καὶ σοῦ στέλνω ἕνα κομάτι ἀπὸ τὴν ,,Ζωὴ Λογγάρη'' - τὸ καινούργιο κι ἀνέκδοτο δρᾶμα μου. Πρέπει νὰ σοῦ πῶ πὼς ἡ ,,Ζωὴ Λογγάρη'' δρᾶμα σὲ τρία μέρη διαιρεμένο, εἶναι ὁ δραματικός, νὰ τὸν ποῦμε, ἐπίλογος σὲ μιὰ σειρὰ δραματικὰ ἔργα (,,Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμένοι'' - ,,Ἄσωτος'' - ,,Ἀλυσίδες'') βγελμένα ἀπὸ τὴ συγκαιρίτικη Ρωμαίϊκη συνείδηση-ἴσως καὶ στὴν ἔξω ἀπὸ τὴ σημερνὴ σκέψη μας, ἀντίληψη τῆς ζωῆς.

Στὸ κομάτι ποὺ σοῦ στέλνω (πρώτη - πρώτη σκηνὴ ἀπὸ τὸ Β.΄ μέρος) ἀγγίζεται κάπως τὸ ζήτημα τῆς γυναίκειας χειραφέτησης ποὺ ἀρχίνησε ἀνάρια - ἀνάρια (ἂς εἶναι καὶ ξώδερμα γιὰ τὴν ὥρα) νὰ συζητιέται στὸν τόπο μας.

Μὲ φιλία

ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(Τὸ γραφεῖο τοῦ Λογγάρη, ἁπλὰ μὰ χαριτωμένα στολισμένο. Λίγα βιβλία ὁλοκαίνουργια σὲ δυὸ βιβλιοθέτες. Στὸ μεσιανὸ τραπέζι βιβλία σκόρπια καὶ χαρτιά. Τὰ πλαγινὰ παράθυρα ὀρθάνοιχτα· φῶς πολύ. Στὸ βάθος φαίνεται τὸ σαλονάκι, μὲ πιάνο κτλ. κατάφωτο λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσημέρι.

'Ο Γιατρὸς ξαπλωμένος σὲ πολτρόνα καπνίζει. 'Ο Λογγάρης σιγοπερπατάει μὲ τὰ χέρια στὴς τσέπες τοῦ πανταλονιοῦ, σκεφτικός.)

ὁ γιατρός. (*Τινάζοντας σύγνεφα καπνὸ τὸν ἀνήφορο.*) Σὰ δὲν εἴτανε νὰ πεθάνουμε, γιατὶ νὰ ζοῦμε ;

(Μικρὴ πάψη.)

ὁ Λογγάρης. (*Σταματώντας σιμά του.*) Ζοῦμε λοιπὸ γιὰ νὰ πεθαίνουμε ; 'Αλοίμονο ! "Οσοι συλλογιζουνται σὰν καὶ σένα δὲ ζοῦνε ποτέ. Ποτὲ δὲ ζήσανε. Γεννιοῦνται πεθαμένοι.

ὁ γιατρός. "Ετσι λοιπόν ;

ὁ Λογγάρης. Ζεῖ κανεὶς γιὰ νὰ ζεῖ· καὶ ζωὴ θὰ πεῖ ἐνέργεια, δράση, ἀγώνας. "Α δὲν τὴν ἔνιωθα ἐγὼ ἔτσι τὴ ζωή μου. ἀπὸ καιρὸ θὰ τὴν εἶχα στείλει νὰ ξεκουράζεται πλάϊ στὶς νεκρὲς ἰδέες σου.

ὁ γιατρός. (*Μ' ἀλαφριὰ πειραχτικὸ τόνο.*) Εἶναι ἰδέες τῆς κ. Ζωῆς αὐτές ; Βλέπω μπολιάστηκες καὶ σὺ μὲ τὴν ἐργασιομανία της.... "Ετσι καὶ ἡ ἀρρώστια σας τώρα μοῦ παρουσιάζεται ἀδερφωμένη καὶ δὲ μὲ δυσκολεύει καθόλου στὴ μελέτη της καὶ στὴ διάγνωσή της. Φιλοσοφίτιδα μ' ἐργασιομανία ἐσύ· ὀνειροπολίτιδα μ' ἐργασιομανία ἐκείνη..... Περίφημα !

ὁ Λογγάρης. (*Χωρὶς νὰ δείξει πῶς ἔνιωσε τὸ πείραγμα.*) 'Ιδέες δικές μου εἶναι, ὅπως εἶναι καὶ δικές της ἰδέες. Οὔτε μὲ μπόλιασε μὲ τὶς ἰδέες της, οὔτε τὴν μπόλιασα μὲ τὶς δικές μου. Βρεθήκαμε ἔτσι καὶ οἱ δυό μας μπολιασμένοι ἀπὸ τὴ Φύση, ποὺ μᾶς ἔπλασε ἔτσι ὅμοιους γιατ' εἶχε φαίνεται σκοπὸ νὰ μᾶς συνεδέσει τόσο σφιχτὰ μιὰ μέρα.

(Μικρὴ πάψη.)

ὁ Λογγάρης. (*'Ανάβει τσιγάρο, κάνει μερικὰ βήματα, ἔπειτα ξαναστέκει μπροστὰ στὸ γιατρό.*) "Ενα μονάχα δεσμὸ ἀναγνωρίζω ἐγώ, τῆς ψυχῆς τὸ δεσμό, καὶ μιὰ συγγένεια, τὴν ψυχικὴ συγγένεια. 'Η συγγένεια τοῦ αἱμάτου δὲ μὲ συγκινεῖ καθόλου, οὔτε πάλι καὶ οἱ κοινωνικοὶ δεσμοί. 'Αγαπῶ τὸ παιδί μου, γιατὶ θὰ τ' ἀγαποῦσα καὶ παιδί μου νὰ μὴν εἴτανε καὶ δὲν ἀγάπησα τὴν πρώτη μου γυναίκα, ὅσο καλὰ καὶ τιμημένα κι ἂ φερνότανε μαζί μου, γιατὶ ἡ ψυχή μου ἔνιωθα νὰ μὴ συγγενεύει καθόλου μὲ τὴ δική της τὴν ψυχή.... Σκληρὴ κ' ἐγωϊστικιὰ κάπως ἡ φιλοσοφία μου, μά...

ὁ γιατρός. (*Σηκώνεται.*) Στάσου ! Σὰ νὰν τὰ παραλές, Στάθη. Δὲν ἀγάπησες ποτὲ τὴν πρώτη σου τὴ γυναίκα ; Μά, θαρρῶ, λυπήθηκες κατάκαρδα γιὰ τὸ θάνατό της κ' εἶδα τὰ μάτια σου, βουρκωμένα, ὅταν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πυρκαγιά, συλλογίστη-

κες πὼς τίποτε πιὰ ἀπὸ τὰ πράματά της δὲ σοῦ ἀπόμεινε γιὰ θύμηση...

ὁ Λογγάρης. Ναί, λυπήθηκα γιὰ τὸ θάνατό της, μὰ ἡ λύπη μου εἴτανε γιὰ κείνη ποὺ χανότανε, κ' ἔκλαψα ὅταν εἶδα τὴ φωτιὰ νὰ ξαφανίζει κάθε θύμησή της, γιατὶ στὴν καταστροφὴ αὐτὴ εἶδα τὸ δεύτερό της θάνατο, τὸν τελειωτικὸ πιά... (*Σωπαίνει γιὰ λίγο· ὁ γιατρὸς ξανακάθεται στὸ ντιβάνι· ὁ Λογγάρης σιμὰ στὸ τραπέζι.*) Νὰ σοῦ πῶ καὶ τἄλλο· ἡ πυρκαγιὰ σὰ νὰ μὲ ξαναγέννησε..... Νιώθω νιότη καινούργια, νιώθω ὁρμὴ γιὰ δουλιά... Εἶχε δίκιο ἡ Ζωή... Τὸ σπίτι κεῖνο μὲ τὶς τόσες θύμησες τὶς μουχλιασμένες, τὶς ἀποχαυνωτικές, μὲ παραλιοῦσε, μοὔκοβε κάθε ὄρεξη γιὰ δουλιά.... Τώρα ζῶ, δουλεύω, ἀνασαίνω ἐπιτέλους λεύτερα.... Ξαναβρῆκα, μ' ἄλλα λόγια, τὸν ἑαυτό μου ποὺ τὸν ἀναζητοῦσα τοῦ κάκου τόσον καιρό, κάτου ἀπὸ τ' ἀραχνιασμένα ταβάνια τοῦ παλιοῦ τοῦ σπιτιοῦ μας...

ὁ γιατρός. Καμώνεσαι τὸ σκληρὸ γιὰ νὰ γελᾶς τὸν ἑαυτό σου. Στάθη....

ὁ Λογγάρης. (*Σοβαρά.*) Ὁ ἑαυτός μου ποτὲ δὲ μπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσει πὼς τόνε γέλασα.

ὁ γιατρός. Ἐπιμένω κ' ἐγὼ στὲς ἰδέες μου... Μπορεῖ νὰ μὴ γελᾶς τὸν ἑαυτό σου, μὰ λές, φιλαράκο μου, μερικὲς φορὲς κάτι τέτια παράξενα λόγια, ποὺ ἀναποδογυρίζεις τ' ἀλλονοῦ τὸ μυαλό... Νά, κεῖνο λόγου χάρη, ποὺ ὑποστήριζες προχτὲς βράδι σπίτι μου γιὰ τὴν ἠθική...

ὁ Λογγάρης. Καὶ τὸ ὑποστηρίζω καὶ τώρα καὶ θὰ τὸ ὑποστηρίζω πάντοτε. Ἡ ἠθικὴ δὲν ἐπιβάλλεται· γεννιέται μοναχή της καὶ γεννιέται ἀπὸ τὴ λευτεριά. Ἡ σκλαβωμένη γυναίκα εἶναι πάντα ἀνήθικη. Κι ἂ δὲν ἁμαρτήσει μὲ τὸ κορμί της, θ' ἁμαρταίνει ἀδιάκοπα μὲ τὴ ψυχή της, ποὖναι δὰ χειρότερο... Οἱ Πλατωνικὲς Μεσαλίνες μὲ τρομάζουν πάντα περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες.

ὁ γιατρός. (*Γελώντας.*) Τὶς ἀληθινές;

ὁ Λογγάρης. (*Σοβαρά.*) Ναί, τὶς ἄλλες ποὺ παραδίνουν τὸ κορμί τους σὲ κάθε ἀκολασία.... Τῆς ψυχῆς τὸ πόρνεμα εἶναι τὸ χειρότερο...

ὁ γιατρός. Ὥστε ἠθικὲς γυναίκες εἶναι μοναχὰ οἱ λεύτερες; Μὲ τὴ σημερνὴ ἀναθροφὴ ποὺ δίνουμε στὴ γυναίκα, βγάλ' της τὸ χαλινάρι ἀπὸ τὸ στόμα της καὶ τὰ λέμε... Ἡ ἠθική σου, νὰ μὲ συμπαθᾶς, πάει τότε κι ἀνακατώνεται μὲ τὰ βρώμικα νερὰ τοῦ νεροχύτη σου....

ἡ Ζωή. (*Ἔχει μπεῖ πρὸ λίγου κ' ἔχει ἀκούσει τὰ στερνὰ λόγια τοῦ γιατροῦ.*) Ἔχει δίκιο ὁ γιατρός μας, Στάθη. Μὲ τὴ σημερινὴ ἀναθροφὴ τῆς γυναίκας, τὴ σκολαστικὴ καὶ τὴ ραγιάδικη, τὸ γκέμι δὲν πρέπει νὰ λείπει. Τὰ κορίτσια μας τ' ἀναθρέφουμε γιὰ σκλάβες τοῦ χαρεμιοῦ, γι' ἀλυσοδεμένες σκλάβες. Τοὺς φυτεύουμε στὴν ψυχή τους κάπιο φόβο γιὰ τὴ ζωή, κάπιο μούδιασμα γιὰ κάθε ἐμπόδιο ποὺ θ' ἀντικρύσουνε στὸ δρόμο τους... Μὰ ἡ τέτια ἀναθροφή, δὲν μπορεῖ, θ' ἀλλάξει, καὶ τότε τὸ γκέμι θὰ φύγει μοναχό του...

ὁ γιατρός. (*Χειροκροτώντας.*) Νά, κουβέντες, Στάθη, γερὲς κουβέντες, ὄχι ἄρρωστες...

ὁ Λογγάρης. (*Χαμογελώντας.*) Μά, γιατρέ μου, τέτιες τὶς βρίσκω κ' ἐγώ. .

. . . .

ἡ Ζωή. Ναί, τὸ σύμβολό μου, ποὺ θαρρῶ πὼς ἔπρεπε νὰ τὄχει σύμβολό της ὁλάκαιρη ἡ ζήση.... Ρυθμὸς δουλιᾶς καὶ νόμος....

ὁ γιατρός. Μά, κοκκώνα μου, ἐσὺ θαρρῶ τὴν παραγνώρισες τὴ δουλιά... Ἐσὺ δὲ δουλεύεις σὰ γυναίκα.... Τῆς γυναίκας ἡ δουλιὰ εἶναι στὸ σπίτι της... Σὰν τραβηχτεῖ ἡ γυναίκα ἀπὸ τὸ σπίτι της, σὰν πάψει ἡ γυναίκα νἄναι μάννα καὶ νοικοκυρά, τὶ γίνεται τὸ σπίτι; Ποιὸς φροντίζει γιὰ τὴ ἀναθροφὴ τοῦ παιδιοῦ; ὁ ἄντρας; Αἴ, κυρά μου! Ἡ δουλιὰ κ' ἡ παληκαριὰ τῆς γυναίκας φανερώνεται στὸ σπίτι της....

ἡ Ζωή. Ναί, γιατρέ μου. Ἡ μεγαλύτερη τεχνίτρα τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μάννα· τέχνη της, ἡ ἀναθροφὴ τοῦ παιδιοῦ. Καὶ τὶ πιὸ μεγάλο τραγούδι, ποίημα σαρκωμένο, ἀπὸ τὸ παιδί; Μὰ μὴν ξεχνᾶς, γιατρέ μου, καὶ τὴν ἄλλην ἐκείνη γυναίκα τὴν ἴσως ταπεινότερη μὰ καὶ τρυφερώτερη ἀκόμα, ποὺ ζών ας στὸν ἑαυτό της τρέφει ἕνα ἄσαρκο ὄνειρο, μιὰ ἰδέα. Καὶ δὲν παρατάει γιὰ χάρη τοῦ ὀνείρου της τὸ γύρω της κόσμο, μὰ τὸ ἐναντίο, ἀπὸ τὸν Ἥλιο κεῖνο τῆς λατρείας της δανείζεται ὅλη τὴ θαρμότη γιὰ τοὺς ἄλλους.... Νὰ ζήσει καὶ νὰ παλαίψει ἡ γυναίκα σπίτι της. Σωστὸ κι αὐτό. Μὰ γιατὶ νὰ μὴ δείξει καὶ διαφορετικὰ τὴ παληκαριά της; Γιατὶ νὰ μὴ βγεῖ κι' αὐτὴ μονάχη της στὴ ζωή; νὰ δουλέψει, νὰ παλαίψει, νὰ στηρίξει ἀκόμη κι' ἄλλους;

ὁ γιατρός. (*Γελώντας.*) Πολὺ ἁπλὰ τὰ ξεμπερδεύεις τέτια χιλιομπερδεμένα ζητήματα.

ὁ Λογγάρης. Ἄκουσέ με κ' ἐμένα, γιατρέ, καὶ γέλα ὕστερα.

Μοναχὰ ὅταν ἀρχινήσει ἡ γυναίκα νὰ δουλεύει, θὰ σπάσει τὰ σίδερα τῆς σκλαβιᾶς της, θὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ περήφανα ἀντικρὺ στὸν ἄντρα, ἴση πρὸς ἴσονε, καὶ θ' ἀποχτήσει τὴν ἀπόλυτη λευτεριά της. τὴ λευτεριὰ τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Πρέπει νὰ γίνει ἡ γυναίκα ὑλικὰ ἀνεξάρτητη γιὰ νὰ πάψει ν' ἀγοράζεται ἀπ' αὐτόνε γιὰ τὰ κέφια του ἢ νὰ τὸν ἀγοράζει αὐτὴ μὲ τὴν προῖκα της. Δουλεύοντας ἡ γυναίκα, θὰ ρήξει αὐτὸ τὸ χυδαῖο ἀθρωποπάζαρο καὶ θὰ θεμελιώσει τὴν εὐγενικὴ συντροφιά.

. . . .

('Ο Λογγάρης μπαίνει στὸ σαλονάκι καὶ σὲ λίγο χάνεται. 'Ο γιατρὸς καὶ ἡ Ζωὴ μένουνε γιὰ λίγο σιωπηλοί.)

ἡ Ζωή. (*Σιγαλά, σὰ μοναχή της.*) Πρέπει ἡ γυναίκα νὰ συνηθίσει νὰ διαφεντεύει μοναχή της τὸ δίκιο της... Τότε θἀρχινήσει νἄναι τίμια γιὰ τὸν ἑαυτό της καὶ ὄχι γιὰ τὸν ἀφέντη της... Νἄναι τίμια ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη κι ὄχι ἀπὸ φόβο....

ὁ γιατρός. (*Χασμουριέται.*) Ἔτσι λοιπόν ;

ἡ Ζωή. Νυστάζεις, γιατρέ ;

ὁ γιατρός. (*Σηκώνεται ἀπὸ τὴν πολτρόνα κι ἀνατεντώνεται.*) Ὄχι, μὰ συλλογιέμαι. Καὶ ξέρεις, σὰ συλλογιέται κανεὶς δὲ δουλεύει καὶ σὰ δὲ δουλεύει ἀποχαυνώνεται...

ἡ Ζωή. *Χαρούμενα.*) Ἔτσι, μπράβο ! Πάει πιά !... Τὸ εἴπατε ! Σὰ δὲ δουλεύει κανεὶς ἀποχαυνώνεται !... Καὶ οἱ γυναῖκες δὲ συνειθίσαμε ἀκόμα νὰ δουλεύουμε καὶ γι αὐτὸ τὸ μυαλό μας κοιμᾶται...

ὁ γιατρός. Τρομερὸς δικηγόρος εἶσαι... Δὲν πιάνεσαι...

ἡ Ζωή. Γιατὶ ἔχω μὲ τὸ μέρος μου τὴν ἀλήθεια... Ἄκουσε γιατρέ...

ὁ γιατρός. Νὰ σ' ἀκούσω, κυρὰ χειραφετημένη...

ἡ Ζωή. Ἂς εἶναι κ' ἔτσι, δὲ μὲ τρομάζει ὁ τίτλος... Βέβαια ὀνειροπολῶ τὴ χειραφέτηση τῆς γυναίκας μὲ τὴ δουλιά, γιατὶ θἄναι κι ἁλάκαιρης τῆς κοινωνίας ἡ χειραφέτηση... Πάντα, καὶ μάλιστα μὲ τὶς σημερνὲς κοινωνικὲς συνθῆκες, χρειάζεται ἡ γυναίκα νὰ μπορεῖ νὰ στέκει μοναχή της στὰ πόδια της, νἄχει ἕνα ὅπλο στὴ ζωή της... Καὶ τὶ πιὸ γλυκό, πιὸ γυναίκειο ὅπλο ἀπὸ τὴ μουσική ;

ὁ γιατρός. (*Στοχαστικά.*) Τὰ λὲς αὐτὰ καὶ στὴν Οὐρανία ;

ἡ Ζωή. Βέβαια, τῆς τὰ λέω.

ὁ γιατρός. Καὶ τῆς ἀρέσουν τῆς κόρης μου οἱ τέτιες κουβέντες;

ἡ Ζωή. Ἡ κόρη σας ἔχει εὐγενικιὰ ψυχὴ καὶ ὀνειροπλέχτρα... Στὴ χώρα τὴν οὐράνια, ὅπου περνοῦν οἱ διαλεχτοὶ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, ἐκεῖ ἔχει κ' ἐκείνη γυρισμένα τὰ μάτια της...

ὁ γιατρός. Καλὲς ἰδέες αὐτές, μά...

ἡ Ζωή. Ξέρω τὶ θὰ μοῦ πεῖτε. Λένε πὼς ἡ ἀποκλειστικὴ ἀφοσίωση σ' ἕνα πράμα καταντάει σκολαστικότη καὶ πὼς ἡ ἀγάπη ὅταν καρφώνεται σ ἕνα ἀντικείμενο καταντάει πετριά. Καὶ βέβαια, στενοκεφαλιὰ καὶ πετριὰ εἶναι ὅ,τι σοῦ στενεύει τὴ σκέψη καὶ σὲ ἀπομονώνει ἀπ' ὅλα τἆλλα. Μὰ ὅταν αὐτὸ τὸ ἕνα εἶναι τόσο πλατύ, ποὺ νὰ συγκεντρώνει τὰ πάντα μέσα του; (*Μικρὴ πάψη· ὕστερα σὰν ἀπομέσα της.*) Μπορεῖ καὶ ἡ γυναίκα νἆναι γίγαντας! Τὶ εἶναι κεῖνο ποὺ τὴ σηκώνει πάνω ἀπὸ τὸν ἄντρα; Ἡ τρυφεράδα καὶ ἡ ἁγνότη....

ὁ γιατρός. Καὶ ἡ τυφλὴ ἀφοσίωση στὸν ἄντρα της...

ἡ Ζωή. (*Ὁρμητικά.*) Βέβαια, ὅταν ὁ ἄντρας της λέγεται Στάθης Λογγάρης...

ὁ γιατρός. (*Ξαφνιασμένα.*) Μπά! Τόση ἀφοσίωση τοὔχεις;

ἡ Ζωή. (*Τρυφερὰ μὰ σταθερά.*) Ἀπὸ τὴν ἅγια ὥρα, ποὺ κατάβαθα τόνε γνώρισα, μοῦ χάρισε στιγμές, μεγάλες στιγμές, ποὺ τρέμει ἡ ψυχή μου ἀπὸ θερμὴ συγκίνηση ὅταν ἡ γλυκιὰ θύμηση μοῦ τὶς φέρνει ὁλοζώντανες μπροστά μου...

ὁ γιατρός. Καλό μου κορίτσι!... (*Πάει σιμά της καὶ τῆς χαϊδεύει τὰ μαλλιά.*) Τόση τρυφεράδα καὶ τόση ἐνέργεια νὰ ζοῦν ἀδερφωμένες στὴν ἴδια ψυχή!... Παθολογικὸ φαινόμενο, καθαρὰ παθολογικό...

ἡ Ζωή. (*Εἶναι καθισμένη στὸ ντιβάνι· ὁ γιατρὸς κάθεται πλάϊ της.*) Ξέρεις, γιατρέ μου, μεγάλωσα στὸ βουνό, στὸν ἀνοιχτὸν ἀγέρα. Ἐκεῖ γεννήθηκα κιόλας. Τὰ οἰκογενειακά μας τὰ ξέρεις. Δέκα χρονῶνε εἴμουνα ὅταν ὁ πατέρας μου μὲ πρωτοκατέβασε στὴ χώρα καὶ πάλι ταχτικά, κάθε καλοκαίρι στὸ βουνὸ μ' ἀνέβαζε καὶ ζοῦσα μῆνες ὁλάκαιρους κάτου ἀπὸ τὰ πεῦκα καὶ πλάϊ στὰ κρύα τὰ νερά. Οἱ πρῶτες μου κουβέντες μὲ τὰ δέντρα καὶ μὲ τὰ πουλιὰ εἴντουσαν καὶ οἱ πρῶτες μου ἀγάπες μὲ τὰ λουλούδια πλεχτήκανε. Εἶμαι παιδὶ τῆς Φύσης ἐγὼ καὶ νιώθω μέσα μου ὁλάκαιρη τὴν ὀμορφιὰ κι ὁλάκαιρη τὴν ἀγριοσύνη τῆς Φύσης. Ἄκουσε, γιατρέ μου. Ἔτρεμα, ὅταν ἔτρεχα στὸ δάσο, μὴν πατήσω καμιὰν ἀγριοβιολέττα καὶ τὴν κάνω νὰ

πονέσει, μὰ ἔβλεπα ἀδάκριτα, καὶ τὸ χαιρούμουνα μάλιστα, νὰ σωριάζουνε καταγὶς μὲ τὰ τσεκούρια τους οἱ λατόμοι κανένα δρῦ θεόρατο ἢ κανένα γεροπεῦκο ποὺ δὲν ἔβγαζε πιὰ ρετσίνι. Βλέποντας τοὺς λατόμους, συνείθισα νὰ βλέπω ἀδάκριτη νὰ καταστρέφεται κάθε πράμα ἄχρηστο στὴ ζωή. Τὸ δάσο εἴταν ἡ πρώτη μου γκουβερνάντα καὶ σ᾽ αὐτινῆς τὰ χέρια μὲ εἶχε μπιστευτεῖ ὁ πατέρας μου. Ἔπειτα μὲ παράδωσε στὰ χέρια τῆς μουσικῆς... Καὶ ὕστερα, μὲ τὸ ξαφνικό του θάνατο, μ᾽ ἔρηξε στὴ ζωή, τὴν τρίτη καὶ δυνατώτερη δασκάλα μου.

ὁ γιατρός. (*Χαδεύοντάς της τὸ κεφάλι.*) Ἔβλεπε ξάστερα ὁ πατέρας σου. . . . .
. . . .

—Δὲ μοῦ λὲς κύριος! τὶ καιρὸ κάνει αὐτοῦ πάνω;

ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΞΥΠΝΑΔΑ — ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ Η. ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

Γ. Χ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΡΟΔΟΝ

Τὸ ρόδον θεωρεῖται καὶ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν ἀνθέων, διεγεῖρον τὸν γενικὸν θαυμασμὸν παντὸς λαοῦ, πάσης φυλῆς καὶ πάσης ἐθνικότητος καὶ φύλου, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μνημονευόμενον μάλιστα εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς, ὡς τὸ σύμβολον τῆς χάριτος, καὶ τοῦ κάλλους. Ἅπαντες οἱ ποιηταί, ἁπασῶν τῶν Ἐθνικοτήτων, ἐξύμνησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, τὸν βασιλέα τοῦτον τῶν ἀνθέων, —τὸ ῥόδον— τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν περικαλλῆ θεὰν τοῦ κάλλους, τὴν Ἀφροδίτην. Κατὰ τὴν αὐτὴν μυθολογίαν, τὸ ῥόδον ἦτο κατ' ἀρχὰς λευκόν, πληγωθείσης ὅμως διὰ μιᾶς ἀκάνθης τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, ἐβάφη τὸ ῥόδον εἰς ἐρυθροῦν διὰ τοῦ αἵματός της. Ἄλλη πάλιν παράδοσις ἀφηγεῖται ὅτι, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου, καλλικέλαδος ὑπερφυσικὴ ἀηδών, ἀνέπεμπε τὰ θαυμάσια αὐτῆς ᾄσματα εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ ἐκ τοῦ θεσπεσίου αὐτῆς ᾄσματος ἐφύοντο καὶ ἤνθουν τὰ ἴα, τὰ λείρια, αἱ μαργαρῖται καὶ πλεῖστα ἄλλα ἄνθη ἀλληλοδιαδόχως. Ὅταν ὅλα ἤνθησαν ἡ μυστηριώδης ἐκείνη ἀηδὼν ἔπληξε διὰ τοῦ ῥάμφους της, τὸ στῆθός της, καὶ ἔρρευσεν αἷμα κόκκινον, εἰς τὸ μέρος δὲ τῆς γῆς, ἔνθα ἐνεσταλλάχθη τὸ αἷμα τῆς ἀηδόνος, ἐφύη καὶ ἤνθησεν ἡ ἐρυθρᾶ ῥοδῆ!

Οἱ ἀρχαῖοι, πλείστας ὅσας σημασίας καὶ προλήψεις ἀπέδιδον εἰς τὸ ῥόδον, τὰς ὁποίας, ἀποφεύγω νὰ ἀπαριθμήσω ἐνταῦθα, φειδόμενος τοῦ χώρου τῆς φίλης «Κρητικῆς Στοᾶς».

Καὶ σήμερον ἀκόμη, οἱ καθολικοί, εἰς τὰς τελετὰς τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως καλύπτουσι τὸ ἔδαφος τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ ῥοδοπετάλων, ὀνομάζουσι δὲ τὴν Παναγίαν «ῥόδον μυστι-

κόν» (ROSA MYSTICA), στέφοντες πρὸς τούτοις ὅσας νεάνιδας ἔτυχον τοῦ βραβείου τῆς φρονήσεως, διὰ ῥόδων.

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος λέγει ὅτι ἐν τῇ γεννέσει τοῦ κόσμου, αἱ ῥοδαῖ δὲν ἔφερον ἀκάνθας, ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι περιεφρόνησαν τὴν καλλονὴν τῶν ῥόδων, τότε καὶ αἱ ῥοδαῖ ἀπέκτησαν τοιαύτας.

Τὸ λευκὸν ῥόδον, θεωρεῖται τὸ σύμβολον τῆς ἀθφότητος, τὸ ἐρυθρὸν τῆς τρυφερότητος, τὸ ἀφρῶδες τῆς οἰήσεως, τὸ ῥόδον τῶν τεσσάρων ἐποχῶν, τῆς καλλονῆς, καὶ τὸ ἑκατοντάφυλλον, τῆς χάριτος.

Τοιαύτην χάριν καὶ γοητείαν, τοιαύτην συμμετρίαν τοῦ κάλυκος καὶ τῆς στεφάνης, τοιοῦτον θεσπέσιον καὶ εὐγενὲς ἄρωμα, τοιαῦτα εὐγενῆ ἐν γένει προτερήματα δὲν συναντῶνται εἰς ἄλλο ἄνθος ἢ εἰς τὸ ῥόδον. Δικαίως ὅθεν, ζωγράφοι, συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, πάσης ἐποχῆς, παντὸς Ἔθνους, τὸ ἐξυμνοῦσι καὶ τὸ ἐκθειάζουσι. Πάνυ δὲ προσηκόντως, ἀπεκλήθη ὁ «ἄναξ τῶν ἀνθέων». Καὶ ὁ ἀθάνατος Ὅμηρος ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτοῦ (Ψ 182 - 188) καὶ ὁ Θεόφραστος καὶ ὁ Ἀνακρέων εἰς τὰς ᾠδὰς αὐτοῦ, ἐξυμνοῦσι τὰ ῥόδα.

Ἐν τῇ Ἀνατολῇ μεγάλως ἐτιμᾶτο τὸ ῥόδον. Οἱ Πέρσαι καλοῦσιν αὐτὸ «ὀφθαλμὸν τῶν ἀνθέων, φῶς τῆς βλαστήσεως» κλπ. Τὸ ῥόδον ἦτο καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα πολλῶν οἰκοσήμων. Ἐποίσης παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις ἦτο καὶ τὸ σύμβολον τῆς ἐχεμυθίας. Ἕνεκα τῆς σημασίας μάλιστα ταύτης, καὶ οἱ ἀληθῶς ἐρωτευμένοι εἶχον (καὶ ἔχουσιν...) ἀνάγκην αὐτοῦ. Ἡ δὲ ὑπὸ τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης προσφορὰ ῥόδου εἰς τὸν Ἁρποκράτην, δὲν ἐσήμαινεν ἄλλο τι ἢ ὑπενθύμισιν αὐτῷ τοῦ καθήκοντος τῆς ἐχεμυθίας.

Πλεῖσται ὅσαι ποικιλίαι καὶ εἴδη ῥοδῆς ὑπάρχουσι. Ἐν Εὐρώπῃ καλλιεργοῦνται σήμερον αἱ ἀ ε ι α ν θ ε ῖ ς ῥοδαῖ, αἵτινες ἀνθίζουσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐκ τούτων ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ Ἰνδικαί, αἱ τῆς Βεγγάζης, αἱ νοθογενεῖς, καὶ αἱ λεπτοκαρυοροδαῖ. Αἱ τελευταῖαι μάλιστα εἶναι μεγάλης ἐκτιμήσεως, διά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ πολύχρωμον τῶν ἀνθέων των, κατ' ἀνθοδέσμας φυομένων, ἐνῷ αἱ προτελευταῖαι, ἐκτὸς τῶν ποικίλων χρωμάτων ἅτινα παρουσιάζουσι τὰ ἄνθη αὐτῶν (ἰδίᾳ βελουδωτὰ) ἀντέχουσι συγχρόνως καὶ εἰς ψῦχος 15ο ὑπὸ τὸ μηδέν, πρᾶγμα ἀδύνατον διὰ τὰ ἄλλα εἴδη.

Καταλληλοτέρα ἐποχὴ πρὸς φύτευσιν τῆς ῥοδῆς εἶναι ὁ χειμών. Ἢ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν παγετῶν (Νοέμβριος) ἢ μετ' αὐτοὺς (ἀρχαὶ ἀνοίξεως). Ἀπαιτεῖ ἔδαφος καλῶς καλλιεργημένον εἰς βάθος τοὐλάχιστον ἡμίσεως μέτρου, καὶ καλῶς λιπα-

σμένον μὲ χωνευμένην κόπρον. Δὲν φυτεύεται ὅμως εἰς βάθος μεγαλείτερον,ἐκείνου τὸ ὁποῖον κατεῖχε πρότερον. Κατὰ τὴν φύτευσιν διατηροῦνται πολλαὶ ρίζαι, ἀφαιρουμένων μόνον καὶ μετὰ προσοχῆς διὰ κοπτερᾶς ψαλλῖδος τῶν πληγωμένων ἢ ἐφθαρμένων. Μετὰ τὴν φύτευσιν συμπιέζεται γύρω καλῶς τὸ χῶμα διὰ τῶν χειρῶν, κόπτεται τὸ στέλεχος αὐτῆς, εἰς ὕψος 5—10 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ ποτίζεται. Καλὸν εἶναι νὰ μεταφυτεύωνται αἱ ῥοδαῖ μὲ χῶμα περὶ τὰς ρίζας, ἰδίως μάλιστα, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ φύτευσις γίνεται κατὰ τὸ θέρος. Ἐὰν κατὰ τὸν χειμῶνα λαμβάνωσι χώραν παγετοί, καλύπτονται αἱ ῥοδαῖ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον χαλαρῶς δι' ἀχύρων ἢ ἀχυρώδους κόπρου ἢ ψαθῶν.

Ἡ ροδῆ πολλαπλασιάζεται μετ' ἐπιτυχίας καὶ διὰ μοσχευμάτων, διὰ τεμαχίων δηλ. κλάδων ἀποκοπτομένων ἀπ' αὐτῆς τὸ φθινόπωρον, ἑνὸς καὶ πλέον ἔτους (μεστωμένα) μήκους 20 περίπου ἑκατοστῶν, καὶ φυτευομένων ὁπωσδήποτε ὀρθίων, εἰς μέρος ὑπήνεμον, ἀμμῶδες καὶ καλῶς λιπασμένον, πλησίον ἀλλήλων. Τὰ τεμάχια ταῦτα περιποιούμενα ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀνοίξεως, δύνανται νὰ μεταφυτευθῶσιν ἐπὶ τόπου, ἐὰν ἔχωσιν ἀρκετὰς ῥίζας. Ἐπίσης καὶ διὰ σπόρου πολλαπλασιάζεται ἡ ῥοδῆ, ἰδίως ὅταν θέλῃ τις νὰ παραγάγῃ νέας παραλλαγάς. Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ καταβολάδων. Ὅλαι αἱ ῥοδαῖ πολλαπλασιάζονται διὰ μοσχευμάτων πλὴν τῆς ἑκατονταφύλλου, καί τινων ἄλλων συγγενῶν πρὸς αὐτήν. Ὁ καλλίτερος καὶ ἀσφαλέστερος τρόπος πολλαπλασιασμοῦ τῆς ῥοδῆς, εἶναι ὁ διὰ π α ρ α φ υ ά δ ω ν.

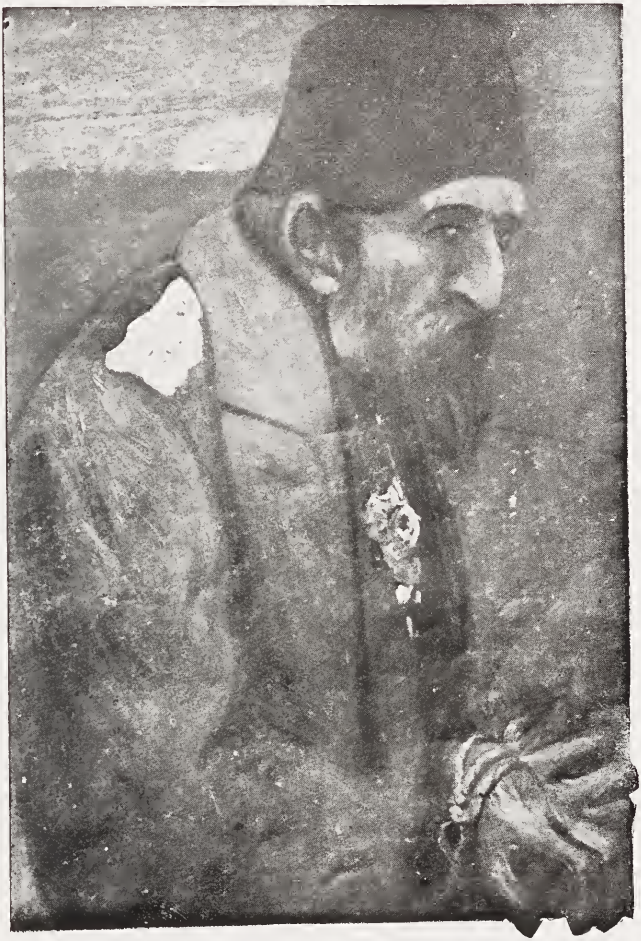
Ἡ ῥοδῆ ἐμβολιάζεται μετὰ μεγάλης εὐκολίας καὶ ἐπιτυχίας, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου δι' ἐνοφθαλμισμοῦ (μὲ μάτι).

Αἱ ῥοδαῖ κατὰ 8]βριον - Ν]βριον σκάπτονται καὶ λιπαίνονται μὲ χωνευμένην κόπρον, ὡς καὶ κατὰ Μάρτιον. Καταλληλοτέρα κόπρος εἶναι ἡ φυτογῆ (σχινόχωμα). Ἀφαίρεσις τακτικὴ ἀγρίων χόρτων, σκαλίσματα σπάνια, ποτίσματα ἐπίσης σπάνια κατὰ τὸ θέρος, ἐὰν θέλητε νὰ ἔχητε ῥόδα κατὰ τὸν χειμῶνα., Ἡ κόπρος διαλελυμένη ἐντὸς τοῦ ὕδατος (σερπέτι) ἀξιοσύστατος. Κατὰ τὸ φθινόπωρον κλαδεύονται αἱ ῥοδαῖ, ἀποκοπτομένων τῶν ἀνθησάντων κλάδων, τῶν ξηρῶν, τῶν παραφυάδων καὶ τῶν πολὺ ζωηρῶν (λαιμάργων). Τὸ κλάδευμα συνίσταται εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν κλάδων εἰς ὕψος περιλαμβάνον 4-5 ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ ζωηρότεραι ῥοδαῖ καὶ αἱ ἀναρριχόμεναι, κλαδεύονται ὑψηλότερον κατ' ἀναλογίαν. Καὶ τὸν Φεβρουάριον δυνάμεθα νὰ ἐνεργήσωμεν τὸ κλάδευμα.

Ἡ ῥοδῆ συνήθως προσβάλλεται ἀπὸ ἔντομα καλούμενα

ἀ φ ῖ δ ε ς ἢ (μελίγγρα, ψύλλοι) Κατὰ τούτων συνιστῶ τοὺς ψεκασμοὺς διὰ διαλύσεως 5 μερῶν LYSOL N° 2 (φαρμακεῖα) εἰς χίλια μέρη ὕδατος. Ἐπίσης προσβάλλεται καὶ ἀπὸ τὴν λ ε υ κ ί τ ι δ α ἥτις εἶναι εἶδος λεπτῆς κόνεως βαμβακώδους. Συνιστῶ τὰ θειαφίσματα καὶ τοὺς ψεκασμοὺς διὰ βορδιγαλλίου πολτοῦ, (ὡς καὶ κατὰ τοῦ περονοσπόρου τῶν ἀμπέλων). Ἀκόμη καὶ ὑπὸ τῆς σ κ ω ρ ι ά σ ε ω ς τῶν φύλλων προσβάλλεται. Καὶ κατὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης ἐνδείκνυνται οἱ ψεκασμοὶ διὰ βορδιγαλλίου πολτοῦ.

Ἡ ῥοδῆ οὐχὶ μόνον ὡς καλλωπιστικὸν φυτὸν καλλιεργεῖται, ἀλλὰ καὶ ὡς βιομηχανικόν. Ἐκ τῶν ῥοδοπετάλων κατασκευάζεται τὸ βαρυτιμότερον, καὶ πολυτιμότερον τῶν μυριστικῶν αἰθερίων ἐλαίων « τὸ ῥοδέλαιον» εἰς τὴν παραγωγὴν δὲ αὐτοῦ κυρίως ὀφείλει ἡ Βουλγαρία τὴν ἐπίφθονον εὐδαιμονίαν της. Ἐπίσης παράγεται τὸ «ῥοδόσταγμα» τὸ «ῥοδόξειδον» τὸ «ῥοδολίβανον» κ.λ.π. Πλεῖστα δὲ γλυκίσματα κατασκευάζονται ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, διὰ τῶν ῥόδων ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἡ γνωστή, «ροδοζάχαρη», ἥτις εἶναι ταρίχευσις τῶν ῥοδοπετάλων διὰ σακχάρου.

ΕΚΠΤΩΤΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ORAZI

PR. ROBERT SOMMER

ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΝΟΣΗ ΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΟΣ

Πνευματικὰ νοσήματα δύνανται, πρωτίστως δι' ἀλοιώσεων τῆς ψυχικῆς ζωῆς νὰ γνωρισθῶσι. Παρὰ τοῖς ὑγιέσι δεικνύει αὕτη ἰσότητα τινα: εὐφρόσυναι ἐπιδράσεις ἐνεργοῦν ὕψωσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως: ἀντιστρόφως αἱ θλιβεραί. Ὁ ὑγιὴς μετέχει τῶν γεγονότων τοῦ περιβάλλοντος αὐτόν, θλῖψις καὶ χαρὰ ἐξεγείρουν παρ' αὐτῷ ἀπήχησιν, ἥτις ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας χρησιμεύει ὡς προκλητικὴ αἰτία. Ἐὰν ἡ ἔντασις αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς μένει καταπληκτικῶς περιορισμένη ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αἰτίαν, τότε πρόκειται περὶ ψυχικῆς ἀμβλύτητος: τοὐναντίον πρόκειται περὶ ὑψώσεως τῆς ψυχικῆς διεγερσιμότητος, ἐὰν ἤδη, ἀθῷα, ἀσήμαντα συμβάντα, θλιβεροτάτας συγκινήσεις δύνανται νὰ προκαλέσωσι:

Παρ' ἑκάστῳ ἀτόμῳ λαμβάνουν χώραν καὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς αἰτίας, ἔσωθεν προερχόμεναι, αἰσθήσεις ἐπιθυμίας καὶ ἀποστροφῆς. Ὁ ὑγιὴς κυριαρχεῖ αὐτῶν. Νοσηρὰ διασκευὴ δύναται ν' ἀνακαλυφθῇ ἐκ τούτου, ὅτι ἄτομόν τι ἢ οὐδένα αἰσθητικὸν ἐρεθισμὸν ἀντιλαμβάνεται, ἢ ὅτι εἰς τὸν τόνον τῶν αἰσθήσεών του ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ταλαντεύεται, ἐξαφανιζομένου πάραυτα τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐντὸς αὐτοῦ. Ψυχικὴ ἀμβλύτης ὑφίσταται διαρκῶς εἰς πολλοὺς ἀνοήτους, δύναται μάλιστα περαιτέρω εἰς παροδικῶς ἢ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ὑπὸ πολλῶν χρονίων πνευματικῶν νοσημάτων προσβεβλημένους νὰ συναντᾶται. Δι' ὑπερβολικὴν εὐαισθησίαν διακρίνονται πολλοὶ ὑστερικοὶ καὶ ἐπιληπτικοί. Ψυχικὴ ἀμβλύτης δύναται ἐνίοτε μετὰ χυδαιότητος νὰ ἐναλάσσεται καὶ ὡς ἠθικὴ ἔλλειψις νὰ θεωρηθῇ. Ἐξ ἄλλου εὐκόλως δύναταί τις νὰ μέμφηται εὐερε-

θίστων ἀνθρώπων δι' ἀριθμίαν καὶ ἔλλειψιν σταθερότητος τοῦ χαρακτῆρος. Ἤδη καθ' ὃν τρόπόν τις διὰ τῶν εἰς αὐτὸν προκαλουμένων ἐρεθισμῶν ἐπηρεάζεται, δύναται ἀκανόνιστος ἢ ὅλως νοσηρὰ πνευματικὴ ἐπεξεργασία νὰ ἐκδηλωθῇ.

Νοσηρὸν εἶναι: ἐὰν ἄνευ ἐξωτερικῆς αἰτίας παρουσιάζονται καταστάσεις θλίψεως καὶ βαρυθυμίας ἢ εὐθυμίας καὶ μανίας. Τοιαῦται καταστάσεις δύνανται νὰ εἶναι διαφόρου ἐντάσεως. Ὁτὲ μὲν τὸ αἴσθημα τῆς θλίψεως φθάνει μόνον βαθμόν τινα καὶ ἐκδηλοῦται μόνον ὡς αἴσθημα ἀσαφοῦς δυσθυμίας καὶ γενικῶς στενοχωρίας, ὁτὲ δὲ εἰς πλήρη ἀπέχθειαν πρὸς τὸ ζῆν, ὅπερ δύναται εἰς πράξεις κακώσεων ἐφ' ἑαυτοῦ νὰ φθάσῃ. Θλιβεραὶ ψυχικαὶ καταστάσεις οὐχὶ σπανίως συνδυάζονται μὲ τὰς οὕτω καλουμένας καταστάσεις φόβου.

Αὗται ἀποτρέπουν τὸν ἀσθενῆ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ περιβάλλοντος, καὶ ἐμποδίζουν οὕτω τὴν προσοχὴν καὶ τὴν συγκεντρωτικὴν δύναμιν τοῦ νοῦ. Ὑπάρχουν καταστάσεις φόβου μετρίας ἐντάσεως, αἵτινες φέρουν μᾶλλον τὸν τύπον τῆς ἀβεβαιότητος καὶ ἀορίστου φόβου, καὶ ἄλλαι πολὺ ἔντονοι, συνδεδυασμέναι μὲ τὴν τάσιν πρὸς αὐτοχειρίαν· οὗτοι οἱ ἀσθενεῖς χρῄζουν μεγάλης ἐπιβλέψεως.

Εἰς νοσηρὰν ἔντασιν ψυχικῆς διαθέσεως, τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ συγκρίνῃ μὲ τὴν διάθεσιν ἐλαφρᾶς μέθης, ἡ περὶ ἑαυτοῦ συναίσθησις εἶναι ἀνυψωμένη, ὁ ἀσθενὴς ὑπερεκτιμᾷ τὴν δύναμίν του, τὴν σημασίαν του τὰς μελλούσας ἐλπίδας του. Εἰς κατάπτωσιν ψυχικῆς διαθέσεως συναντῶμεν ἀποθάρρυνσιν καὶ ἀποστροφήν. Ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἀνησυχία καὶ πολυπραγμοσύνη, ἐδῶ ἔλλειψις εἰς δρᾶσιν καὶ φοβερὰ νωθρότης. Νοσηραὶ διαταράξεις τῆς ψυχικῆς διαθέσεως λαμβάνουν χώραν καὶ ὡς αὐθύπαρκτα νοσήματα (Μανία καὶ Μελαγχολία). εἶναι ὅμως συχνάκις μόνον μονομερῆ φαινόμενα διανοητικῆς νόσου.

Ἐκ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἐξαρτῶνται ἤδη ὑπὸ συνήθεις συνθήκας, κοινά τινα αἰσθήματα. Θλιβερὰ καὶ χαροποιὰ γεγονότα, δύνανται ἤδη παρὰ ὑγιέσι νὰ κανονίζουν τὸ αἴσθημα τῆς κοπώσεως καὶ τῆς πείνης. Φροντὶς καὶ στενοχωρία διαταράττουν τὸν ὕπνον· ὅμοιον συναντᾷ τις ἀκόμη κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον βαθμὸν εἰς ψυχικὰς παθήσεις. Ἐδῶ δύναται τὸ αἴσθημα τῆς κοπώσεως τόσον τελείως νὰ ἔχῃ ἀπολεσθῇ, ὥστε ἐπὶ ἑβδομάδας καὶ μῆνας ὁ ὕπνος ἐντελῶς ἐλλείπει. Ἐλλεῖπον αἴσθημα πείνης προκαλεῖ συχνᾶ ἄρνησιν τροφῆς. Ἀσθενεῖς μὲ τοιαῦτα φαινόμενα χρῄζουν ἀπαραιτήτως εἰδήμονος καὶ ἐγκαίρου ἰατρικῆς περιθάλψεως.

Ἐπίσης τὸ γενικὸν αἴσθημα τοῦ πόνου δύναται εἰς δια-

νοητικὰς διαταραχὰς νὰ εἶναι ἠλαττωμένον, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται πῶς ἐνίοτε πάσχοντες δύνανται νὰ αὐτοτραυματίζονται ἀπαθῶς. Τὸ αἴσθημα τῆς ἀηδίας, ὅπερ εἰς ὑγιεῖς ἐντὸς εὐρέως ὁρίου κυμαίνεται, δύναται εἰς διανοητικῶς ἀσθενεῖς παροδικῶς ἢ καὶ διαρκῶς νὰ διαταραχθῇ, εἰς βαθμὸν ὥστε αὐτοὶ εἰς ἀνεπαρκῆ ἐπίβλεψιν, μὲ τὰς ἐκκενώσεις των νὰ πλύνωνται καὶ νὰ ἀλοίφωνται.

Ἕτερον σημεῖον διανοητικοῦ νοσήματος εἶναι διατάραξις τῆς ἀντιλήψεως. Τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα φέρουν τὰς ἔξωθεν ληφθείσας ἐντυπώσεις εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὅπου αὗται ἐπεξεργαζόμεναι ἐναποταμιεύονται ὡς ἀναμνήσεις. Ὑπὸ περιστάσεις δύναται εἰς θέσιν τινα τῆς ἐναποταμιεύσεως νὰ προκληθῇ αἴσθησίς τις ἥτις δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς ἐξωτερικὴν ἐντύπωσιν. Ἕκαστος γνωρίζει ἐκ πείρας ὅτι μία αἴσθησις δι' ἑνὸς ἐξωτερικοῦ συμβάντος προκαλεῖται, καὶ οὕτω συμπεραίνει καὶ ὁ ἀσθενὴς ὅτι αἱ αἰσθήσεις του ἔχουν ἀντιληφθῇ τι, ὅπερ ἐν τῷ περιβάλλοντι αὐτοῦ πραγματικῶς ἔδρασε. Ἐὰν δὲν ἔχει οὕτω, τότε αἱ αἰσθήσεις ἔχουν διαψεύση τὸν ἀσθενῆ· πρόκειται τότε περὶ φαινομένου ὅπερ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ψευδαίσθησις. Ψευδαισθήσεις δύνανται νὰ εἶναι ποικίλαι καὶ ἐκδηλοῦνται εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς αἰσθήσεως· ὁτὲ πρόκειται μόνον περὶ τοιούτων μιᾶς αἰσθήσεως, ὁτὲ πλειόνων· ὁτὲ ἰσχυρίζονται οἱ ἀσθενεῖς ὅτι βλέπουν ἀστραπὰς καὶ φῶς, ὁτὲ ἀποδέχονται ἀπατηλὰς ἀντιλήψεις σαφεστέρων τόπων: λέγοντες ὅτι ζῶα, ἄνθρωποι, θέλουν νὰ προσβάλλουν τὸν ἀσθενῆ, ἄγγελοι, πνεύματα τεθνεώτων καὶ αὐτὸς ὁ Θεός, ἢ παρατηροῦν ἄψυχα πράγματα. Ἀπατηλαὶ ἀντιλήψεις τῆς ἀκοῆς παραμορφώνουν προσκλήσεις καὶ φωνάς· διατακτικοὶ λόγοι, παραγγελίαι εἶναι ὅ,τι ἀντιλαμβάνεται, ἢ πρόκειται περὶ ὑβριστικῶν καὶ χυδαίων λέξεων. Ὅστις ὑποφέρει ἀπὸ διαταραχὰς τῆς ὀσφρήσεως, μᾶς διηγεῖται εὐχαρίστως ὅτι ὀσφραίνεται ἀέριον καὶ πτώματα, θεῖον καὶ κόπρον. Ὁμοίως παραπονοῦνται καὶ οἱ ὑπὸ διαταραχῶν τῆς γεύσεως πάσχοντες.

Πολλοὶ ἀσθενεῖς δὲν ἐκφράζονται γενικῶς περὶ τῶν ψευδαισθήσεών των, ἐν τούτοις ἡ ἰδιάζουσα αὐτῶν συμπεριφορὰ ἀποδίδει πολλάκις ἐνδεικτικὸν σημεῖον.

Πλεῖστοι ἐπιζητοῦν τὸ προσβληθὲν αἰσθητικὸν ὄργανον νὰ ἀποφράξουν, διὰ κλεισίματος τῶν ὀφθαλμῶν, ὤτων, δι' ἀποφράξεως τῆς ρινός, οὕτως ὥστε ἡ ὑποψία περὶ διανοητικῆς διαταράξεως πάραυτα εἰς τὸ περιβάλλον γεννᾶται. Οὐχὶ πάντοτε αἱ ψευδαισθήσεις εἶναι σημεῖον διαρκοῦς διαταρα-

χῆς, ἀλλὰ δύνανται ἐπίσης ἐκ νέου νὰ ἐξαλειφθῶσιν ὡς π. χ. εἰς τὴν μανίαν τῶν Ἀλκοολικῶν.

Τὰς διὰ τῆς προσλήψεως αἰσθητικῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἐπεξεργασίας τούτων εἰς παραστάσεις, ὀνομάζομεν συνείδησιν. Ὡς πρὸς τὴν συσκευὴν τῆς τελευταίας διακρίνομεν διάφορον βαθμὸν συνειδήσεως. Ἀσυνείδητος εἶναι ἐκεῖνος, παρὰ τῷ ὁποίῳ ὅλα τὰ ψυχικὰ συμβάντα συγχρόνως ἠρεμοῦν· π. χ. οἱ ἐπιληπτικοὶ ἐν παροξυσμῷ. Θόλωσιν καὶ σκοτισμὸν τῆς συνειδήσεως ἐννοοῦμεν ἐὰν ἡ ἐπεξεργασία τῶν ληφθεισῶν ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐντυπώσεων, μόνον ἐλλιπῶς γίνεται, ἐὰν ἡ δύναμις τῆς ἀντιλήψεως εἶναι ἠλαττωμένη. Ἕτεροι βαθμοὶ θολώσεως τῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ ἀπερισκεψία καὶ ἡ ψυχικὴ κατάπτωσις.

Ἡ οὕτως καλουμένη αὐτοεπίγνωσις (γνῶθι σαὐτὸν), περιλαμβάνει ἐκεῖνα τὰ συμβάντα τῆς συνειδήσεως ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἰδίου ἀτόμου ἔναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς ἐκτιμήσεως δύναται καθ' ὁλοκληρίαν νὰ βλαφθῇ ἢ καὶ ἐν μέρει. Πολλοὶ πνευματικῶς ἀσθενεῖς χάνουν πᾶσαν ἱκανότητα νὰ θέτουν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν πρὸς τὸ περιβάλλον θέσιν· ἄλλοι σχηματίζουν ψευδεῖς σχέσεις, καὶ ἐκδηλοῦν τὰ γεγονότα ἅτινα πέριξ αὐτῶν λαμβάνουν χώραν, κατ' ἀντίστροφον τρόπον.

Ἰσόροπος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει ὀρθὴν γνῶσιν, τῶν σχέσεων τοῦ τόπου καὶ χρόνου ἐν τῇ συνειδήσει. Εἰς νοσήματά τινα ἡ ἱκανότης τοῦ προσανατολίζεσθαι πάσχει μείωσιν, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, εἰς τόσον ὑψηλὸν βαθμόν, ὥστε οἱ ἀσθενεῖς δὲν δύνανται πλέον νὰ δώσουν ἔννοιαν τῆς κατὰ προσέγγισιν χρονικῆς ὥρας τῆς ἡμέρας.

Ὅ,τι διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ βιωτικῆς πείρας ἀπεκτήσαμεν, πάσας τὰς ἀναμνήσεις ἡμῶν, δράσεις, γνώσεις, καὶ τὴν διὰ τῆς κρίσεως καὶ συμπερασμοῦ προωρισμένην χρησιμοποίησιν καὶ μετατροπὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φαντασίᾳ ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος, καλοῦμεν νοῦν. Διαταραχαὶ τούτου δύνανται νὰ ἐκδηλωθοῦν διαφοροτρόπως. Ἡ διαδρομὴ τῶν ψυχικῶν συμβάντων, ἰδίᾳ τῶν σκεπτικῶν, δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἀκανονίστους ἐπιβραδύνσεις (ὅπως συχνὰ παρὰ τῇ Μελαγχολίᾳ) ἢ κανονικὴν μεγάλην ταχύτητα. Τὸ τελευταῖον εἶναι σπανιώτερον. Ἐπιβραδύνσεις δύνανται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν νὰ ἐκδηλωθοῦν, ὥστε δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ τοῦτο ὡς τελείαν στάσιν τοῦ σκέπτεσθαι. Διαταραχαὶ εἰς τὴν διαδρομὴν τῶν παραστάσεων δύνανται νὰ ἐκδηλωθοῦν, οὕτως ὥστε ἡ αὐτὴ πάντοτε καὶ ὡς ἐκ τούτου

δυσαρέσκειαν προκαλοῦσα παράστασις, ἐπικολλᾶται τῷ ἀσθενεῖ, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἐλευθερωθῇ. Διαγιγνώσκεται τοῦτο τὸ φαινόμενον ἐὰν εἰς ταραχὰς τινὰς τοῦ λεκτικοῦ ἢ ἐνίοτε καὶ τῆς γραφῆς, ἰδιάζουσά τις προσήλωσις εἰς ὡρισμένας φράσεις καὶ λόγους ἀναφαίνεται.

Εἰς διανοητικῶς ἀσθενεῖς δύναται ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ συνδέῃ ἐννοίας καὶ παραστάσεις κανονικὰς καὶ αὐτὰς γραπτῶς ἢ προφορικῶς νὰ ἐκφράζῃ, νὰ ἐπηρεασθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰ γραπτὰ αὐτῶν, ἡ κανονικὴ πορεία τῆς σκέψεως ἐντελῶς ἐλλείπει. Ἐνίοτε ὁ σχηματισμὸς τοῦ λόγου διατηρεῖται, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον ἀποτελεῖται ἐκ λέξεων παρατεταγμένων κατὰ ὅλως ἀκανόνιστον τρόπον, ἐκ τῶν ὁποίων καμμίαν ἔννοιαν δὲν δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ.

Ἡ ἱκανότης τοῦ ἐκτελεῖν πνευματικὴν ἐργασίαν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διεργεσιμότητος, ἐκ τῆς κοπώσεως καὶ τῆς συλλεκτικῆς δυνάμεως. Διαταραχὰς αὐτῆς τῆς περιοχῆς συναντῶμεν εἰς πολλοὺς διανοητικῶς ἀσθενεῖς. Ἐὰν ἡ δύναμις πρὸς παραγωγὴν πνευματικῆς ἐργασίας εἶναι ἐσβεσμένη, πρόκειται περὶ ἀμβλύτητος τοῦ νοὸς (βλακείας). Ἀνικανότης, τοῦ συγκεντρώνειν τὴν προσοχὴν εἰς σκεπτικὸν φαινόμενον, χωρὶς συγχρόνως νὰ ἀποτρέπεται διαρκῶς δι' ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν ἀφορμῶν, εἶναι ἰδιάζον μικρόνου. Φαίνονται διὰ τοῦτο φλύαροι, δύνανται τὸν σκοπὸν τῆς σκέψεως των μόνον διὰ πλαγίων ὁδῶν, μὲ διαρκεῖς μεταλλαγὰς νὰ ἐπιτύχουν ἢ χάνονται εἰς λεπτολόγους μωρίας.

Πρόωρος κατάπτωσις τῆς ἐντάσεως ἐπηυξημένη κόπωσις εἶναι ἰδιάζον πολλῶν νευρικῶν. Εἰς τὴν μαλάκυνσιν τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι συνήθως ἐκ τῶν πρώτων γνωρισμάτων.

Μνήμην καλοῦμεν τὴν ἱκανότητα τοῦ δύνασθαι ἀναπαραστῆσαι, παρατηρηθὲν καὶ ἐναποταμιευμένον συμβὰν ἐν τῇ συνειδήσει. Διαταραχαὶ δύνανται νὰ παρουσιασθοῦν ἢ ὡς ἀδυναμία μνήμης ἢ ὡς κατάπτωσις μνήμης μέχρι τελείας ἀμνημοσύνης, ἢ προσέτι καὶ ὡς διαστροφὴ τῆς μνήμης.

Ὅπου τὸ τελευταῖον εἰς διανοητικῶς ἀσθενεῖς λαμβάνει χώραν πρέπει νὰ προφυλαχθῇ τις τοῦ νὰ πιστεύῃ πολὺ εὐκόλως εἰς τὰ λεγόμενα αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ θεωρῇ αὐτὰ ὡς σκόπιμα ψεύδη· συχνὰ λαμβάνουν χώραν ψευδεῖς ἐκθέσεις διανοητικῶς ἀσθενῶν, ἕνεκα τοῦ ὅτι αὐτοὶ πᾶν ὅ,τι ἔχουν ἰδῇ, ἀναγνώσει ἢ ὀνειρευθῇ ἐσωτερικῶς πρὸς ἄλληλα συγχέουν καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἀληθείας εἶναι πεπεισμένοι.

Ἓν πολὺ σπουδαῖον μέρος τοῦ ὑλικοῦ τῆς μνήμης ὅπερ

κατέχομεν, παριστῶσιν αἱ σχολικαί ἡμῶν γνώσεις. Αὗται ἀπόλλυνται παρά τισι πνευματικῶς ἀσθενέσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον περιληπτικῶς. Ἐξ ἄλλου ὅμως δύνανται καὶ εἰς βαρέα ἀνίατα πνευματικὰ νοσήματα, αὗται αἱ γνώσεις νὰ μένουν ἀμείωτοι· ὀφείλομεν ὡς ἐκ τούτου, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τις ἔχει καλὰς γνώσεις εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀριθμητικήν, γεωγραφίαν, οὐχὶ ἀμέσως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἶναι διανοητικῶς ὑγιής. Οὐχὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὑλικοῦ τῆς μνήμης, ἀλλὰ ἡ ὀξυδέρκεια εἰς τὰς χρήσεις αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ ἀποτελεῖ τὴν εὐφυΐαν.

Κληρονομικὰς ἀδυναμίας τῆς κρίσεως, π. χ. ἀδυναμίαν πρὸς σκέψεις καὶ σχηματισμὸν ὀρθῶν συμπερασμάτων, συναντᾶ τις παρὰ πολλοῖς διανοητικῶς ἀσθενέσι· συχνὰ ἵσταται τοῦτο εἰς τὸ κέντρον τῶν φαινομένων.

Διαταραχαὶ τῆς δράσεως τοῦ νοῦ δύνανται νὰ διαγνωσθῶσι διὰ καταπτώσεως τῆς ἠθικῆς περιοχῆς. Τοιαῦται ἐλλείψεις, ὀλιγωρία τῶν φυσικῶν καθηκόντων, ἐλάττωσις τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐπρεπείας καὶ καλῆς συμπεριφορᾶς φέρουν τὸν ἀσθενῆ συχνὰ εἰς δύσκολον θέσιν.

Πολὺ συχνὰ ἀπαντῶμεν εἰς διανοητικῶς ἀσθενεῖς, στρεβλὰς παραστάσεις συνεπείᾳ ἀνεπιτυχοῦς συνδέσεως τῶν κρίσεων ἢ στρεβλὰς ἐκδηλώσεις αἰσθητικῶν ἐντυπώσεων. Ἐπίσης διὰ ἀπατηλῶν ἀντιλήψεων δύνανται νὰ προκληθῶσιν· συχνὰ σφαλεραὶ μανιακαὶ παραστάσεις εἶναι γνώρισμα διαρκοῦς διανοητικῆς νόσου.

Παραστάσεις πεπλανημέναι δύνανται νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ ἐλαττώσεως ἢ ἐξυψώσεως τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀναφέρονται εἰς φανταστικὴν ἀδεξιότητα, ἁμάρτημα καὶ κακίαν· εἰς τὴν τελευταίαν θεωρεῖ ἑαυτὸν ὁ ἀσθενὴς ὡς ὂν ἐξαιρετικόν, πιστεύει εἰς τὴν ὑψηλήν του καταγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του ἀποστολήν. Οὐχὶ πάντοτε αἱ ἀπατηλαὶ παραστάσεις κυμαίνονται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δυνατοῦ· τὸ περιεχόμενον αὐτῆς δύναται μάλιστα ὅλως ἰδιαίτερον καὶ ἄπειρον νὰ εἶναι. Παρὰ τὰς παραστάσεις τοῦ μεγαλείου, συναντῶμεν καὶ παραστάσεις προκαταλήψεως καὶ καταδιώξεως. Οἱ φορεῖς τούτων διαβλέπουν πανταχοῦ κακὴν πρόθεσιν καὶ ἐχθρότητα. Συχνὰ ἀκούει τις παρ᾽ αὐτῶν τὰς παραδοξοτάτας ἐνοχοποιήσεις, ὅτι ἐνοχλοῦνται ὑπό τινος δι᾽ ἠλεκτρικῶν καὶ μαγνητικῶν ῥευμάτων καὶ τὰ παρόμοια. Ἐπίσης νοσηροὶ φόβοι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ὑγείαν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὸ περιεχόμενον τῶν ἀπατηλῶν παραστάσεων. Ἐδῶ ὑπάρχουν ἄπειροι τύποι μεταξὺ τοῦ ἁπλοῦ, καθ᾽ ὃν οἱ ἀσθενεῖς νομίζουν

ὅτι πάσχουν ἀπὸ νοσήματα τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις εἶναι δυνατὴ (π. χ. φθίσις, σύφιλις) καὶ τοῦ πολλαπλοῦ, καθ' ὃν οἱ ἀσθενεῖς πιστεύουν ὅτι τὰ ὄνειρά των εἶναι ξηραμένα, ὁ ἐγκέφαλος αὐτῶν ἔγεινε ξῦλον, οἱ πόδες των εἶναι ὑάλινοι.

Αἱ ἀπατηλαὶ παραστάσεις εἶναι ἑπομένως λίαν πολυμερεῖς καὶ ἐν ἑκάστῃ μεμονωμένῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ σταθμίζῃ ὁ εἰδήμων ἰατρὸς τὴν σημασίαν αὐτῶν διὰ τὴν πρόγνωσιν.

Ἐκ τῆς διαθέσεως καὶ τῆς διανοητικῆς δράσεως ἐξαρτῶνται τελευταῖον, ἡ βούλησις καὶ ἡ πρᾶξις· ἵνα αἱ παραστάσεις μεταβληθῶσιν εἰς πράξεις εἶναι ἀνάγκη τῆς Βουλήσεως. Ἐλάττωσιν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς Βουλήσεως συναντῶμεν παρὰ πολλοῖς διανοητικῶς ἀσθενέσι, μέχρι τελείας παύσεως αὐτῆς. Τοὐναντίον βλέπομεν αὐτὴν παρὰ ἄλλοις σημαντικῶς ἀνυψωμένην, ὁτὲ μὲν οὕτως ὥστε μόνον μία ἐπιτεταμένη ἔπειξις πρὸς κίνησιν παρατηρεῖται, ὥστε τὸν ἀσθενῆ ἔχει καταλάβῃ ἰδιάζουσα πολυπραγμοσύνη, ἥτις αὐτὸν ἀναγκάζει νὰ ἀρχίσῃ χιλίων εἰδῶν πράγματα χωρὶς ἓν ἐκ τούτων νὰ ἐκτελέσῃ, ὁτὲ δὲ οὕτως ὥστε αὐτὸν κατέχει μία διαρκὴς εἰς ἀκαταλήπτους πράξεις προβαίνουσα ἀνησυχία. Ἐλάττωσιν τῆς βουλήσεως δεικνύει ὁ Μελαγχολικός, ἀνύψωσιν αὐτῆς ὁ Μανιακός.

Νοσηρὰν κατεύθυνσιν ἀναλαμβάνει τὸ δρᾶν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀπατηλῶν παραστάσεων, καὶ ἀκανονίστου ἐσωτερικῆς πιέσεως. Αἱ ἐξαναγκαστικαὶ αὗται παραστάσεις δύνανται νὰ ἀποκτήσουν τοιαύτην δύναμιν παρά τινι, ὥστε αὐτὸς δὲν δύναται καθ' ὁλοκληρίαν νὰ ἀπέχῃ ὡρισμένων πράξεων. Οἱ μὲν συναισθάνονται τὸ νοσηρὸν τοῦ γεγονότος, ἄλλοι δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται. Τὸ ἀποτύπωμα τῆς ἐσωτερικῆς πιέσεως φέρουν καὶ ἰδιάζοντα φαινόμενα κινητικά, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται πρὸ πάντων παρὰ τοῖς καλουμένοις Δυστρόποις. Ἐδῶ δεικνύονται περαιτέρω ἰδιάζουσαι διαταραχαὶ τῆς Βουλήσεως, συνιστάμεναι ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ἀσθενὴς πράττει ἐν παντὶ τὸ ἀντίστροφον τοῦ σκοπίμου ἢ διατεταγμένου.

Ἐπίσης ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου καὶ ἡ γραφὴ προσφέρουν εἰς διανοητικὰς διαταραχὰς πολλάκις χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα· ἐξυψωμένη ἢ καταθλιμμένη διάθεσις ἀποτυποῦται εἰς τὴν ἔκφρασιν· ὁμοίως φόβος καὶ στενοχωρία. Ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ συγκεχυμένου ἐκδηλοῦται φόβος καὶ ἀμηχανία, εἰς δὲ τὸ μέτωπον τοῦ ἐκ καταδιώξεως ὑποφέροντος, τρόμος καὶ δυσπιστία. Ἀδιαφόρως καὶ ἀμβλέως παρατηρεῖ ὁ ἀποβλακωμένος. Ἤδη ἐκ τοιούτων γνωρισμάτων δύναται ὁ εἰδήμων νὰ ἀποφανθῇ περὶ τοῦ εἴδους τοῦ νοσήματος.

Ἔτι περισσότερον ἰσχύει τοῦτο διὰ τὴν γραφήν· μικρὰ καὶ λεπτὰ συνειθίζει νὰ γράφῃ ὁ Μελαγχολικός, ἐνῷ ὁ Μανιακὸς μὲ μεγάλους χαρακτῆρας μὲ πολλὰς ὑπογραμμάς, τὰς σκέψεις του ἐπὶ τοῦ χάρτου. Παρὰ πολλοῖς ἐπενεργεῖ ἡ ἀνικανότης των εἰς τὸ νὰ ἀποτυπώνουν ἕνα τρόμον τῶν χειρῶν, πολυαρίθμους παρακλίσεις ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν διεύθυνσιν τῆς γραφῖδος. Τὰ γραπτὰ τῶν περιπεσόντων εἰς ἀδυναμίαν νοὸς δεικνύουν συχνὰ παραδόξους ἐπαναλήψεις καὶ συσπειρώσεις. Ἀσθενεῖς ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἀφίνουν νὰ ἀναγνωρισθῇ διὰ τῆς γραφῆς, μία προϊοῦσα κατάπτωσις. Ἐλλείπουν γράμματα ἢ ὁλόκληροι λέξεις, αἱ γραμμαὶ δὲν τηροῦνται, ὁ χάρτης γίνεται ἀκάθαρτος διὰ κηλίδων μελάνης καὶ λίπους, κινητικαὶ διαταραχαὶ προκαλοῦν ἀκανονίστους θέσεις τῶν γραμμάτων, διάκρισιν μεγεθύνσεως, ἀπάλειψιν τοῦ τύπου μέχρις οὗ τέλος πᾶν ὅ,τι πράττει ὁ ἀσθενὴς εἶναι ἓν ἀκατάληπτον λέρωμα.

Πολλὰ διανοητικὰ νοσήματα συνοδεύουν καὶ σωματικὰ φαινόμενα. Ἐξ αὐτῶν (π. χ. διαφορὰ μεγεθύνσεως τῆς κόρης, ἔλλειψις τῶν ἀντανακλαστικῶν φαινομένων τοῦ γόνατος, παράλύσεις καὶ συσπάσεις μυϊκαί) ἐξάγονται πολλάκις πολὺ σπουδαῖα συμπεράσματα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν διαδρομὴν τοῦ νοσήματος, ὥστε ὁ ἰατρὸς κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ψυχικῶν συμβάντων δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται εἰς ἁπλῆν ἔρευναν.

Μίαν λέξιν ἀκόμη διὰ τὰ σημεῖα τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Ὑπὸ ἐρευνητῶν τινων ἀπεδόθη ἰδιαιτέρα τις σημασία ἐπὶ σχηματισμῶν τινων καὶ ἀκανονίστων μορφῶν μεμονωμένων μερῶν τοῦ σώματος. Τὰ πρόσωπα ἅτινα ἔφερον ταῦτα ὤφειλον νὰ εἶναι ἔκφυλα· εἰς τοιαῦτα σημεῖα ἐθεωρήθησαν, ηὐξημέναι κόγχαι τῶν ὤτων, ἰδιάζουσα θέσις τῶν ὀδόντων, σχηματισμὸν τῆς ὑπερώας κ.λ.π. ἀλλὰ τότε μόνον δύναταί τις νὰ θεωρῇ ἓν μέρος τοῦ σώματος ὡς ἔκφυλον, ἐὰν ἡ δρᾶσίς του εἶναι παρὰ φύσιν. Οὐδέποτε ὅμως ὀφείλει τις ἐκ τῶν σωματικῶν σχηματισμῶν, ἓν συμπέρασμα περὶ τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων ἑνὸς ἀνθρώπου νὰ ἐξαγάγῃ· ἐπίσης δύναταί τις νὰ συναντήσῃ εἰς βαρέως πνευματικὸν ἔκφυλον μίαν ἀπολύτως κανονικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, καὶ τἀνάπαλιν. Ἐδῶ ἐλλείπουν ὡρισμένοι τύποι καὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν εἶναι ἀναπόδεικτοι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Ν. ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΟΡΧΗΣΙΣ

Ὁ Κρητικὸς λαὸς εἶναι γνωστὸς μόνον διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς μεγάλας θυσίας ποῦ ἔχει κάμει διὰ τὴν ἐλευθερίαν του. Εἰς τὸν ἔξω κόσμον ἔφθανε πάντονε τὸ βογκητό, ποῦ ἄφηναν τὰ ὅπλα τῶν πολεμιστῶν του, αἱ οἰμωγαὶ καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν σφαζομένων γυναικοπαίδων του καὶ αἱ φλόγες καὶ οἱ καπνοὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων τῆς Κρητικῆς ἐποποιΐας.

Καὶ ὕμνησαν οἱ ποιηταὶ τὸ Κρητικὸ τουφέκι καὶ τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν Κρητικῶν ἡρώων, καὶ ἔγραψαν οἱ ἱστορι-

κοὶ εἰς θαυμασίας σελίδας τὴν ἱστορίαν τῶν Κρητικῶν ἐπαναστάσεων, καὶ ἀνεγνώρισαν οἱ ξένοι λαοὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρετὰς τῆς Κρητικῆς φυλῆς, ἀλλὰ τὸ πῶς ζῇ ὁ Κρητικὸς λαός, πῶς αἰσθάνεται, πῶς ἐξωτερικεύει τὴν ἐσωτερικήν του ζωὴν δὲν ἐξητάσθη ἀκόμη.

Ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν ὁ Κρητικὸς ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ χύσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς μεγάλης του ψυχῆς εἰς ρυθμοὺς καὶ εἰς μελῳδίας.

Μέσα εἰς τὰ τραγούδια του καὶ εἰς τοὺς χορούς του καθρεπτίζεται αὐτὸ τὸ Ἐγώ του.

Μέσα εἰς αὐτὰ συγκεντρώνονται ὅλα του τὰ ἰδανικά.

Κάθε στροφή, κάθε κίνησις εἶναι ἕνα κομμάτι παρμένο ἀπὸ τὴν ψυχήν του.

Ψάλλει τὸν πόνον του, τὰ πάθη του, τὴν χαράν του, τὸν ἐνθουσιασμόν του, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ποῦ ζῇ καὶ τοῦ μέρους ποῦ εὑρίσκεται.

***

Ὁ βοσκός, μέσα εἰς τὴν σιωπηλὴν καλλονὴν τῶν βουνῶν ποῦ τὸ κυκλώνουν, ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ βελάσματα τῶν προβάτων καὶ ἀπὸ τὰ κωδωνίσματα τῶν λεριῶν τῶν κριῶν, ἀπὸ τοὺς κελαϊδισμοὺς τῶν πτηνῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἐλαφρὸν ψύθιρον ποῦ ἀφίνουν τὰ φύλλα τῶν θάμνων, ἀπὸ τὸ φλοίσβημα τοῦ ρύακος καὶ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν μυστικισμὸν τῆς φύσεως καὶ φυσᾷ μέσα εἰς τὴν μ α ν τ ο ῦ ρ ά του, ἤχους ἁπαλούς, μαλακοὺς ποῦ ὁμοιάζουν, ἄλλοι σὰν μυρολόϊ καὶ παράπονο, ἄλλοι σὰν ὕμνοι καὶ δοξολογία διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ κόσμου, ποῦ τὸν περιβάλλει.

Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ μεταδίδει τὴν φλόγα τῆς καρδιᾶς του εἰς αἰσθηματικὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης καὶ περιπαθεῖς μελῳδίας: Πλέκει ὕμνους εἰς τὴν καλλονὴν καὶ τὸν ἔρωτα, ψάλλει π α ι ν ά δ ι α τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμβροῦ εἰς τοὺς γάμους ἢ σκορπᾷ εἰς στίχους π ε ι ρ α κ τ ι κ ο ὺ ς ὅλον τὸ μῖσος τῆς ψυχῆς του. σαρκάζει διὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων καὶ διασκεδάζει μὲ κώμους τὴν ἀνίαν του.

Ὁ πολεμιστὴς ἐξυμνεῖ τὰ κατορθώματα τῶν Κρητικῶν ἡρώων, μετὰ σεβασμοῦ καὶ συγκινήσεως· περιγράφει τὰς μάχας καὶ τοὺς Κρητικοὺς ἀγῶνας· ἐξιστορεῖ τὸν βίον τῶν Κρητῶν ἁρματωλῶν, προκαλῶν τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν μίμησιν, καὶ ψάλλει ὕμνους πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ χορευτὴς τέλος ξεσπᾷ τὴν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς του εἰς

ἀποτόμους βηματισμοὺς καὶ σκιρτήματα τοῦ κορμιοῦ, μεταδίδει τὰ πάθη του εἰς ρυθμοὺς γοργοὺς καὶ ποικίλους, ἐπιδεικνύει τὰς μυϊκὰς δυνάμεις του εἰς ἁλματικὰς κινήσεις καὶ πηδήματα, διὰ νὰ μεταπέσῃ εἰς ταπεινὰς καὶ τεχνικὰς τοιαύτας καὶ φανερώσῃ ὅλην τὴν χάριν τοῦ σώματος καὶ τὴν λεβεντιά του.

Διὰ τοῦτο ἡ Κρητικὴ ποίησις, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὄρχησις φέρουν τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀληθινοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ.

* * *

Ἡ Κρητικὴ Μοῦσα ἀρυομένη τὰς ἐμπνεύσεις της ἀπὸ τὸ βάθος τῆς Κρητικῆς ψυχῆς, τῆς ἀνατραφείσης μὲ τὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας, ἔχει ἀποκρυσταλλώσει εἰς χιλιάδας στίχων τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς φυλῆς.

Ἡ ἁρμονία τοῦ στίχου, τὸ ὕψος τῆς ἰδέας, ἡ λεπτότης τῆς ἐκφράσεως, τὸ πλᾶτος τῆς φαντασίας, τὸ κάλλος τῶν εἰκόνων, ὁ λεκτικὸς πλοῦτος καὶ ἡ ζωηρότης τῶν παραστάσεων, ἐξαίρει τὴν Κρητικὴν ποίησιν καὶ παρέχει εἰς αὐτὴν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸν Ἐθνικὸν Παρνασσόν.

Ἀφ' ἑτέρου τὸ πάθος τῆς μελῳδίας, ἡ ἀφθονία τῶν μουσικῶν στροφῶν, ἡ εὐκρίνεια τῆς φράσεως, ἡ συχνὴ καὶ ταχεῖα ἐναλλαγὴ τῶν ἐννοιῶν καὶ ἡ κανονικότης καὶ ἀκρίβεια τῆς κινήσεως τῆς μελῳδικῆς γραμμῆς, προσδίδουν εἰς τὴν Κρητικὴν Μουσικὴν ὅλως ἰδιάζουσαν μορφήν.

Εἰς τὴν γοργότητα τοῦ ρυθμοῦ ἀπεικονίζεται ὁ ὁρμητικὸς χαρακτὴρ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, εἰς τὴν συντομίαν τῆς φράσεως, ἡ ἁπλότης τῶν ἠθῶν του καὶ ἡ ἀνυπομονησία νὰ φθάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει, εἰς τὴν τραχύτητα τοῦ ὕφους τὸ πολεμικόν του μένος καὶ εἰς τὴν μονότονον ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν μουσικῶν καταλήξεων, ἡ ἐμμονὴ τὴν ὁποίαν πάντοτε δεικνύει οὗτος εἰς τὰς ἰδέας του.

Ἡ ποικιλία τέλος τῶν κινήσεων, ἡ πολύπλοκος σύνθεσις τῶν βηματισμῶν καὶ ἡ ἀπειρία τῶν ρυθμικῶν μορφῶν τὰς ὁποίας εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως παρουσιάζουν οἱ Κρητικοὶ χοροί, διακρίνουν τὴν Κρητικὴν ὄρχησιν ὡς πρωτεύουσαν ἐν Ἀνατολῇ.

« . . . . Ἀνέκφραστα ἀνεκδιήγητα.
Ἔτσι εἶναι μόνο δυνατός, ὁ ἔρωτας κι' ὁ Χάρος».

Γράφει εἰς τὸν «Κρητικόν» του ὁ Σολωμὸς ἵνα παραστήσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὰ αἰσθήματα ποῦ ἐξεγείρουν αἱ Κρητικαὶ μελῳδίαι.

Ὁ Κρητικὸς λαὸς ἀποτελεῖ φυλὴν κατ' ἐξοχὴν αἰσθηματικήν. Ἀνετράφη καὶ ἔζησε μὲ τὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἡ ψυχή του διεπλάσθη μὲ τὰ ἱερώτερα ἰδανικά. Ἐλέπτυνε τὴν ψυχὴν εἰς τὸ αἴσθημα καὶ ἀνέπτυξε τὰς δυνάμεις αὐτῆς εἰς τὰς κακουχίας τῶν ἀγώνων του.

Ἐζυμώθη μὲ τὰ παθήματα καὶ ἐξησκήθη εἰς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καρτερίαν.

Διετήρησε ἁγνὸν τὸ ἦθος καὶ γενναῖον τὸ φρόνημα.

Διὰ τοῦτο εἶναι ὁρμητικὸς εἰς τὰ πάθη του καὶ λεπτὸς εἰς τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῶν.

Ρίπτεται μετ' ἀπαραμίλλου ἀταραξίας εἰς τὸ πῦρ τοῦ πολέμου καὶ ἀφίνει νὰ καίεται ἀπὸ τὰς φλόγας τῆς καρδίας του.

Εἶναι ἀτρόμητος εἰς τοὺς ἀγῶνάς του καὶ δειλὸς εἰς τὴν ἀγάπην του.

Αἰσθάνεται πολὺ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ ὡραῖον καὶ ἐξωτερικεύει αὐτὸν εἰς χειμάρρους στίχων καὶ ἀπειρίαν μελῳδιῶν. Διεφύλαξεν ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων του καὶ ἀπέφυγεν μετ' ἀγανακτήσεως πᾶσαν ἐπιμιξίαν μετὰ τοῦ κατακτητοῦ.

Αἱ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ τοῦ τυράννου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπνίξωσι τὰ αἰσθήματά του.

***

Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ τῶν πεδινῶν ἐπαρχιῶν, στένοντες ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγόν, ἔψαλλον εἰς φωνὴν ταπεινὴν καὶ εἰς ὑφειμμένον ὕφος τὰς ἐκδηλώσεις τῆς καρδίας των. Τὸ ἀκόλουθον ἀρχαιότατον ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας διατηρῶ εἰς τὴν μνήμην μου, ὅπως τὸ ἔψαλλεν ἡ ἑξηκοντούτης μάμμη μου, ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ ρυθμὸς σύγκειται ἀπὸ σύνθετα μέτρα 5]8, προελθόντα ἐκ τῆς συνενώσεως δύο μέτρων, ἑνὸς μέτρου 3]8 καὶ ἑτέρου 2]8. Ἡ ρυθμικὴ ἀνάγνωσις τῶν μέτρων τούτων ἵνα εἶναι ἀκριβὴς γίνεται

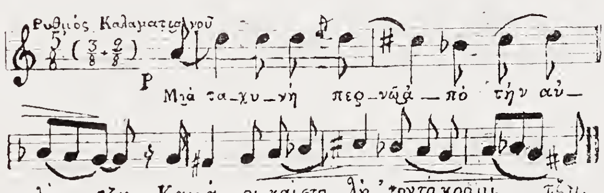
ὡς ἑξῆς. Τὸ πρῶτον ἐκτελεῖται εἰς μίαν κίνησιν (IN UNO) ὅπως εἰς τὸ VALS καὶ μὲ ἀγωγὴν Μ. ♩. =60, τὸ δεύτερον μέτρον ἐκτελεῖται εἰς δύο κινήσεις μὲ ἀγωγὴν Μ. ♪ = 92. Ἤτοι ἡ ἐν γένει κίνησις τοῦ ἄσματος εἶναι τριμερὴς ὁμοιάζουσα μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ Καλαματιανοῦ.

Ἐπὶ τῆς Μουσικῆς ἐφηρμώσθη ὁ τρίτος στίχος τοῦ ποιήματος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ποιήματος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀφρουκαστῆτε φίλοι καὶ δικοί μου
Νὰ σᾶς σε πῶ τὴ παραπόνεσί μου.
Εἶχα μιὰν ἀγάπη μπιστεμμένη
Μέσα στὴ καρδιά μου φυλαμμένη.
Μιὰ ταχυνὴ περνῶ ἀπὸ τὴν αὐλή τζη
Καμάρι καὶ στολή το τὸ κορμί τζη.
Ὡσὰν τὰ ρόδα εἶν' τὰ μάγουλά τζη
Κι' ὡσὰν τὸν ἥλιο ἔλαμπ' ἡ πρεπιά [1] τζη.

Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι λίαν ἐκτενές, περιέχον ὡραίους στίχους, τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα.

Μὲ τὴν αὐτὴν μελῳδίαν ψάλλεται καὶ ἡ Βοσκοποῦλα, τὸ γνωστὸν εἰδύλλιον τοῦ ἐξ Ἀποκορώνου ποιητοῦ Ν. Δραμητικοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου οἱ κάτοικοι τῶν ὀρέων εἰς ὕφος ὑπερήφανον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἔψαλλον ἄσματα ἀλληγορικὰ τῆς ἐλευθερίας. Παραθέτομεν κατωτέρω δύο παραλλαγὰς τοῦ ὡραιοτέρου τῶν ἀσμάτων τούτων τοῦ Ἀητοῦ, μεταγραφείσας ἐκ τῶν

---

1) *Τὸ κάλλος αὐτῆς.*

ἐκτελέσεων πολλῶν καλλιφώνων τραγουδιστῶν.

Ὑπάρχει καὶ τρίτη παραλλαγὴ λίαν συνήθης εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας ἐκτελεσθεῖσα πολλάκις εἰς δημοσίας συναυλίας.

Σὲ ψηλὸ Βουνὸ
σὲ ριζιμιὸ χαράκι
Κάθεταιν' ἀητὸς
βρεμένος χιονισμένος
(ὁ καϋμένος)
Καὶ παρακαλεῖ
τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλῃ.
«Ἥλιε ἀνάτειλε,
λάψε καὶ δὸς καὶ μένα
Γιὰ νὰ λύσουνε χιόνι'
ἀποὺ τὰ φτερά μου
Καὶ τὰ κρούσταλλα
ἀποὺ τ' ἀκρόνυχά
μου.»

Πρὸς τὰ ὑψηλὰ Βουνὰ τῆς Κρήτης ἔστρεφε πάντοτε τὰ βλέμμα ὁ Κρητικὸς λαὸς εἰς τοὺς χρόνους τῆς μαύρης δουλείας, αἰσθανόμενος ἀνακούφισιν εἰς τὴν θέαν των.

Ἐκεῖ ἐπάνω δὲν ἔφθανε ἡ ἰσχὺς τοῦ κατακτητοῦ καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα αὐτῶν ἐδάφη περιεφέροντο οἱ Κρη-

ΣΗΜ. Εἰς τὴν συλλογὴν Κρητικῶν ᾀσμάτων τοῦ Ἀντων. Γιάνναρη, ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ποιήματος φέρεται ,,Πάνω 'ς τὸ Βουνό, πάνω 'ς τὸ κορ-

τες ἀρματωλοί, οἱ τρομεροὶ αὐτοὶ ἐκδικηταὶ τῶν βασάνων τῶν ὁμοφύλων των. Εἰς τὰς φάραγγας τῶν Λευκῶν ὀρέων καὶ τοῦ Ψηλορίτη συνεκεντροῦντο τὰ ὄνειρα τῆς ἐλευθερίας, ἐκεῖθεν ἠκούοντο συνεχῶς διαμαρτυρίαι κατὰ τῶν καταπιέσεων καὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς Διοικήσεως καὶ ὁ ἀντίλαλος αὐτῶν ἀπετέλει τὸ σάλπισμα τῶν ἑκάστοτε ἐξεγέρσεων κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας. Διὰ τοῦτο σὲ ψηλὸ βουνό, πάνω σὲ κορφοβοῦνι φαντάζεται ἡ Λαϊκὴ Μοῦσα τὸν ὑπερήφανον Κρητικὸν λαὸν (ἀητόν), καθήμενον ἐπὶ ριζοπαγοῦς βράχου (ριζιμιὸ χαράκι) ὡς ἦτο ἔμπεδον καὶ ἐρριζωμένον εἰς τὴν ψυχήν του καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας.

Καίτοι δὲ φαίνεται καταβεβλημένος ἐκ τῶν βασάνων καὶ τῶν διωγμῶν, (βρεμμένος, χιονισμένος) δὲν ἀπογοητεύεται ἀλλὰ παρακαλεῖ καὶ ἀναμένει καρτερικῶς τὴν χαραυγὴν τοῦ φωτὸς (ἡλίου) τῆς ἐλευθερίας του, ἵνα ἀπολυτρωθῇ ἐκ τῶν δεσμῶν

φοβοῦνι." Ὡσαύτως εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος προστίθενται ὑπό τινων τραγουδιστῶν καὶ οἱ ἀκόλουθοι στίχοι.

Καὶ γραφὲς βαστῶ τῶ Κρητικῶ τσῆ πάω
Γιὰ νὰ διώξουνε τύραννο τῶ τυράννω.

τῆς δουλείας ποῦ τὸν περισφίγγουν (γιὰ νὰ λύσουνε χιόνι' ἀποὺ τὰ φτερά μου).

Τὸ ποίημα τοῦτο θὰ ἔχῃ γραφεῖ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος προφανῶς διήρχετο στιγμὰς ἀπογοητεύσεως· ἴσως μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Ὀρλὼφ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται πῶς ἡ τόσον θερμὴ Κρητικὴ ψυχὴ αἰσθάνεται ὅτι ἔχει παγώσει μέχρι τῶν ἄκρων τῶν ὀνύχων (τ' ἀκρόνυχά μου). Ἡ ἐλπὶς ὅμως ἀφ' ἑτέρου ὅτι ταχέως θὰ ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας καθορίζει σαφέστερον ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο ἐν γνώσει τῶν γενομένων ἐνεργειῶν καὶ συνεννοήσεων τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν πρὸς κοινὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Τοῦτο δικαιολογεῖ καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους «Καὶ γραφές κρατῶ τῷ Κρητικῷ τσὴ πάω κλπ.) ἐὰν οὗτοι δὲν ἀποτελοῦν μεταγενεστέραν προσθήκην.

Ὁ ρυθμὸς τοῦ ᾄσματος τούτου ἔχει κίνησιν βραδεῖαν (LARGHETTO M. ♩ =80) ἡ δὲ Μουσικὴ αὐτοῦ εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ὡς παρέχουσα πολλὰς ἀντιθέσεις καὶ πτώσεις λίαν τεχνικάς.

Ἄρχεται μὲ φράσεις πλήρεις ὑπερηφανίας καὶ ἐγωϊσμοῦ καὶ καταλήγει εἰς στροφὰς μεστὰς παραπόνου καὶ πικρίας.

Τοιαῦται ἀντιθέσεις εἶναι λίαν συνήθεις εἰς τὴν Κρητικὴν Μουσικήν, ἥτις ἀπηλλαγμένη ξένων ἐπιρροῶν παρέχει πλουσιώτατον ὑλικὸν πρὸς λαογραφικὴν ἐξέτασιν.

Ἡ ἔρευνα τῶν Κρητικῶν μελῳδιῶν παρουσιάζει ταύτας ὡς διατηρούσας ἴδιον ὕφος καὶ ρυθμόν.

Η τεχνικὴ ἀνάλυσις τῶν μουσικῶν τρόπων (TONS), οὓς ἀκολουθοῦν τὰ ὀρεινὰ ᾄσματα, καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν τοπικῶν μουσικῶν ὀργάνων, τῆς λύρας καὶ τῆς μαντούρας, μᾶς ἀποκαλύπτουν τὰς ἀρχαίας ἑξαχόρδους κλίμακας, τὰς ὁποίας ἀπαντῶμεν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Ἐκ τῶν γνωστῶν τούτων κλιμάκων, ἡ Κρητικὴ Μουσικὴ κάμνει χρῆσιν τοῦ σκληροῦ (DUR) καὶ τοῦ μαλακοῦ (MOL) ἑξαχόρδου, μέ τινας παραλλαγάς. Ἀλλὰ περὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῶν κλιμάκων τούτων ἐπιφυλασσόμεθα ἄλλοτε νὰ γράψωμεν. Ἤδη θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐν συντόμῳ ἐξέτασιν τῶν ᾀσμάτων καὶ τοῦ χοροῦ.

ΚΡΗΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ Κρητικὰ τραγούδια ἀναλόγως τοῦ μέρους ποῦ ψάλλονται διαιροῦνται εἰς τραγούδια τσῆ Τάβλας, τραγούδια τσῆ

Στράτας καὶ Τραγούδια τοῦ χοροῦ. Ἀναλόγως δὲ τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ ὕφους τῆς Μελωδίας, εἰς τραγούδια ἀορίτικα ἢ ῥιζίτικα, εἰς σκοποὺς (τραγούδια τῶν πεδινῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων) καὶ τραγούδια τοῦ χοροῦ.

Τὰ τραγούδια τσῆ Τάβλας τὰ ψάλλουν καθήμενοι πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται τῆς Τάβλας (τραπέζης). Εἶναι τραγούδια ῥιζίτικα καὶ ψάλλονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου. Ἔχουν ῥυθμοὺς χαλαρούς, μὲ κίνησιν ἀργὴν (Μ. ♩=54) ἀποτελουμένους ἀπὸ μέτρα 2|2 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Τὸ ὕφος αὐτῶν εἶναι τραχὺ καὶ αἱ πτώσεις τῶν φράσεων ἀπότομοι. Ἡ μελῳδικὴ γραμμὴ καθαρὰ καὶ ποικίλη ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἐννοιῶν. Τὰ πλεῖστα τούτων συμπίπτουν εἰς τὰς καταλήξεις καὶ εἰς τὰ μουσικὰ θέματα (μοτίβα). Τὰ ᾄσματα ταῦτα προσαρμόζονται τελείως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ὀρεινῶν κατοίκων τῆς νήσου.

Ἐκ τῶν ποιημάτων ψάλλονται μόνον οἱ πρῶτοι 4—5 στίχοι διότι ὁ Κρητικὸς φύσει ἀνυπόμονος δὲν ἀνέχεται νὰ ἀκούῃ ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὸ αὐτὸ ᾆσμα. Ὁ τραγουδιστὴς ψάλλει μίαν στροφὴν τοῦ ᾄσματος τὴν ὁποίαν ἐπαναλαμβάνουν οἱ ἄλλοι ἐν χορῷ καὶ κατ' ὁμοφωνίαν (UNI SONO). Αἱ μελῳδίαι τῶν ᾀσμάτων τούτων ἔχουν συνήθως μίαν, πολλάκις δὲ δύο καὶ τρεῖς στροφάς.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΣΗ ΤΑΒΛΑΣ

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἓν τῶν ἀσμάτων τῆς Τάβλας ἔχον ρυθμὸν 2]2 καὶ ρυθμικὴν ἀγωγὴν Μ. ♩ =54, μεταγραφὲν ὅπως ᾄδεται εἰς τὰ χωρία τὰ κείμενα εἰς τὰς κλεισωρείας (ρίζας) τῆς Ἴδης.

* * *

Εἰς τὰ τραγούδια τῆς Τάβλας ὑπάγονται καὶ τὰ ἱστορικὰ ἢ ἡρωϊκὰ τραγούδια. Ταῦτα ἔχουν ρυθμοὺς 5]8, κίνησιν βραδεῖαν καὶ ἀγωγὴν Μ. ♪ =126. Τὸ μέλος ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν μόνον στροφήν, παρουσιάζουσαν ἁπλουστάτην μορφὴν ἵνα διακρίνωνται καθαρῶς αἱ λέξεις τοῦ ποιήματος. Τὰ τραγούδια ταῦτα παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν Μουσικῶν ἀπαγγελιῶν. Τοιαύτην μορφὴν ἴσως εἶχον καὶ αἱ ἀρχαῖαι ῥαψῳδίαι.

Τὸ ἀκόλουθον μέλος ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ᾀσμάτων τούτων.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Ἄλλα τραγούδια τὰ ὁποῖα ψάλλουν οἱ Κρῆτες καθήμενοι, εἶναι οἱ Σκοποί. Ταῦτα εἶναι ᾄσματα τῶν πεδινῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων, καὶ ἀποτελοῦν ὅλως ἰδιαιτέραν κλᾶσιν.

Αἱ μελῳδίαι τῶν Σκοπῶν εἶναι περιπαθέστεραι καὶ παρουσιάζουν τεχνικωτέραν τὴν σύνθεσιν τῆς μελῳδικῆς γραμμῆς. Σύγκεινται ἀπὸ δύο συνήθως στροφὰς καὶ πολλοὶ τούτων ἔχουν προφανῶς ὑποστεῖ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς Ἀσιατικῆς μουσικῆς. Σκοποὶ ὑπάρχουν πολλοί. Οἱ παλαιότεροι φέρουν καθαρῶς τὸν τύπον τοῦ τοπικοῦ χαρακτῆρος. Εἶναι ἁπλούστεροι καὶ μελῳδικώ-

τεροι. Μὲ τὰς μελῳδίας τῶν σκοπῶν ψάλλονται δίστιχα. Οἱ σκοποὶ ᾄδονται καὶ καθ' ὁδὸν ἢ μὲ τὸν συρτὸν Σιγανὸν χο-

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ

ρὸν καὶ ἔχουν συνήθως βραδεῖαν κίνησιν.

Ἀνωτέρω παραθέτομεν τὸν τεχνικώτερον τῶν Σκοπῶν τούτων τὸν γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Κρήτην ὑπὸ τὸ ὄνομα Καστρινόν. Ἐν Ἡρακλείῳ τὸ ᾆσμα τοῦτο καλεῖται Κανακάρης, διότι οἱ Καστρινοὶ ἐπιδεικνύουν ἰδιάζουσαν προτίμησιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ.

Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐκτελεῖται συνήθως βραδέως (LARGHETTO M. ♪ = 80) καὶ χρωματίζεται μετὰ πάθους.

Εἰδικὰ τραγούδια τσῆ στράτας εἶναι μόνον τὰ τραγούδια τοῦ γάμου ἅπερ εἶναι καθιερωμένα νὰ ψάλλωνται καθ' ὁδὸν ὅταν ὁδηγοῦν τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύφην εἰς τὸν ναόν, καὶ ὅταν ἐπιστρέφει ἡ πομπὴ τοῦ γάμου (τὸ ψίκι) εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ὅλα τὰ λοιπὰ τραγούδια ἐκτὸς τῶν καθαρῶς ᾀσμάτων τῆς Τάβλας ψάλλονται καὶ καθ' ὁδόν.

Τὰ εἰδικῶς αὐτοτελῆ ᾄσματα τοῦ χοροῦ εἶναι ὀλίγα. Εἰς τὸν χορὸν οἱ Κρῆτες ψάλλουν συνήθως δίστιχα, τῶν ὁποίων χιλιάδες ὑπάρχουν. Τὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ ἔχουν ῥυθμοὺς 2]4 καὶ γοργὴν τὴν κίνησιν.

Παραθέτομεν ἓν τῶν ᾀσμάτων τούτων, ἔχον ῥυθμικὴν ἀγωγὴν M. ♩ = 116.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΣ' ΑΓΑΠΗΣ

* *
*

Ἡ ἀνωτέρω διαίρεσις τῶν Κρητικῶν ᾀσμάτων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Μουσικῆς καὶ τοῦ ῥυθμοῦ αὐτῶν.

Ὁ κ. Ἀντ. Γιάνναρης εἰς τὴν γενομένην ὑπ' αὐτοῦ συλλογὴν τῶν Κρητικῶν ᾀσμάτων διαιρεῖ ταῦτα εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τραγούδια τσῆ τ ά β λ α ς καὶ τραγούδια τσῆ ξ ε φ ά ν τ ω σ ι ς, ὑπάγων εἰς μὲν τὰ τραγούδια τσῆ τάβλας, 1) τὰ ἱστορικά, 2) τὰ πλαστά, 3) τοῦ Χάρου καὶ τοῦ Νάδη, 4) τσ' ἀγάπης, 5)

ἀληθινά κτλ. εἰς δὲ τὰ τραγούδια τσῆ ξεφάντωσις 1) τσῆ στράτας 2) τοῦ χοροῦ, 3) τσῆ κουλούρας καὶ 4) τσῆ βλόγας.

Ἡ διαίρεσις ὅμως αὕτη, τῶν Κρητικῶν ᾀσμάτων, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει οὔτε ἡ περίστασις καθ' ἣν ψάλλεται ἕκαστον ᾆσμα οὔτε ἡ Μουσική, δὲν φαίνεται καθόλου ἀληθής.

Ξεφάντωσις σημαίνει ἐν Κρήτῃ εὐωχίαν, διασκέδασιν. Ἐπειδὴ ὅμως διασκεδάσεις εἰς τὰ χωρία γίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς γάμους, ἡ λέξις ξεφάντωσις μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ γάμος. Ἀλλὰ εἰς τοὺς γάμους ψάλλονται καὶ τραγούδια τσῆ τάβλας καὶ τραγούδια τσῆ στράτας καὶ τραγούδια τοῦ χοροῦ. Ὅταν οἱ καλεστικοὶ συνοδεύουν τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύφην εἰς τὸν ναὸν ἢ ὅταν ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀ ρ χ ο ν τ ι κ ό τους ψάλλουν τραγούδια τσῆ στράτας. Ἐκεῖ στρώνονται κατὰ σειρὰν σανίδες (τάβλες) ἀντὶ τραπεζῶν καὶ ἄρχεται τὸ γαμήλιον συμπόσιον. Τότε ψάλλονται τὰ τραγούδια τσῆ τάβλας. Ὅταν δὲ στέσουν τὸν χορὸν καὶ ἀρχίσουν τὰ π α ι ν ά δ ι α τῆς νύφης λέγονται τραγούδια τοῦ χοροῦ. Ἐπειδὴ οἱ γάμοι εἰς τὰ ὀρεινὰ ἰδίως χωρία διαρκοῦν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ψάλλονται καὶ διάφορα ἄλλα τραγούδια τσ' ἀ γ ά π η ς, ἱστορικὰ κτλ. Ὥστε ὅλα σχεδὸν τὰ τραγούδια πρέπει νὰ εἶναι τραγούδια τσῆ ξ ε φ ά ν τ ω σ ι ς.

Αἱ μελῳδίαι μάλιστα πολλῶν ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ἀνωτέρω συλλογῇ φέρονται ἀνήκοντα εἰς διαφόρους κατηγορίας, εἶναι αἱ αὐταί. Τὸ τραγοῦδι τσῆ βλόγας «Νύφη μου κερὰ νύφη μου κτλ.» ψάλλεται μὲ τὴν μελῳδίαν τοῦ τραγουδιοῦ τσῆ τάβλας «Μὰ 'γὼ θωρῶ τὴν τάβλα μας κτλ.». Οἱ ρυθμοὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ὁποῖοι μεγάλην ἐπιρροὴν ἐξασκοῦν ἐπὶ τοῦ ὕφους τοῦ ᾄσματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ καθορίζουν τὴν φυσιογνωμίαν ἑκάστου τούτων συμπίπτει νὰ εἶναι ὅμοιοι εἰς πολλὰ ᾄσματα. Διὰ τοῦτο ἡ ἀκριβὴς διαίρεσις καὶ ταξινόμησις τῶν Κρητικῶν τραγουδιῶν δέον νὰ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Μουσικῆς καὶ τοῦ ρυθμοῦ, τοῦ τρόπου καὶ τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

ΧΟΡΟΙ

Οἱ Κρητικοὶ χοροὶ παρουσιάζουν μουσικὴν πλουσίαν εἰς στροφὰς καὶ τονοτροπίας, περὶ τῆς ὁποίας ἄλλοτε εἰδικῶς ἐγράψαμεν. Οἱ ρυθμοὶ τῶν χορῶν τούτων περιέχουν μέτρα

2]4, μὲ γοργὴν καὶ ζωηρὰν κίνησιν. Ὁ Καστρινὸς ἢ Μαλεβυζιώτικος Πηδηκτὸς, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους ὀργανοπαίκτας περιέχει 120 μουσικὰς στροφάς.Ἡμεῖς ὅμως ἐνασχολούμενοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Κρητικὴν μουσικὴν κατορθώσαμεν νὰ περισυλλέξωμεν περὶ τὰς 75 Μουσικὰς στροφὰς τοῦ χοροῦ. τούτου, φερούσας καθαρὸν τοπικὸν χαρακτῆρα, Αἱ λοιπαὶ ἐκτελούμεναι ὑπὸ τῶν ὀργανοπαικτῶν εἶναι παρεφθαρμέναι παραλλαγαὶ τῶν αὐτῶν μουσικῶν θεμάτων ἢ στροφαὶ ἄλλων Κρητικῶν χορῶν. Ὡσαύτως εἰς τὸν Καστρινὸν Πηδηκτὸν περιλαμβάνονται καὶ πολλὰ ᾄσματα τοῦ χοροῦ αὐτοτελῆ.

Ἕν τῶν τοιούτων ᾀσμάτων παραθέτομεν ἀνωτέρω.

Τὰ ᾄσματα ταῦτα ὅταν δὲν χορεύονται, ἐκτελοῦνται καθ' ὁδὸν εἰς ἀργότερον ῥυθμόν, καὶ χρησιμεύουν ὡς κῶμοι καὶ νυκτῳδίαι (πατινάδες).

Μετὰ τὸν Πηδηκτόν, χοροὶ ἔχοντες πολλὰς Μουσικὰς στροφὰς εἶναι ὁ Πεντοζάλης καὶ ἡ Σούστα.

Οἱ Χανιώτικοι συρτοὶ περιέχουν τὰς ὀλιγωτέρας τοιαύτας.

Ἑκάστη τῶν στροφῶν τούτων φέρει τὸν ἰδιαίτερον τοπικὸν χαρακτῆρα τοῦ χωρίου ἢ τῆς ἐπαρχίας ποῦ ἐκτελοῦνται. Καὶ ἄλλαι μὲν εἶναι ἁπλαῖ καὶ τραχεῖαι, ἄλλαι δὲ μαλακαὶ καὶ συνθετώτεραι κατὰ τὴν μουσικὴν πλοκήν.

Οἱ ὄρτσες τῶν Ἀνωγείων, τοῦ Λασηθιοῦ καὶ τῆς Μεσσαρᾶς, περιέχουν στροφὰς μονοτόνους καὶ θορυβώδεις, τοὐναντίον ὁ Μαλεβυζιώτικος χορὸς εἶναι ὁμαλώτερος κατὰ τὴν μελῳδικὴν γραμμήν, ἔχει ταπεινωτέραν κίνησιν καὶ σύγκειται ἀπὸ πολλὰς μουσικὰς περιόδους ταξινομουμένας εἰς σειρὰς καὶ τάξεις ὡρισμένας.

ΟΡΧΗΣΙΣ

«Τὰ ποιήματα εἶναι πλέον εὔγλωττα ἀπὸ τὸν πεζὸν λόγον. Ἡ Μουσικὴ ἐκφράζει περισσότερα ἀπὸ τὴν Ποίησιν, ὁ δὲ Χορὸς περισσότερα ἀκόμη ἀπὸ τὴν Μουσικήν» λέγει κάπου Ἀνατολίτης ποιητής.

«Διὰ τοῦ χοροῦ» προσθέτει «τὸ θεῖον πνεῦμα γίνεται ὁρατὸν καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦ χοροῦ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων λαμβάνουν μορφὴν ζωντανήν».

Ἡ γνώμη αὕτη ἡ ὁποία μετὰ τόσου λυρισμοῦ ἐκφράζεται εἶναι προφανῶς ἀποτέλεσμα ἐνθουσιασμοῦ προερχομένου ἀπὸ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀνεξήγητον ἐντύπωσιν ποῦ ἀφήνουν αἱ ράθυμοι καὶ ἐκλελυμμέναι κινήσεις τῶν Ἀσιατικῶν χορῶν.

Ἡ Ἀνατολὴ ἐθεράπευσε κατ᾽ ἐξοχὴν τὴν χορευτικὴν τέχνην. Εἰσήγαγε ταύτην εἰς τοὺς τύπους τῆς λατρείας τῶν θεῶν καὶ ἀνέπτυξεν ὅλας τὰς ἰδιότητας αὐτῆς.

Τὰ Μουσεῖα τῆς Ἀνατολῆς μᾶς παρουσιάζουν πληθώραν χορευτικῶν παραστάσεων, ἐνδεικτικῶν τῆς προόδου τῆς τέχνης ταύτης.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν τὸν χορὸν ὡς κάτι τι εὐγενὲς καὶ ἱερόν. Ἐχόρευον εἰς τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις, εἰς τὸ θέατρον.

Τοὐναντίον οἱ Ρωμαῖοι, τὸ χορεύειν ἐνόμιζον αἰσχρὸν (SALTARE TURPE EST) καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀπέφευγον ὡς ἐπονείδιστον τὴν ἐνασχόλησιν ταύτην. Ὁ Κικέρων κατηγορεῖ τὸν Ἀντώνιον ὡς χορεύοντα.

Οἱ Κρῆτες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐχόρευον ἔνοπλοι τὸν Πυρρίχιον, ὄρχησιν πολεμικὴν ὀνομασθεῖσαν οὕτω ἐκ τοῦ ἐφευρέτου αὐτῆς Πυρρίχου Κρητὸς Κυδωνιάτου κατά τινας Λακεδαιμονίου κατ᾽ ἄλλους.

Ἡ κίνησις τῆς ἀρχαίας Πυρρίχης ἦτο ταχεῖα καὶ ζωηρὰ διότι κατὰ ταύτην οἱ χορευταὶ κρατοῦντες τὰ ὅπλα των, δι᾽ ὁρμητικῶν κινήσεων ἐμιμοῦντο τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι.

Ἐκ τῆς ταχύτητος τοῦ χοροῦ ὁρμώμενοί τινες ἐτοιμολογοῦσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ πυρὸς εὐκινήτου ὄντος. Ἐν τῇ Μετρικῇ

ἀπαντᾷ πούς, ἀποτελούμενος ἐκ δύο βραχειῶν συλλαβῶν καλούμενος πυρρίχιος πούς.

Οἱ Κρῆτες ἐχόρευον ὡσαύτως τὸν Γεράνιον χορὸν κρατοῦντες τὰς χεῖρας καὶ ἀκολουθοῦντες ἀλλήλους, μιμούμενοι οὕτω τὴν πτῆσιν τῶν γερανῶν.

Οἱ σύγχρονοι Κρητικοὶ χοροὶ εἶναι ἄγνωστον κατὰ πόσον ἔχουν σχέσιν μὲ τοὺς ἀρχαίους. Διατηροῦν ὅμως τὴν ταχύτητα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴν εὐκινησίαν τῆς Πυρρίχης, καὶ τὴν τάξιν τοῦ Γερανίου χοροῦ.

* * *

Οἱ Κρῆτες ἀποδίδουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τοὺς χορούς των καὶ ὑπερηφανεύονται διὰ τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν αὐτῶν.

Διατηροῦν ἀκμαίας τὰς μυϊκὰς δυνάμεις καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιοῦν αὐτὰς εἰς ζωηρὰς κινήσεις. Διὰ τοῦτο ἐπιδίδονται πολὺ εἰς τὸν χορὸν καὶ ἀναπτύσσουν μεγάλην ἅμιλλαν εἰς αὐτόν. Ἐκ τούτων ἐξηγεῖται ἡ πληθὺς τῶν Κρητικῶν χορῶν καὶ τὸ πολυσύνθετον τούτων.

* * *

Οἱ Κρητικοὶ χοροὶ διακρίνονται εἰς Πηδηκτοὺς καὶ Συρτούς.

Οἱ Πηδηκτοὶ παρουσιάζουν πολλὰς παραλλαγὰς εἰς τὴν πλοκὴν καὶ τὰς ρυθμικὰς μορφὰς τῶν βηματισμῶν, οὔσας ἀναλόγους πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων.

Οἱ ὀρεινοὶ πηδοῦν πολὺ εἰς τὸν χορόν, διατηροῦν ἐντούτοις τὴν ἁπλότητα τοῦ ρυθμοῦ, διακρίνοντες εὐκρινῶς τὴν κίνησιν αὐτοῦ.

Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν ἐπαρχιῶν ἐκτελοῦν ἠρεμωτέρας καὶ πλέον κανονικὰς κινήσεις. Παρεμβάλλοντες ὅμως πολλοὺς καὶ πυκνοὺς βηματισμοὺς εἰς τὴν κίνησιν τῶν ρυθμῶν καλύπτουν τὴν ἁπλότητα αὐτῶν καὶ καθιστοῦν πολύπλοκον τὴν ὄρχησιν.

Αἱ ποικιλλίαι αὗται τῶν βηματισμῶν δίδουν εὐκαιρίαν εἰς τὸν χορευτὴν νὰ ἀναπτύξῃ πολλὴν εὐκινησίαν καὶ χάριν τοῦ σώματος, παρέχουν δ' εἰς αὐτὸν ἐλευθερίαν νὰ ἐκτελῇ βηματισμοὺς ἰδίας ἐμπνεύσεως. Οἱ τεχνικώτεροι βηματισμοὶ τῶν καλῶν χορευτῶν μεταδίδονται εἰς εὐρυτέραν ἀκτῖνα, καὶ γενικεύεται ἡ χρῆσις αὐτῶν. Οὕτω ἐξηγεῖται ὁ πλοῦτος τῶν συν-

θέτων καὶ πολλαπλῶν κινήσεων τῶν Κρητικῶν χορῶν καὶ ὁ τοπικὸς αὐτῶν χαρακτήρ.

Οἱ Πηδηκτοὶ τῆς Κρήτης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι. Ὁ Καστρινὸς ἢ Μαλεβυζιώτικος, ὁ Πρινιανός, ὁ Πεντοζάλης, ἡ Ὄρτσες τῶν Ἀνωγείων, ἡ Σούστα, καὶ τὸ Μικρὸ Μικράκι.

Ἐκ τούτων ὁ Καστρινὸς καὶ ὁ Πρινιανὸς χορεύονται εἰς τοὺς Νομοὺς Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου, καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τοὺς Νομοὺς Χανίων καὶ Ρεθύμνης. Εἰδικοὶ Ρεθεμιώτικοι χοροὶ εἶναι ὁ Πεντοζάλης καὶ ἡ Σούστα, χορεύονται ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Νομοῦ Χανίων μὲ ἐλαχίστας παραλλαγάς.

Τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα τῶν βηματισμῶν ἑκάστου τῶν χορῶν τούτων ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει ἴδιον τύπον ρυθμικῶν παραστάσεων.

Ἐν τούτοις εἰς τὰς λεπτομερείας, ταυτίζονται πολλοὶ βηματισμοὶ αὐτῶν.

Ἡ ὄρτσες τῶν Ἀνωγείων καὶ ὁ Πεντοζάλης ἔχουν κοινοὺς τοὺς δύο πρώτους βηματισμούς.

Ὡσαύτως ἡ ὄρτσες ἔχουν κοινὰ τὰ τρία τελευταῖα βήματα μὲ τὴν Σούσταν τῆς Ρεθύμνης.

Οἱ κοινοὶ οὗτοι βηματισμοὶ παρίστανται δι' ὁμοίων ρυθμικῶν μέτρων.

Ὁ συνταυτισμὸς οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ὀρεινῶν κατοίκων τῶν Ἀνωγείων μὲ τοὺς Μυλοποταμίτας καὶ τοὺς Ρεθυμνίους.

Ὁ Πρινιανὸς καὶ τὸ Μικρὸ - Μικράκι, εἶναι χοροὶ τῆς αὐτῆς ρυθμικῆς μορφῆς, διαφέροντες κατὰ τὴν κίνησιν τῶν ποδῶν. Ὁ Πρινιανὸς χορεύεται εἰς τὸ Ἡράκλειον ἐνῷ τὸ Πικρὸ - Μικράκι εἰς τὸν Ἀποκόρωνα καὶ εἰς τὰς τριγύρω ἐπαρχίας.

Βήματα τῆς Σούστας ὑπάρχουν εἰς τὸν Καστρινόν, ἐκτελούμενα εὐκρινέστερον εἰς τὸ χωρίον Κριτσᾶ καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μεραμβέλλου.

ΠΗΔΗΚΤΟΣ ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ

Ὁ Καστρινὸς Πηδηκτὸς χορεύεται εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῶν Νομῶν Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου.

Εἰς ὅλην τὴν Κρήτην εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καστρινὸς χορός. Εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας καλοῦσι τοῦτον Καστρι-

νὴν Σούσταν, εἰς τὸν Νομὸν ὅμως Ἡρακλείου ὀνομάζεται Μαλεβυζιώτικος διότι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μαλεβυζίου ἔχει τελειοποιηθῆ.

Ὁ Καστρινὸς παρουσιάζει πολλὰς παραλλαγὰς εἰς τοὺς βηματισμούς, καὶ εἶναι ὁ πλουσιώτερος εἰς τὴν κίνησιν, καὶ ὁ δυσχερέστερος χορὸς τῆς Κρήτης.

Ἡ Μουσική του σύγκειται ἀπὸ στροφὰς ποικίλλας, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν κ ο ν δ υ λ ι ὲ ς ἐκ τοῦ τόξου τῆς λύρας ἴσως, τὸ ὁποῖον τινὲς παρομοιάζουν μὲ κονδύλι. Ἄλλοι νομίζουν ὅτι ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τῶν κονδύλων τοῦ καλαμιοῦ, ὡς ἐκ τῆς συνοχῆς τῶν μουσικῶν στροφῶν, τὰς ὁποίας ἐν συνόλῳ παρομοιάζουν μὲ κάλαμον. Ἄλλοι σχετίζουν τὴν παραγωγὴν τῆς λέξεως μὲ τὰ ὀστᾶ τῆς κνήμης, ἅπερ ὁ λαὸς ὀνομάζει κονδύλους. Ὁπωσδήποτε ἡ λέξις ἀποδίδεται εἰς τὰς μουσικὰς στροφὰς καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς βηματισμοὺς τοῦ χοροῦ, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς ὀνομάζει ζ ά λ α (βήματα).

Ἄλλο χορὸ δὲ ρέγομαι μόνο τὸ Πεντοζάλη
Ποῦ πάει τρία ζάλα ὀμπρὸς καὶ δυὸ γιαγέρνει πάλι.

Ὁ λαὸς μεταχειρίζεται εἰς τὸν χορὸν καὶ ἄλλας λέξεις, μεταφέρων ταύτας ἐκ τῆς φυσικῆς ζωῆς.

Τὴν ἀνύψωσιν καὶ αἰώρησιν τοῦ σώματος τὴν γινομένην εἰς τὰς καταλήξεις ἰδίᾳ τοῦ χοροῦ ὀνομάζει καμπανόν, (ἐκ τῶν καμπανῶν ἤτοι τῶν μικρῶν σταφυλῶν, τῶν ἀπομενόντων μετὰ τὸν τρυγυτὸν ἐπὶ τῶν κλημάτων, αἰωρουμένων συνήθως.) Ἐκ τούτου ἡ λέξις καμπανὸς μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ πηδήματος.

Ὡσαύτως ὅταν τις ὀλίγην ὥραν χορεύσῃ λέγουν ὅτι ἔκαμε ἕνα τ σ α μ π ὶ χορό, παρομοιάζοντες ὁλόκληρον τὸν χορὸν μὲ σταφυλήν, ἐκ τῆς ἡδύτητος τῆς ὁποίας μέρος ἀπήλαυσεν ὁ χορεύσας. Ἡ φρᾶσις αὕτη λέγεται συνήθως διὰ τοὺς παρήλικας τῶν ὁποίων αἱ ἀσθενεῖς μυϊκαὶ δυνάνεις δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν στροφῶν τοῦ χοροῦ.

ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΑ

Εἰς τὸν Πηδηκτὸν οἱ χορευταὶ σχηματίζουν κύκλον, κρατοῦντες τὰς χεῖρας, χορεύουν δὲ μόνον οἱ δύο ἢ οἱ τρεῖς πρῶτοι. Οἱ λοιποὶ τηροῦν ἁπλῶς τὸν ῥυθμόν, ἀναμένοντες τὴν σειράν των διὰ νὰ χορεύσουν. Ὅταν ὁ ἡγούμενος τοῦ χοροῦ δείξῃ σημεῖα κοπώσεως, δύο τῶν ἄλλων χορευτῶν ἀποσπώμενοι τοῦ κύκλου πλησιάζουν αὐτὸν καὶ περιμένουν ἕως ὅτου

οὗτος παραχωρήσει τὴν θέσιν του, δίδων εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρα καὶ λαμβάνων τὴν τρίτην θέσιν. Οἱ δύο πρῶτοι χορευταὶ ἐναλάσσουν συνήθως θέσιν. Ὁ δεύτερος χρησιμεύει ὡς βοηθὸς τοῦ πρώτου.

Ὁ πρῶτος χορευτὴς ἀρχόμενος τοῦ χοροῦ δίδει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς τὸν ἑπόμενον, βηματίζων πλαγίως πρὸς τὰ δεξιά, καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου. Ἄλλοτε ἐξερχόμενος τοῦ κύκλου τοποθετεῖται παραλλήλως τοῦ δευτέρου χορευτοῦ, ὅστις ἀλάσσει μέτωπον. Τότε, οἱ δύο ὁμοῦ βηματίζουν πρὸς τὰ ἐμπρός, ὅπως γίνεται εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν χορὸν Πά-ντε κάτρ. Ὅταν ἡ κίνησις αὕτη γίνεται ἀντιθέτως τοποθετουμένου τοῦ πρώτου χορευτοῦ ἔσωθεν τότε, οὗτος δίδει τὴν δεξιὰν χεῖρα εἰς τὸν δεύτερον χορευτήν.

Ἄλλοτε ὁ ὁδηγὸς τοῦ χοροῦ ἀποσπᾶται τοῦ κύκλου καὶ χορεύει μόνος κρούων τὰς χεῖρας ἢ παίζων μ π α λ ό ν ι α, ὑψῶν δὲ τοὺς πόδας κτυπᾶ αὐτοὺς μὲ τὰς χεῖράς του ἐν ρυθμῷ. Ἄλλοτε πάλιν κυκλώνει τὸν λυράρην, ὅστις τοποθετεῖται πάντοτε εἰς τὸ μέσον τοῦ χοροῦ, δίδων διαφόρους στάσεις εἰς τὸ σῶμα του.

Πολλοὶ χορευταὶ συνειθίζουν ὅταν χορεύουν νὰ ἔχουν τὴν δεξιὰν χεῖρα τοποθετημένην ὄπισθεν περὶ τὴν ὀσφῦν. Ἄλλοι προχωροῦντες πρὸς τὰ ἔσω περικυκλοῦν τὸν ὀργανοπαίκτην, δίδοντες εἰς τὸν χορὸν σχῆμα κοχλίου, ὃν ἀναλύουν κινούμενοι ἀντιθέτως.

Ἄλλοι ἐκτελοῦν γυμνάσματα ἰσορροπίας, θέτοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποτήριον πλῆρες οἴνου, τὸ ὁποῖον κρατοῦν ἐκεῖ ἐπὶ πολύ, χορεύοντες. Οἱ πλέον εὐκίνητοι στηριζόμενοι διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐπὶ τοῦ δευτέρου χορευτοῦ καὶ ὑψοῦντες τὸ σῶμα ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν, κάμπτουν τοῦτο πρὸς τὰ ὄπισθεν μέχρις ὅτου ἡ κεφαλὴ αὐτῶν ἐγγίσει τὸ ἔδαφος. Ἀνορθούμενοι δ' ἔπειτα ἀποτόμως ἐξακολουθοῦν χορεύοντες χωρὶς νὰ χάσουν τὸν ρυθμόν.

Ἕτεροι χορευταὶ ἐκτελοῦν τὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ ὑψούμενοι ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων κάμπτοντες πλαγίως τὰ γόνατα καὶ κρούοντες τὰς πτέρνας ρυθμικῶς.

* * *

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ χοροῦ καλεῖται ᾿μ π ρ ο σ τ ι ν ὸ ς καὶ θεωρεῖται κατέχων τὴν τιμητικὴν θέσιν. Ἡ τελευταία θέσις διὰ τῆς ὁποίας κλείεται ὁ κύκλος τοῦ χοροῦ καλεῖται κ ο υ ν τ ο ῦ ρ α. Ὁ κατέχων ταύτην δὲν διακρίνεται συνήθως διὰ τὴν

χορευτικήν του δεινότητα καὶ διὰ τοῦτο ἡ κ ο υ ν τ ο ῦ ρ α θεωρεῖται θέσις περιφρονητική. Ὁ Κρητικὸς ἄλλως τε εἰς τὸν χορὸν ἀρέσκεται νὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα.

Αἱ γυναῖκες δὲν π ι ά ν ο υ ν ποτὲ εἰς τὴν κ ο υ ν τ ο ῦ ρ α καὶ ἂν ποτὲ ἐξ ἀμελείας εὑρεθῇ γυνὴ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀμέσως ἐξ ἁβρότητος εἷς τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀντικαθιστᾷ.

Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χοροῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει πάντοτε κἄτι νὰ εἴπῃ δι' ὅλα τὰ ἀφορῶντα τὸν χορὸν, ἐκθειάζει διὰ στίχων τοὺς καλοὺς ὁδηγούς.

Μὰ στὴν ὀμπρὸς μερὰ κρατεῖ τσῆ Χιὸς τὸ κυπαρίσσι,
Καὶ σέρνει κι' ἀξοπίσω του μιὰ κρουσταλλένια βρύσι.

Κατηγορεῖ τοὺς ἀδεξίους χορευτάς.

Μὰ στὴν ὀμπρὸς μερὰ κρατεῖ ἡ μαγκανοσανίδα,
Καὶ σέρνει κι' ἀξοπίσω τση τὴ σταροκοφινίδα.

Μυκτηρίζει τὸν τελευταῖον.

Στὸ φοῦρνο τήνε ψήνουνε τὴν κρίθηνη κουλοῦρα,
Καὶ ποιὸς σοῦ καταρίστηκε νὰ πιάσῃς στὴ κουντοῦρα.

Ὅταν δὲ κατὰ σύμπτωσιν κατέχῃ τὴν τελευταίαν θέσιν τοῦ χοροῦ γυνὴ ἢ κανεὶς καλὸς χορευτής, προσπαθεῖ νὰ προλάβῃ τὴν πικρίαν ἥν τυχον ἤθελε αἰσθανθῆ οὗτος ἐκ τῶν ἐπαίνων τῶν 'π ρ ο σ τ ι ν ῶ ν ἢ ἐκ τῆς κακῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν κάμνει ἡ τελευταία θέσις.

Ὅλο γιὰ τὴν ὀμπρὸς μερὰ ἔχετε γιὰ νὰ πῆτε,
Καὶ στὴν κουντοῦρα ν' ἄγγελος καὶ δὲν τονε θωρεῖτε.

Καὶ ὅταν πλέον ἀποκάμῃ ψάλλων διὰ τοὺς ἄλλους μεριμνᾷ καὶ περὶ ἑαυτοῦ.

Κοντὸ δὲν εἶναι 'πὰ κιανεὶς νὰ θέλῃ τὸ καλό μου,
Νὰ φέρῃ μιὰ σταλιὰ κρασὶ νὰ 'γράνω τὸ λαιμό μου.

ἐκ τῆς ἐπενεργείας τοῦ οἰνοπνεύματος ἐπιζητῶν νέας δυνάμεις καὶ ἔμπνευσιν.

ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΒΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Ὁ ρυθμὸς τοῦ Καστρινοῦ Πηδηκτοῦ σύγκειται ἀπὸ διμερῆ μέτρα 2|4. Εἶναι γοργὸς καὶ ζωηρός, μὲ κίνησιν συνεχῆ καὶ θερμὴν (ALLEGRO AGITATO ♩=126). Εἰς ἕκαστον χρόνον (τοῦ χρόνου ἔχοντος ἀξίαν (διάρκειαν) ἑνὸς τετάρτου) ἀντιστοιχεῖ καὶ ἓν βῆμα τοῦ χοροῦ.

Τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα αὐτοῦ ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ αὐτοῦ μορφῇ, παρίσταται ρυθμικῶς διὰ τῶν ἀκολούθων τριῶν μουσικῶν μέτρων.

Ήτοι τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα τοῦ χοροῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓξ χρόνους. Οἱ πέντε τούτων ἐκτελοῦνται ἐν κινήσει διὰ βηματισμῶν ὁ δὲ ἕκτος εἶναι κενὸς σημειούμενος ἐν στάσει διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ ποδός.

Εἰς τοὺς πέντε ἐν κινήσει χρόνους ἐκτελοῦνται ἓξ βηματισμοί. Εἰς τούς τρεῖς πρώτους γίνονται τρία βήματα ἁπλᾶ, εἰς τὸν τέταρτον χρόνον δύο γοργοὶ βηματισμοί, ὧν ἕκαστος ἀναλογεῖ πρὸς ἥμισυ χρόνον, ἤτοι μὲ ἓν μουσικὸν ὄγδοον(♪) καὶ εἰς τὸν πέμπτον χρόνον ἓν βῆμα ἁπλοῦν.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο βῆμα εἶναι τὸ χαρακτηρίζον τὸν χορόν, διότι ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενον τὸ σῶμα κάμνει τὴν κ ο κ κ α λ ι ὰ ν ἢ τὸ τ σ ά κ ι σ μ α αὐτοῦ.

Αἱ θέσεις τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ χορευτὴς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἀρχικῶν βηματισμῶν τοῦ χοροῦ εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι.

Θέσις α΄ Θέσις β΄ Θέσις γ΄

Ὁ χορευτὴς πρὶν ἀρχίσει νὰ χορεύῃ λαμβάνει τὴν ἔναντι στᾶσιν. (Σχῆμα 1).

Ὁ ἀριστερὸς ποῦς τοποθετεῖται ὀλίγον πλαγίως πρὸς τὰ ἀριστερά, ὁ δὲ δεξιὸς πλαγίως πρὸς τὰ δεξιά. Ἡ πτέρνα τοῦ δεξιοῦ ποδὸς προσεγγίζει τὸ ἄκρον τῆς ἀψῖδος τοῦ ἀριστεροῦ, τὰ δὲ ἄκρα ἀμφοτέρων ἀπέχουν ἀλλήλων περὶ τὰ 20 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. (Θέσις α΄)

Ἀφοῦ λάβει τὴν στάσιν ταύτην ἀναμένει τὴν κατάληξιν τῆς μουσικῆς στροφῆς (κονδυλιᾶς), σημειώνει ταύτην διὰ κλίσεως τοῦ κορμοῦ πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς νέας μουσικῆς φράσεως ἀρχί-

Σχῆμα 1

ζει νὰ χορεύῃ, ἐκτελῶν τοὺς ἀκολούθους βηματισμούς.

βῆμα 1ον. Προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα, στρέφων τοῦτον δεξιώτερον καὶ πλαγίως, καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν εἰς ἀπόστασιν 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. (Θέσις β΄ σχῆμα 2).

βῆμα 2ον. Κινεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν πλησίον τοῦ δεξιοῦ. (Θέσις α΄.)

βῆμα 3ον. Προβάλλει πάλιν καὶ πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα ὅπως εἰς τὸ πρῶτον βῆμα. (Θέσις β΄)

βῆμα 4ον. Πατεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα (Θέσις β΄) λαμβάνων τὴν θέσιν τῆς στάσεως. (Σχῆμα 1) μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ πτέρναι τῶν ποδῶν ἀπέχουν περισσότερον.

βῆμα 5ον. Πατεῖ ταχέως διὰ τῶν ἄκρων, τῶν δακτύλων τὸν δεξιὸν πόδα, στρέφων αὐτὸν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερά. (Σχῆμα 3).

Σχῆμα 3. Σχῆμα 2.

βῆμα 6ον. Στηρίζει ὅλον τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, πατῶν αὐτὸν διὰ τοῦ πέλματος, κάμπτει τὸν κορμὸν τοῦ σώματος ἐλαφρῶς καὶ μετὰ χάριτος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύου (κοκκάλου) καὶ αἴρων τὴν πτέρναν τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πατεῖ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων (σχῆμα 4) σημειῶν οὕτω τὸν ἕκτον κενὸν χρόνον τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου μουσικοῦ μέτρου τοῦ ἀνωτέρω σημειουμένου ῥυθμικοῦ διαγράμματος. Εἰς τὴν στᾶσιν ταύτην (Θέσις γ΄) ἵσταται ὁ χορευτὴς ἐπὶ στιγμὴν ἵνα ἐπαναλάβῃ τοὺς αὐτοὺς βηματισμούς.

Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύος κάμψις τοῦ σώματος, τῆς ὁποίας ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ ἄρσις τῆς πτέρνας τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἡ συνοδευομένη μὲ ἐλαφρὰν κάμψιν τοῦ γόνατος ὀνομάζεται κ ο κ κ α λ ι ά, ἐκ τοῦ ὀστοῦ τῆς λεκάνης ὅπερ ὁ λαὸς ὀνομάζει κ ό κ κ α-

Σχῆμα 4.

λον (δ). Λέγεται ὅμως καὶ τσάκισμα τοῦ χοροῦ.

Οἱ ἁπλοὶ οὗτοι βηματισμοὶ ἐκτελοῦνται πολὺ πηδηκτὰ εἰς ὅλα τὰ ὀρεινὰ χωρία τὰ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἴδης κείμενα, εἰς τὴν Μεσσαράν, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λασσηθίου καὶ εἰς τὸ χωρίον Κριτσᾶ Μεραμβέλλου. Οἱ αὐτοὶ βηματισμοὶ ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου, Τεμένους καὶ Πεδιάδος, ἀλλ' ἐκτελοῦνται ἠρέμως, ὅπως περιγράφομεν αὐτοὺς ἀνωτέρω.

Ἄλλοι ἁπλοῖ βηματισμοί, οἵτινες χαρακτηρίζουν ἰδίᾳ τὸν Μαλεβυζιώτικον Πηδηκτὸν εἶναι οἱ παριστάμενοι διὰ τῶν ἀκολούθων μέτρων.

1 2 3 4 5 6 7 8

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι εἶναι ἐν ὅλῳ ὀκτώ, ἐξ ὧν ἑπτά, οἱ σημειούμενοι ἀνωτέρω διὰ μουσικῶν φθογγοσήμων, ἐκτελοῦνται εἰς πέντε χρόνους, ὅπως καὶ οἱ τῆς πρώτης ῥυθμικῆς μορφῆς τοιοῦτοι, ὁ δὲ ὄγδοος εἰς τὸν κενὸν χρόνον.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν βηματισμῶν τούτων καὶ τῶν προηγουμένων εἶναι ὅτι εἰς τὸν δεύτερον χρόνον ἐκτελοῦνται δύο κινήσεις τῶν ποδῶν ἀντὶ μιᾶς καὶ διὰ τοῦτο προστίθεται ἓν βῆμα ἐπὶ πλέον.

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι ἐκτελοῦνται συνήθως πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἤτοι μὲ κίνησιν κατὰ μέτωπον ὡς ἑξῆς:

βῆμα 1ον. Ὁ χορευτὴς προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα πρὸςτὰ ἐμπρὸς καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν πρὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ, εἰς ἀπόστασιν 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. (Θέσις δ').

βῆμα 2ον. Φέρει τὸν ἀριστερὸν πόδα ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν καὶ πατεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων. (Θέσις ε').

βῆμα 3ον. Πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται οὗτος.

βῆμα 4ον. Πατεῖ διὰ τοῦ πέλματος τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται.

Θέσις δ'

βῆμα 5ον. Προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα καὶ πατεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων. (Θέσις δ').

βῆμα 6ον. Πατεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται.

βῆμα 7ον. Πατεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα διὰ τοῦ πέλματος κάμπτων ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἰσχύου τὸ σῶμα (κοκκαλιά).

βῆμα 8ον. Προβάλλει τὸν ἀριστερὸν πόδα, τοποθετεῖ αὐτὸν πρὸ τοῦ δεξιοῦ καὶ πατεῖ ἐλαφρῶς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων ἵνα σημειώσῃ τὸν κενὸν χρόνον τῆς ἄρσεως τοῦ τρίτου μέτρου τῆς ῥυθμικῆς παραστάσεως τοῦ εἴδους τούτου τῶν βηματισμῶν. (Σχῆμα 5) Πολλάκις ὅμως δὲν πατεῖ καθόλου τὸν δεξιὸν πόδα, ἀλλὰ προβάλλει αὐτὸν χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τὸ ἔδαφος.

Θέσις ε'

Κατόπιν ἐπιστρέφων πρὸς τὰ ὀπίσω χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ μέτωπον, καὶ ἀρχόμενος διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἐκτελεῖ ἀντιστρόφως τοὺς αὐτοὺς βηματισμοὺς ἕως ὅτου ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν ἐξ ἧς ἐκίνησεν, ὅτε κάμνει τὴν κοκκαλιὰν κατὰ τὸν Μαλεβυζιώτικον τρόπον.

Ἡ κ ο κ κ α λ ι ὰ ἐν Μαλεβυζίῳ γίνεται ὡς ἑξῆς:

Στηρίζεται τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, κάμπτεται ὁ κορμὸς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύου, προβάλλεται ὁ δεξιὸς ποῦς, καὶ πατῶν διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων τοποθετεῖται ἔμπροσθεν καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἀριστεροῦ, τοῦ ὁποίου αἴρεται ἡ πτέρνα ἕως τρία ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. (Σχῆμα 5)

Ἤτοι τὸ τ σ ά κ ι σ μ α τοῦ χοροῦ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον εἶδος τῶν ἁπλῶν βηματισμῶν γίνεται ἐν στάσει κατὰ δὲ τὸν Μαλεβυζιώτικον τρόπον ἐν κινήσει.

Σχῆμα 5

* *
*

Ἐπὶ τῶν ἁπλῶν τούτων βηματισμῶν βασίζονται ὅλοι οἱ λοιποὶ σύνθετοι βηματισμοὶ τοῦ Καστρινοῦ. Ὁ γνωρίζων νὰ ἐκτελῇ ἀκριβῶς καὶ τὰ δύο εἴδη τῶν ἀνωτέρω βηματισμῶν, δύναται νὰ παρακολουθήσῃ πάντα χορευτὴν καὶ εἰς τὰ πολυπλοκώτερα αὐτοῦ βήματα, ἀρκεῖ νὰ σημειώνῃ πάντοτε εὐκρινῶς τὴν κ ο κ κ α λ ι ά ν.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἁπλῶν τούτων βηματισμῶν ἀπαιτεῖ μακρὰν ἐξάσκησιν διότι τὸ τέρμα αὐτῶν δὲν συμπίπτει πάντοτε μὲ τὰς καταλήξεις τῶν μουσικῶν στροφῶν.

Τοῦτο συμβαίνει διότι ἐνῶ οἱ βηματισμοὶ τοῦ χοροῦ γίνονται εἰς τρία μέτρα, αἱ μουσικαὶ περίοδοι (κονδυλιὲς) ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα ἢ ὀκτὼ μέτρα (μπατοῦτες).

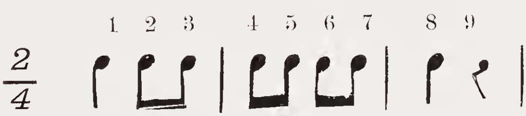
Ἡ ἀσυμφωνία αὕτη οὐδεμίαν σύγχυσιν φέρει εἰς τὸν χορόν, ἐπειδὴ εἰς ἑκάστην ἐκτέλεσιν τῶν τριῶν πυκνῶν βηματισμῶν τοῦ χοροῦ, ἡ μελῳδία παρουσιάζει ῥυθμικὴν μορφὴν ἀνάλογον πρὸς τοὺς βηματισμοὺς τούτους, ὑποβοηθοῦσα οὕτω τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὅμως συμφωνία μεταξὺ τοῦ χοροῦ καὶ τῆς μουσικῆς, αἱ μὲν μελῳδίαι δέον νὰ ἐπαναλαμβάνωνται τρεῖς φοράς, οἱ δὲ βηματισμοὶ τέσσαρας ἢ ὀκτὼ φοράς, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως ἑκάστης μουσικῆς στροφῆς.

Οἱ καλοὶ χορευταὶ τότε μόνον ἀλάσσουν βηματισμοὺς ὅταν ἡ κοκκαλιὰ συμπέσῃ μέ τινα μουσικὴν κατάληξιν· τότε λέγεται ὅτι ὁ χορευτὴς π α τ ε ῖ τ σ ὴ κ ο ν δ υ λ ι έ ς, ἤτοι τελειώνει ἕκαστον εἶδος βηματισμῶν τοῦ χοροῦ εἰς τὸ τέρμα τῶν μουσικῶν στροφῶν.

ΔΙΠΛΑ ΖΑΛΑ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι βηματισμοὶ καλούμενοι διπλᾶ ἢ γοργὰ ζ ά λ α. Οὗτοι προέρχονται ἐκ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου τῶν ἀρχικῶν βημάτων, παριστάμενοι ῥυθμικῶς ὡς ἀκολούθως.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν βηματισμῶν γίνονται ὀκτὼ κινήσεις εἰς πέντε χρόνους, τοῦ κενοῦ χρόνου σημειουμένου διὰ κινήσεως τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται.

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι γίνονται συνήθως μὲ πλαγίαν διεύθυνσιν.

Ὁ χορευτὴς τοποθετεῖται ὅπως εἰς τὴν πρώτην θέσιν. Κάμνει τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πρὸς τὰ πλάγια εἰς ἕνα χρόνον. Ἔπειτα τοποθετεῖ παραλλήλως σχεδὸν τοὺς πόδας

καὶ ἀρχίζει τὴν ἐκτέλεσιν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, μετακινῶν τοὺς πόδας πλαγίως καὶ κατὰ 2-5 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου.

Ἕκαστος τῶν βηματισμῶν τούτων, οἵτινες ἔχουν γοργὴν κίνησιν, ἀναλογεῖ πρὸς τὸ ἥμισυ τῶν ἀρχικῶν βημάτων ἤτοι διαρκεῖ ἓν μουσικὸν ὄγδοον. Οὕτω δύο διπλοὶ βηματισμοὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἕνα ἁπλοῦν.

Τοιοῦτοι βηματισμοὶ γίνονται ἓξ ἐν ὅλῳ. Ὁ ὄγδοος, ὅστις ἐκτελεῖται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἀποτελεῖ τὴν κ ο κ κ α λ ι ὰ ν γενομένην ἐν στάσει ἢ ἐν κινήσει· δηλαδὴ καὶ κατὰ τοὺς δύο ἀναφερομένους ἀνωτέρω τρόπους.

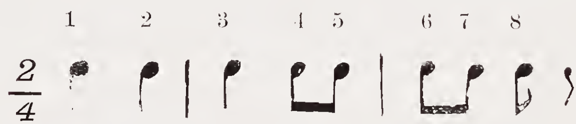
Τὰ διπλᾶ ζ ά λ α προσδίδουν μεγάλην ποικιλίαν εἰς τὸν χορὸν καὶ συνδιαζόμενα μετὰ τῶν ἁπλῶν τοιούτων, χρησιμεύουν εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν συνθέτων βημάτων ἅπερ εἶναι λίαν πολύπλοκα καὶ ἐπίπονα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

* *
*

Εἰς τὰς ἀνωτέρω διατυπουμένας ῥυθμικὰς μορφὰς παρατηροῦμεν ὅτι τὸ τελευταῖον μέτρον παρέμεινεν ἀμετάβλητον.

Ὅταν ὅμως διπλασιάσωμεν τὸ τελευταῖον βῆμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηριζόμενον τὸ σῶμα κάμνει τὴν κ ο κ κ α λ ι ά ν, προσθέσωμεν δὲ ἓν ἀκόμη σύντομον βῆμα, τότε ἔχομεν τὸ πρῶτον καὶ ἁπλούστερον εἶδος τῶν συνθέτων βημάτων.

Ἡ ῥυθμικὴ παράστασις αὐτοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ἡ κάμψις τοῦ κορμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχύου, ἥτις διακρίνεται πολὺ εἰς τοὺς χοροὺς τῶν ὀρεινῶν χωρίων καὶ τῆς Μεσσαρᾶς καὶ προσδίδει κάποιαν ἀσχημίαν, διὰ τῆς προσθήκης τῶν δύο τούτων βημάτων, μετατίθεται δύο βήματα ὄπισθεν καὶ γενομένη εἰς μικρᾶς ἀξίας χρόνους ἐξαφανίζεται σχεδόν, ἐκτελουμένη τόσῳ ἐλαφρῶς, ὥστε μόλις διακρίνεται ἐν τῇ γοργότητι τοῦ ῥυθμοῦ. Ἐν Μαλεβυζίῳ γίνεται συνήθως χρῆσις τοῦ βηματισμοῦ τούτου, ὅστις δίδει εὐκαιρίαν εἰς τὸν καλὸν χορευτὴν νὰ ἐπιδείξῃ ὅλην τὴν εὐκινησίαν του.

Κατὰ τὸ σύνθετον τοῦτο βῆμα, αἱ κινήσεις τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ χοροῦ γίνονται ὀκτώ. Αἱ τρεῖς πρῶται παραμέ-

νουν αἱ αὐταί, ἐκτελουμένων τῶν τριῶν βημάτων εἰς τρεῖς χρόνους. Εἰς τοὺς ἑπομένους δύο χρόνους ἐκτελοῦνται τέσσαρες βηματισμοί, προστίθεται δὲ καὶ εἷς ἐπὶ πλέον γοργὸς βηματισμὸς εἰς τὸν ἕκτον χρόνον ἐπὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ κοκκαλιά.

Ἡ τελευταία κίνησις, ἡ γινομένη διὰ τῆς ἄρσεως τῆς πτέρνας τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν κοκκαλιὰν γίνεται καὶ ἐνταῦθα εἰς τὸν κενὸν χρόνον ἑνὸς ὀγδόου ἤτοι πολὺ συντόμως.

Ὁ διπλασιασμὸς οὗτος τοῦ τελευταίου βήματος ἐκτελεῖται καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς τοὺς διπλοῦς ἢ γοργοὺς βηματισμοὺς οὓς ἀναφέρομεν ἀνωτέρω ὅτε αἱ κινήσεις τῶν ποδῶν γίνονται δέκα, τῶν τελευταίων τριῶν βηματισμῶν ἐκτελουμένων ὡς ἀνωτέρω.

ΣΤΡΑΤΑΡΙΣΤΑ ΖΑΛΑ

Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενοι βηματισμοί, ἐκτελοῦνται καὶ μὲ διεύθυνσιν κατὰ μέτωπον. Τότε ὁ χορευτὴς προχωρῶν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐκτελεῖ τὰ πρῶτα βήματα ἐν κινήσει, ἵσταται εἰς οἵαν θέσιν εὑρεθῇ ἢ καὶ κινούμενος, ἐκτελεῖ τὴν κοκκαλιὰν μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δύναται κατὰ τὸ τελευταῖον βῆμα νὰ προβάλῃ ἁπλῶς τὸν δεξιὸν πόδα χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Κατόπιν ὑποχωρῶν καθ' ὁμοίαν τάξιν ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην θέσιν του, ὅτε ἐκτελεῖ ἐμφανέστερον πλέον τὸ τσάκισμα τοῦ χοροῦ.

Ὅταν τὰ βήματα τοῦ χοροῦ ἐκτελοῦνται οὕτω ὀνομάζονται Στραταριστὰ ζάλα καὶ παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τῶν EN AVANT καὶ DEMI-PROMENADES τῶν Εὐρωπαϊκῶν Τετραχόρων. Τὰ διπλὰ ζάλα ὅταν ἐκτελοῦνται οὕτω ὁμοιάζουν μὲ τὸ GALOP τῶν Εὐρωπαϊκῶν διχρόνων χορῶν.

Τὰ στραταριστὰ ζάλα γίνονται καὶ πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἐνίοτε πρὸς τὰ ὀπίσω ὅταν τὸ ἀπαιτῇ ἡ ἀραίωσις καὶ τακτοποίησις τοῦ χοροῦ.

ΔΙΣΤΑΥΡΩΤΑ ΖΑΛΑ

Οἱ ἀνωτέρω βηματισμοὶ τοῦ χοροῦ γίνονται διὰ τῆς διασταυρώσεως τῶν ποδῶν ὅτε εἰς τὰς διαφόρους αὐτῶν πλοκὰς παρουσιάζουν ὡραίας εἰκόνας.

Οἱ ἀρχικοὶ ἓξ βηματισμοὶ γίνονται μὲ δισταυρωτὰ ζάλα ὡς ἑξῆς:

βῆμα 1ον. Ὁ δεξιὸς ποῦς ἐκτείνεται πλαγίως ὅπως εἰς τοὺς ἀρχικοὺς βηματισμούς.

βῆμα 2ον. Τοποθετεῖται ὁ ἀριστερὸς ποῦς δεξιὰ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ, διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων διασταυρουμένων τῶν ποδῶν (Σχῆμα 6 θέσις ϛ).

βῆμα 3ον. Πατεῖ ὁ δεξιὸς ποῦς ἐνῷ ὁ ἀριστερὸς ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν του.

βῆμα 4ον. Πατεῖ ὁ ἀριστερὸς ποῦς καθ' ὃν χρόνον ὁ δεξιὸς τοποθετεῖται ἔμπροσθεν καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ δεξιοῦ, διασταυρουμένων τῶν δύο ποδῶν (Σχῆμα 7 θέσις ζ').

Σχῆμα 6

βῆμα 5ον. Πατεῖ ὁ ἀριστερὸς ποῦς διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων.

βῆμα 6ον. Πατεῖ εἰς τὴν πρώτην του θέσιν ὁ ἀριστερὸς ποῦς διὰ τοῦ πέλματος καὶ γίνεται ἡ κοκκαλιὰ κατὰ τὸν Μαλεβυζιώτικον τρόπον.

Ὅταν οἱ βηματισμοὶ οὗτοι γίνονται πηδηκτὰ ἐκτελοῦνται διὰ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Δισταυρωτὰ γίνονται καὶ οἱ βηματισμοὶ τῆς ἁπλῆς μορφῆς οἱ ἔχοντες διπλᾶ τὰ τελευταῖα βήματα. Τότε προστίθεται μία ἐπὶ πλέον διασταύρωσις τοῦ δεξιοῦ μὲ τὸν ἀριστερὸν πόδα, εἰς τὴν κατάληξιν.

Σχῆμα 7

Τὰ ὡραιότερα σταυρωτὰ ζάλα ἐκτελοῦνται μὲ τοὺς διπλοῦς βηματισμούς. Ὁ πρῶτος χορευτὴς κάμνων στροφὴν ἔρχεται ἀντιμέτωπος τοῦ βοηθοῦ του, τοῦ μετ' αὐτὸν χορεύοντος.

Τότε ἄρχεται κατ' ἀρχὰς ἐκτελῶν τοὺς διπλοῦς βηματισμοὺς

Σημ. Στραταρίζω ἐκ τῆς στράτας (ὁδοῦ) ὁδεύω, περιπατῶ.

ἐπὶ τόπου, κτυπῶν τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἰσχυρῶς. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ἕως ὅτου πεισθεῖ ὅτι ὁ σύντροφός του ἀντελήφθη καλῶς τὸν ῥυθμὸν τῶν βημάτων τούτων. Κατόπιν ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὑρίσκεται ἀρχίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διπλῶν δισταυρωτῶν βηματισμῶν. Πατεῖ ἰσχυρῶς τὸν πόδα καὶ ἐκτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα. Φέρει τὸν ἀριστερὸν πόδα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πατῶν αὐτὸν εἰς ἀπόστασιν 20-25 ἑκατοστῶν πλαγίως τοῦ δεξιοῦ, ἐκτελεῖ τὸ πρῶτον διπλοῦν βῆμα, ἐνῷ συγχρόνως προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα, πατεῖ αὐτὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ ἀριστεροῦ (Σχῆμα 7) ἐκτελεῖ τὸ δεύτερον βῆμα. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, στηριζόμενος πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐκτελεῖ ἓξ γοργοὺς βηματισμούς, καὶ τὴν κοκκαλιάν. Ἔπειτα φέρει πάλιν πρὸς τὰ ὄπισθεν τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἐκτελεῖ τὸ πρῶτον ἁπλοῦν βῆμα. Πετᾶ τὸν ἀριστερὸν πόδα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς ἀπόστασιν 60 περίπου ἑκατοστῶν ἀπὸ τῆς θέσεως πατεῖ αὐτὸν καὶ ἐκτελεῖ τὸ πρῶτον γοργὸν βῆμα. Φέρων τὸν δεξιὸν ὀλίγον ὄπισθεν καὶ πρὸς τὰ πλάγια τοῦ ἀριστεροῦ (Σχῆμα 6) ἐκτελεῖ τὸ δεύτερον βῆμα. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐκτελεῖ καὶ τοὺς λοιποὺς βηματισμοὺς μετὰ τῆς κοκκαλιᾶς. Οὕτω ἐξακολουθεῖ ὁτὲ μὲν πρὸς τ' ἀριστερὰ ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ διασταυρόνων τοὺς πόδας νὰ ἐκτελῇ τοὺς διπλοῦς βηματισμούς, κατ' ἀρχὰς σ ι γ α ν ὰ κατόπιν δὲ ζωηρότερον καὶ π η δ η κ τ ά.

Θέσις ϛ΄ Θέσις ζ΄

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι ἐκτελοῦνται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Ἀλλὰ οἱ γραφικώτεροι δισταυρωτοὶ βηματισμοὶ εἶναι οἱ ἐκτελούμενοι διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, τοὺς ὁποίους ὁ ἐξ Ἀρχανῶν χορευτὴς κ. Γ. Ἰατράκις μοὶ ἐξετέλεσεν.

Τὰ πρῶτα τρία ἁπλᾶ βήματα γίνονται πρὸς τὰ ὄπισθεν (Θέσις ε΄) κατόπιν προβάλλεται ὁ ἀριστερὸς ποῦς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ διασταυροῦται μετὰ τοῦ δεξιοῦ (Σχ. 6) καὶ ἐκτελεῖται τὸ τέταρτον βῆμα, πατεῖ ὁ δεξιὸς ὄπισθεν εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἐκτελεῖται τὸ πέμπτον βῆμα, φέρεται ὁ ἀριστερὸς πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ἐκτελεῖ τὸ ἕκτον βῆμα (θέσις ζ΄) πατεῖ ὁ δεξιὸς ὄπισθεν εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἐκτελεῖται τὸ ἕβδομον βῆμα, φέρεται ὁ ἀριστερὸς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἐκτελεῖ τὸ ὄγδοον βῆμα ἐν ᾧ προβάλλεται ὁ δεξιὸς καὶ κάμνει τὸν τελευταῖον βηματισμὸν τῆς κ ο κ κ α λ ι ᾶ ς.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν βηματισμῶν εἶναι ὡραιώτατον διότι ἐν ᾧ

ὁ δεξιὸς ποῦς ὀλίγον μετακινεῖται ἐκ τῆς θέσεώς του, ὁ ἀριστερὸς κινούμενος ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐκτελεῖ τὰ δισταυρωτὰ ζάλα. Καὶ οἱ βηματισμοὶ οὗτοι γίνονται διὰ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Οἱ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενοι εἶναι οἱ κυριώτεροι βηματισμοὶ τοῦ Καστρινοῦ Πηδηκτοῦ τοῦ πολυπλοκωτέρου καὶ δυσχερεστέρου τῶν Κρητικῶν χορῶν.

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι ἐκτελοῦνται εἴτε ἐν χώρᾳ, εἴτε ἐν κινήσει ἀδιακρίτως.

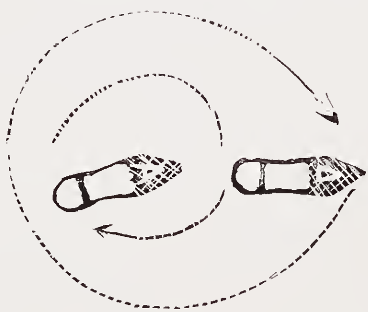
Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ποικίλοι βηματισμοί, προερχόμενοι ἐκ τοῦ συνδιασμοῦ τῶν ἀνωτέρω, ὧν ἡ περιγραφὴ καὶ μακρὰ καὶ ἐπίπονος εἶναι.

ΣΤΡΟΦΑΙ ΚΑΙ ΠΗΔΗΜΑΤΑ

Ἐκτὸς ὅμως τῶν βηματισμῶν ἐν τῇ κινήσει τοῦ χοροῦ γίνονται καὶ διάφοραι στροφαὶ γυρίσματα καλούμενα, ὧν ἀναφέρομεν τὰς κυριωτέρας ἐνταῦθα.

Εἰς τὸ τελευταῖον μέτρον τῆς ῥυθμικῆς μορφῆς γίνονται αἱ στροφαὶ τοῦ χοροῦ καὶ τὰ πηδήματα (καμπανοί).

Αἱ στροφαὶ διακρίνονται εἰς ἡμιστροφὰς καὶ ὁλοκλήρους στροφάς. Αἱ ἡμιστροφαὶ ἐπιτυγχάνονται ὅταν εἰς τοὺς τελευταίους βηματισμοὺς στρέφωμεν συγχρόνως τοὺς πόδας εἴτε πρὸς τὰ δεξιὰ εἴτε πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐνῷ χορεύομεν.

Θέσις η΄

Αἱ μεγάλαι στροφαὶ γίνονται ὅταν στηρίζωμεν τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ (θέσις η΄) ποδὸς ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν τὴν στάσιν τῆς Μαλεβυζιώτικης κοκκαλιᾶς στρέφομεν τὸ σῶμα μεθ' ὁρμῆς πρὸς τ' ἀριστερὰ (ἤτοι ἀντιθέτως πρὸς τὴν σημειουμένην ἐν τῷ σχήματι η΄ κίνησιν) καὶ ἀφίνομεν νὰ περιστραφῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ δεξιοῦ διαγράφοντος σχῆμα κύκλου.

Οἱ καμπανοὶ εἶναι πηδήματα, ἅπερ ἐκτελοῦνται ἐν ρυθμῷ ὑπὸ τῶν ὀρεινῶν καθ' ἣν ὥραν ἐκτελεῖται ἡ κοκκαλιά. Ταῦτα ὅμως ἀποφεύγουν πάντοτε οἱ καλοὶ χορευταί.

ΟΡΤΣΕΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ

Ἡ ὄρτσες εἶναι χορὸς πηδηκτὸς ὀρεινός. Χορεύεται εἰς τὸ Λασσῆθι καὶ εἰς τὴν Μεσσαρᾶν. Ἡ ὄρτσες χορεύονται εἰς τὸν Πηδηκτὸν ὅταν ζωηρεύσῃ ὁ χορὸς καὶ δὲν κρατοῦν γυναῖκες εἰς τὴν Ὀμπρὸς μεράν (τὴν ἀρχὴν τοῦ χοροῦ).

Ἡ ὄρτσες τὰς ὁποίας χορεύουν εἰς τὸ χωρίον Ἀνώγεια τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου εἶναι χορὸς εἰδικὸς παρουσιάζων τὴν ἄνωθεν ρυθμικὴν μορφήν.

1 2 3 4 5 6 7

Οἱ βηματισμοὶ τοῦ ὀρεινοῦ τούτου χοροῦ εἶναι κυρίως πέντε. Ἐκτὸς τούτων γίνοτται καὶ δύο κινήσεις τῶν ποδῶν εἰς τὸ κενόν. Ἤτοι αἱ κινήσεις τοῦ χοροῦ εἶναι ἐν ὅλῳ ἑπτὰ ἐκτελούμεναι εἰς ἓξ χρόνους.

Πρώτη κίνησις. Ὁ χορευτὴς πατεῖ ἰσχυρῶς τὸν δεξιὸν πόδα. (Θέσις α')

Δευτέρα κίνησις. Ὑψοῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰς τὸ κενὸν ὡς εἰς τὸ σχῆμα 8 ἀλλ' ἀντιθέτως.

Τρίτη κίνησις. Πατεῖ ἰσχυρῶς τὸν ἀριστερὸν πόδα.(θέσις α')

Τετάρτη κίνησις. Ὑψοῖ τὸν δεξιὸν ὡς εἰς τὸ σχῆμα 8.

Πέμπτη κίνησις. Πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα φέρων αὐτὸν πρὸς τὰ πλάγια καὶ δεξιά. (Θέσις β')

Ἕκτη κίνησις. Πατεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐλαφρῶς καὶ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων. (Θέσις β')

Σχῆμα 8

Ἑβδόμη κίνησις. Πατεῖ τὸν δεξιὸν πόδα ἰσχυρῶς καὶ πρὸς τὰ πλάγια ἀριστερά.

Κατόπιν ἄρχεται ἐκτελῶν τοὺς αὐτοὺς βηματισμούς, ἀρχόμενος τῶν κινήσεων διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός.

Αἱ πρῶται τέσσαρες κινήσεις γίνονται ἐπὶ τόπου, αἱ ἕτεραι γίνονται ἐν κινήσει ἢ πλαγίως πρὸς τὰ δεξιὰ εἴτε πρὸς

τὰ ἐμπρὸς εἴτε πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἡ πέμπτη καὶ ἕκτη κίνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ γοργὰ βήματα διπλᾶ ἤτοι τὰ δύο ταῦτα βήματα ἀντιστοιχοῦν εἰς ἕνα χρόνον.

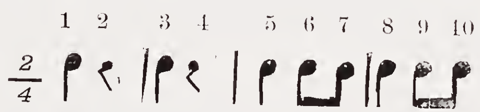
Ὁ χορὸς οὗτος εἶναι πολὺ ζωηρός, εἶναι γραφικώτατος καὶ χορεύεται ὑφ᾽ ὅλων τῶν χορευτῶν. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν χορὸν πλέκουν τὰς χεῖρας ὅπως γίνεται εἰς τὸν χορὸν τῆς Τράτας τῶν Μεγάρων.

Ὁ πρῶτος χορευτὴς διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ τὴν δεξιὰν τοῦ δευτέρου καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν δεξιὰν τοῦ τρίτου, ὁ δεύτερος διὰ τῆς δεξιᾶς του τὴν δεξιὰν τοῦ πρώτου καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν δεξιὰν τοῦ τετάρτου καὶ οὕτω καθ᾽ ἑξῆς. Εἰς τὸν χορὸν κρατοῦν πολλοὶ χορευταί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, σχηματίζοντες μέγα κύκλον.

Ὁ κίνησις τοῦ χοροῦ τούτου εἶναι ταχυτέρα τοῦ Πηδηκτοῦ ἔχουσα ἀγωγὴν Μ. ♩=132.

ΠΕΝΤΟΖΑΛΗΣ

Εἷς τῶν ὡραιοτέρων χορῶν τῆς Κρήτης εἶναι ὁ Πεντοζάλης. Ἔχει ἀργοτέραν κίνησιν τοῦ Καστρινοῦ Μ. ♩=116 καὶ παρουσιάζει τὴν ἀκόλουθον ῥυθμικὴν μορφήν.

Οἱ βηματισμοὶ αὐτοῦ ἐκτελοῦνται εἰς 8 χρόνους. Ἡ κίνησις τοῦ χοροῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μουσικήν, διότι καὶ οἱ βηματισμοὶ καὶ ἑκάστη μουσικὴ στροφὴ σύγκειται ἀπὸ 4 μέτρα-

Αἱ κινήσεις τοῦ Πεντοζάλη εἶναι δέκα, ἐξ ὧν ὀκτὼ καθαρῶς βήματα καὶ δύο κινήσεις τῶν ποδῶν εἰς τὸ κενόν. Ἐκτελοῦνται ὡς ἑξῆς:

Τὰ τέσσαρα πρῶτα βήματα τοῦ Πεντοζάλη εἶναι ὅμοια μὲ τὰ τέσσαρα πρῶτα βήματα τοῦ ἀνωτέρω περιγραφομένου χοροῦ τῶν Ἀνωγείων.

βῆμα 5ον. Πατεῖ ὁ δεξιὸς ποῦς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ ὄπισθεν.

βῆμα 6ον. Προβάλλεται ὁ ἀριστερὸς ποῦς καὶ διασταυ-

ροῦται μετὰ τοῦ δεξιοῦ ὅπως γίνεται εἰς τὰ διασταυρωτὰ βήματα τοῦ Καστρινοῦ (Σχῆμα 6).

βῆμα 7ον. Πατεῖ ὁ δεξιὸς ποῦς ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ.

βῆμα 8ον. Πατεῖ ὁ ἀριστερὸς ποῦς εἰς τὴν θέσιν του.

βῆμα 9ον. Προβάλλεται ὁ δεξιὸς ποῦς καὶ διασταυροῦται μὲ τὸν ἀριστερὸν ὅπως εἰς τὸ σχῆμα 7.

βῆμα 10ον. Πατεῖ ὁ ἀριστερὸς ποῦς εἰς τὴν θέσιν ποῦ εὑρίσκεται.

Ἐκ τῶν βηματισμῶν τούτων ὁ 6ος καὶ 7ος καὶ ὁ 9ος καὶ ὁ 10ος εἶναι γοργοὶ ὅμοιοι μὲ τὰ διπλᾶ ζάλα τοῦ Καστρινοῦ, ἔχοντες διάρκειαν ἑνὸς ὀγδόου ἤτοι ἥμισυ χρόνου.

Τὰ βήματα τοῦ Πεντοζάλη γίνονται πηδηκτὰ διὰ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ἢ σιγανὰ χωρὶς νὰ διασταυρώνωνται ἀλλὰ μὲ κίνησιν ὁμαλὴν πρὸς τὰ πλάγια. Ὡσαύτως ἐκτελοῦνται καὶ σταυρωτὰ ἐπὶ τόπου. Εἰς τὰ σιγανὰ βήματα οἱ κενοὶ χρόνοι ἐκτελοῦνται χωρὶς νὰ ὑψοῦνται πολὺ οἱ πόδες ὅπως παριστᾷ τὸ σχῆμα 8 ἀλλ' ἁπλῶς προβάλλονται πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὑψούμενοι ὀλίγον τοῦ ἐδάφους.

Οἱ χορευταὶ εἰς τὸν χορὸν τοῦτον σχηματίζουν κύκλον κρατοῦντες τὰς χεῖρας ὅπως εἰς τὸν Καστρινόν.

ΣΟΥΣΤΑ

Ἡ Σούστα εἶναι χορὸς γοργὸς ἔχων τὴν ῥυθμικὴν ἀγωγὴν τοῦ χοροῦ τῶν Ἀνωγείων. Οἱ κυρίως βηματισμοὶ αὐτοῦ εἶναι τρεῖς ὁμοιάζοντες κατὰ ῥυθμὸν μὲ βῆμα πόλκας. Ἡ ῥυθμικὴ αὐτῶν παράστασις φαίνεται ἔναντι.

1 2 3

Οἱ τρεῖς οὗτοι βηματισμοὶ ἐκτελοῦνται εἰς δύο χρόνους καὶ μὲ τὴν κίνησιν τῶν διπλῶν βηματισμῶν τῆς κοκκαλιᾶς τοῦ Καστρινοῦ, ἀλλὰ μὲ διάφορον θέσιν τῶν ποδῶν καὶ ἄνευ κάμψεως τοῦ σώματος.

Οἱ πόδες τοποθετοῦνται παραλλήλως. Ὁ χορευτὴς ὑψούμενος ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ἀρχίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βηματισμῶν.

Τὸ πρῶτον βῆμα γίνεται διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὸ δεύτερον διὰ τοῦ ἀριστεροῦ, τὸ τρίτον διὰ τοῦ δεξιοῦ καὶ ὁ κενὸς χρόνος τοῦ τρίτου ὀγδόου διὰ κινήσεως τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς πλαγίως πρὸς τὰ ἀριστερά, γενομένης εἰς τὸ κενόν. Ἔπειτα συνεχίζονται

οἱ αὐτοὶ βηματισμοί, ἀρχομένης τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἡ δι' ἀκροστασίας σχεδὸν ὄρχησις αὕτη εἶναι λίαν ἐπίπονος καὶ μονότονος, ποικίλλεται ὅμως δι' ἐπιχαρίτων κινήσεων τοῦ σώματος.

Ἡ κίνησις τοῦ χοροῦ γίνεται πρὸς τὰ πλάγια ἢ καὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ κατὰ μέτωπον.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ τρεῖς γοργοὶ βηματισμοὶ ἑνοῦνται εἰς ἓν εὐρὺ βῆμα, ἔχον διάρκειαν δύο χρόνων.

Τότε ἡ ρυθμικὴ μορφὴ τοῦ χοροῦ παρίσταται οὕτω.

1 2 3 4 5 6

Γίνονται τρία τοιαῦτα εὐρέα βήματα πρὸς τὰ ἐμπρός· κατόπιν ἵσταται ὁ χορευτής, ἐκτελεῖ τὰ τρία ἀρχικὰ καὶ γοργὰ βήματα καὶ ὀπισθοχωρῶν καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν του. Τὰ σύντομα βήματα τῆς Σούστας γίνονται καὶ σταυρωτά.

Εἰς τὴν Σούσταν οἱ χορευταὶ τοποθετοῦνται κύκλῳ ὅπως εἰς τὸν Καστρινόν.

Ἔπειτα ἀποσπώμενοι δύο, εἷς ἀνὴρ καὶ μία γυνή, περιστρέφονται ἐντὸς τοῦ κύκλου μεμονωμένοι, ὁτὲ μὲν δίδοντες τὰς χεῖρας ὁτὲ ἀποχωριζόμενοι ἐκτελοῦσι διαφόρους φιλοφρόνους κλίσεις τοῦ σώματος καὶ κύκλους ὑπενθυμίζοντας τὰ SALUTS καὶ τὰ TOURS καὶ τὰ BALANCÉS τὰ DEMI - CHAINES τῶν Εὐρωπαϊκῶν τετραχόρων.

ΠΡΙΝΙΑΝΟΣ

Ὁ Πρινιανὸς ἔχει τὴν κίνησιν τοῦ Πεντοζάλη ἀλλ' ἁπλουστέραν ρυθμικὴν μορφήν, τὴν ἀκόλουθον.

1 2 3 4 5 6

Οἱ βηματισμοί του σύγκεινται ἀπὸ ἓξ κινήσεις, γενομένας εἰς ἓξ χρόνους.

Αἱ τρεῖς πρῶται ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρία βήματα γινόμενα πρὸς τὰ πλάγια, ἡ τετάρτη γίνεται διὰ τῆς αἰωρήσεως τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς πρὸς τὰ δεξιὰ ὅπως εἰς τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Πεντόζάλη, ἡ πέμπτη διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς μὲ ἀντίθετον διεύθυνσιν πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ἡ ἕκτη διὰ τῆς αἰωρήσεως τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πρὸς τὰ ἀριστερά.῾Ο Πρινιανὸς εἶναι χορὸς Πηδηκτὸς καθ'ὅν ψάλλονται κωμικὰ δίστιχα καὶ χορεύεται κατὰ τὰς ἀποκρέω.῾Ομοίαν κίνησιν μὲ τὸν Πρινιανὸν ἔχει καὶ τὸ Μικρὸ Μικράκι μέ τινας διαφορὰς εἰς τὰ τελευταῖα βήματα. Τὸν Πρινιανὸν εἴς τινας ἐπαρχίας τοῦ Νομοῦ ῾Ηρακλείου καλοῦσι Πεντοζάλην, εἰς ὃν προφανῶς ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀναφερόμενον ἀνωτέρω σχετικὸν δίστιχον.

ΣΥΡΤΟΣ ΧΑΝΙΩΤΙΚΟΣ

῾Ο Χανιώτικος συρτὸς χορὸς χορεύεται κυρίως εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν Νομῶν Χανίων. ῾Ομοιάζει μὲ τὸν νησιώτικον ῾Ελληνικὸν συρτόν, ἀλλ' ἔχει διαφοράς τινας εἰς τοὺς βηματισμούς. Εἶναι πολὺ ὡραῖος χορὸς καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς χορευτὰς νὰ ἐπιδεικνύουν ὅλα τὰ σωματικά των χαρίσματα.

῾Ο ρυθμὸς αὐτοῦ ἔχει κίνησιν μετρίαν (ADAGIO M. ♪ = 100) καὶ παρουσιάζει τὴν ἀκόλουθον μορφήν.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Οἱ βηματισμοὶ τοῦ χοροῦ τούτου εἶναι ἕνδεκα, διανεμόμενοι εἰς τέσσαρα μουσικὰ μέτρα. Εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν πρώτων μέτρων ἀνήκουν τρεῖς βηματισμοί, δύο γοργοὶ ἐκτελούμενοι εἰς τὸν χρόνον ἑνὸς τετάρτου καὶ εἷς ἁπλοῦς βηματισμὸς ἔχων διάρκειαν ἑνὸς χρόνου ἤτοι ἑνὸς τετάρτου. Οὕτω οἱ ἕνδεκα βηματισμοὶ τοῦ συρτοῦ γίνονται εἰς ὀκτὼ χρόνους (τέταρτα), (τοῦ χρόνου προσδιορισθέντος ἀνωτέρω μὲ διάρκειαν ἑνὸς μουσικοῦ τετάρτου.) Τὰ δύο τελευταῖα βήματα ἀποτελοῦν τὸ τσάκισμα τοῦ χοροῦ. Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ τελευταῖον μουσικὸν μέτρον εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τελευταῖον μέτρον τοῦ

Καστρινοῦ Πηδηκτοῦ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ κενὸς χρόνος τοῦ Καστρινοῦ ἀντικαθίσταται ἐνταῦθα μὲ βηματισμὸν εὐκρινῆ καὶ ὄχι λανθάνοντα, ὅπως γίνεται εἰς τὸν Πηδηκτόν.

Οἱ βηματισμοὶ τοῦ χοροῦ τούτου ἐκτελοῦνται ὡς ἀκολούθως. Ὁ χορευτὴς λαμβάνει τὴν στάσιν καὶ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει καὶ εἰς τὸν Καστρινόν. (Σχῆμα 1 Θέσις α΄) Ἀναμένει νὰ τελειώσῃ ἡ παιζομένη μουσικὴ στροφὴ καὶ ἄρχεται χορεύων.

βῆμα 1ον. Κινεῖ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, τοποθετεῖ τοῦτον εἰς ἀπόστασιν 5—8 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ.

βῆμα 2ον. Κινεῖ τὸν δεξιὸν πόδα καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ, οὕτως ὥστε ἡ ἀψὶς αὐτοῦ νὰ εὑρεθῇ ἐγγὺς τῆς ἀριστερᾶς πτέρνας, οἱ δὲ δύο πόδες νὰ ἀποτελέσουν σχεδὸν ὀρθὴν γωνίαν.

βῆμα 3ον. Τοποθετεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα πρὸ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ, διασταυρουμένων τῶν σκελῶν. (θέσις θ΄)

Θέσις θ΄

βῆμα 4ον. Προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πλαγίως. (Σχῆμα 9)

βῆμα 5ον. Σύρει τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ δεξιοῦ (Θέσις δ΄) χωρὶς νὰ πατήσῃ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.

βῆμα 6ον. Μετακινεῖ ὀλίγον τὸν δεξιὸν πόδα χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὴν διεύθυνσίν του. (Θέσις δ΄)

βῆμα 7ον. Προβάλλει τὸν ἀριστερὸν πόδα. (Σχῆμα 9 ἀντιθέτως)

βῆμα 8ον. Σύρει τὸν δεξιὸν πόδα καὶ τοποθετεῖ αὐτὸν πλησίον τοῦ ἀριστεροῦ. (Θέσις ε΄)

βῆμα 9ον. Μετακινεῖ ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν ἀριστερὸν πόδα χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ διεύθυνσιν.

Σχῆμα 9

βῆμα 10ον. Πατεῖ τὸν ἀριστερὸν πόδα, μετακινῶν αὐτὸν

ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός. (Θέσις α΄)

βῆμα 11ον. Προβάλλει τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ πατεῖ αὐτὸν πρὸ τοῦ δεξιοῦ ὅπως εἰς τὸ σχῆμα 5 καὶ τὴν θέσιν ε΄ ἀλλὰ μὲ τὴν πτέρναν ὀλίγον ἀριστερώτερον, οὕτως ὥστε οἱ δύο πόδες νὰ ἔχωσι σχεδὸν παράλληλον διεύθυνσιν.

Οἱ βηματισμοὶ οὗτοι τοῦ συρτοῦ παρουσιάζουν πολλὰς ποικιλίας κατ᾽ ἐπαρχίας.

Εἰς τὸ Σέλινον χορεύεται οὕτω. Οἱ τρεῖς πρῶτοι βηματισμοὶ γίνονται πρὸς τὰ ἐμπρὸς προβαλλομένου τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ὅπως γίνονται τὰ 7, 8 καὶ 9 ἀνωτέρω βήματα. Οἱ τρεῖς ἄλλοι βηματισμοὶ ἐκτελοῦνται λοξῶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ διασταυρουμένων τῶν ποδῶν. (Σχῆμα 10)Οἱ τρεῖς ἑπόμενοι πλαγίως πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ οἱ δύο τελευταῖοι ἐπὶ τόπου δι᾽ ἰσχυρῶν κτυπημάτων τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ χορὸς οὗτος εἶναι γραφικώτατος κατὰ τὴν λοξὴν κίνησιν αὐτοῦ,

Εἰς τὴν Κίσσαμον οἱ βηματισμοὶ τοῦ συρτοῦ γίνονται σταυρωτὰ καὶ πηδηκτά, ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ὅπως εἰς τὰ δ ι σ τ α υ ρ ω τ ὰ ζ ά λ α τοῦ Καστρινοῦ πηδηκτοῦ.

Σχῆμα 10

Ο ΣΙΓΑΝΟΣ

Ἄλλος Κρητικὸς συρτὸς χορὸς εἶνε ὁ Σιγανός.Χορεύεται εἰς τὸ Νομὸν Ἡρακλείου καὶ ἔχει ῥυθμικὴν κίνησιν Μ. ι =80. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 βήματα βραδέα, μὲ διάρκειαν μιᾶς ἡμιακεραίας ἤτοι δύο χρόνων. Τὰ τρία τούτων ἔχουν κίνησιν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πλαγίως καὶ τὸ τέταρτον ἀντίθετον διεύθυνσιν.

Οἱ χορευταὶ σχηματίζουν κύκλον καὶ κινοῦνται ἐπὶ τῆς περιφερείας αὐτοῦ. Μὲ τὸν χορὸν τοῦτον ψάλλονται Σκοποί. Οἱ βηματισμοὶ αὐτοῦ χρησιμεύουν κυρίως διὰ νὰ τηρῆται ὁ ρυθμὸς τῆς μελῳδίας. Τοῦ χοροῦ τούτου γίνεται κατάχρησις εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ χαρέμια, εἰς τὰ ὁποῖα ὡς γνωστόν, ἀποκλείεται ἡ εἴσοδος ὀργανοπαικτῶν. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μεραμβέλλου ὁ χορὸς οὗτος καλεῖται Ἀ γ κ α λ ι α σ τ ὸ ς διότι οἱ χορευταὶ πλέκουν τὰς χεῖρας ὅπως γίνεται εἰς τ σ ῆ Ὄ ρ τ σ ε ς τῶν Ἀνωγείων μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ πλοκὴ τῶν χειρῶν διέρχεται διὰ τῶν ὤμων καὶ τοῦ αὐχένος τῶν ἐχόντων περιττὸν ἀριθμὸν χορευτῶν.

* *
*

Οὗτοι εἶναι οἱ Κρητικοὶ χοροί, τοὺς ρυθμοὺς καὶ τοὺς

κυριωτέρους βηματισμούς τῶν ὁποίων ἐν συντόμῳ ἐπεχειρήσαμεν νὰ περιγράψωμεν ἀνωτέρω, παρέχοντες ἅμα καί τινας πληροφορίας περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν χορεύονται. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ χαρακτηρίζει καὶ διακρίνει κυρίως τὴν Κρητικὴν ὄρχησιν εἶναι αἱ ρυθμικαὶ κινήσεις τοῦ σώματος (τὰ πάσα τοῦ κορμιοῦ) αἱ συνοδεύουσαι τοὺς βηματισμοὺς καὶ προσδίδουσαι μεγάλην χάριν εἰς τὸν χορευτήν. Ἀλλ' αὗται ἐκμανθάνονται διὰ μακρᾶς ἐξασκήσεως καὶ πείρας.

Θ. ΝΑΡΑΝΤΑΣ

ΤΑ ΝΕΑΝΙΚΑ ΟΝΕΙΡΑ

Οἱ ὡραῖες οἱ χαραυγὲς ὡραῖες μέρες χαράζανε, Κι' ὁ ἥλιος ὁ χαρούμενος ὅπου καὶ νἆταν φώτιζε, Γλυκὲς μέρες ! κρασὶ μέρες !!

— ; Ἕνα μαῦρο πουλί, πέρασε ἀπ' τὴν ἀνατολή, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ θάμποσε. Ἡ καρδιὰ στ' ἀντίκρυσμά του πήδησε τρανταχτά, Μὲ ἀπελπισία καὶ ἔχθρητα γιὰ τὴ φοβέρα..

Ἕνας μαῦρος ἀητὸς πέρασε ἀπ' τὴν ἀνατολή, καὶ τὰ φτερούγια του τὴ σκοτείνιασαν. Μὲ τρόμο καὶ μὲ συλλογὴ τὸ κύταζε, Σἄν κάτι ποὺ τὸ ὕστερα μπορεῖ νὰ φέρει !, Τὸ θαμπὸ μάτι τῆς φοβισμένης της καρδιᾶς..

—Μαῦρα σύννεφα ἀργοσταλάζονται στὸ γλυκοχάραγμα· Καὶ μ' ἕνα σιγανὸ καὶ θλιβερὸ χορό, Σωδένεται τοῦ θανάτου τὸ πάπλωμα, Ἀπὸ πελώριες μαῦρες βάτες, ποὺ ὁ χρόνος, κεντάει του φριχτὲς ἀπάνω σκηνές. Ἡ καρδιὰ κυττάζει : «ὦ μέρες γλυκὲς μέρες !» Καὶ μπαίνει στὸν ἄλλο δρόμο τὸ νέο δρόμο τὸ σκοτεινό, Σκυφτή, μὲ κάπια μόνο θύμηση . . . .

ΑΝΑΤΟΛΗ ΕΝ ΣΟΥΔΑΝ — ΑΠΟΣΤΟΛΕΥΣ ΑΛΚΙΒ. ΧΑΤΖΗΚΟΣΜΑΣ

ΔΗΜ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ

ΣΙΔΗΡΟΠΑΓΕΣ ΣΚΥ ΡΟΚΟΝΙΑΜΑ ΒΕ ΤΟΝ ARMÉ

Σκυροκονίαμα λέγεται τὸ μῖγμα σκύρων (μικρῶν λίθων διαμ, 0,10 τὸ πολὺ) καὶ κονιάματος (λάσπης) ἐξ ἄμμου συγκειμένου καὶ ἀσβέστου, συνήθους ἢ ὑδραυλικῆς, ἢ σιμέντου.

Τὸ μῖγμα τοῦτο δὲν κτίζεται ὡς ἡ τοιχοποιΐα, ἀλλὰ χύνεται ἐν πολτώδει καταστάσει εἰς προωρισμένους δι' αὐτὸ χώρους, εἴτε τύπους (καλούπια).

Πολλαὶ οἰκοδομαὶ καὶ τεχνικὰ ἔργα κατεσκευάσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τοιούτου μίγματος ἀπὸ αἰώνων καὶ ἀπέδειξαν διὰ τοῦ μακροῦ βίου των τὴν στερεότητά των. Τὰ ἔργα ταῦτα μὴ ἔχοντα ἁρμοὺς καὶ ἀποτελούμενα ἀπὸ μᾶζαν ὁμογενῆ, εἶνε μονόλιθοι, ὡσεὶ ἂν ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου τεμαχίου λίθου ἡ σμίλη τοῦ τεχνίτου εἰργάσθη διὰ νὰ τὰ κατασκευάσῃ, ἐνσκάπτουσα δωμάτια, κλίμακας, διανοίγουσα θύρας καὶ παράθυρα, ἐὰν πρόκειται περὶ κατοικίας, κοιλαίνουσα τοξοειδῶς, ἐὰν πρόκειται περὶ γεφύρας ἢ θόλου καὶ καθ' ἑξῆς.

Ἐννοεῖται ὅτι διὰ νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἔργον μονόλιθον πρέπει ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ ἐργασία νὰ γίνηται μετ' ἄκρας προσοχῆς καὶ ἡ ἀναλογία τῶν ὑλικῶν νὰ ᾖ ἐπιτυχής.

Ἑταιρεία τις ἐν Γερμανίᾳ κατεσκεύασε πολλὰς οἰκοδομὰς ἐκ σκυροκονιάματος, ἐν αἷς οὐ μόνον οἱ τοῖχοι ἀλλὰ καὶ τὰ πατώματα καὶ αἱ κλίμακες καὶ αἱ στέγαι κατεσκευάσθησαν ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τούτου. Τὸ σύστημα δὲν εἶναι νέον. Οἱ Ρωμαῖοι τὸ ἐφήρμοσαν ἐπιτυχῶς εἰς πολλὰ ἔργα, πρὸ πάντων εἰς γεφύρας, ἔτι κατὰ τὸ πλεῖστον σωζομένας, καίτοι τὰ ἔργα ταῦτα δὲν

ἐξετελέσθησαν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας διότι ὡς τεχνῖται ἐχρησιμοποιήθησαν στρατιῶται καὶ αἰχμάλωτοι κάθε ἄλλο παρὰ εἰδήμονες τῆς ἐργασίας ταύτης.

Καίτοι ὅμως τὸ σκυροκονίαμα χρησιμοποιεῖται εἰσέτι διὰ μικρὰ ἔργα ἢ ἁπλῶς μέρη τούτων, δύναταί τις νὰ τὸ θεωρήσῃ σύστημα σχεδὸν ἐγκαταλειφθὲν καὶ ἐν ἀπομαχίᾳ, χωρὶς ὅμως νὰ στερηθῇ τοῦ ἀπαιτουμένου αὐτῷ σεβασμοῦ, ὡς προγόνῳ νέου λαμπροῦ συστήματος «τοῦ Σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος» τοῦ συστήματος τῆς μόδας.

Ὁ ἐφευρέτης τοῦ Σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος (BETON ARMÉ) εἶναι ἄγνωστος ἢ μᾶλλον ἀόριστος, διότι πολλοὶ ἐργολάβοι ἐξετέλουν ὀροφάς, χωρίσματα δωματίων κτλ. διὰ πλέγματος ἐκ μετάλλου ἐπιχριομένου εἴτε διὰ γύψου εἴτε διὰ σιμέντου.

Εἰς τὴν ἐν ἔτει 1855 ἔκθεσιν τῶν Παρισίων, ἐξετέθη πλοῖον ἐκ σιμέντου μὲ σκελετὸν μεταλλικὸν ὑπὸ τοῦ M. LAMBOT ἐργολάβου. Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ FRANÇOIS COIGNET βιομήχανος, ἐδημοσίευε περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀντοχῆς τῶν σιμεντίνων σωλήνων, ὅταν οὗτοι κατασκευάζονται ἐκ σιδηροῦ πλέγματος ἐπιχρισμένου διὰ σιμέντου. Μετὰ τοῦτον ὁ μηχανικὸς MONIER καὶ κατόπιν πολλοὶ ἐνθουσιώδεις μηχανικοὶ εἰργάσθησαν ἐπιτυχῶς καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἐφεύρεσιν.

Καίτοι ὅμως ἡ ἐφεύρεσις εἶναι Γαλλική, ξένοι ἐπωφελήθησαν πρῶτοι ἐξ αὐτῆς καὶ μάλιστα οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοί, οἵτινες ἐξετέλεσαν σπουδαιότατα ἔργα καὶ τολμηρότατα, πρὶν ἀποφασίσουν ἐν Γαλλίᾳ νὰ ἐκδώσουν δίπλωμα ἐφευρέσεως τῷ μηχανικῷ MONIER ὅστις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ κυρίως ἐφευρέτης.

Τὸ σύστημα, περὶ οὗ πρόκειται, στηρίζεται ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ χημικῶν ἀφ' ἑτέρου ἰδιοτήτων τοῦ σκυροκονιάματος καὶ τοῦ μετάλλου. Τὸ σκυροκονίαμα ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀντέχῃ ἀρκετὰ εἰς θλίβουσαν αὐτὸ δύναμιν, στερεῖται ὅμως τῆς ἰδιότητος νὰ ἀντέχῃ εἰς δύναμιν τείνουσαν νὰ απομακρύνῃ τὰ μόριά του καὶ ἐὰν ἀντέχῃ πως εἰς τοιαύτην δύναμιν, δὲν λογίζεται ἐν τῷ ὑπολογισμῷ ὡς λίαν μικρὰ καὶ ἀβεβαία ἀντοχή.

Τὸ μέταλλον ἀντέχει εἰς πολὺ μεγαλητέραν δύναμιν εἴτε θλῖψιν, εἴτε ἕλξιν, σχεδὸν ἑκατονταπλασίαν. Ἡ εἰς τὴν ἕλξιν κυρίως ἀντοχή, ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ σχεδὸν πρὸ τὴν εἰς θλῖψιν, εἶναι ἡ ἰδιότης ἥτις χρησιμοποιεῖται ἐπωφελέστατα ἐν τῷ συστήματι τούτῳ. Τὸ μέταλλον βυθισμένον ἐν τῷ σκυροκονιάματι εἰς ἃ σημεῖα τοῦτο προώρισται νὰ ἑλκυσθῇ, ἀναλαμβά-

νει τὴν ἐργασίαν του ἐμποδίζον τὴν διάρρηξιν τοῦ σκυροκονιάματος ὅπερ, ὡς ἄνω ἐλέχθη, εἶνε παντελῶς ἀνίκανον νὰ ἀντίσχῃ εἰς τοιούτου εἴδους δύναμιν.

Ἔστω παράδειγμά τι:

Ἐὰν δοκὸς ξυλίνη στηριχθῇ ἁπλῶς ἐπὶ δύο στηριγμάτων, δύο τοίχων π. χ. καὶ κρεμασθῇ ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς μέγα σχετικῶς βάρος, αὕτη θὰ καμφθῇ· ἐὰν τὸ βάρος αὐξηθῇ θὰ καμφθῇ ἔτι, καὶ ἐν τέλει θὰ θραυσθῇ ἀφοῦ ἡ κάτωθεν ἐπιφάνειά της, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν ἕλξεως ἑλκυσθῇ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ μὴ εἶναι πλέον δυνατὴ ἡ συγκράτησις τῶν μορίων τοῦ ξύλου εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἐνῷ εἰς τὸ ἄνω μέρος ἡ ἐπιφάνεια συμπιέζηται βαθμηδὸν χωρὶς νὰ παρουσιασθῇ ῥῆγμα τι.

Ἐὰν ἀντὶ ξυλίνης δοκοῦ ληφθῇ τοιαύτη ἐξ ἁπλοῦ σκυροκονιάματος, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν βάρους καὶ ὑπὸ παρομοίας συνθήκας, δὲν θὰ προλάβῃ τις νὰ παρατηρήσῃ κάμψιν τινα τῆς δοκοῦ· ἡ θραῦσις νὰ γίνῃ ἀπότομος καὶ μὲ πολὺ μικρὸν βάρος σχετικῶς.

Ἐὰν ὅμως ὑποβάλλῃ τις εἰς τὴν αὐτὴν δοκιμὴν δοκὸν ἐκ σκυροκονιάματος, τῶν αὐτῶν διαστάσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφρόντισε νὰ ἐμβαπτίσῃ εἰς τὸ κάτω κυρίως μέρος ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ἕλξις, ῥάβδον μεταλλικήν, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ βάρους τὸ σκυροκονίαμα κάμπτεται, καὶ δὲν θραύεται εἰμὴ εἰς πολὺ μεγάλην φόρτωσιν.

Τὸ στοιχειῶδες τοῦτο παράδειγμα ἴσως ἀρκεῖ διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς ὁ μέγας ρόλος τοῦ ἐν τῷ σκυροκονιάματι καταλλήλως ἐμβεβαπτισμένου μετάλλου, ὅπερ ἀποτελεῖ οὕτω τὸν ὁπλισμὸν τοῦ σκυροκονιάματος, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη τοῦτο BETON ARMÉ, σκυροκονίαμα ὡπλισμένον.

Τὸ ἐν χρήσει μέταλλον εἰς τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ὁ σίδηρος, κυρίως ὁ χάλυψ. Τὸ σκυροκονίαμα δὲ ἀποτελεῖται ἐκ σιμέντου ὅπερ ἔχει τὴν ἀγαστὴν ἰδιότητα νὰ διατηρῇ τὸν σίδηρον, προφυλάττον τοῦτον ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως (ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἄσβεστον ἢ τὴν γῦψον) προσέτι νὰ προσκολλᾶται τελείως αὐτῷ.

Ἑτέρα σπουδαιοτάτη ἰδιότης, τὰ δύο πάντῃ διάφορα ὑλικὰ ταῦτα ἀδελφικῶς ἑνοῦσα, εἶναι ἡ ἰσότης τῶν συντελεστῶνδιαστολῆς, ἰδιότης ἐξασφαλίζουσα τὴν τελείαν ἀμοιβαίαν προσκόλλησίν των ὑπὸ οἱανδήποτε θερμοκρασίαν καὶ ὁσονδήποτε ποικίλας ἐναλλαγὰς αὐτῆς. Εἰδικὰ πειράματα ἐγένοντο πρὸς ἀπόδειξιν τούτου. Ἐντὸς δωματίου ἐκ Σιδηροπαγοῦς σιμέντου, ἀνεπτύχθη διὰ καυσίμου ὕλης καταλλήλου, θερμοκρασία 1204 βαθμῶν ἑκατονταβάθμιου ἐπὶ τέσσαρας ὥρας, χωρὶς οὐδεμία

ἀνωμαλία νὰ παρατηρηθῇ, καίτοι κατόπιν δι' ἐκτοξεύσεως ψυχροῦ ὕδατος κατερρίφθη αἰφνιδίως ἡ θερμοκρασία εἰς τοὺς 6 βαθμούς.

Τὰ διὰ τοῦ Σιδηροπαγοῦς σιμέντου λοιπὰ οἰκοδομικὰ ἔργα εἰσὶ τελείως ἄφλεκτα καὶ δὴ πυρίμαχα μέχρι τοσούτου βαθμοῦ ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ ἐν αὐτοῖς οἰκοῦντα ἀπὸ ἑνὸς σοβαροῦ κινδύνου, τῆς πυρκαϊᾶς.

Ἕτερα πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι δύνανται διὰ τοῦ συστή. ματος τούτου νὰ κατασκευασθῶσι ἔργα ἀπαιτοῦντα ἀδιαπεραστότητα ὑπὸ τῶν ὑγρῶν, (δεξαμεναὶ κτλ.) Τοιοῦτα ἔργα πλεῖστα κατεσκευάσθησαν μέχρι τοῦδε δι' ἀποθήκευσιν ὕδατος (πρὸς ὕδρευσιν πολλάκις πόλεων) καὶ ἄλλων ὑγρῶν ὡς οἰνοπνεύματος, οἴνου, ἐλαίου κτλ.

Οἱ φοβεροὶ σεισμοὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ οἱ τελευταῖοι τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, καθ' οὓς τὰ ἐκ Σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος οἰκοδομήματα ἔμειναν ἐντελῶς ἀβλαβῆ, ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ τεθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπὶ τοῦ τάπητος, δηλ. τὸ ζήτημα τῆς ἀσφαλείας τῶν ἔργων τούτων τῆς ἀνθρωπίνης βιομηχανίας κατὰ τῶν θανατηφόρων τιναγμῶν τοῦ δέρματος τοῦ πλανήτου μας, οἱ ὁποῖοι ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων πόλεις εὐημερούσας, μεταβάλλουσιν εἰς σωρὸν ἐρειπίων ὑπὸ τὰ ὁποῖα εὑρίσκουν τὸν θάνατον μυριάδες ψυχῶν.

Ἀνέκαθεν οἱ οἰκοδόμοι ἠσχολήθησαν νὰ ἐξεύρωσι τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ἐν ᾧ αἱ ἄγνωστοι εἶναι τὸ ὑλικὸν κυρίως. Αἱ ἑκάστοτε ὅμως δοθεῖσαι λύσεις εἶχον ἐλαττώματα σπουδαῖα χωρὶς νὰ εἶναι εἰμὴ ἡμίμετρα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ διαπρεπεῖς ὅμως ἀρχιτέκτονες οἵτινες εἰργάσθησαν καὶ ἐμβριθῶς ἐμελέτησαν τὰ ποικίλα φαινόμενα τῆς καταστροφῆς τῶν οἰκοδομῶν, κυρίως ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῆς Ἰταλίας, μίαν σαφῶς πλέον ἐκπεφρασμένην ἔδωσαν γνώμην καὶ ἔκριναν τὸ σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα ὡς τὸ ἰδεῶδες ἀντισεισμικὸν σύστημα οἰκοδομίας. Οἱ τοῖχοι, τὰ πατώματα, αἱ στέγαι τὰ χωρίσματα τῶν δωματίων, πάντα συνδεδεμένα μεταξύ των τελείως καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ συντεθειμένα, ἀποτελοῦσι ἀπαραμόρφωτον καὶ ἐλαστικὸν μονόλιθον, σχετικῶς ἐλαφρὸν καὶ ἀδιάρρηκτον καὶ δυνάμενον νὰ ὑποστῇ παντοίους κλονισμοὺς ὡς σκάφος πλοίου.

Πρὸ μηνῶν ἀλευροποιεῖον τι μήκους 6000 μ. καὶ πλάτους 20 καὶ ὕψους 20 οἰκοδομηθὲν ἐν Τύνιδι διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἕνεκα καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους ἔλαβε θέσιν τοσοῦτον κεκλιμένην ὥστε λίθος ἀφιέμενος νὰ πέσῃ ἀπὸ τοῦ δώματος, ἔπιπτε εἰς ἀπόστασιν 3,50 μέτρων ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς οἰκοδομῆς. Ὁλόκληρος δηλ. ἡ πρόσοψις εὑρέθη εἰς τὸ κενόν. Παρ' ὅλην

τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴν κλίσιν δὲν παρετηρήθη τὸ παραμικρὸν ῥῆγμα. Ἑταιρία τις ἀνέλαβε καὶ ἐπανέφερε τὸ οἰκοδόμημα εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν του.

Συντέμνων ἀναφέρω ἐπὶ λέξει φράσεις τινὰς τοῦ διαπρεπεστάτου ἀρχιτέκτονος, M. A. BAUDOT ὅστις ἐν τῇ τελευταίᾳ διαλέξει του ἐν τῷ TROCADERO τῶν Παρισίων τῇ 1η Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. εἶπε :

Le ciment armé seul peut actuellement permettre les solutions pratiques des programmes modernes sous le rapport de l' economie, de l' entretien, de l' hygiène, du chauffage et ventilation et la resistance au danger de l' incendie et des tremblements de terre.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ — ΖΩΓΡΑΦΟΥ POMBEO BATTONI

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΟΡΑΒΛΗΣ

Ο ΠΗΔΗΧΤΟΣ* ΤΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓ. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ

Μ' αὐτὸ τὸ ἔργο, κάτι πολύτιμο προστέθηκε στὴν ἀληθινὴ Ρωμαίϊκη μουσική, ποὺ τόσο ἀνάρια πλουτίζεται. Εἶναι πολὺ λίγος καιρὸς ποὺ ἄρχισε νὰ ξυπνᾷ καὶ μπαίνει πιὰ σὲ δρόμο, μὲ τὴ συστηματικότητα καὶ τὸ ταλέντο τοῦ Καλομοίρη. Φτάνει πιὰ ὁ καιρὸς ποὺ δὲ θ' ἀκοῦμε ἀποκλειστικὰ ξένες μελωδίες, καὶ ποὺ οἱ καντζονέτες τοῦ Τόση δὲ θὰ κιντυνεύομε νὰ βγοῦνε τ' Ἄγραφα. Αὐτὸ τὸ κακὸ εἴτανε ἰδιαίτερα προχωρημένο μέσα στὶς πολιτεῖες ποὺ τὸ καλιτεχνικὸ αἴστημα στράβωσε κιόλας. Τόρα πιὰ ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ λογαριάζεται βάρβαρη, ὁ μανὲς πρόστυχος, καὶ μόνο τὸ ὀρινὸ τραγοῦδι βρίσκει κάποια χάρη. Κι αὐτὸ ὅμως ὄχι γιὰ ὁλότελα, μουσικὰ καλιτεχνικὲς αἰτίες. Ἀπὸ παντοῦ ἡ εὔκολη Ἰταλικὴ μελωδία, μὲ βοηθοὺς τὸ πεταχτό της στίλ, τὴν ξενομανία γιὰ τοὺς πολιτισμένους, τὴ μίμηση τῶν πολιτισμένων γιὰ τοὺς χωριάτες, ἔδιωξε τὴν ἁπλῆ, τὴν κλασικὴ καὶ βαθιὰ στὰ αἰστήματα, τὴν Ἀνατολίτικη μελωδικὴ μορφή, ποὺ βασιλεύει ὅμως ἀκόμα κοιμισμένη σὲ σωθικὰ δικά μας, καὶ μόνο ξύπνημα θέλει.

Μιὰ ἐλπίδα γιὰ τὸ διόρθομα αὐτοῦ τοῦ κακοῦ—ποὺ μόνο ἐπιπολαιότητα καὶ ἀμελετησία εἶναι—μιὰ ἐλπίδα γι' αὐτὸ τὸ διόρθωμα εἶναι, ἡ σοβαρότητα ποὺ δουλεύει μιὰ ἄλλη μερίδα, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦνε τὴ Γερμανικὴ ἢ ἐνγένει τὴ βόρεια μουσική. Κ' ἐκεῖνοι περιφρονοῦνε τὴ βαριά μας μελωδία. Κ' ἐκεῖ-

---

* *Κρητικοὶ χοροί. Πηδηκτός, Μαλεβυζιώτικος καὶ Καστρινός. Μεταγραφὴ Γ. Ι. Χατζιδάκη. Ἡράκλειον Κρήτης 1909.*

νοι ἔχουνε τὴ γνώμη πὼς δὲν εἶναι πιὰ γιὰ ζωὴ τὸ τερέτισμα (ἀπὸ τὴ μύτη) τῆς Π ο λ ί τ ι κ η ς ψαλμῳδίας. Τὸ δίκιο τους εἶναι μεγάλο, σὰν ἀκοῦνε τὶς ἀπαίσιες ἐχτέλεσες τῶν ψαλτάδων μας, καὶ σὰ μένει κάτι ἄδειο μέσα τους ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κάθε ἁρμονίας, στὴ Βυζαντινὴ μουσική. Κι αὐτὸ ἀφοῦ ἀκούσανε τὸ «Δόξα....» τοῦ Χερουμπίνι. Ἔπειτα τοὺς βοηθοῦνε κ' οἱ καλήτεροί μας μελετητές ἀπάνω σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, σὰν ὑποστηρίζουνε ἀναγέννηση ἀσυστηματοποίητη στὴ μουσική μας. Ὁ σοφὸς Σπ. ντὲ Βιάζης στὴ πολύτιμή του μελέτη γιὰ τὴ Κρητικὴ ψαλμῳδία,* χαίρεται ποὺ αὐτὴ σιμώνει τὴν Ἰταλικὴ μοῦσα, καὶ δὲν ξεχωρίζει καθόλου τὴν Ἀνατολίτικη ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ μελῳδικὴ μορφή. Μποροῦσε νὰ χαρεῖ μόνο γιατὶ οἱ Κρητικοὶ εἴχανε κάμει μεγάλα βήματα πρὸς τὴ δημιουργία τῆς ἁρμονίας καὶ γιὰ κάτι ἄλλο, ποὺ αὐτὸ τὸ τελευταῖο μᾶς ἀποδείχνει. Ἡ Ἁρμονία θὰ γενιότανε στὸ Βυζάντιο, ἂν δὲν εἴτανε κιόλας γενημένη ὅταν ὁ καταχτητὴς ὅλα τὰ κατάστρεψε. Γι' αὐτὸ μποροῦμε νὰ θεωροῦμε πιθανότερο πὼς τὰ θαύματα τῆς Γερμανίας ἔχουνε μακριὰ-μακριὰ τὴν ἀρχή τους στὴν Πόλη, ἀφοῦ μάλιστα δύο αἰῶνες χωρίζουνε τὸ πάρσιμό της ἀπὸ τὴ γένηση τοῦ πρώτου μεγάλου μουσικοῦ ἀστέρα. Εἴτανε μοιραῖο νὰ γεννηθεῖ ὁ Μπὰχ στὴ Γερμανία ἀφοῦ δὲ γεννήθηκε στὴν Ἀνατολή. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ τοὔλειψαν ἀπὸ τὰ χέρια μ' αὐτή τὴν ἰδιοτροπία τῆς μοίρας, εἶναι ἡ μελῳδία μας. Ἕνας Εὐρωπαῖος, θρεμένος ἀπὸ βόρεια μουσική, εἶπε γιὰ τὴ δική μας πὼς ''ELLE EST BELLE MAIS TROP PLAINTIVE,.. Τὰ λόγια του ξηγηθήκανε ἀπὸ τοὺς αὐτοσκέδιους κριτές, γιὰ νὰ καταδικαστεῖ μιὰ φορὰ ἀκόμη τὸ πολύπαθο μοτίβο μας. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔμεινεν ἀνεξήγητο εἶναι τό, πὼς ἕνας ἄνθρωπος χορτασμένος ἀπὸ τὴ βαρήτερη μουσικὴ δὲ μπόρεσε νὰ ὑποφέρει μιὰν ἁπλῆ μελῳδία, κι αὐτὸ ὄχι γιατὶ τὴ βρῆκεν ἀνούσια, ἀλλὰ γιατὶ τοῦ φάνηκε πολὺ παραπονιάρα. Αὐτό, μόνο μὲ τὸν ὑστερνὸ πόθο τοῦ Βάγκνερ, νὰ βρεῖ τὴν τέλεια μελῳδικὴ μορφή, μπορεῖ νὰ ξηγηθεῖ. Ὁ Βάγκνερ ὥς τὸ τέλος δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ μοτίβα του, κι ἀφῆκε διαθήκη τὴν τελειοποίηση τους, στοὺς καινούριους μουσικούς. Ὁ δρόμος τῆς καλλιτεχνικῆς του ψυχῆς φαίνεται ἀπὸ μιὰ ματιὰ στὰ ἔργα του. Οἱ μελῳδίες τοῦ Βάγκνερ κάνουνε μιὰν ὑπέρτατη προσπάθεια γιὰ νὰ πάρουνε τὸν ἀνατολιτικο τύπο. Τὸ ὄνειρο τοῦ Βάγκνερ ζεῖ. καὶ εἶναι τὸ ἀκατέργαστο ὑλικὸ τῆς μουσικῆς μας. Ἀρχίσαμε χωρὶς νὰ τὸ

* *Σπ. δὲ Βιάζη. Κρητικὴ ψαλμῳδία ἐν Ἑπτανήσῳ. Πινακοθήκη 1909. Τεῦχ. 48-102.*

καταλαβαίνομε ν' ἀνεβαίνομε πρὸς τὸ Βορρᾶ, καὶ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη εἶναι κάτι βέβαιο, ἀφοῦ στηρίζεται στὸ θεμέλιο τῆς μουσικῆς ἀναγένησης. Στὴν τεχνοτροπία τοῦ Βάγκνερ.

Αὐτὴ ἡ τελειοποίηση πρέπει νὰ πέσει στὰ χέρια μας, πρὶν πέσει στὰ ξένα. Κ' ἡ βάση της πρέπει νἄναι τὸ χώρισμα ἀπὸ κάθε Εὐρωπαϊκὴ τεχνοτροπία, χώρισμα ποὺ ὑπάρχει πολὺ στέρεο, στὴν ἀνάπτυξη τῶν ξεκαθαρισμένων μοτίβων μας, ἀπάνω στοὺς ἁρμονικοὺς κανόνες, ποὺ ἀρκετὰ διαφέρουνε ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊκούς. Κ' ἔτσι θὰ πετύχομε. Ἀρχὴ πρέπει νὰ γίνει ἀπὸ τὸ πιστὸ γράψιμο καὶ τὴν ἐναρμόνηση τῶν χορῶν μας, ποὺ ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ θεμέλιο νὰ στηριχτεῖ ἡ λευτεριὰ τῆς ἀνάπτυξης τῆς μουσικῆς μας. Πρὶν γενήσομε ἄλλους μεγάλους καλὰ θἄναι νἄχομε μερικοὺς Μπράμς, Σαραζάτε καὶ Γκρήγ, ποὺ τόσα χρόνια τόρ' ἀποζητᾶ, σὰν τύχει εὐκαιρία καὶ σὰ δὲν ἔχει ἄλλη δουλιά, ἡ Ἑλληνικὴ χρονογραφία.

Μιὰ τέτοια ἀρχὴ εἶναι καὶ ὁ Πηδηχτὸς τοῦ κ. Χατζιδάκη. Ἂν δὲν ἔκαμε ὁλόκληρη τὴ σκετικὴ ἐργασία δὲ μᾶς ἀπελπίζει καὶ πὼς δὲ θὰ τὴν κάμει. Μᾶς δίνει πολλὲς ὑπόσκεσες πὼς θὰ συνεχίσει τὴ βαρήτατη δουλιά του, καὶ μὲ κεφάλαιο τὴν καλιτεχνικὴ ψυχή, γνώση, καὶ ὄρεξη του, μποροῦμε νὰ ἐλπίζομε πὼς δὲ θὰ σταματήσει στὴ μεταγραφή. Ὅμως κι ἀπὸ τόρα δὲ μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πὼς ἐκεῖ σταμάτησε. Περισσότερ' ἀπὸ τὰ 40 μοτίβα, μπορεῖ τὰ δυσκολότερα ποὺ ὑπάρχουνε στὸν κόσμο, νὰ μαζευτοῦνε καὶ νὰ μεταγραφοῦνε μὲ τόσην ἀκρίβεια καὶ τελειότητα εἶναι ἔργο μεγάλο καὶ σπουδαῖο τόσο γιὰ τὴ μουσικὴ ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἱστορία. Ἐκεῖ μέσα βρίσκουνται, μοτίβα τοῦ Μαλεβυζιώτικου καὶ τοῦ Καστρινοῦ ὄχι μόνο τὰ σημερνά, ἀλλὰ σκεδὸν ὅλα τῶν δυὸ τελευταίων αἰώνων. Νὰ ταχτοποιηθοῦνε ὅμως ὅλ' αὐτὰ νὰ τοποθετηθοῦνε μὲ ὅλους τοὺς κανόνες τῆς μελωδικῆς διάπλασης, μὲ τέτοιο τρόπο, ποὺ ὁ Κρητικὸς νὰ βρίσκει τὸν ἀληθινό του χορό, καὶ ὁ ξένος μιὰ μουσικὴ μὲ ὅλη τὴν κλασικότητα ἔργου ποὺ ἀπὸ μιὰ ψυχὴ βγῆκε, εἶναι καθαρὰ δημιουργικὴ δουλιά. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴν ἀλώβητη βαθήτητα δὲν μπόρεσε, ἀλήθια, νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὸ ἄγγιγμα τῆς παλιᾶς ἁμαρτίας, ποὺ ἄφησε σφραγίδα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, τὸ σημάδι τῶν δαχτύλων της. Ὁ ἁγνὸς Πηδηχτὸς τοῦ Μαλεβυζιοῦ, παρανομιάστηκε «Πηδηκτός». Αὐτὸ ὅμως εἶναι μηδαμινὸ πράμα γιὰ νὰ μαυρίσει τὴν ἐλπίδα. Ὁ κ. Χατζιδάκης θὰ δουλέψει πάντα τὴ Μοῦσα, καὶ θὰ μᾶς δείξει σὲ λίγο καιρὸ τὴ συνέχεια τοῦ ἔργου του, μὲ πολύτιμην ἀνάπτυξη, ἀκόμα δημιουργικότερην ἐργασία : Τὴν ἐναρμόνιση τῶν χορῶν του.

Μ. ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

ΝΥΧΤΕΣ

Κ' ἡ δύση σβύνει στὴν ἄκρη
καὶ τὸ φεγγάρι ἀνεβαίνει,
τοῦ οὐρανοῦ ἕνα δάκρι,
στὴν ἐρημιὰ τὴν πνιγμένη.
Στὶς ἀψηλὲς κορφὲς πέρα
ἐσιγοπέθαν' ἡ μέρα.

Κ' ἡ νύχτα πέφτει στὴ χώρα·
κ' ἡ κουκουβάγια ποὺ ξυπνᾶ,
ἀργομετράει τὴν ὥρα
ποὺ μυστικὴ σιγοπερνᾶ.
'Απ' τὰ χαλάσματα πέρα
φωνὴ στριγγιὰ στὸν ἀέρα.

Οἱ ξωτικὲς στὸ λειβάδι
στὸ νυχτικό τους χορό·
καὶ τὰ στοιχιὰ ἀπ' τὸν Ἅδη
σὲ μακρινὸ οὐρλιασμό.
Κ' ἐγὼ τοῦ κάκου γιὰ σένα
ἄνθια ζητῶ μαγεμένα.

Κι ἀλοίμονό μου, ἡ μέρα
τὰ κορφοβούνια χρυσώνει·
γλυκοσκορπᾶ στὸν ἀέρα
τρελλὰ τραγούδια τ' ἀηδόνι.
Κι ἀλοίμονό μου, βοτάνι
δὲ βρίσκεται νὰ σὲ γιάνει.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Β. ΒΙΔΟΥΡΗΣ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

Θὰ σᾶς διηγηθῶ, κύριοι, σήμερα ἕνα κάπως παράξενο ὄνειρο καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ ἀναγνώσετε μὲ εὐμένεια. Ἀντιθέτως πρὸς τἆλλα ὄνειρα ποῦ βλέπομε συχνά, τὸ δικό μου ἔχει τὸ προτέρημα νὰ εἶνε ἀληθηνό. Ἡ... γάτα μου εἶνε πρόθυμη νὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου.

Ἐπλάγιασα λοιπὸν ἕνα βράδυ ἀφοῦ ἔκαμα τὴν προσευχή μου ἀφοῦ εἶπα μᾶλα λόγια ἕναν ὕμνο στὴν εἰκόνα.. Ἐκείνης (ANTRE NOUS ἔχω καὶ ἐγὼ μιὰ Παναγιὰ ποῦ λατρεύω σὰν ὁ καλόγερος τὴ δική του). Ὁ νοῦς μου γιὰ κάμποση ὥρα ἐπλανῶταν δὲν ξέρω κ' ἐγὼ σὲ τὶ χῶρες ἄγνωστες κι' ἀνύπαρκτες, σὲ τὶ ὄνειρα ψεύτικα καὶ ἀγίνοτα, μὰ τέλος κουράστηκε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ φανταστικὸ ταξεῖδί του καὶ ἕνας ὕπνος γλυκὺς ἔκλεισε τὰ μάτια μου.

Δὲν εἶχα πολλὴ ὥρα ποῦ βρισκόμην στὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, ὅταν δὲν ξέρω κ' ἐγὼ ποιὸς διάβολος μ' ἔρριξε στὰς ἀγκάλας τῆς.... γάτας μου. Μὰ εἶνε παράξενο, κύριοι τὄνειρό μου. Μόλις λοιπὸν «γλυκὺς ὕπνος μ' ἵκανεν,» ὅπως λέγει ὁ γέρω Ὅμηρος, καὶ ἰδοὺ βλέπω τὴν ἐρωμένην μου, αὐτὴν τὴν ἰδίαν ποῦ πρὸ ὀλίγου ὕμνησα, ποῦ ἐλάτρευσα γονατιστὸς μπροστὰ στὴν ἄψυχη εἰκόνα της, βλέπω λέγω, τὴν ἐρωμένην μου νὰ ἔρχεται πρός με μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας...

Ἡ μορφή της ἤτανε μορφὴ ἀγγέλου, τὰ μαλλιά της ξέπλεκα καὶ σχημάτιζαν ὁλόγυρα στὸ ἀγγελικὸ κεφαλάκι της μιὰ μαγικὴ φωτοστεφάνη, σὰν κεῖνες πὤχουν ὁλόγυρα στὸ κεφάλι τους, ἡ εἰκόνες τῆς ἐκκλησιᾶς· τὰ μάτια της ἔλαμπαν σὰν δυὸ λαμπρὰ μαργαριτάρια κάτω ἀπ' τὰ ζωγραφιστὰ φρύδια της. Ἕνα μειδίαμα ποῦ προξενοῦσε μιὰ φρικίασι πόθου ἐπλανᾶτο στὰ

κοραλλένια χείλη της. Περίφανη σἂν ἡ Ἀθηνᾶ καὶ θελκτικὴ σἂν ἡ Ἀφροδίτη προχωροῦσε μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκάλη πρὸς ἐμέ.

Δὲν 'μποροῦσα νὰ πιστέψω τὰ μάτια μου. Ἐνόμισα πῶς ὁ οὐρανὸς ἄνοιξε κ' ἕνας ἄγγελος κατέβη γιὰ νὰ μὲ δεχθῇ στὰς ἀγκάλας του τόσο ἤτανε ὡραία καὶ θελκτική.

Ἐπροχωροῦσε πλησίον μου πάντοτε μ' ἀνοικτὴ ἀγκάλη κ' ἔπεσε ἐπάνω μου καὶ μ' ἐνηγκαλίσθη.

Τὴν ἔσφιξα τότε κ' ἐγὼ περιπαθῶς στὴν ἀγκαλιά μου. Μὰ ἔξαφνα ἕνας πόνος τσουχτερὸς στὸ χέρι μου μ' ἔκαμε νὰ ξυπνήσω. Ἐκρατοῦσα ὅμως ἀκόμη στὴν ἀγκαλιά μου σφιχτά τὴ... γάτα μου!..

ΔΗΜ. Γ. ΚΡΕΒΟΥΡΗΣ

Ο ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

Νὰ τὸν ἰδῆτε καὶ θὰ νομίσητε πῶς ἔχετε ἐμπρός σας τὸν σοβαρώτερον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως.... ὁ θεὸς γνωρίζει ὅτι εἶναι ὁ πλέον ἀστεῖος. Εἶναι ἐνδεδυμένος κατὰ ὅλως ἰδικήν του μόδαν.

Μὲ σακκάκι, καὶ μὲ βλαχόκαλτσες. Μὲ παπούτσια... φίφτυτοῦ, καὶ μὲ σκουφάκι σὰν αὐτὰ ποῦ φοροῦν οἱ Ἀρβανίτες, ἕνα σκουφάκι τόσο δὰ πολύπτυχον, τὸ ὁποῖον μόλις κατορθώνει νὰ κρύπτῃ τὰ τρία πέμπτα τῆς φαλάκρας του.

Ἡ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀξύριστος καὶ χιμπατζοειδὴς φυσιογνωμία του, μὲ τοὺς βαθουλωμένους ὀφθαλμούς, καὶ τὴ σιμὴ μύτη, σὲ κάμνει νά γελᾶς μόλις τὸν ἀτενίσεις. Κἄποτε παίρνει κανένα χονδρὸ ξῦλο γιά μπαστοῦνι, καὶ τότε εἶναι ποῦ εἶναι! Πρώην—πρὸ πολλοῦ καιροῦ— ἀνθυπολοχαγός, καὶ διά τοῦτο εὐχαρίστως ἀκούει εἰς τὴν προσφώνησιν «Καπετάνιο!».

Ὡς ἀποσπασματάρχης ἄφησε ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Οἱ χωρικοὶ τοῦ νομοῦ μας θὰ τὸν θυμοῦνται χρόνια ἀκόμα, χάρις εἰς τὴν... εὐσυνείδητον, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του. Καὶ γιὰ νὰ πεισθῆτε σᾶς παραθέτω τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ κάμῃ νὰ ὁμιλήσῃ κανένας δυστυχισμένος χωρικὸς διὰ τὸν ὁποῖον συνελάμβανε ὑπονοίας ὡς ὑποθάλποντα ληστάς.

Ἐν πρώτοις.... ξῦλο. Ἀνηλεὲς ξῦλο μέχρι σωστῆς πολτοποιήσεως τῆς ράχεως τοῦ ὑπόπτου, ἢ τῶν ὑπόπτων. Ἔπειτα διὰ τοὺς μὴ ὑποκύπτοντας εἰσέτι ἐπεφύλασσε τὸ ἑξῆς πάντοτε μαρτύριον. Τοὺς ἐγύμνωνε τελείως καὶ τοὺς ἔδενε σφικτὰ σὲ κανένα δένδρο, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ μετακι-

νηθοῦν ἐντελῶς. Καὶ τοὺς ἄφινε ἐκεῖ ὑπὸ τὸν ἀφόρητον θερινὸν ἥλιον, τὸν μεταβάλλοντα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς Θεσσαλικὰς πεδιάδας εἰς σωστὰς καμίνους φλεγομένας !

Ἔπειτα ἔστελλε κανένα στρατιώτην καὶ τοῦ ἔπερνε ζάχαρη ψυλή, καμμιὰ μισὴ ὀκά, τὴν ὁποίαν ἐπέπασσε ἐπὶ τοῦ καθύγρου σώματος τοῦ δυστυχοῦς χωρικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε τὸ σῶμά του ἐντὸς ὀλίγου περιέτρεχον πανταχόθεν ἀληθινὰ αὐλάκια ἀπὸ ζάχαρη λυωμένη. Καὶ τότε τραγῳδία σωστὴ ἤρχιζε. Ὅλα τὰ καλοκαιρινὰ ἔντομα συνέρρεον ἑλκιόμενα ἀκαταμαχήτως ἀπὸ τὸν ζαχαρώδη ἐκεῖνον ποταμόν. Καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς τὸ σῶμα τοῦ χωρικοῦ παρουσίαζε τὸ θέαμα ἑνὸς FLY SEMETRY—τὸ γνωστὸν χαρτὶ τὸ ὁποῖον πωλούμενον εἰς τὰ φαρμακεῖα χρησιμεύει ὡς παγὶς τῶν μυιῶν— πλημμυρισμένον ἀπὸ μύγαις καὶ ἄλλα πολυποίκιλα ἔντομα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀχληρά !

Ἔπειτα ὁ «κύρ Γιώργης» ἔπαιρνε κάτω ἀπὸ κανένα ἴσκιο τὸν μεσημεριάτικο ὕπνο μαζὶ μὲ τοὺς στρατιώτας του ἐνῷ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἐσφάδαζε φωνάζων γοερῶς ἐκ τῶν ἀνεκδιηγήτων βασάνων τὰ ὁποῖα ὑφίστατο ὑπὸ τῶν πτερωτῶν ἐκείνων δαιμόνων....

Ἀληθὴς καὶ τρομερὰ καταστροφὴ συνέβαινε εἰς τὰ χωριὰ ἐκεῖνα ὅπου διέμενε «προσωρινῶς» ὁ κύρ Γιώργης μὲ τὸ ἀπόσπασμά του, στὴς κότες. Περὶ αὐτοῦ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐταίριαζε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ γνωστὸν ποιημάτιον δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τίνος σατυρικοῦ ποιητοῦ.

«....ὄντις ἰγὼ ἀπόσπασμα πιρνοῦσα,
ἴέκανα θρὴν' στοὺ κάθι βλαχοχῶρ'.
Κι', ὅπου τοὺ τσαροῦχι μου πατοῦσα,
δὲν ἄφινα κουκόρι γιὰ κουκόρ'»,

Τέλος πάντων ὅμως τὸν ἐπῆρε τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ τὶς εἶδε πόσας εὐχαριστίας ἔκαμον εἰς τὰς ἐκκλησίας των πρὸς τὸν Πανάγαθον, ὅστις τοὺς ἀπήλλαξε τέλος τῆς βασιβουζουκικῆς σατραπείας του !

*
* *

Τώρα ἀποζῶν μὲ τὴν 60δραχμον συνταξοῦλάν του, καὶ ἀπὸ τά..... φιλοδωρήματα τῆς πληθύος τῶν θαυμαστῶν του, ὡς ἀκένωτος πηγὴ γέλωτος. Μόλις σὲ ἰδεῖ ἀπὸ μακρὰν ἔρχεται

τρεχᾶτος καὶ σοῦ λέγει μὲ τὴν ἀμίμητον σοβαρότητά του.

—Καλημέρα.... Τί γίνεσαι βρὲ ἀδερφάκι; Τί νέα ἔχουμε;

—Βρὲ καλῶς τὸν Καπετάνιο! Ἡσυχία, ἄκρα ἡσυχία, τίποτε νέο.

—Μωρὲ τί ἡσυχία! λέγει ὁ Μουστάκας ἀγριεύων. Μωρὲ τί ἡσυχία! Τώρα μωρὲ θὰ κρούξ' ὁ μῦλος καὶ ἡ μ'σὴ ἡ φτερωτή! Ἰδῶ εἶν' π'θὰ παίξ' ὁ διάολος ν' τριχιά! Νὰ ἰδῇς π' θἄχουμε πόλεμο μὲ τὴ.... Βουλγαρία! Θὰ δείξωμε καὶ τῆς Ἀγγλίας νὰ καταλάβει τί ἐστὶ Ἑλλάδα! Θὰ δεί.....

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐσὺ ξεκαρδίζεσαι μὲ τὸ κωμικότατον κόρδιμά του, καὶ αὐτὸς διακόπτων πρὸς στιγμὴν τὴν φόραν ποῦ ἐπῆρε ἀναφωνεῖ.... αὐστηρῶς.

—Μὴ γελᾷς σὲ παρακαλῶ! Καραγκιόζη θὰ παίξουμε; Ὁρίστε!

Καὶ φεύγει πάλλων τὸ... μπαστοῦνι του μὲ ἔρρυθμον βῆμα κάμνων τὰ καρφιὰ τῶν τσαρουχιῶν του νὰ κροτῶσιν ὑπερηφάνως ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ πεζοδρομίου. Ἄλλοτε σέ πλησιάζει καὶ ὅλως ἀπροόπτως σοῦ λέγει στερεοτύπως.

—Πάει ὁ κόσμος χάθηκε! Οὐκ ἔστι πλέον χαρὰ καὶ εὐδαιμονία ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τῶν κλαυθμώνων...

—Γιατί; τὸ ἐρωτᾶς. Αὐτὸς ἀγριεύει.

—Τί γιατὶ καὶ ξεγιατί! Πάει χάλασε ἡ πλάσ'. Σ.... (ἡ λέξις τοῦ Καμπρὼν) πλάσ'.

*
* *

Εἶσαι μέσα στὸ καφφενεῖο ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐφημερίδος σου ἢ εἰς τὴν κοντσίναν σου. Αἴφνης ἀκούεις παταγωδέστατον κτύπημα τῶν παλαμῶν τοῦ κ. Μουστάκα, τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσελθόντος εἰς τὸ καφφενεῖον. Τὸ μισὸ τὸ καφφενεῖο σηκώνεται, κυττάζει τὸν Μουστάκαν, γελᾷ, καὶ ἄλλοι ξανακάθονται, ἢ ἔρχονται εἰς αὐτὸν ὅστις ἀπαθέστατα ἀσχολεῖται νὰ τοποθετήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀναπαυτικώτερα τὸν δεξιόν του πόδα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ. Ἐνῷ οὕτω σχηματίζεται κύκλος μέγας γύρω εἰς αὐτόν, ἐμφανίζεται τὸ γκαρσόνι ἡμιμειδιῶν. Ὁ Μουστάκας τὸ ἀγριοκυττάζει πρὸς στιγμὴν καὶ τοῦ λέγει ὑψῶν συνάμα ἀπειλητικῶς τὸν βραχίονα.

—Τέσσερες ὧρες ἀδερφέ!

Ἐννοῶν ὅτι τέσσερες ὧρες ἔχει ποῦ φωνάζει! Καὶ τὸ λέγει μὲ τέτοιον κωμικῶς ἄγριον τρόπον ὥστε ὅλοι σπάζουν στὰ γέλοια. Αὐτὸς ὅμως ἀγριεύει περισσότερο!

—Μὰ γιὰ νὰ σᾶς πῶ! Τὸ γκαραγκιόζη θὰ παίξουμε; Αἴ; Ὁρρίστε!...

Ἕκαστος φιλοτιμεῖται νὰ τὸν κεράσῃ.

—Παιδὶ ἕνα καφφὲ τοῦ κύρ Γιώργη, ὁ ἕνας, ἕνα οὖζο, ὁ ἄλλος, ἕνα συριανό, ὁ τρίτος, ἕνα κονιάκ, ὁ τέταρτος....

—Αἴ, αἴ, ἕνα πολλὰ βαρὺ φκιάσε! φωνάζει ὁ Μουστάκας.

Τὸ γκαρσόνι φεύγει. Αὐτὸς ὅμως ἀνασηκώνεται καὶ τὸν μετακαλεῖ.

—Ἄκουσες βρέ; Πολλὰ βαρὺς νὰ εἶνε!

* * *

Τέλος ξανακάθεται, κάθονται καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅλοι ὡς ἐκ συμφώνου τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς ‘πῇ κανένα ἀνέκδοτο ἀπὸ τὸν βίον του ὡς ἀποσπασματάρχης. Αὐτὸς ὅμως κάνει πῶς.... βαρύνεται διὰ νὰ προκαλέσῃ περισσοτέραν τὴν περιέργειαν... καὶ τὸν γέλωτά των.

Εἶναι φιλοδοξία του νὰ κάνῃ τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ γελοῦν!

Τέλος ἀρχίζει.... Λέγει κατὰ προτίμησιν μίαν πράγματι ξεκαρδιστικὴν ἱστορίαν του, περὶ τοῦ πῶς ἐκατάφερε κἄποτε μιὰ «γκαραγκουνοποῦλα»(1) καὶ τὴν ἔφερε στὰ νερά του.... Ἡ Διήγησις προχωρεῖ, τὰ γέλοια αὐξάνουν, καὶ ὁ Μουστάκας μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία του διακόπτει αὐτὴν διὰ νὰ κτυπήσῃ μὲ τὸ ξῦλο του τὸ μάρμαρον τοῦ τραπεζιοῦ μὲ κίνδυνον νὰ τὸ σπάσῃ, καὶ διὰ νὰ φωνάξῃ.

—Τέσσερες ὧρες ἀκατέργαστα ὄντα!..

Καὶ ἀφοῦ ἀναστατώσει τὸ καφφενεῖον, ξανακάθεται διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν διήγησίν του ἐνῷ εἰς τοὺς ἀκροατάς του προστίθεται καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ καφφενείου.

* * *

Πάντοτε ὅταν πλησιάζει ἡ 25η Μαρτίου διαδίδει ὅτι πρόκειται νά.... ὁμιλήσῃ!

—Ἔ, ἔ, καὶ τὶ λόγο θὰ βγάλῃς κύρ Γιώργη;

—Πατριωτικόν! Τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Πλοῦτον, εὐτυχίαν, αἷμα, ὅλα! Τάλαινα Ἑλλάς! Εἴθε νὰ εἶχον τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ἐμόν, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ καρδίαι.

---

1. *Οἱ χωρικοὶ τῶν κάμπων τῆς Θεσσαλίας λέγονται „γκαραγκούνηδες".*

—Μὰ πάνω - κάτω τί θὰ πῇς; Δὲν τὸν ἔγραψες τὸν λόγον σου;

—Ἔμ, καὶ βέβαια! Ὁρίστε.

Καὶ ὁ Μουστάκας ἀφοῦ ἀνασκαλεύσῃ ὅλα τὰ ποικιλόσχημα θυλάκιά του, εὑρίσκει τέλος τὸν πολυθρύλλητον λόγον.

—Νάτος, ἐδῶ εἶναι!

Καὶ ὁ Μουστάκας ἀδιαφορῶν ἐὰν τὸν ἀκούῃ ὁ κόσμος ὅλος ἀρχίζει ἀπαγγέλων ἠρέμως εἰς τὴν ἀρχήν, μὲ ἀληθινὴν πατριωτικὴν φλόγωσιν εἰς τὰ τελευταῖα· μακροσκελῆ λόγον τὸν ὁποῖον τις εἶδε ποῖος τοῦ τὸν.... κατεσκεύασε!

—Τάλαινα Ἑλλάς! Ἔρχομαι δακρύων περιρεόμενος ὡς ἄλλος στεφανηφόρος Ἀπόλλων, νὰ συγκλονίσω, καὶ ἐπαναφέρω εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ἀληθῆ καὶ μεγάλην ὁδόν, δι' ἧς θὰ κατορθώσ...

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ κάποιος ἀνάψας σπίρτον τσούζει φωτιὰ εἰς τὸ χειρόγραφον, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ὡς ἀληθὴς κατακλυσμὸς ὕδατος παραδόξως, εἰς τὸν ὑπερεκχειλίσαντα πατριωτισμὸν τοῦ ἀτυχοῦς Μουστάκα....

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ CORREGGIO

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ἡ φιλολογική μας παραγωγὴ κατὰ τὸ 1909, τόσο εἰς βιβλία, ὅσο καὶ εἰς θεατρικὰ ἔργα, δὲν εἶναι καὶ πολὺ ἱκανοποιητική. Ὡστόσο κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ ὅτι παρετηρήθη κάποια κίνησις προπάντων μὲν εἰς ἐκδόσεις ποιημάτων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον εἰς παραστάσεις καὶ ἐκδόσεις θεατρικῶν ἔργων.

* *
*

Ἄς ἀρχίσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὰ βιβλία. Καὶ πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ τὴς ποιητικὲς συλλογές.

«***Τὰ Τραγούδια τοῦ Ἀπρίλη***» τοῦ ***Ρήγα Γκόλφη*** εἶν' ἕνας τόμος ἀπὸ τραγούδια γεμᾶτα ἀπὸ Ἑλληνικὸ φῶς καὶ Ρουμελιώτικη πνοή, χυμένα ἐπάνω σὲ τέλειους δημοτικοὺς δεκαπεντασυλλάβους. Ὁ Γκόλφης εἶναι γερὸς τεχνίτης τοῦ δεκαπεντασυλλάβου στίχου καὶ κλεῖ μέσα του κάτι ἀπὸ τοῦ Κρυστάλλη τὴ γοητεία.

«***Ὁ Ἀλαφροΐσκιωτος***» ***τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ***, ποὺ ἔκαμε τὸν περισσότερο θόρυβο ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία ποὺ ἐξεδόθησαν τὸν περασμένο χρόνο, ἔχει σπάταλα καὶ ἀκατάστατα ριχμένη μέσα του τὴ φύσην ὅλη, ἀλλὰ καὶ πολλὴ - πολλὴ κούφια μεγαλοπρέπεια καὶ παραφορά, ἀκαταλόγιστη πολλὲς φορές. Ἔχει κάποιαν ἀξία ὁ Σικελιανός, μὰ δὲν ἄξιζε γι' αὐτὸν νὰ ἐνθουσιασθοῦν τόσο κάποιοι κριτικοί μας, ὥστε νὰ φθάσουν εἰς παραλογισμούς.

Τὰ «Κάλβεια μέτρα» τοῦ Σ. Σκίπη, εἶναι συλλογὴ ποιημάτων γραμμένη ὁλόκληρη ἐπάνω εἰς τὰ μέτρα τοῦ ποιητοῦ Κάλβου. Ἡ γλῶσσα τοῦ Σκίπη ὅμως δὲν εἶναι οὔτε ἡ τοῦ Κάλβου, οὔτε ἡ δημοτική, ἀλλὰ ἕνα ἰδιόρρυθμον ἀνακάτωμα λέξεων. Τὰ ποιήματα αὐτὰ ἔχουν περίσσον ἀέρα καὶ ὀλίγην, πολὺ ὀλίγην, ποίησιν.

Οἱ «Παλιοὶ Σκοποὶ» τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη εἶναι μία ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὰ καλλίτερα ποιήματα τοῦ ἁρμονικοῦ καὶ χαριτωμένου ποιητοῦ μας, τοῦ ὁποίου αἱ ποιητικαὶ μεταφράσεις θὰ μείνουν ὡς ὑπόδειγμα μέσα στὴ φιλολογία μας.

«Τὸ Παληὸ Βιολὶ» τοῦ Γ. Πολέμη περιέχει εἰς τὰς πολυαρίθμους σελίδας του ἕνα πλῆθος ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς ἐδημοσίευσε κατὰ καιροὺς εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἑστίαν». Τὰ ποιήματα αὐτά, ὅπως καὶ ὅλα τοῦ Πολέμη, ἔχουν ἁρμονικοὺς στίχους καὶ ἀρκετὸν λυρισμόν. Κάποια ὅμως ἀπ' αὐτά, προσπαθοῦν νὰ φανοῦν φιλοσοφικὰ καὶ δυστυχῶς ὁ γλυκὺς Πολέμης δὲν εἶναι φιλόσοφος ποιητής.

«Τὰ Μοιραῖα» τοῦ Γέωρ. Σημιριώτου, σχεδὸν οὔτε κἂν ἐδιαβάσθησαν, ἐπειδὴ εἶχαν στὴν ἀρχὴ τὴν ἑξῆς ἀτομικὴν γνώμην τοῦ ποιητοῦ: «Ἕως ὅτου ἐμφανισθῇ καλλίτερος, ἐγὼ καὶ ὁ Σολωμὸς θὰ κατέχωμεν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν»! Ἐν τούτοις ἡ συλλογὴ αὐτὴ περιέχει ὡραίους λυρικοὺς στίχους, ἀγκαλὰ ὄχι.... Σολωμικούς!

«Τὰ Ἀγριολούλουδα» τοῦ Νίκου Σαντοριναίου, εἶναι ἐλαφρὲς ζωγραφιές, γεμᾶτες ὀμορφιὰ καὶ ἀλήθεια, ποὺ δίνουν πολλὰς ἐλπίδας γιὰ τὸν νέον ποιητήν.

«Τὸ Ψαλτῆρι τῆς Νέας Διαθήκης» τοῦ Γ. Φιλήντα, ποὺ μᾶς ἦλθεν ἀπὸ τὴν Κωστάντσα τῆς Ρουμανίας, εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴ θρησκεία μας. Ὁ ποιητής του, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱεροψάλτης, ἐπάνω σὲ θέματα ἐκκλησιαστικὰ ἔπλασε στίχους μεγαλοπρεπεῖς καὶ τρομερὰ παραδόξους.

Οἱ *«Λύρας Παλμοὶ» τῆς Φιφίκας Μυλωνᾶ,* εἶναι ἀρκετὰ ἁρμονικά, ἀλλὰ τρομερὰ ρωμαντικὰ ποιήματα.

Τὰ *«Λόγια τῆς Καρδιᾶς» τοῦ Β. Κ. Κόρτζα,* εἶναι λυρικὰ ποιήματα νεοεμφανιζομένου ποιητοῦ ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, χωρὶς πολλὴν ἀξίαν καὶ ἀξιώσεις.

Τὰ *«Νανουρίσματα» τοῦ Κ. Γούναρη,* εἶναι ὀλιγοσέλιδον βιβλίον γεμᾶτο ἀπὸ ἀφελεῖς καὶ ἡσύχους στίχους τοῦ γνωστοῦ ποιητοῦ, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνᾷ κάπου - κάπου καὶ ὁ θρῦλος.

Τὰ *«Πατριωτικὰ Τραγούδια» τοῦ Ἀλεξ.* Γαλανοῦ, εἶναι γραμμένα εἰς ἀβιάστους δεκαπεντασυλλάβους καὶ ἐμπνέονται

κατευθεῖαν ἀπὸ πατριωτικοὺς ἐνθουσιασμούς, ἀλλ' ἀτυχῶς εἶναι πολὺ πρόχειρα γραμμένα.

Ἡ «**Σταλαγματιὲς καὶ φύλλα**» **τοῦ Φ. δὲ Σιμώνε-Μπροῦβερ,** εἶναι μικρὰ συλλογὴ ποιημάτων Ἰταλοῦ φιλέλληνος καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος γράφει Ἑλληνικοὺς στιχους καὶ πεζά. Στὰ ποιήματα αὐτὰ μέσα ἀπὸ δεκαπεντασυλλάβους στίχους περνάει κάποια Ἑλληνικὴ πνοή. Τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου ἔχει γράψει ὁ ποιητής μας κ. Στέφανος Μαρτζώκης.

Οἱ «**Μαρασμοὶ καὶ Νάρκισσοι**» **τοῦ Ἀνδρέου Μαρκέλλου,** εἶναι τόμος λυρικῶν ποιήσεων ἀξίων ὄχι καὶ πολλοῦ λόγου.

Ἔχομεν ἀκόμη καὶ δύο ἐκδόσεις ποιητικῶν μεταφράσεων. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἔκδοσις τῶν «**Τραγουδιῶν**» **τοῦ Ἀΐνε** μεταφρασμένων **ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου,** τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκδοθῆ καὶ πρὸ 20ετίας. Τώρα προσετέθησαν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Βλάχος μετέφρασε μετὰ τὴν Α΄ ἔκδοσιν. Ἡ δευτέρα ἔκδοσις ποιητικῶν μεταφράσεων εἶναι τὰ «**Βλάχικα Τραγούδια**» **τῆς Ἑλένης Βακαρέσκου,** μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν **Μῆτρον Δεσποίνην.**

Τέλος πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ἐδῶ καὶ τοὺς «RYTHMES DU RÊVE ET DE LA MORT» **τοῦ Ἐπ. Δεληγιώργη,** ἂν καὶ δὲν εἶναι γραμμένοι Ἑλληνικά, ἀφοῦ ὁ ἀείμνηστος ποιητής των εἶναι Ἕλλην. Πρόλογον εἰς τὸ βιβλίον ἔχει γράψει ὁ JEAN MOREAS.

«**Ὁ δικέφαλος ἀετὸς**» **ὑπὸ Ι. Καψαμπέλη,** ἐλεεινὰ καὶ μαργαριτοφόρα.

Ἐκδόσεις θεατρικῶν ἔργων κατὰ τὸ 1909 ἔγιναν αἱ ἑξῆς:

Ἐξεδόθησαν τὰ δύο δράματα τοῦ **Παύλου Νιρβάνα: «Χελιδόνι»** καὶ «**Μαρία ἡ Πενταγιώτισσα**» (ἔκδοσις «Νέας Ζωῆς») ποὺ παρεστάθησαν καὶ τὰ δύο πέρυσι. Τὸ πρῶτον εἶν' ἕνα ἔργο κοινωνικό, ποὺ, ἂν καὶ δὲν ἐπέτυχε εἰς τὸ θέατρον, εἶναι ὡραῖον ἔργο γιὰ διάβασμα. Τὸ δεύτερον εἶν' ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ ὁμώνυμό του δημοτικὸ τραγοῦδι, δὲν ἔχει ὅμως καμμιὰ σχέσι μ' αὐτὸ εἰς τὴν πλοκήν.

Τοῦ **Σ. Σκίπη** ἐξεδόθησαν σὲ βιβλίο «**Ἡ Ἁγία Βαρβάρα**» καὶ «**Ἡ νύχτα τῆς Πρωτομαγιᾶς**» (ἔκδοσις «Σεραπίου»). Τὸ πρῶτον εἶν' ἕνα δρᾶμα ὄμορφο βγαλμένο ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν χωριῶν, ἂν καὶ ἔχει καὶ τὰς ἐλλείψεις του, τὸ δὲ δεύτερον εἶν' ἕνα φανταστικὸ «ὀνειρόδραμα». Ὁ κ. Σκίπης θὰ ἦτον ἴσως καλλίτερος ὡς δραματικὸς παρὰ ὡς λυρικός.

Ἡ τραγικὴ σκηνὴ «**Στὴν ὀξώπορτα**» **τοῦ Δ. Ταγκοπούλου** (ἔκδοσις «Σεραπίου») εἶναι μία εἰκόνα ρεαλιστικὰ παρμένη ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ δείχνει τὴν δυστυχία τῶν ἀπροστατεύτων πλασμάτων.

«*Οἱ Πετροχάρηδες*» *τοῦ Παντελῆ Χόρν*, (ἔκδοσις «Νέας Ζωῆς») εἶν' ἕνα Ἑλληνικώτατο δρᾶμα, ποὺ εἶχε παιχθῆ πέρυσι καὶ μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖον φανερώνεται ἡ Ἑλληνικὴ τιμιότης καὶ ἀρχοντιὰ ὁλοζώντανες.

«*Τὸ κόκκινο πουκάμισο*» *τοῦ Σ. Μελᾶ*, ποὺ παίχθηκε πέρυσι, εἶναι τὸ ὡραῖο δρᾶμα ἀπ' ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ περνάει ἀπίστευτα φυσικὰ καὶ μὲ ρεαλιστικὴ ὠμότητα. Τὸ δρᾶμα ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Παναθήναια».

«*Ἡ Νίτσα*» *τοῦ Ζ. Φυτίλη*, εἶναι δρᾶμα σὲ τέσσαρες πράξεις, ὅπου παρουσιάζει μιὰ κόρη ποὺ ζητάει τὴν τελεία ἐλευθερία καὶ τὴν ἀλήθεια, τὴν ὁποία καὶ βρίσκει μαζὶ μ' ἕνα νέον.

Τέλος τὸ θεατρικὸν ἔργο «*Αἰσχύλος καὶ Σοφοκλῆς*» τοῦ ἠθοποιοῦ Λ. *Ταβουλάρη*, εἶναι ἕνα ἄτονο ἔργο γραμμένο σὲ στίχους.

Ἄλλα φιλολογικὰ ἔργα κατὰ τὸν περασμένο χρόνο ἐξεδόθησαν :

Χρ. Βαρλέντη ἡ «*Χαμοζωή*», σειρὰ ἀπὸ διηγήματα βγαλμένα μὲ πολλὴ δύναμη ἀπὸ τὴν καθημερνὴ ζωή.

Τὰ τρία διηγήματα τοῦ *Ἀθανασίου Μίχα* : «Ἀ*πομνημονεύματα μιᾶς κόρης*», «Δ*ύο Τριαντάφυλλα*» καὶ «*Τελευταῖο γράμμα*», ποὺ ἐβγῆκαν σ' ἕναν τόμο, εἶναι καλογραμμένα μέν, ἀλλὰ ἔχουν ρωμαντικὴ πολυλογία καὶ ἀδύνατη παρατηρητικότητα.

«*Οἱ* Δ*ελφοὶ*» τοῦ *Σπ. Παγανέλη*, εἶναι μία περιγραφὴ ταξειδίου του εἰς τοὺς Δελφοὺς γεμάτη ἀπὸ ὁραματισμοὺς καὶ γραμμένη σὲ γλῶσσαν ὑπερσχολαστικὴν καὶ στὸ ὕφος τῶν περασμένων γενεῶν.

Ἡ «*Χαρούμενη ἐπιστήμη*» *τοῦ γιατροῦ* Σ*αραφίδη*, εἶναι μία σειρὰ ἀκατάστατη ἀπὸ διάφορα κομμάτια ξένων φιλοσοφικῶν συστημάτων.

Τὰ «Ἀ*πομνημονεύματα* Σ*μυρναίου Χαρτοπαίκτου*» τοῦ *Χρ. Βασιλακάκη*, εἶναι μία ἱστορία γραμμένη μὲ ἀρκετὴ παρατηρητικότητα.

Τὰ «*Ρόδα καὶ Μῆλα*» (τόμος Ε΄ τεῦχος Α΄) τοῦ *Ψυχάρη* εἶναι τόμος ἀπὸ κριτικὲς γραμμένες μὲ τὸ ξεχωριστὸ ὕφος καὶ μὲ τὸ χαριτωμένο γοῦστο τοῦ Ψυχάρη, ποὺ διακρίνει ὅλα του τὰ ἔργα σοβαρὰ καὶ ἐλαφρά.

«*Τὸ ἄγαλμα*» τοῦ φιλέλληνος Ἰταλοῦ καθηγητοῦ *Φ. δὲ Σιμῶνε - Μπροῦβερ* εἶναι διήγημα γραμμένο ὅμως δυστυχῶς σὲ σχολαστικὴ καθαρεύουσα.

«*Ὁ Παρθενὼν*» τοῦ 1909 τοῦ *Λ. Ἐφτάστρη*, εἶναι μιὰ συλ-

λογὴ ἀπὸ διαλεχτὰ μικρὰ ἔργα τῶν περισσοτέρων λογίων μας.

«*Οἱ λοξοὶ στρατοκόποι*» τοῦ *Στεφάνου Ραμᾶ*, εἶναι ἔργο φιλολογικὸ καλογραμμένο καὶ συγχρόνως κοινοπολιτικογραμμένο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ ἔθνους μας.

Τὰ «*Ἀνάλεκτα*» τοῦ *Γεωρ. Ἀποστολίδου* εἶναι φιλολογικὴ ἐργασία παντὸς εἴδους. Τὸ μεγαλύτερο μέρος ὅμως τοῦ βιβλίου καταλαμβάνει ἐπίκρισις τοῦ «Ὀνείρου τοῦ Γιαννίρη» τοῦ Ψυχάρη.

Οἱ «*Ρητορικοὶ λόγοι*» *τοῦ Γεωρ. Μιστριώτου* (τόμος 305) εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ τὸν πόλεμόν του τὸν ἀνωφελῆ κατὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσης.

«*Οἱ ἐκδικηταὶ τοῦ Μελᾶ*» *τοῦ Εὐαγ. Σαμίου*, εἶναι ἀνάξιον λόγου μυθιστόρημα.

Ἡ «*Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία*» *τοῦ Ν. Πολίτου* εἶναι χρησιμότατος κατάλογος τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἑλληνιστὶ ἀπὸ τοῦ 1907 κ' ἐδῶ.

Αἱ «*Ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρᾶ*», *τοῦ Σπ. Λάμπρου* εἶναι ὡραῖαι ταξειδιωτικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὰ τελευταῖα ταξείδια του.

«*Ἡ ζωή μου*» *τοῦ Δ. Βικέλα*, ποὺ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως, εἶναι αὐτοβιογραφικαὶ σημειώσεις μὲ κάποιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ μελέτη «Per gli studi neoellenici in Italia» τοῦ Ἰταλοῦ καθηγητοῦ *Φ. δὲ Σιμῶνε* - *Μπροῦβερ* εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴ φιλολογία μας.

Ὁ τόμος τῆς «*4Οετηρίδος τοῦ Κόντου*» περιέχει διαφόρους μελέτας τῶν Γ. Χατζιδάκη, Βάση, Παντελάκη, Ρωμαίου, Οἰκονομίδου κ.λ.π.

Πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ἐδῶ, ἂν καὶ κυρίως εἶναι ἔργο νομικό, καὶ τὴν διατριβὴν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ τοῦ *Ν. Καζαντζάκη*: «*Ὁ Φρειδερῖκος Νίτσε*» *ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ δικαίου καὶ τῆς Πολιτείας.*

«*Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία*» τοῦ *Ν. Ἀγγελίδου*, εἶναι ἀξία λόγου μελέτη.

Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ δύο ἐκδοθέντα ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἀρκετῆς σπουδαιότητος, δηλαδή: «*Τὰ Θεσσαλικὰ μνημεῖα*» τοῦ *Ἀρβανιτοπούλου* καὶ *τέσσαρας Κρητικὰς μελέτας ἀρχαιολογικὰς* τοῦ *Γ. Σωτηριάδου*.

Καὶ τέλος ἂς ἀναφέρωμεν καὶ δύο ἱστορικὰ βιβλία: «*Ἡ Ἱστορία τῆς Κρήτης*» τοῦ *Στεφ. Ξανθουδίδου* καὶ «*ἡ Ἱστο-*

ρία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς» τῶν Σ. Βλα-*στοῦ καὶ Ν.* Γκορτζῆ.

* * *

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ φιλολογικὰ ἢ κάπως φιλολογικὰ βιβλία ποὺ ἐξεδόθησαν τὸν περασμένο χρόνο. Τώρα ἂς δώσουμε μιὰ ματιὰ στὰ φιλολογικὰ θεατρικὰ ἔργα, ποὺ παρουσιάσθησαν κατὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐντὸς τοῦ 1909.

Ἀμέσως στὴν ἀρχὴ τῆς θερινῆς θεατρικῆς περιόδου —ποὺ εἶναι ἡ μόνη θεατρικὴ ἐποχὴ στὴν Ἀθήνα, τὰ τελευταῖα χρόνια— μᾶς παρουσιάσθηκαν τὰ δύο ἔργα τοῦ Γ*ρ. Ξενοπούλου*: «*Στέλλα* Βιολάντη» εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν», καὶ «*Ραχὴλ*» εἰς τὸ «Βαριετέ». Τὸ πρῶτο ἄρεσε περισσότερον ἀπὸ τὸ δεύτερο, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον ἄρεσε ἡ «*Φωτεινὴ Σάντρη*» τοῦ ἰδίου ἡ ὁποία καὶ ἐπαίχθη ἀρκετὲς φορὲς καὶ ἐφέτος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἔργα εἶναι κομμένα στὸ αὐτὸ καλοῦπι ἀλλὰ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἔχει ξεχωριστὴν ὀμορφιά. Μεγάλα ἔργα δὲν εἶναι βέβαια. Ὁ κ. Ξενόπουλος ὅμως κατέχει τὴν τέχνη τῆς σκηνῆς καὶ ξέρει νὰ μιλῇ στὴν καρδιὰ τοῦ θεατοῦ.

Τὸ δρᾶμα «*Μελάχρα*» τοῦ Παντε*λῆ Χόρν*, ποὺ ἐπαίχθη καὶ αὐτὸ στὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου, ἄρεσε πολύ, ἀγκαλὰ καὶ οἱ διάλογοί του ἐφάνησαν ὑπερβολικὰ μακροσκελεῖς. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι ἐρωτικὴ καὶ τὰ πρόσωπά του Ἀτσίγγανοι. Ἐπαίχθη στὴ «Νέα Σκηνή.

Τὸ «*Ὅταν σπάση τὰ δεσμά του*» εἶναι τὸ μόνο δρᾶμα τοῦ Παύ*λου Νιρβάνα*, ποὺ ἐπέτυχε στὴ σκηνή. Εἶναι ἔργο νεωτεριστικὸ ποὺ ζητάει τὴν ἐλευθερία στὸν ἔρωτα καὶ στὴ ζωή. Καὶ αὐτὸ ἐπαίχθη στὴ «Νέα Σκηνή».

Τὸ δρᾶμα τοῦ *Σπύρου* Μελᾶ «*Τὸ χαλασμένο σπίτι*», ποὺ ἐπαίχθη στὸ «Βαριετέ», ἔκαμε μεγάλο θόρυβο. Εἶναι πολὺ ζωντανὰ γραμμένο, ἀλλὰ πολὺ δὲν τὸ βρίσκουν ἑλληνικό. Εἶναι οἰκογενειακὸ δρᾶμα, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσή του ἐφαρμόζεται στὴν πολιτική μας κατάσταση, ἂν τὰ πρόσωπά του γένουν σύμβολα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Χαλασμένο σπίτι» ἄλλα δύο θεατρικὰ ἔργα νέα ἐφάνησαν ἐφέτος μὲ ὑπόθεση τὴν πολιτική μας κατάσταση. Τὸ ἕνα εἶναι «*Ἡ* Ἀ*θήνα μας*» τοῦ *Ν. Σπανδωνῆ*, ἔργον ἐντελῶς πολιτικό, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ «*Ἐμπρὸς* Μά*ρς*» τοῦ δημοσιογράφου *Τίμου Σταθοπούλου* ζωντανότατο ἔργο, βγαλμένο ἀπὸ τὴ σημερινὴ ζωή, ὄχι ὅμως καὶ φιλολογικό.

Τὸ δρᾶμα «***Σεισμόπληκτοι***» τοῦ Χρ. ***Παπαζαφειροπούλου*** παρουσιάζει μίαν οἰκογένειαν ἠθικῶς σεισμόπληκτον καὶ εἶναι ἀρκετὰ δυνατὰ γραμμένο. Ἐπαίχθη στὸ «Βαριετὲ» καὶ ἄρεσε πολύ.

Τὰ «***Συναλλάγματα***» εἶν' ἕνα δραματάκι τοῦ ***Ν.Ποριώτη***, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡραῖο καὶ καλογραμμένο, ἀλλὰ παραδόξως, λίγον ἔλειψε νὰ μαξιλαρωθῇ! Φέρνει στὴ σκηνὴ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα σχετικῶς μὲ τὸν γάμο τῶν κοριτσιῶν καὶ τ' ἀφίνει νὰ ξετυλιχθοῦν φυσικὰ καὶ νὰ μπερδεφθοῦν φυσικώτερα....

Ὁ «***Ἄλλος κόσμος***» τοῦ Σ. ***Νικολοπούλου*** εἶναι ἡ δευτέρα του θεατρικὴ ἀποτυχία! Τὸ ἔργο εἶναι πολὺ ἀφύσικο καὶ ψεύτικο.

Ἐφέτος ἐπαίχθησαν καὶ δύο μονόπρακτα δραματικὰ ἔργα: Τὸ «***Σφυρὶ***» τῆς ***Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας***, ἕνα πολὺ καλογραμμένο καὶ ὡραῖο ἔργο, καὶ τὸ «***Στὴν ὀξώπορτα***» τοῦ Δ. ***Ταγκόπουλου***, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐγράψαμε παραπάνω.

Τὸ «***97***» τοῦ Γ. ***Ἀσπρέα***, ποὺ ἐπαίχθη στὸ «Βαριετέ», εἶναι βγαλμένο ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ ἄτυχου πολέμου μας, ἀλλὰ μ' ὅλο τὸ χτυπητὸ θέμα του δὲν ἦτο ἔργον ἄξιον πολλοῦ λόγου.

Ἡ «***Καπετανοποῦλα***» τοῦ Γ. ***Ἀμβράζη***, ποὺ ἐπαίχθη εἰς τὸ «Ἀθήναιον» ἦτο ἀνούσιον καὶ σχολαστικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐσφυρίχθη καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μαξιλαρωθῇ.

Παίχτηκε φέτος καὶ ὁ «***Μαγεμένος Βοσκός***» τοῦ ***Περισιάδου***. Τὸ «***Γιὰ τὴν πατρίδα***» τοῦ ***Βενιζέλου***, ὡς καὶ ὁ «***Βύρων***» τοῦ Σπ. ***Ποταμιάνου***.

Ἀκόμα ἐπαίχθη καὶ ἡ «***Καλιρρόη***» τραγῳδία τοῦ ***Ἀχ. Καραβία***, γραμμένη σὲ καθαρεύουσα.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ δραματικὰ ἔργα. Τώρα δὲ ἐρχόμεθα εἰς τὰ ἐλαφρότερα.

Νέες πρωτότυπες κωμωδίες ἐφέτος ἐπαίχθησαν:

«***Οἱ Σατανάδες***» τοῦ Γ. ***Ἀσπρέα***, κωμωδία μὲ τραγουδάκια, ἡ ὁποία ἄρεσεν... ἐπειδὴ εἶχε τὰ τραγουδάκια!

«Τὰ ***χαμίνια***» τοῦ Γ. ***Δεληκατερίνη*** εἶναι τὸ μόνο ἐλαφρὸ ἔργο ἀπὸ τὰ πρωτότυπα ποὺ ἐπέτυχεν ἐφέτος. Εἶναι μία ὅμορφη καὶ ἔξυπνη σάτυρα τῆς ἀστυνομίας, γεμάτη ἀπὸ ἐξυπνότατα καὶ διαολεμένα κόλπα λωποδυτῶν. Εἶναι «ὁ Σέρλοκ Χόλμς» τῆς Ἑλλάδος.

«Ἡ ***ἠλεκτροθεραπεία***» τοῦ Λ. ***Μαυρουδῆ*** δὲν εἶναι παρὰ μιὰ κωμικὴ σκηνὴ σὲ μία μικρὴ πρᾶξι.

«***Ὁ εὔθυμος χῆρος***» τοῦ Τ. ***Μωραϊτίνη*** δὲν ἔκαμε καὶ μεγάλην ἐντύπωση.

Καὶ κλειοῦμε τὰ περὶ τῶν κωμῳδιῶν μὲ τὴν κωμῳδία τοῦ Κ. Χρηστομάνου *«ὁ Κοντορεβιθούλης»* ἡ ὁποία μ' ὅλον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως της, ἐμαξιλαρώθη ἀγριώτατα.

* * *

Ἡ φετεινὴ θεατρικὴ ἐποχὴ εἶχε κ' ἕνα καλό: Ἐχαντάκωσε τὰς ἐπιθεωρήσεις. Ὁ κόσμος ἐβαρέθηκε πιὰ τὰ ἀηδιασμένα ἀστεῖα στὸ θέατρο.

Ὡστόσο *«ὁ **Κινηματογράφος**»* τοῦ Π. ***Δημητρακοπούλου*** καὶ τὰ «***Παναθήναια***» τῶν Γ. ***Τσοκοπούλου*** καὶ Χ. ***Ἀννίνου*** ἔκαμαν κ' ἐφέτος λίγες παραστάσεις. Ἐφέτος ἀκόμη ἐφάνησαν καὶ ἄλλες νέες ἐπιθεωρήσεις δηλ. τὸ «***Σκαΐτιγκ Ρίγκ***» τοῦ Τ. *Μωραϊτίνη*, ποὺ εἶναι ἡ καλλίτερη ἐπιθεώρηση ποὺ ἐπαίχθη στὴν Ἀθήνα, τὸ «***Θάλασσα - Θάλασσα***» ἢ «***Σία κι' ἀράξαμε***» τῶν Π. *Δημητρακοπούλου* καὶ Σ. ***Γρανίτσα***, τὸ ὁποῖον εἶναι μία ἀηδία, καὶ «***Ὁ Σύλλογος τῶν ἀγάμων***» τοῦ Ἀρ. ***Κυριακοῦ***, ποὺ ἐμαξιλαρώθη, ὅπως τοῦ ἄξιζε!

Αὐτὴ εἶναι ἡ φιλολογικὴ κίνησίς μας κατὰ τὸ 1909 σὲ βιβλία καὶ σὲ θέατρα.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΗΣ

ΤΕΛΟΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΣΠΥΡ. Δ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΔΡΑΧΜ. [illegible].

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΣΠΥΡ. [illegible] [illegible]ΛΕΞΙΟΥ